

PAŠVALDĪBAS DEPUTĀTA ROKASGRĀMATA

 LOGS

LĀTVIJAS PAŠVALDĪBŪ SAVIENĪBAS IZDEVUMS

JŪLIJS/AUGUSTS 2013, Nr. 7/8 (217/218)

VIENĀ LAIVĀ jeb PAŠVALDĪBU VIENOTĪBA, LAI NOSARGĀTU DAUDZVEIDĪBU

Ja katrā teritorijā tiek rūpīgi sekots vietējo iedzīvotāju interesēm, ja katrā teritorijā pārvaldi veido, ievērojot vietējo iedzīvotāju talantus un prasmes, ja maksimāli tiek lietoti vietējos resursus un meklē savas, salīdzinošās priekšrocības, tad, izmantojot mazāku naudu, tiek panākts vislielākais pozitīvais efekts.

Šāda pozitīvā efekta pamatā ir daudzveidības atzīšana un izmantošana. Taču tādējādi samazinās centrālā vara. Cik grūti pārvarēt nacionālo valdību tendenci koncentrēt varu, liecina Latvijā un Eiropas Savienībā hierarhiski augstākā pašvaldību tiesību dokumenta – Eiropas Vietējo pašvaldību hartas – vēsture.

Savulaik, lai pieņemtu Eiropas Vietējo pašvaldību hartu, vajadzēja 32 gadus – no Eiropas Municipālo brīvību hartas pieņemšanas 1953. gadā Versajā līdz 1985. gadam Strasbūrā. Vajadzēja vēl 22 gadus, lai pirmā hartas parakstītāja Francija kā pēdējā no Eiropas Savienības valstīm šo hartu ratificētu.

Latvijā harta ir spēkā kopš 1996. gada, bet turpinās centieni to pārkāpt. Arī pašlaik centrālās valdības dienaskārtībā ir finanšu autonomijas mazināšana (samazinot iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmi, aizstājot daļu no pašvaldībām piekritošā nodokļa ar dotāciju) un administratīvās autonomijas mazināšana (lielāka pašvaldību komercsabiedrību kontrole, pakalpojumu sniegšanas unifikācija). Krīze tika izmantota kā iemesls samazināt personāla autonomiju, ieviešot vienotu atalgojuma sistēmu. Turpinās teritoriālās centralizācijas centieni, atkal plānojot piespiedu apvienošanas, atkal pārkāpjot subsidiaritātes principu.

Šādus pašvaldību demokrātijas pārkāpumus nevar īstenot ilgstoši, ja pašvaldības ir vienotas savu kopīgo interešu aizstāvēšanā. Tāpēc pēdējos gados valdība cenšas sašķelt pašvaldības, "iedodot" vienām mazliet vairāk naudas, citām – mazāk. Cits paņēmieni ir atbalstīt tikai daļu no teritorijām un pretstatīt šo teritoriju iedzīvotāju intereses citu teritoriju iedzīvotāju interesēm. Tiek lietoti arī citi paņēmieni.

Ja pašvaldības izdosies sašķelt, tad paveras ceļš uz visnedemokrātiskākajām reformām. Parasti šādas reformas tiek pamatotas ar vienveidības lielajām priekšrocībām. Arguments, ka visu vajag visiem vienādi, tiek allaž izmantots, lai pamatotu kārtējo centralizāciju vai koncentrāciju.

Ja vēlamies saglabāt daudzveidību kā pašvaldības sūtību, mums jāsaglabā pašvaldību vienotība.

Citiem vārdiem sakot, kā uz žurnāla 1. vāka redzamajā fotoattēlā – laiva ir viena, bet pilna visdažādākajiem ziediem. Un tā četrus gadus un turpmāk.

Andris Jaunsleinis,
LPS priekšsēdis

Ojāra Martinsona foto

REDAKTORE

Gunta Klismeta
67326634, 29428303
fakss 67212241
gunta@lps.lv
skype: guntaklismeta

REDAKTORES VIETNIECE

Daina Oliņa
67508530, 29130839
fakss 67212241
daina.olina@lps.lv
skype: dainolina

MŪSU ADRESE

Latvijas Pašvaldību savienība
Mazajā Pils ielā 1,
Rīgā, LV 1050

ISSN
1407-3560

Izdevējdarbības licence
Nr. 1740

Bez redakcijas atļaujas
pārpublicēt aizliegts

Publicētie raksti ne vienmēr
pauž LPS viedokli

Gunta Klismeta
redaktore

Daina Oliņa
redaktores vietniece

jau 11 gadus vienā *laivā*

CEĻAMAIZEI

VALSTS PREZIDENTĀ UZRUNA	2
MINISTRU PREZIDENTĀ UZRUNA	3

ESIET PAZĪSTAMI!

SVEICAM IEVĒLĒTOS DEPUTĀTUS UN PRIEKŠSĒDĒTĀJUS!	4
---	---

DEPUTĀTU ROKASGRĀMATA

KAS IR PAŠVALDĪBA	12
KAS IR PAŠVALDĪBAS POLITIKA	13
LIKUMDOŠANA UN PAŠVALDĪBA	14
LIKUMDOŠANAS IZMAIŅAS	16
LR PAŠVALDĪBU REFORMU KONCEPCIJA	18
PAŠVALDĪBAS DARBA ORGANIZĀCIJA	22
PAŠVALDĪBAS DARBA KONTROLES FORMAS	27
POLITIKA ATBILDĪBAS FORMAS	30
PRETKORUPCIJAS NORMAS	31
PILSONISKA SABIEDRĪBA	33
AUTONOMĀS UN DELEĢĒTĀS FUNKCIJAS	35
FUNKCIJU IZPILDES ORGANIZĒŠANA	39
PAŠVALDĪBU TIESĪBU AIZSARDZĪBA	42
PAŠVALDĪBU FINANŠU SISTĒMA	44
ATTĪSTĪBAS PLĀNOŠANA	53
UZ TERITORIJU ORIENTĒTA PIEEJA	55
PAŠVALDĪBAS MĀRKETINGA STRATĒGIJA	56
DZIMUMU LĪDZTIESĪBAS PRINCIPI PAŠVALDĪBĀS	57

DER ZINĀT

PAR LIKUMIEM <i>CILVĒKU VALODĀ</i>	59
------------------------------------	----

PAŠVALDĪBU SAVIENĪBĀ

LATVIJAS PAŠVALDĪBU SAVIENĪBAS IZVEIDE	70
LPS 22 GADU HRONIKA	78
LPS ŠODIENA	83

LPS EIROPĀ UN PASAULĒ

111

ELEKTROAPGĀDE

130

LPS PARTNERI

134

PAŠVALDĪBU SAVIENĪBĀ

LPS RUNĀ UN RAIDĀ, LAI SADZIRDĒTU	142
-----------------------------------	-----

VĒDLODZIŅŠ

PAR <i>SAVĒJIEM UN VECAJIEM</i>	143
---------------------------------	-----

ANEKDOTES

ATPŪTAI, ATELPĀI, SMAIDAM	144
---------------------------	-----

Žurnālu iespējams abonēt, piezvanot pa tālruni **67 508 530** vai **67 326 634**

VALSTS PREZIDENTA UZRUNA

ANDRIS BĒRZIŅŠ,
Valsts prezidents

Godājamie Latvijas pašvaldību deputāti!

Sveicu visus, kas šajās pašvaldību vēlēšanās pirmo reizi vai jau atkārtoti ir ieguvuši vietējo vēlētāju uzticību un stājušies atbildīgajā pašvaldības deputāta amatā!

Pašvaldība ir vistuvāk iedzīvotājiem, vislabāk pārzina vietējās vajadzības un problēmas, tādēļ arī pašvaldības deputātu padarītais vai nepadarītais ir vislabāk redzams un visprecīzāk vērtējams. Patiesi ceru, ka, strādājot vietējās varas struktūrās un baudot vēlētāju piešķirto uzticēšanos, godprātīgi veiksiet savus pienākumus un strādāsiet tikai tam, lai veicinātu Latvijas pilsētu un novadu izaugsmi.

Uzskatu, ka patlaban pašvaldību prioritāte ir iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes paaugstināšana un labklājības celšana, jo tikai tā mēs varēsim atgriezt atpakaļ kaut daļu no aizbraukušajiem. Latvijas lauku iztukšošanās ir mūsu valsts lielākais apdraudējums kopš neatkarības atgūšanas. Lai mainītu šo situāciju un pakāpeniski vērstu par labu, tas no jums, deputātiem, bieži vien prasīs elastību un dinamisku domāšanu. Lai sasniegtu šo mērķi, jums jābūt gataviem veikt izmaiņas un ieviest jauninājumus savu vēlētāju labā.

Vienlaicīgi, pieņemot lēmumus, neaizmirstiet arī ieklausīties iedzīvotāju viedoklī, izprast dažādās intereses un vajadzības, lai aktīvā sadarbībā ar citiem deputātiem un speciālistiem atrastu iespējami labākos risinājumus!

Latvijas sabiedrība kļūst arvien zinošāka un prasīgāka. Tādēļ ne mazāk būtiski pieņemtos lēmumus un plānotās izmaiņas izskaidrot iedzīvotājiem, atbildot uz neskaidrajiem jautājumiem un mazinot jebkādas šaubas, kas rodas vietējā sabiedrībā. Der atcerēties, ka ikviens vietējais, kas jūt atbildību par savu

dzimto novadu vai pilsētu, ir vispatiesākais patriots un vislabākais sabiedrotais arī smagu, bet ļoti nepieciešamu lēmumu pieņemšanā. Aptaujās vairāk nekā puse iedzīvotāju atzīst, ka uzticas pašvaldībām. Cieša komunikācija ar iedzīvotājiem ir iespēja šo uzticību vēl vairāk stiprināt un veidot tādas pilsētas un novadus, ar kuriem to iedzīvotāji lepojas un nevēlas doties prom pat grūtākos laikos.

Latvijas pilsētas un novadi ir unikāli to dažādībā. Tādēļ arī valstij, pieņemot lēmumus, kas skar pašvaldības, tas ir jārespektē. Patiesi ceru, ka valsts un pašvaldību kopīgā un mērķtiecīgā darbā izdosies veidot Latviju tā, lai nākamo desmit gadu laikā panāktu Eiropas Savienības vidējo dzīves līmeni. Administratīvi teritoriālā reforma ne visur ir notikusi, vadoties pēc elementāras loģikas un raugoties no veiksmīgas novada ekonomiskās attīstības pozīcijām. Tādēļ tuvākajā laikā nav izslēgtas arī atsevišķas korekcijas, lai panāktu iespējami labāko rezultātu iedzīvotājiem un administratīvi teritoriālajām vienībām.

Laiks, kad iestājusies ekonomikas stabilitāte un izaugsme, ir labs sākums jaunām iniciatīvām izglītības, infrastruktūras sakārtošanas un uzņēmējdarbības atbalsta jomā. Pienācis laiks diskusijas par lielākām, patstāvīgākām, spēcīgākām, profesionālākām un atbildīgākām pašvaldībām rezultēt ar pieņemtiem lēmumiem. Tikai tādējādi, izveidojot ekonomiski atbildīgas un stipras pašvaldības, kas atvērtas līdzvērtīgam dialogam gan savā starpā, gan ar visām valsts institūcijām, veicinot uzņēmējdarbības attīstību reģionos, varam optimistiski raudzīties uz nospraustajiem mērķiem valsts labklājības vairošanai.

Pirms gada jūs izvirzījāt apsveicamus mērķus – nodrošināt izcilu uzņēmējdarbības vidi, samazinot administratīvo slogu visos valsts pārvaldības līmeņos. Lai to sasniegtu, nepieciešamas pārmaiņas arī pašvaldību sistēmā, palielinot to kapacitāti, jo šobrīd Latvijā pašvaldību ir par daudz un optimizācijas process ir dabiski neizbēgams. Tas ļautu aktīvāk izmantot reģionālās attīstības instrumentus, atbalstot investīcijas attīstības centros un problēmu teritorijās.

Jūsu pārstāvētās organizācijas ir gana ietekmīgas un kompetentas, lai priekšlikumos ietvertos pasākumus īstenotu jau šobrīd, izmantojot izveidotās sadarbības formas ar valdību, jo izcila uzņēmējdarbības vide ir nepieciešama jau pašlaik. Pašreizējā ES struktūrfondu apguves posmā šiem pasākumiem ir piešķirti būtiski publiskie resursi, tāpēc jācenšas gūt pēc iespējas lielāku atdevi no to izmantošanas.

Noslēgumā vēlreiz novēlu pašvaldību vadītājiem būt gudriem, pieņemot pragmatiskus, ilgtspējīgus un saprātīgus lēmumus, kā arī atceroties to, ka pašvaldības ir valsts iedzīvotājiem vistuvākā vara!

MINISTRU PREZIDENTA UZRUNA

VALDIS DOMBROVSKIS,
Ministru prezidents

Cienījamie žurnāla "Logs" lasītāji!

Aizvadītas kārtējās pašvaldību vēlēšanas, un man ir patīams prieks sveikt ievēlētos deputātus, kas saņēmuši iedzīvotāju uzticību, lai strādātu sava novada attīstībai! Aicinu ikvienu deputātu turpmākajās darba gaitās izturēties ar atbildību pret saviem vēlētājiem un darbu pašvaldībā, uzturot pastāvīgu un atklātu saikni ar sabiedrību, lai kopā ar iedzīvotājiem vienotos par svarīgākajām pašvaldības darba prioritātēm!

Augstu vērtēju Latvijas Pašvaldību savienības darbu, vienojot visas Latvijas pašvaldības un aizstāvot vietējo teritoriju intereses komunikācijā ar valdību un valsts institūcijām, tā sekmējot savstarpēju sapratni.

Vēlos uzsvērt – lai mēs ātrāk virzītos uz mūsu kopīgajiem mērķiem – stabilu izaugsmi, tautas labklājības un dzīves līmeņa pieaugumu, ir svarīgi valdības un pašvaldību darbu vērst vienā virzienā. Mūsu kopējās prioritātes nākamajiem septiņiem gadiem ir iekļautas

*2013. gada 1. jūnijā
119 Latvijas pašvaldībās
ievēlēti 1618 deputātu*

Latvijas Nacionālajā attīstības plānā (NAP) 2014.–2020. gadam, kur galvenais uzsvars likts uz izaugsmi atbalstošām teritorijām.

Esmu pārliecināts, ka viens no svarīgākajiem priekšnoteikumiem valsts ilgtspējīgai izaugsmei ir līdzsvarota attīstība visā Latvijas teritorijā, ko veicina profesionāls darbs pašvaldībās.

Pirmkārt, būtisks izaicinājums pašlaik ir bezdarba samazināšana, kur pašvaldībām ir plašas iespējas gan veicināt jaunu uzņēmumu rašanos un ienākšanu savā teritorijā, gan iedrošināt iedzīvotājus darba meklējumos raudzīties arī uz kaimiņu pilsētu vai novadu.

Otrkārt, svarīgi nodrošināt ikvienam Latvijā iedzīvotājam vispārējās pamata un vidējās izglītības iegūšanas iespējas, kā arī pirmsskolas izglītības iestāžu pieejamību.

Treškārt, teritoriālo atšķirību mazināšanai darbojas reģionālās attīstības instrumenti – īpaši atbalstāmo reģionu attīstības programma, mērķdotācijas pašvaldību attīstības plānošanai, kā arī brīvās un speciālās ekonomiskās zonas. Nepieciešams palielināt šo instrumentu jaudu un paplašināt to darbību, lai reģionos nodrošinātu līdzvērtīgas attīstības iespējas. To uzskatu arī par vienu no valdības darba prioritātēm, kur ciešā sadarbībā ar pašvaldībām varam panākt labus rezultātus.

Pašvaldību deputātiem un darbiniekiem novēlu sasniegt izvirzītos mērķus! Lai jūsu darbi sniedz atdevi gan savas pašvaldības, gan arī valsts kopējā izaugsmei! Ar godprātīgu darbu un pārdomātu saimniekošanu pašvaldības var sniegt būtisku ieguldījumu NAP virsmērķa – ekonomiskā izaugsmes – sasniegšanā, lai straujāk pieaugtu mūsu valsts un iedzīvotāju labklājība.

Fotogrāfiju autors: **Toms Kalniņš,**
Valsts prezidenta kanceleja

SVEICAM IEVĒLĒTOS PILSĒTU UN NOVADU PAŠVALDĪBU DEPUTĀTUS UN PRIEKŠSĒDĒTĀJUS!

2013. gada 1. jūnijā vietējo pašvaldību vēlēšanas Latvijā notika **119** vēlēšanu apgabalos – **deviņās republikas pilsētās** un **110 novados**.

Par 1618 vietējo pašvaldību deputātu mandātiem cīnījās **8725 deputātu kandidāti**. Salīdzinājumam – 2009. gadā par 1765 mandātiem cīnījās 11 196 deputātu kandidāti.

Pēc deputātu kandidātu **vecuma** visvairāk kandidātu bija vecuma grupā no 41 līdz 50 gadiem – 2629 kandidāti (30,13%). Tālāk sekoja vecuma grupa no 51 līdz 60 gadiem – 2124 kandidāti (24,34%), vecuma grupa no 31 līdz 40 gadiem – 1843 kandidāti (21,12%), vecuma grupa no 21 līdz 30 gadiem – 1224 kandidāti (14,03%), vecuma grupa no 61 līdz 70 gadiem – 644 kandidāti (7,38%) un vecuma grupa no 71 līdz 80 gadiem – 167 kandidāti (1,91%). 19 gadus veci bija 36 kandidāti (0,41%), 20 gadus veci – 35 kandidāti (0,40%), 18 gadus veci – 18 kandidāti (0,21%), un pieci (0,06%) kandidāti bija vecāki par 80 gadiem.

Deputātu kandidātu vidējais vecums – **44,8 gadi**.

Jaunākajiem deputātu kandidātiem bija **18 gadu**, bet vecākajam kandidātam – **84 gadi**.

Grupējot deputātu kandidātus pēc **pilsonības**, 8719 kandidātu jeb 99,93 procenti bija Latvijas pilsoņi.

Pārējie: seši ASV pilsoņi (0,07%), trīs Lietuvas pilsoņi (0,03%), pa diviem Vācijas un Zviedrijas pilsoņiem (0,02%) un pa vienam Dānijas, Igaunijas, Kanādas un Polijas pilsonim (0,01%).

Pēc **tautības** – visvairāk deputātu kandidātu bija latvieši – 5902 (67,64%).

2252 kandidāti jeb 25,81% tautību nebija norādījuši.

Pārējie: krievi – 371 kandidāts (4,25%), poļi – 58 (0,66%), lietuvieši – 43 (0,49%), ukraiņi – 39 (0,45%), baltkrievi – 32 (0,37%), vācieši – seši (0,07%), ebreji un gruzīni – pa četriem (0,05%), čigāni un tatāri – pa diviem (0,02%) un pa vienam armēnim, avāram, baškīram, čeham, čuvašam, dānim, grieķim, igauņim, libietim un rumānim (0,01%).

No **589** (2009. gadā – 737) pašvaldību vēlēšanām reģistrētajiem kandidātu **sarakstiem** 453 sarakstus iesniedza reģistrētas partijas un partiju apvienības, 19 sarakstus – vairākas partijas kopīgi, apvienību neregistrējot, bet 39 novados savus kandidātu sarakstus vēlēšanām pieteica 117 vēlētāju apvienības.

Pārstāvniecību republikas pilsētu un novadu domēs ieguva **483** kandidātu **saraksti**.

Pašvaldību domēs ievēlēti **1618 deputātu** (2009. gadā – 1752), kuri turpmākos četrus gadus veidos mūsu dzīvi un sabiedrības politiku iedzīvotājiem vistuvākajā politikas sistēmas līmenī – vietējās pašvaldībās.

1214 pašvaldību deputātu tika ievēlēti no reģistrēto partiju un partiju apvienību sarakstiem, 298 deputāti – no vēlētāju apvienību sarakstiem, bet 106 deputāti – no neregistrēto partiju apvienību sarakstiem.

Visās Latvijas pašvaldībās kopā visvairāk deputātu vietu – 197 – ieguvusi partija “Vienotība”, kurai ar 145 deputātu vietām seko Zaļo un Zemnieku savienība un ar 134 vietām – Nacionālā apvienība “Visu Latvijai!” – “Tēvzemei un Brīvībai/LNNK”.

18 no 589 vēlēšanām pieteiktajiem kandidātu sarakstiem neieguva nevienu pašvaldības deputāta vietu.

60 deputātu ievēlēti Rīgas pilsētā.

Pa **17 deputātiem** domē būs Bauskas, Daugavpils, Dobeles, Gulbenes, Jelgavas, Kuldīgas, Ķekavas, Madonas, Ogres, Olaines, Rēzeknes, Salaspils, Saldus, Talsu un Tukuma novadā.

Pa **15 deputātiem** domē būs Daugavpils pilsētā, Jelgavas pilsētā, Jūrmalas pilsētā, Liepājas pilsētā un Aizkraukles, Aizputes, Alojas, Alūksnes, Amatas, Auces, Ādažu, Babītes, Baldones, Balvu, Brocēnu, Burtnieku, Carnikavas, Cēsu, Dagdas, Engures, Garkalnes, Grobiņas, Iecavas, Ikšķiles, Ilūkstes, Inčukalna, Jaunjelgavas, Jēkabpils, Kandavas, Kārsavas, Kocēnu, Kokneses, Krāslavas, Krimuldas, Krustpils, Ķeguma, Lielvārdes, Limbažu, Līvānu, Ludzas, Mārupes, Ozolnieku, Pļaviņu, Preiļu, Priekules, Priekulju, Riebiņu, Ropažu, Rūjienas, Salacgrīvas, Saulkrastu, Siguldas, Skrundas, Smiltenes, Stopiņu, Valkas, Vecumnieku, Ventspils, Viļakas un Viļānu novadā.

Pa **13 deputātiem** domē būs Jēkabpils pilsētas, Rēzeknes pilsētas, Valmieras pilsētas un Ventspils pilsētas domē.

Pa **deviņiem deputātiem** domē būs Aglonas, Aknīstes, Alsungas, Apes, Baltinavas, Beverīnas, Cēsaines, Ciblas, Dundagas, Durbes, Ērgļu, Jaunpiebalgas, Jaunpils, Līgatnes, Lubānas, Mazsalacas, Mālpils, Mērsraga, Naukšēnu, Neretas, Nīcas, Pārgaujas, Pāvilostas, Raunas, Rojas, Rucavas, Rugāju, Rundāles, Salas, Sējas, Skrīveru, Strenču, Tērvetes, Vaiņodes, Varakļānu, Vārkavas, Vecpiebalgas, Viesītes un Zilupes novadā.

Lai sekmīgs šis sasaukums un laba sadarbība ar kolēģiem, pašvaldības administrācijās un iestāžu darbiniekiem, valsts institūcijām un pats galvenais – iedzīvotājiem!

LATVIJAS PAŠVALDĪBU VADĪTĀJI

Aglonas novads
HELĒNA STREIĶE

Aizkraukles novads
LEONS LĪDUMS

Aizputes novads
AIVARS ŠILIS

Aknīstes novads
VIJA DZENE

Alojās novads
VALDIS BĀRDA

Alsungas novads
AIVARS SOKOLOVSKIS

Alūksnes novads
ARTURS DUKULIS

Amatas novads
ELITA EGLĪTE

Apes novads
ASTRĪDA HARJU

Auces novads
GINTS KAMINSKIS

Ādažu novads
MĀRIS SPRINDŽUKS

Babītes novads
ANDREJS ENCE

Baldones novads
KARINA PUTNIŅA

Baltinavas novads
LIDIJA SILIŅA

Balvu novads
ANDRIS KAZINOVSKIS

Bauskas novads
RAITIS ĀBELNIEKS

ESIET PAZĪSTAMI!

Beverīnas novads
CILDA PURGALE

Brocēnu novads
SOLVITA DŪKLAVA

Burtnieku novads
EDVĪNS STRAUME

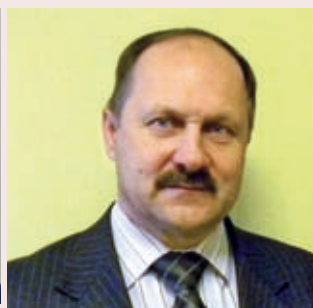
Carnikavas novads
DAIGA JURĒVICA

Cesvaines novads
VILNIS ŠPATS

Cēsu novads
JĀNIS ROZENBERGS

Ciblas novads
JURIS DOMBROVSKIS

Dagdas novads
SANDRA VIŠKURE

Daugavpils novads
JANĪNA JALINSKA

Daugavpils pilsēta
JĀNIS LĀČPLĒSIS

Dobeles novads
ANDREJS SPRIDZĀNS

Dundagas novads
GUNĀRS LAICĀNS

Durbes novads
JĀNIS RUŠKO

Engures novads
GUNDARS VAŽA

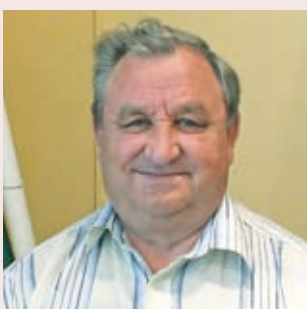
Ērgļu novads
GUNTARS VELCIS

Garkalnes novads
**MĀRTIŅŠ GUNĀRS
BAUZE-KRAŠTIŅŠ**

Grobiņas novads
AIVARS PRIEDOLS

Gulbenes novads
NIKOLAJS STEPANOVS

Iecavas novads
JĀNIS PĒLSIS

Ikšķiles novads
INDULIS TRAPIŅŠ

Ilūkstes novads
STEFANS RĀZNA

Inčukalna novads
AIVARS NALIVAIKO

Jaunjelgavas novads
GUNTIS LIBEKS

Jaunpiebalgas novads
LAIMIS ŠĀVEJS

Jaunpils novads
LIGITA GINTERE

Jelgavas novads
ZIEDONIS CAUNE

Jelgavas pilsēta
ANDRIS RĀVIŅŠ

Jēkabpils novads
EDVĪNS MENĶIS

Jēkabpils pilsēta
LEONĪDS SALCEVIČS

Jūrmalas pilsēta
GATIS TRUKSNIS

Kandavas novads
NORMUNDS ŠTOFERTS

Kārsavas novads
INĀRA SILICKA

Kocēnu novads
JĀNIS OĻMANIS

Kokneses novads
DAINIS VINGRIS

Krāslavas novads
GUNĀRS UPENIEKS

Krimuldas novads
GUNTARS GRĪNVALDS

Krustpils novads
GUNDARS KALVE

Kuldīgas novads
INGA BĒRZIŅA

Ķeguma novads
ROBERTS OZOLS

Ķekavas novads
VALTS VĀRIKS

ESIET PAZĪSTAMI!

Lielvārdes novads
AIVARS TROSKA

Liepājas pilsēta
ULDIS SESKS

Limbažu novads
DIDZIS ZEMMERS

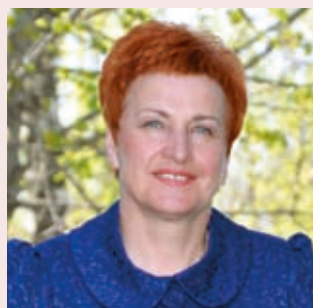
Līgatnes novads
GUNTARS PĪPKALĒJS

Līvānu novads
ANDRIS VAIVODS

Lubānas novads
TĀLIS SALENIEKS

Ludzas novads
ALĪNA GENDELE

Madonas novads
ANDREJS ČELĀPĪTĒRS

Mazsalacas novads
HARIJS ROKPELNIS

Mālpils novads
ALEKSANDRS LIELMEŽS

Mārupes novads
MĀRTIŅŠ BOJĀRS

Mērsraga novads
LAURIS KARLSONS

Naukšēnu novads
JĀNIS ZUMENTS

Neretas novads
ARVĪDS KVIESIS

Nīcas novads
AGRIS PETERMANIS

Ogres novads
EDVĪNS BARTKEVIČS

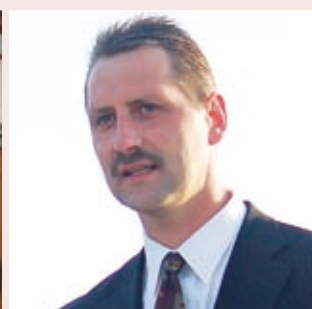
Olaines novads
ANDRIS BERGS

Ozolnieku novads
PĒTERIS VEĻECKIS

Pārgaujas novads
HARDIJS VENTS

Pāvilostas novads
ULDIS KRISTAPSONS

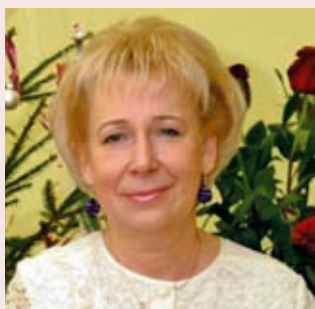
**Pļaviņu novads
GUNTA ŽILDE**

**Preiļu novads
ALDIS ADAMOVIČS**

**Priekules novads
VIJA JABLONSKA**

**Priekuļu novads
MĀRA JUZUPA**

**Raunas novads
EVIJA ZURĢE**

**Rēzeknes novads
MONVĪDS ŠVARCS**

**Rēzeknes pilsēta
ALEKSANDRS BARTAŠEVIČS**

**Riebiņu novads
ILMĀRS MELUŠKĀNS**

**Rīgas pilsēta
NILS UŠAKOVS**

**Rojas novads
EVA KĀRKLIŅA**

**Ropažu novads
ZIGURDS BLAUS**

**Rucavas novads
LĪGA STENDEZE**

**Rugāju novads
SANDRA KAPTEINE**

**Rundāles novads
AIVARS OKMANIS**

**Rūjienas novads
GUNTIS GLADKINS**

**Salas novads
IRĒNA SPROĢE**

**Salacgrīvas novads
DAGNIS STRAUBERGS**

**Salaspils novads
RAIMONDS ČUDARS**

**Saldus novads
INDRA RASSA**

**Saulkrastu novads
ERVĪNS GRĀVĪTIS**

ESIET PAZĪSTAMI!

Sējas novads
GUNTIS LIEPIŅŠ

Siguldas novads
UĢIS MITREVICS

Skrīveru novads
ANDRIS ZĀLĪTIS

Skrundas novads
NELLIJA KLEINBERGA

Smiltenes novads
AINĀRS MEŽULIS

Stopiņu novads
JĀNIS PUMPURS

Strenču novads
JĀNIS PĒTERSONS

Talsu novads
AIVARS LĀCARUS

Tērvetes novads
DACE REINIKA

Tukuma novads
JURIS ŠULCS

Vaiņodes novads
VISVALDIS JANSONS

Valkas novads
VENTS ARMANDS KRAUKLIS

Valmieras pilsēta
INESIS BOĶIS

Varakļānu novads
MĀRIS JUSTS

Vārkavas novads
ANITA BRAKOVSKA

Vecpiebalgas novads
ELLA FRĪDVALDE-ANDERSONE

Vecumnieku novads
RIHARDS MELGAILIS

Ventspils novads
AIVARS MUCENIEKS

Ventspils pilsēta
AIVARS LEMBERGS

Viesītes novads
JĀNIS DIMITRIJEVS

Viļakas novads
SERGEJS MAKSIMOVŠ

Viļānu novads
JEKATERINA IVANOVA

Zilupes novads
OĻEGS AGAFONOVŠ

FAKTI

- Par 1618 vietējo pašvaldību deputātu mandātiem cīnījās **8725 deputātu kandidāti** – 5186 vīrieši (59,44%) un 3539 sievietes (40,56%).

Salīdzinājumam – 2009. gadā par 1765 mandātiem cīnījās 11 196 deputātu kandidāti – 6528 vīrieši (58,31%) un 4668 sievietes (41,69%).

- 119 ievēlēto **domju priekšsēdētāju** vidū ir **90 vīriešu** (76%) un **29 sievietes** (24%).

- “**Visvīrišķīgās**” pašvaldības, kurās ievēlēta **tikai viena deputāte – sieviete**, ir Jēkabpils pilsēta un Rēzeknes pilsēta un Aglonas, Alsungas, Durbes, Ilūkstes, Līgatnes un Pārgaujas novads.

- Savukārt “**sievīšķīgākās**” pašvaldības, kurās ievēlēts **vairāk sieviešu nekā vīriešu** (vairāk nekā 50% deputātu ir sievietes), ir Jūrmalas pilsēta un Aknīstes, Amatas, Babītes, Brocēnu, Ērgļu, Jelgavas, Lubānas, Neretas, Priekules, Rugāju, Rundāles, Strenču, Vārkavas, Vecpiebalgas un Viļānu novads.

- Pēc **dzimšanas gada** – visvairāk ievēlēto domju **priekšsēdētāju** dzimuši **1958. gadā – astoņi**.

Pa septiņiem priekšsēdētājiem dzimuši 1953., 1954. un 1969. gadā.

Pa sešiem priekšsēdētājiem dzimuši 1956., 1957., 1959., 1961. un 1962. gadā.

Pa pieciem priekšsēdētājiem dzimuši 1955., 1964., 1966. un 1967. gadā.

Pa četriem priekšsēdētājiem dzimuši 1960. un 1970. gadā.

Pa trim priekšsēdētājiem dzimuši 1951., 1952. un 1973. gadā.

Pa diviem priekšsēdētājiem dzimuši 1948., 1949., 1963., 1968., 1971., 1972., 1974., 1976. un 1979. gadā.

Pa vienam priekšsēdētājam dzimuši 1950., 1965., 1977., 1981. un 1987. gadā.

- Jaunākais pašvaldības vadītājs Latvijā ir Mazsalacas novada domes priekšsēdētājs **Harijs Rokpelnis** (dzimis 1987. gadā).

Savukārt dzīves pieredzē bagātākie pašvaldību vadītāji ir Aglonas novada domes priekšsēdētāja **Helēna Streiķe** un Stopiņu novada domes priekšsēdētājs **Jānis Pumpurs**.

- Vispopulārākie pašvaldību vadītāju vārdi ir **Jānis** un **Aivars**. Latvijas pašvaldību pirmo personu vidū ir **deviņi Jāņi** (Dimitrijevs, Lāčplēsis, Olmanis, Pelsis, Pētersons, Pumpurs, Rozenbergs, Ruško un Zuments) un **deviņi Aivari** (Lācarus, Lembergs, Mucenieks, Nalivaiko, Okmanis, Priedols, Sokolovskis, Šilis un Troska).

Tālāk seko **Andri** – pavisam **pieci** (Bergs, Kazinovskis, Rāviņš, Vaivods un Zālītis).

Pašvaldību vadītāji – vārdabraļi ir **trīs Andreji** (Ceļapiters, Ence un Spridzāns), **trīs Edvīni** (Bartkevičs, Meņķis un Straume), **trīs Guntari** (Grīnvalds, Pīpkalējs un Velcis) un **trīs Gunti** (Gladkins, Libeks un Liepiņš).

Vārdabraļu pāri ir **divi Aleksandri** (Bartaševičs un Lielmežs), **divi Gunāri** (Laicāns un Upenieks), **divi Gundari** (Kalve un Važa), **divi Juri** (Dombrovskis un Šulcs), **divi Māri** (Justs un Sprindžuks), **divi Mārtiņi** (Bauze–Kraštinš un Bojārs) un **divi Uldi** (Kristapsons un Sesks).

Sieviešu vidū gan ir tikai divas vārdamāšas – **Sandras** (Dagdas novada vadītāja Viškure un Rugāju novada pašvaldības priekšsēdētāja Kapteine).

KAS IR PAŠVALDĪBA

Pašvaldība ir pašu vara. Šī vara nav absolūta, jo tai paralēli pastāv vēl vairāki citi publiskās varas veidi – Apvienoto Nāciju Organizācija (ANO – globālās varas piemērs), Eiropas Savienība (ES – Eiropas mēroga varas piemērs), valstis vai pavalstis. Tāpēc pašvaldībai ir raksturīga likumā noteikta autonomijas vai pašvaldības pakāpe, un, jo lielāka pašvaldības autonomija – jo demokrātiskāka valsts, kuras teritorijas daļā pašvaldība izveidota.

Pašvaldības definīcija sniegta **Eiropas Vietējo pašvaldību hartā**¹. Latvija, pieņemot likumu 1996. gadā, ratificējusi šo starptautisko līgumu. Hartai ir augstāks juridiskais spēks nekā jebkuram nacionālajam tiesību aktam.

Citas definīcijas, piemēram, **likumā “Par pašvaldībām”**² dotā, ir spēkā tiktāl, ciktāl tās nav pretrunā ar hartu. Šīs definīcijas var papildināt hartā noteikto pašvaldības jēdzienu, taču šo citu likumu teksti nekādā gadījumā nav traktējami pretrunā ar hartu. Arī veids, kādā pašvaldība tiek aprakstīta **Valsts pārvaldes iekārtas likumā**³, nav definīcija, bet tikai hartas definīciju papildinošs skaidrojums vienai pašvaldības īpašībai – darboties likuma ietvaros.

Varas subjekts (tas, kam pieder vara pašvaldībā) ir teritorijas iedzīvotāju kopums, ko dēvē arī par teritoriālo kopienu. Pašvaldība nozīmē teritoriālās kopienas tiesības un spēju patstāvīgi pārvaldīt savas teritorijas iedzīvotājiem nozīmīgus jautājumus. Šīs tiesības var ierobežot vienīgi Satversme vai likums.

Teritoriālās kopienas politiku nosaka vēlētāji, izvēloties savus priekšstāvjus jeb deputātus. Daļu no lēmumiem deputāti veic pašvaldības vārdā, otru daļu – valsts vārdā. Pašvaldības būtība saistās ar pirmā veida lēmumiem un to izpildi, jo šo lēmumu leģitimitāti jeb likumību nosaka pašvaldības domes vēlēšanas. Otrā veida lēmumus pašvaldība pieņem un īsteno kā valsts palīgs (pārstāvis, aģents). Tas tiek darīts, lai samazinātu valsts izdevumus un sagādātu teritorijas iedzīvotājiem lielākas ērtības.

Latvijā bija izveidojušies divi vēsturiski pašvaldību mērogi – pagasta pašvaldības un apriņķa pašvaldības, kas ar nelielām izmaiņām skaita un nosaukumu ziņā valsts teritorijā pastāvēja kopš 1866. gada pašvaldību reformas. Vietējo pašvaldību skaits svārstījās no 500 līdz 600, apriņķu (rajonu) skaits – no 19 līdz 56.

Pirms 2009. gada pašvaldību vēlēšanām Latvijā bija 41 novada, 424 pagastu, 50 rajona pilsētu, septiņu republikas pilsētu un 26 rajonu pašvaldības. Novadiem, rajonu pilsētām un pagastiem kompetences neatšķīrās, un tās dēvēja par vietējām pašvaldībām. Rajoniem bija reģionālo pašvaldību statuss, bet republikas pilsētām vienlaikus bija abu pašvaldību veidu kompetence.

Pirms četriem gadiem viena puse no administratīvi teritoriālās reformas noslēdzās, izveidojot 118 vietējās pašvaldības – 109 novadus un deviņas republikas pilsētas. 2011. gadā novadu skaits palielinājās, jo no viena novada izveidojās divi.

¹ **Eiropas Vietējo pašvaldību harta – European Charter of Local Self Government.**

Šā starptautiskā līguma 3. pants nosaka:

“3. pants. Vietējās pašvaldības jēdziens

1. Vietējā pašvaldība nozīmē vietējo varu tiesības un spēju likuma robežās regulēt un vadīt nozīmīgu publisko lietu daļu **uz savu atbildību** un vietējo iedzīvotāju interesēs.

2. Šīs tiesības realizē padomes vai vēlētāju sapulces, kuru locekļus brīvi ievēl, aizklāti balsojot, uz tiešu, vienlīdzīgu un vispārēju vēlēšanu tiesību pamata, kurām var būt padotas izpildinstitūcijas. Šis princips nekādā veidā neietekmē tiesības izmantot pilsoņu sapulces, referendumus un jebkuras citas pilsoņu tiešās līdzdalības formas, kur to atļauj likums.”

Līgumu mūsu Saeima ratificēja ar 1996. gada 22. februāra likumu “Par 1985. gada 15. oktobra Eiropas Vietējo pašvaldību hartu”, kurā Latvija pievienojās 26 no 30 hartas paragrāfiem. 1998. gadā Saeima ratificēja vēl trīs šīs hartas paragrāfus.

² **Likums “Par pašvaldībām”.**

Pieņemts Saeimā 1994. gada 19. maijā.

Šā likuma 3. pants nosaka:

“Vietējā pašvaldība ir **vietējā pārvalde**, kas ar pilsoņu vēlētas pārstāvniecības – domes – un tās izveidoto institūciju un

iestāžu starpniecību nodrošina likumos noteikto funkciju, kā arī šajā likumā paredzētajā kārtībā Ministru kabineta doto uzdevumu un pašvaldības brīvprātīgo iniciatīvu izpildi, ievērojot valsts un attiecīgās administratīvās teritorijas iedzīvotāju intereses.”

³ **Valsts pārvaldes iekārtas likums.**

Pieņemts Saeimā 2002. gada 6. jūnijā.

Šā likuma 1. pantā dots skaidrojums:

“**Atvasināta publiska persona** – pašvaldība vai cita ar likumu vai uz likuma pamata izveidota publiska persona. Tai ar likumu piešķirta sava autonoma kompetence, kas ietver arī sava budžeta veidošanu un apstiprināšanu. Tai var būt sava manta.”

Savukārt šā paša likuma 8. panta ceturtdā daļa paskaidro, ka “pašvaldība, **pildot valsts pārvaldes funkcijas**, kas saskaņā ar likumu nodotas tās autonomā kompetencē, atrodas Ministru kabineta **pārraudzībā** likumā “Par pašvaldībām” noteiktajā kārtībā un apjomā”.

Atvasināšana no valsts nozīmē, ka pašvaldības tiesību apjomu nosaka valsts ar saviem likumiem. Tas nav pretrunā ar hartu, taču nenozīmē, ka pašvaldība, pildot pašvaldībai raksturīgās funkcijas, būtu padota valstij. Valsts tikai pārbauda pašvaldības patstāvīgās darbības likumību.

Šobrīd Latvijā ir **119 vietējās pašvaldības – 110 novadi un deviņas republikas pilsētas**. Visām pašvaldībām ir vienāds – vietējo pašvaldību statuss. Jautājums par reģionālo pašvaldību izveidi joprojām ir aktuāls, taču reformas otra puse – reģionālo pašvaldību izveidošana – atlikta uz nenoteiktu laiku.

Reformas gaitā vietējo pašvaldību funkcijas tika paplašinātas, attiecinot uz tām līdzšinējo reģionu – rajonu funkcijas. Kompetences ziņā novadi tagad neatšķiras no republikas pilsētām. Palikuši divi atšķirīgi nosaukumi.

Latviešu valodā ir trīs līdzīgi vārdi, gandrīz sinonīmi – pašpārvalde, vietvaldība un pašvaldība. Laika gaitā katrs no šiem vārdiem ieguvis atšķirīgu nozīmi.

Pašpārvalde ir personu apvienība, kas īsteno patstāvīgi izveidotu pārvaldi. Parasti pieņem, ka pašpārvaldei, lai tā likumīgi iegūtu varu, nepieciešams likuma mandāts.

Vietvaldība ir vietējā vara kādā noteiktā teritorijā. Parasti šo vārdu attiecina uz nacionālās valdības izveidotu varu.

Pašvaldība ir noteiktā teritorijā dzīvojošo pilsoņu izveidota vietējā vara, kas darbojas šajā teritorijā. Kopš iestāšanās Eiropas Savienībā pašvaldības izveidošanas tiesības ieguvuši arī pārējo dalībvalstu pilsoņi, ja viņi dzīvo attiecīgajā teritorijā vai viņiem šajā teritorijā pieder nekustamais īpašums. Dažās valstīs pašvaldības izveidošanā piedalās arī citi teritoriālās kopienas locekļi – nepilsoņi.

KAS IR PAŠVALDĪBAS POLITIKA

Politika ir process, kurā cilvēku grupa pieņem lēmumus. Visbiežāk šo jēdzienu attiecina uz valstīm, to savienībām, pašvaldībām un politiskajām partijām. Taču grupas lēmuma pieņēmējs var būt arī cita veida personu apvienība – komercsabiedrība, arodbiedrība, akadēmiska vai reliģiska organizācija u.tml.

Politika kā zinātnes nozare savulaik veidoja vienu no trim zinātnes pamata sastāvdaļām kā mācība par valsti (Grieķijā – pilsētu) un ar to saistītajām problēmām. Politikas zinātni parasti iedala politikas filozofijā, politiskajā ekonomikā un publiskajā administrācijā. Politikai ir arī šaurākas definīcijas, kas atspoguļo kādu šā jēdziena elementu. Tā, piemēram, vācu 19. gadsimta zinātnieks un publiskās administrācijas teorijas pamatlicējs Makss Vēbers politiku nosauca par “cīņu par varu”.

Ar **pašvaldības politiku** parasti saprot vidēja vai ilgtermiņa stratēģiju kādā pašvaldības kompetences jautājumā. Visbiežāk politiku formulē attīstības stratēģijas, plāna, programmas vai koncepcijas veidā. Šāda politika ietver pašreizējās situācijas vērtējumu, sasniedzamo mērķu un uzdevumu formulējumu un darbības plānu saskaņā ar pašvaldības rīcībā esošajiem resursiem. Pašvaldības politika ir saistoša tikai pašvaldības darbiniekiem un kalpo viņiem kā rīcības vadlīnija.

Risinot līdzīgas problēmas, dažādas pašvaldības var izvēlēties **atšķirīgas politikas**. Tam var būt vairāki iemesli:

- atšķirīga sociāli ekonomiskā situācija (iedzīvotāju izglītība vai vecuma struktūra, infrastruktūras līmenis, parādu apjoms, dominējošās saimniecisko aktivitāšu formas un tamlīdzīgi faktori);

- atšķirīgi deputātu ekonomiskie vai politiskie uzskati;
- atšķirīgi iedzīvotāju aptaujas rezultāti;
- atšķirīgi deputātu priekšvēlēšanu solījumi saviem vēlētājiem.

Politikas dokumenti pašvaldībai ir nepieciešami, lai tās darbinieki gatavotu saistošo noteikumu projektu, priekšlikumus rīcībai ar pašvaldības īpašumu vai pašvaldības pakalpojumus atbilstoši domes deputātu noteiktajām pamatnostādņēm.

Pašvaldības politikai (autonomās kompetences jautājumos) nav jāsakrīt ar valsts politiku pat tad, ja šī politika attiecas uz vienu un to pašu nozari. Saskaņā ar Satversmes 1. pantu¹ mūsu valsts iekārta garantē demokrātiskos principus, tajā skaitā **plurālismu**. Nevienam nav tiesību uzspiest citiem vienādus uzskatus. Pašvaldības būtība ir lēmumu un iespēju dažādība un to piemērošanā vietējiem apstākļiem.

Politiskos mērķus savu (autonomo) funkciju jomā pašvaldība nosaka patstāvīgi. Līdzekļus šo mērķu sasniegšanai drīkst izvēlēties vienīgi likuma ietvaros. Ja pašvaldības deputāti savas kompetences jomā īsteno nevis savu vēlētāju gribu, bet kaut ko citu, piemēram, valdības politiku, tad šāda rīcība ir vēlētāju krāpšana, līdz ar to tiek pārkāpti demokrātiskie principi.

Pašvaldība pilda ne tikai savas, t.i., pašvaldības funkcijas, bet arī valsts funkcijas, ja to paredz likums vai līgums. Pildot valsts (deleģētās) funkcijas, pašvaldībai nav tiesību uz patstāvīgu politiku – tās pienākums

¹ **Latvijas Republikas Satversme.**

Tās 1. pants, kuru var grozīt tikai ar visas tautas nobalsošanu, nosaka, ka “*Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika*”.

DEPUTĀTU ROKASGRĀMATA

šādos gadījumos ir īstenot valsts politiku. Valsts politika parasti pastāv valdības pamatnostādņu, plānu, koncepciju vai programmu formā. Saskaņā ar Eiropas Vietējo pašvaldību hartu šādos gadījumos valstij jāļauj piemērot valdības akceptēto politiku vietējiem apstākļiem².

Ikdienā vārdu “politika” lieto arī citā nozīmē³. Ar to saprot dažādus pasākumus un paņēmienus, ko nākas lietot, lai iegūtu varu vai noturētos pie tās. Reizēm ar vārdu “politika” apzīmē korporatīvās attiecības personīgā labuma gūšanai, izmantojot varas resursus. Vairāki nacionāla līmeņa politiķi (piemēram, Červers, Šķeļe, vēlāk arī citi) savu pieteikumu politikā sāka ar paziņojumu, ka viņi neesot “politiski”, ar to mēģinot norobežoties no politikas šādā izpratnē. Tamlīdzīgi paziņojumi var dot īslaicīgus ieguvumus, taču kopumā tie dezorientē

sabiedrību. Šādu paziņojumu rezultātā veidojas politikas jēdziena sadzīviski kropļojumi. Svešvalodās, lai raksturotu šo atšķirību, lieto divus vārdus, piemēram, angļu valodā – “policy” un “politics”.

Pašvaldības deputātus ievēl tāpēc, lai viņi nodarbotos ar politiku, tādējādi īstenojot savu vēlētajū gribu. Bez politikas nebūtu ne demokrātijas, ne pašvaldību.

² Eiropas Vietējo pašvaldību harta.

Tās 4. panta 5. paragrāfs paredz, ka attiecībā uz centrālās vai reģionālās varas deleģētām funkcijām vietējai pašvaldībai “pēc iespējas jāļauj izvēlēties to izpildes piemērošanas nosacījumus”.

³ “Politika ir netīra spēle” – tautas sakāmvārds.

LIKUMDOŠANA UN PAŠVALDĪBA

Jēdzienu “likums” var izmantot gan šaurā veidā, saucot par likumu tikai parlamenta likumus, gan plašā nozīmē – par likumu uzskatot arī citu veidu vispārēja rakstura normatīvos tiesību aktus. Latvijā vārdu “likums” biežāk lieto šaurā nozīmē, un tas nozīmē, ka ar likumdošanu mūsu valstī nodarbojas vienīgi Saeima. Taču šāda likumdošanas izpratne ir grūti izskaidrojama citu valstu pilsoņiem, jo tik šauri saprast likumus ir Latvijas nacionālā īpatnība, kas citviet reti sastopama.

Normāli par **likumu** uzskata arī citu publisko varu, kā arī citu valsts orgānu izdotos vispārēja rakstura normatīvos aktus. Eiropas Savienības likumi ir regulas un direktīvas, ko var pieņemt dažādi ES orgāni: Eiropadome (tajā balso ministri, kas pārstāv dalībvalstis), līdzlēmšanas procedūrā Eiropadome kopā ar Eiropas Parlamentu, kā arī Eiropas Komisija (Eiropas Parlamenta izveidots izpildorgāns). Pēc analogijas, par likumiem plašākā nozīmē varētu uzskatīt arī Latvijas teritorijā saistošos Ministru kabineta noteikumus, ko izdevis valsts izpildorgāns. Tāpat par vietējiem likumiem šā vārda plašākā nozīmē varētu saukt arī vispārēja rakstura tiesību aktus, ko pieņem pašvaldība.

Tāpēc par likumdošanu vienkāršības labad sauksim **vispārēja rakstura normatīvo tiesību aktu izdošanu**.

Eiropas Vietējo pašvaldību harta paredz pašvaldībām vietējās likumdošanas tiesības¹. Latvijā šīs tiesības dēvē par **saistošo noteikumu** pieņemšanu. Šādi noteikumi nosaka vispārīgas tiesību normas, kas ir

saistošas katrai fiziskajai vai juridiskajai personai pašvaldības teritorijā.

Ja likumos pašvaldību funkcijas būtu strikti nodalītas no valsts funkcijām, kā to iesaka harta², tad nebūtu iespējama situācija, ka valsts un pašvaldības izdotie tiesību akti reglamentē vienu un to pašu jautājumu. Diemžēl prakse ievērojami atšķiras no idealizētas teorijas. Latvijā pašvaldību tiesības izdot saistošos noteikumus tiek reglamentētas likumā “Par pašvaldībām”³.

Pašvaldību saistošie noteikumi iedalāmi divās lielās grupās:

- noteikumi, par kuriem pati **pašvaldība ir tiesīga** noteikt administratīvo atbildību (pieļaujamās jomas uzskaitītas likuma “Par pašvaldībām” 43. panta pirmajā daļā; šo uzskaitījumu var papildināt citos likumos);
- noteikumi, par kuriem **pašvaldība nav tiesīga** noteikt administratīvo atbildību (vispārējs deleģējums attiecībā uz autonomajām funkcijām).

Deleģējumu attiecībā uz autonomo funkciju jomu ievieša saskaņā ar likuma “Par pašvaldībām” 2005. gada marta grozījumiem. Galvenā motivācija pašvaldību likumdošanas kompetences paplašinājumam bija saistīta ar nepieciešamību ievērot personai negatīvu administratīvo aktu procedūru.

Tā, piemēram, ja pašvaldība patstāvīgi izlēmusi no sava budžeta finansēt kora braucienu, teiksim, uz Japānu, tad tādu pašu finansējumu varētu prasīt arī

¹ Eiropas Vietējo pašvaldību harta.

Tās 3. panta 1. paragrāfs nosaka tiesības regulēt un pārvaldīt nozīmīgu publisko lietu daļu.

² Eiropas Vietējo pašvaldību harta.

4. panta 4. paragrāfs iesaka, ka pašvaldību pilnvarām jābūt pilnām un ekskluzīvām.

otrs koris. Atteikums otram korim ir negatīvs administratīvais akts, kas jābalsta uz normatīvo aktu. Šāds normatīvais akts ir pašvaldības saistošie noteikumi, kuros aprakstīti kritēriji, pēc kādiem pašvaldība finansē pasākumus. Iecerēts, ka, paplašinot kompetenci saistošo noteikumu izdošanā, pašvaldība nezaudēs pret otru kora prasību administratīvajā tiesā.

Latvijā ir spēkā šāda **ārējo normatīvo aktu hierarhija** (augstāka vai zemāka spēka akti):

- starptautiskie līgumi,
- nacionālie likumi,
- Ministru kabineta noteikumi,
- pašvaldību saistošie noteikumi.

Tiek uzskatīts, ka augstākā spēka akts ir Satversme. Nākotnē šis uzskats varētu mainīties, jo gan Eiropas Cilvēktiesību tiesa, gan Eiropas Savienības tiesas šo jautājumu traktē citādi, uzskatot, ka nacionālās konstitūcijas ir zemāka ranga dokumenti nekā starptautiskie līgumi. Vienā izpratnē Eiropas Vietējo pašvaldību harta ir augstāka ranga akts nekā Satversme, citā – otrādi.

Ja sastopamas pretrunas starp vairākiem viena līmeņa tiesību aktiem (piemēram, diviem likumiem), tad salīdzina attiecīgo normu raksturu – **speciālā norma ir stiprāka par vispārīgo**. Ja šādā veidā nevar jautājumu atrisināt, tad **stiprāka ir jaunākā norma**.

No 1922. līdz 2007. gadam Ministru kabinetam bija tiesības izdot noteikumus ar likuma spēku Satversmes 81.

panta kārtībā. Šis pants bija domāts ārkārtas situācijām, kad nav iespējams likumu pieņemt Saeimā. Diemžēl no 1993. līdz 2007. gadam iedibinājās prakse, ka Ministru kabinets šīs tiesības izmantoja nevis ārkārtas situācijām, bet savas ikdienas neizdarības kompensēšanai. Saeimas brīvlaikos tika pieņemti noteikumi ar likuma spēku, kam nebija nekāda sakara ar ārkārtas situācijām. Tas noveda pie Satversmes 81. panta atcelšanas, un LPS bija viena no šīs atcelšanas ierosinātājām.

Līdz pat 2008. gadam Ministru kabinetam bija brīvprātīgās iniciatīvas tiesības – līdzīgi kā pašvaldībām. Ja kāds valstiski svarīgs jautājums nebija noregulēts ar likumu, Ministru kabineta iekārtas likums paredzēja tiesības izdot saistošos noteikumus pēc savas iniciatīvas, bez īpaša pilnvarojuma likumā. Taču tagad Ministru kabinets šādas tiesības zaudējis, tam jārikojas Saeimas uzdoto pilnvaru ietvaros.

Pašvaldībām **brīvprātīgās iniciatīvas tiesības** ir saglabājušās. Funkcija, ko pašvaldība uzņemas brīvprātīgi, nevar dublēt kādas ministrijas vai citas pašvaldības funkciju. Saskaņā ar likuma "Par pašvaldībām" 12. pantu⁴ pašvaldību brīvprātīgās iniciatīvas uzskatāmas par autonomajām funkcijām, tādēļ uz tām attiecas likumdošanas tiesības.

Laika gaitā arvien lielāku nozīmi iegūst arī **tiesību principi**. Ja pašvaldība konstatē, ka kāds augstāka ranga akts pārkāpj tās tiesības, tad priekšlikumu par attiecīgās normas atcelšanu var ierosināt Satversmes tiesā.

³ Likums "Par pašvaldībām".

Likuma 14. pantā teikts:

"Savu funkciju izpildes nodrošināšanai likumā noteiktajos gadījumos pašvaldības izdod saistošus noteikumus".

Tālāk 43. un 44. pantā:

"43. pants. Dome ir tiesīga izdot saistošus noteikumus, paredzot administratīvo atbildību par to pārkāpšanu, ja tas nav paredzēts likumos, šādos jautājumos:

- 1) par republikas pilsētas vai novada teritorijas apbūvi;*
- 2) par publiskā lietošanā esošo mežu un ūdeņu, kā arī par republikas pilsētas vai novada īpaši aizsargājamo dabas un kultūras objektu aizsardzību un uzturēšanu;*
- 3) par tirdzniecību publiskajās vietās, kā arī par alkoholisko dzērienu mazumtirdzniecības laika un vietas ierobežojumiem;*
- 4) par sabiedrisko kārtību;*
- 5) par namu un to teritoriju un būvju uzturēšanu;*
- 6) par sanitārās tīrības uzturēšanu un īpašumam piegulošās publiskā lietošanā esošās teritorijas (gājēju ietves, izņemot sabiedriskā transporta pieturvietas, grāvji, caurtekas vai zālāji līdz brauktuves malai) kopšanu;*
- 7) par reklāmas materiālu, izkārtņu, sludinājumu un citu informatīvo materiālu izvietojumu publiskās vietās;*
- 8) par sabiedriskā transporta lietošanu;*
- 9) par republikas pilsētas vai novada teritorijas labiekārtošanu, zaļumstādījumu uzturēšanu un aizsardzību;*
- 10) par mājdzīvnieku uzturēšanu;*
- 11) par republikas pilsētas vai novada pašvaldības inženierkomunikāciju un transporta infrastruktūras aizsardzību;*
- 12) par dzīvojamo māju (dzīvokļu) pārveidošanu par nedzīvojamām mājām (nedzīvojamām telpām) atbilstoši pašval-*

dības teritoriālās attīstības plānam;

13) par citiem likumos un Ministru kabineta noteikumos paredzētajiem jautājumiem.

Novada dome ir tiesīga izdot saistošus noteikumus arī par nezāļu apkarošanu, ķīmikāliju un minerālmēslu lietošanu un glabāšanu un paredzēt administratīvo atbildību par to pārkāpšanu.

Dome var pieņemt saistošos noteikumus arī, lai nodrošinātu pašvaldības autonomo funkciju un brīvprātīgo iniciatīvu izpildi.

Pildot deleģētās valsts pārvaldes funkcijas un pārvaldes uzdevumus, dome var pieņemt saistošos noteikumus tikai tad, ja tas paredzēts likumā vai Ministru kabineta noteikumos.

44. pants. Republikas pilsētas dome ir tiesīga izdot saistošus noteikumus un paredzēt administratīvo atbildību par to pārkāpšanu, ja tas nav paredzēts likumos, šādos jautājumos:

- 1) par pasākumiem, kas veicami, lai novērstu epidēmiju un epizootiju izplatīšanos;*
- 2) par sabiedrisko kārtību stihisku nelaimju gadījumos vai citos ārkārtējos apstākļos, par pasākumiem to seku novēršanai;*
- 3) par pilsētas īpaši aizsargājamo dabas objektu, kā arī kultūras pieminekļu aizsardzību;*
- 4) par citiem likumos un Ministru kabineta noteikumos paredzētajiem jautājumiem."*

⁴ Likums "Par pašvaldībām".

Tā 12. pants nosaka pašvaldības tiesības *"realizēt savas iniciatīvas ikvienā jautājumā, ja tas nav Saeimas, Ministru kabineta, ministriju, citu valsts pārvaldes iestāžu, tiesas vai citu pašvaldību kompetencē vai arī ja šāda darbība nav aizliegta ar likumu".*

DEPUTĀTU ROKASGRĀMATA

Pašvaldībai saistošo noteikumu tekstā **jānorāda, uz kādu tiesību normu pamatota šo noteikumu izdošana**. Šeit iespējami vairāki gadījumi.

- Kāds speciālais likums uzdod pašvaldībām šādus noteikumus pieņemt – šāda situācija parasti attiecas uz valsts deleģētajām funkcijām, jo valsts deleģētās kompetences jomā pašvaldība nevar izrādīt brīvprātīgas iniciatīvas. Dažkārt pašvaldības saistošo noteikumu pieņemšana kā īpašs obligātais pienākums tiek paredzēta arī autonomās kompetences jomā (piemēram – atkritumu apsaimniekošanas noteikumi). Šādā gadījumā pašvaldības saistošo noteikumu izdošanu pamato ar norādi uz konkrēto tiesību normu speciālajā likumā vai (valsts kompetences gadījumā) arī normu Ministru kabineta noteikumos.

- Pašvaldība ir patstāvīgi nonākusi pie slēdziena, ka papildus likumos un Ministru kabineta noteikumos sastopamajām normām nepieciešams īpašs regulējums pašvaldības teritorijā – šādā gadījumā saistošo noteikumu izdošanu pamato ar atsauci uz likuma “Par pašvaldībām” 43. panta pirmo daļu (ja noteikumi attiecas uz tādām, par kuriem drīkst noteikt administratīvo atbildību) vai 43. panta otro daļu.

Likumā “Par pašvaldībām” ir precizēta **pašvaldības saistošo noteikumu spēkā stāšanās kārtība**. Saistošie

noteikumi (izņemot noteikumus par pašvaldības budžetu) stājas spēkā pēc to publicēšanas.

Pēc noteikumu pieņemšanas Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai tiek dota iespēja pārbaudīt domes pieņemto un domes parakstīto noteikumu tiesiskumu, sniedzot atzinumu mēneša laikā no to saņemšanas brīža. Likuma 45. pantā pašvaldībai noteikts pienākums **triju darba dienu laikā** pēc parakstīšanas **nosūtīt noteikumus ministrijai**.

Ja atzinumā norādīts, ka atsevišķas noteikumu normas vai visi noteikumi ir prettiesiski, tad lēmumu, ko darīt tālāk, pieņem dome. Izvērtējot ministrijas viedokli, pastāv divas iespējas:

1) **piekrist** – tādā gadījumā dome precīzē noteikumus atbilstoši atzinumā norādītajam un tos publicē (otreiz noteikumi uz ministriju nav jāsūta);

2) **nepiekrist** – tādā gadījumā dome savā lēmumā norāda pamatojumu, kāpēc tā nepiekrīt ministrijas viedoklim par prettiesiskumu. Saskaņā ar šādu lēmumu dome publicē saistošos noteikumus, un tie stājas spēkā.

Likums paredz ministram tālākas darbības iespējas, ja viņam šķiet, ka pašvaldība rīkojas nelikumīgi – saistošos noteikumus var apturēt. Savukārt pašvaldība var ministra rīkojumu apstrīdēt Satversmes tiesā u.tml.

LIKUMDOŠANAS IZMAINAS PĒC VIETĒJO PAŠVALDĪBU ADMINISTRATĪVI TERITORIĀLĀS REFORMAS

Pirms četriem gadiem Latvijā noslēdzās administratīvi teritoriālā reforma, bet līdz loģiskam noslēgumam nav pavisam jāpavirzījies jautājums par reģionālo reformu.

Grozījumi likumā “Par pašvaldībām” noteica jaunu pašvaldības statusu – visas pašvaldības ir **vietējās pašvaldības**. Minēts, ka Rīga ir galvaspilsēta, kā arī pieņemti novadi un republikas pilsētas. Galvaspilsētai ir vairākas dalītas atbildības funkcijas ar valsti (17². pants). Dažos jautājumos republikas pilsētas dome atšķirībā no novada domes var pieņemt saistošus noteikumus, nosakot administratīvo atbildību (44. pants). Latvijas Pašvaldību savienība ir tiesīga pārstāvēt visu pašvaldību kopīgo viedokli, ja tajā iestājušies vairāk nekā puse novadu un vairāk nekā puse republikas pilsētu pašvaldību (96. pants). Kā redzams, atšķirības starp minētajiem pašvaldību veidiem ir minimālas.

Likumā tika izdarīts būtisks papildinājums par **domes priekšsēdētāja atbildību**. 42. panta trešā daļa nosaka, ka “domes priekšsēdētājs par domes lēmumu lietderību

un tiesiskumu atbild kā koleģiālas institūcijas loceklis”, un paskaidro, ka domes priekšsēdētājam piešķirtās pēcpārbaudes tiesības nepadara sēdes vadītāju par vienīgo atbildīgo (48. pants). Par lēmuma lietderību un tiesiskumu vienlīdz atbild visi vārdiskajā procedūrā nobalsojušie.

Lēmumu pieņemšanas gaitā var gadīties, ka kādas normas tiesiskums nav pienācīgi izvērtēts. Tas nenozīmē, ka tūlīt iestāsies administratīvā vai pat kriminālā atbildība. Visos gadījumos tiesa izvērtēs, vai pārkāpums izdarīts tīši, un kādas ir šā pārkāpuma sekas saskaņā ar likumos noteiktajām procedūrām, pat tad, ja pret deputātiem tiktu ierosināta lieta.

Vietējās reformas noslēguma fāzē saasinājās pretrunas starp valdošajām politiskajām partijām, kas centās “optimizēt” novadu teritorijas atbilstoši saviem priekšstatiem par politisko izdevīgumu, no vienas puses, un pagastu un pilsētu pašvaldībām, no otras puses, kas centās apjaust, kā reformu uztver iedzī-

votāji un kā varēs organizēt darbu pēc vēlēšanām. Vairāk nekā 30 pašvaldību apstrīdēja Satversmes tiesā Ministru kabineta apstiprināto novadu karti. Pašvaldību argumenti bija tik spēcīgi un likumu (gan starptautisko, gan nacionālo) pārkāpumi tik acīmredzami, ka valdībai radās bažas par Satversmes tiesas iznākumu. Tādēļ tika izdomāts variants, kā neizskatīt pašvaldību iesniegumu Satversmes tiesā – Saeima atcēla Administratīvi teritoriālās reformas likumu un ietvēra reformas noslēgumā nepieciešamās normas citā, jaunā likumā. Tā radās **Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likums**.

Satversmes tiesai radās iespēja izvairīties no pašvaldību prasības izskatīšanas pēc būtības, aizbildinoties, ka apstrīdētās Ministru kabineta noteikumu normas tāpat jau ir zaudējušas spēku. Tomēr noteikumu likumības izvērtējums periodā, kamēr tie vēl bija spēkā, varēja būtiski ietekmēt vietējās reformas noslēguma procesu. Satversmes tiesas tiesnešiem šī izvairīšanās no sava pienākuma pildīšanas paliks kā ētikas problēma arī nākotnē.

Likumā izdevies panākt virkni **demokrātisku normu**, kas nostiprina pašvaldību:

- nevar būt administratīvā teritorija bez pašvaldības (1. pants), valsts pārvaldes iestādes administratīvajā teritorijā var darboties (3. pants), taču pašvaldības esamība ir primāra;
- apriņķi ir administratīvās teritorijas, tātad tajos jāizveido pašvaldības (5. pants);
- lēmumu par administratīvo teritoriju izveidošanu pieņem Saeima (nevis Ministru kabinets, kas būtu mazāk demokrātiski).

Diemžēl atkal apstiprinājās valdības tiesiskais nihilisms un nespēja risināt reģionālās reformas jautājumus. Iesniegtais likumprojekts ierosināja apriņķus aizstāt ar plānošanas reģioniem, turklāt pašus plāno-

šanas reģionus uzskatot nevis par pašvaldībām, bet par atvasinātām valsts pārvaldes iestādēm. Pašvaldību esamība administratīvajā teritorijā gan netiek noliegta, taču to papildina valsts pārvalde, kas ļauj divdomīgi traktēt iepriekšminēto demokrātisko normu.

Kaut arī vietējās administratīvi teritoriālās reformas noslēgumā nacionālā mēroga politiķi solīja jaunajam teritoriju dalījumam ļaut darboties vismaz divus sasaukumus, tomēr politikā solījumi reti tiek turēti. Redzot, ka reformas deklarētie mērķi nav sasniegti (tos arī nevarēja sasniegt, jo patiesībā reformatoriem bija citi mērķi), katra nākamā valdība izsaka vēlēšanos reformu turpināt.

Formāli Dombrovska trešā valdība noklausījās ziņojumu par reformas rezultātiem, taču vērtētāji nemaz neslēpa, ka vēlas turpināt apvienošanu neatkarīgi no faktiem. Ir veikta deputātu skaita samazināšana mazajos novados, kas izpaudās vēl vājākā pagastu interešu pārstāvēcībā un intereses mazināšanā par vēlēšanām.

Atbildīgajam ministram ir iecere Ministru kabinetā noteikt jauna teritoriālā dalījuma plānu un pieņemt jaunu Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likumu, lai apvienošanu nevajadzētu skatīt Saeimā. Paplašinātas pašvaldības deputātu politiskās vajāšanas iespējas, pieņemot izmaiņas par atklātajiem balsojumiem. Tendence aizstāt demokrātiskas pašvaldības ar centrālās valdības vietvaldībām ir neapšaubāma, viens no paņēmieniem – tālāka reformas turpināšana.

Šā jautājuma tālākā risināšana būs atkarīga arī no novadu un republikas pilsētu viedokļa – vai tie labāk izvēlēsies būt valsts gubernatoru pārraudzītiem vai atbalstīs tieši vēlētu pašvaldību izveidi, vai vēlēsies saglabāt pašvaldību sadarbības iestādes – plānošanas reģionus, vai pašvaldību vadītāji, kas darbosies valdošās koalīcijas partijās, spēs ietekmēt šo partiju politiku.

LR PAŠVALDĪBU REFORMU KONCEPCIJA (atbalstīta LPS 2. kongresā 1993. gadā)

1992. gadā Augstākā Padome nolēma izstrādāt pašvaldību reformu koncepciju. Tā līdz 1993. gadā notikušajām 5. Saeimas vēlēšanām netika pabeigta, tomēr šis koncepcijas projekts tika apspriests un guva pozitīvu vērtējumu LPS 2. kongresā.

Koncepcijas izstrādē piedalījās Augstākās Padomes deputāti, Augstākās Padomes Pašvaldību nodaļas darbinieki, Ministru Padomes Pašvaldību nodaļas darbinieki un pašvaldību vadītāji ar LPS mandātu. Šā projekta idejas ilgstoši un stabili ietekmēja Latvijas Pašvaldību savienības politiku.

Salīdzinot 1993. gada janvāra koncepcijas redakciju ar vēlākajiem dažādu valdību politikas dokumentiem pašvaldību jautājumos (sākot ar 1993. gada novembrī Ministru kabinetā pieņemto un līdz pat 2008. gada administratīvi teritoriālās reformas politikas dokumentiem), var konstatēt, ka pirmā izvirzīja visplašākos mērķus un vislabāk atbilda Eiropas Vietējo pašvaldību hartas principiem.

Tādēļ ir lietderīgi salīdzināt 20 gadus paveikto ar sākotnējām Latvijas Tautas frontes un Latvijas Pašvaldību savienības nostādņēm.

Koncepcija	Izpilde
1. Vispārīgie principi	
1.1. Pašvaldību reformu uzdevums ir demokratizēt un decentralizēt valsts varu un pārvaldi, palielinot iedzīvotājiem sniedzamo pakalpojumu daudzveidību, celt šo pakalpojumu kvalitāti un paaugstināt to efektivitāti, maksimāli iesaistīt iedzīvotājus pašpārvaldē	demokratizācija un decentralizācija joprojām aktuālas
1.2. Pašvaldību reformu gaitā vienlaicīgi un saskaņoti jāveic pašvaldību institūciju, teritoriālā iedalījuma, funkciju sadalījuma, budžeta, nodokļu un finanšu sistēmas uzskaites, lietvedības un grāmatvedības reorganizācija, kā arī jāizveido pašvaldību darbinieku izglītības struktūras	nav izveidotas reģionālās pašvaldības, funkciju sadalījums neatbilst subsidiaritātes principam, budžeta veidošana jāpilnveido, nodrošinot attīstībai piemērotu finanšu sistēmu
Teritoriālās reformas īstenojamas visā Latvijā vienotā kompleksā ar administratīvajām un tautsaimnieciskajām reformām	daļēji izpildīts
1.3. Pašvaldību reformas veicamas ar demokrātiskām metodēm, brīvprātīgi, šajā nolūkā vispusīgi izpētot šos jautājumus visā valstī, pārliecinot darbiniekus un iedzīvotājus par reformu nepieciešamību un jēgu	brīvprātības un izpētes principi tika pārkāpti, reformas pakārtotas partiju politiskajai konkurencei īstermiņa perspektīvā
1.4. Pašvaldību reformu vienotību valstī un visās pašvaldību darbības jomās nodrošina Pašvaldību reformu padome, kuras sastāvu apstiprina Augstākās Padomes Prezidijs	reformas gaitā vadība pārgāja uz Ministru kabinetu un tam padoto RAPLM; Reformu padomes loma kļuva formāla
1.5. Pašvaldību reformas veicamas sadarbībā ar Eiropas un citu demokrātisko valstu (tajā skaitā Dānijas) municipālajām un valsts institūcijām	tika pildīts tikai reformas sākumstadijā
1.6. Pašvaldību reformu sagatavošanai, likumu, lēmumu un citu ar reformu saistīto projektu izstrādei tiek iedalīti līdzekļi no valsts budžeta	tika pildīts, piesaistot arī ES līdzekļus
1.7. Likumi, lēmumi un citi ar reformu saistītie projekti izstrādājami līdz 1993. gada 1. jūnijam, bet pieņemami un īstenojami pēc Saeimas vēlēšanām	lai veiktu pusi no uzdevuma, vajadzēja papildu 16 gadus
2. Pašvaldību institūciju reformas	
2.1. Reformu sagatavošanas stadijā izpētīt un izlemt, kuru no pašvaldību variantiem izraudzīties Latvijai tagadējos lauku rajonos: 1. variants – saglabāt divu līmeņu pašvaldības: pēc tagadējā dalījuma pagastu un rajonu pašvaldības, bet pēc jaunā dalījuma – novadu un zemju pašvaldības; 2. variants – pāriet uz viena līmeņa – pagastu (novadu) pašvaldībām	izvēle nav notikusi, valdība joprojām atbalsta otro variantu
2.2. Pašvaldībās izveidot vienu lēmējainstitūciju – pagasta vai pilsētas padomi	izveidota novada vai pilsētas dome
2.3. Pašvaldības augstāko amatpersonu ievēlē padome	izpildīts

2.4. Rīgā jāizpēta un jāizvēlas kāds no šiem variantiem: 1. variants – Rīgā ir divu līmeņu lēmēj institūcijas – Rīgas padome un rajonu padomes; tām visām ir savas izpildinstitūcijas; rajonu skaits un robežas būtiski grozāmas salīdzinājumā ar esošajām; 2. variants – Rīgā ir viena lēmēj institūcija – padome; mikrorajonos izpildvaru īsteno padomes iecelts direktors	izvēlējās otro variantu
2.5. Lēmējvara un izpildvara ir šķirtas; pašvaldības padome var iecelt municipālo direktoru, kurš īsteno izpildvaru; ja republikas pilsētās ir izveidoti mikrorajoni, izpildvaru tajos īsteno pilsētas padomes iecelts direktors	turpinās diskusija par lietderību; valdība cenšas izmantot varas dalīšanu savas ietekmes palielināšanai pašvaldībā
3. Teritoriālā iedalījuma reformas	
3.1. Teritoriālā iedalījuma reformas veicamas, lai izveidotu savu infrastruktūru, radītu iedzīvotāju interesēm atbilstošus dzīves apstākļus, optimālu materiālo un finansiālo bāzi, kas nodrošinātu pašvaldībām patstāvību saimniekošanā, pakalpojumu sniegšanā iedzīvotājiem un municipalitātes teritorijas uzturēšanā	nav izpildīts; izvirzītie uzdevumi joprojām aktuāli
3.2. Reformu gaitā tagadējie pagasti un pilsētas apvienojami novados, bet rajoni – zemēs (apriņķos)	daļēji izpildīts attiecībā uz vietējo reformu; reģionālā reforma nav uzsākta
3.3. Apvienojot vairākus pagastus, kā arī pagastus un rajona pilsētas, jāņem vērā	
3.3.1. vēsturiskā un faktiskā iedalījuma salīdzinošā analīze	daļēji izpildīts
3.3.2. iedzīvotāju vēlmes	lielākoties nav izpildīts
3.3.3. ekonomisko un sociālo problēmu optimāla sasaiste ar administratīvi teritoriālā iedalījuma attiecīgo variantu	nav izpildīts
3.3.4. demokrātisko valstu pieredze	daļēji izpildīts
3.4. Palielinot pagastu teritoriju un nostiprinot to materiālo bāzi, jāīsteno pilsētu un lauku teritoriju vienotības princips	daļēji izpildīts
3.5. Rīgu un, ja nepieciešams, arī republikas pilsētas var sadalīt mikrorajonos	nav izpildīts
4. Funkciju nošķiršana	
4.1. Funkciju nošķiršanas galvenais uzdevums ir veikt pāreju no centralizētas pārvaldes uz decentralizētu, nosakot, kuras valsts varas un pārvaldes institūciju funkcijas, pilnvaras un darbības jomas nododamas pašvaldībām un kā funkcijas sadalāmas starp pašvaldības struktūrām	daļēji izpildīts
4.2. Rūpes par teritorijas ekonomisko attīstību un iedzīvotājiem sniedzamajiem pakalpojumiem nonāk galvenokārt pašvaldību pirmā līmeņa – pagastu (novadu) un pilsētu pārziņā; otrā līmeņa pašvaldību institūcijas pilda vienīgi tās funkcijas, kuru veikšanai ir nepieciešama finansiālo, materiālo un darbaspēka resursu apvienošana, vai arī tad, ja veiktie pasākumi skar vairāku pašvaldību intereses	daļēji izpildīts, daļu no otrajam līmenim raksturīgajām funkcijām nododot vietējām pašvaldībām vai centrālajai valdībai
4.3. Funkciju pildīšanā dažādu līmeņu pašvaldības un valsts pārvaldes institūcijas nedrīkst dublēt cita citu, taču būtiskas tautsaimniecības un kultūras jomas nedrīkst palikt neievērotas	nav izpildīts; valsts nepamatoti jauca pašvaldību kompetencē
5. Pašvaldību budžets, nodokļi un finanses	
5.1. Pašvaldības patstāvīgi likuma ietvaros apstiprina un izpilda savus budžetus. Valsts institūcijas var kontrolēt vienīgi budžeta plānošanas un izlietošanas atbilstību likumam	daļēji izpildīts
5.2. Pašvaldību budžeta veidošanas principi	
5.2.1. iespēja efektīvi plānot pašvaldību ieņēmumu un izdevumu līmeni	nav izpildīts
5.2.2. ieinteresētība teritorijas saimnieciskajā attīstībā	daļēji izpildīts
5.2.3. budžeta maksimāla veidošana no piesaistītiem līdzekļiem	daļēji izpildīts
5.2.4. efektīva līdzekļu pārdale pašvaldībām, kurās objektīvi trūkst līdzekļu budžeta veidošanai	daļēji izpildīts; tiek minimāli nodrošināta regulāro izdevumu daļa, bet nav objektīvas sistēmas attīstības pasākumu īstenošanai

DEPUTĀTU ROKASGRĀMATA

5.2.5. budžeta procesa atklātība	ir izpildīts
5.3. Galvenā pašvaldību budžetu ieņēmumu daļa veidojama no teritorijā iekasētajiem nodokļiem un maksas par pašvaldību sniegtajiem pakalpojumiem	daļēji izpildīts (divās republikas pil-sētās)
5.4. Lai sasaistītu pašvaldību sniegto pakalpojumu līmeni ar pašvaldību ienākumiem, paaugstinātu ieinteresētību teritorijas saimnieciskajā attīstībā	
5.4.1. jānodod zemes, īpašuma un iedzīvotāju ienākuma nodokļa un to likmju noteikšana pašvaldību ziņā likumā noteiktajos ietvaros	daļēji izpildīts; iedzīvotāju ienāku-ma nodokļa likmi nosaka valsts
5.4.2. jāsadala peļņas nodoklis noteiktā, stabilā proporcijā starp valsti un pašvaldībām	nav izpildīts
5.4.3. no 1994. gada 1. janvāra jāievieš iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksāšana dzīvesvietā	ir izpildīts
5.5. No 1994. gada īstenojama vietējo budžetu līdzsvarošanas politika, šajā nolūkā veidojot pašvaldību finanšu izlīdzināšanas mehānismu (fondu)	ir izpildīts
5.6. Pašvaldību budžetu izdevumu izlīdzināšanai izmantojami stabili un objektīvi izdevumu aprēķināšanas kritēriji	ir izpildīts, izņemot divu nepamato-tu kritēriju ieviešanu, kas saglabājās līdz 2009. gada budžetam
5.7. Pašvaldību ieņēmumu un izdevumu plānošana un uzskaitē veicama tikai budžeta ietvaros, izņemot gadījumus, kad likums nosaka ārpusbu-džeta fondu veidošanu	ir izpildīts
5.8. Par citu pašvaldību iedzīvotājiem sniegtajiem pakalpojumiem paš-valdības ir tiesīgas saņemt samaksu pašvaldību savstarpējo norēķinu veidā	ir izpildīts; palikuši strīdi par pie-mērotām savstarpējo maksājumu likmēm
5.9. Pašvaldībām jāsniedz pārskati Finanšu ministrijai un Valsts statistikas komitejai par budžetu, finansiālo un saimniecisko darbību un citu veidu darbību Ministru Padomes noteiktajā kārtībā un termiņos	ir izpildīts
6. Pašvaldību uzņēmumi un pašvaldību attiecības ar tās teritorijā esošajiem valsts un privātajiem uzņēmumiem	
6.1. Pašvaldības maksimāli privatizē tās teritorijā esošos pašvaldību uzņēmumus	ir izpildīts
6.2. Pašvaldības savā teritorijā veicina uzņēmējdarbību, lai paplašinātu un dažādotu iedzīvotājiem sniedzamos pakalpojumus, celtu to kvalitāti un efektivitāti	tiek pildīts iespēju ietvaros; likumi stipri ierobežo pašvaldību iespējas, tām trūkst adekvātu finanšu resursu
6.3. Pašvaldības tieši neveic saimniecisko darbību un administratīvi nevada uzņēmumus	tiek pildīts
Pašvaldību institūciju un pašvaldību uzņēmumu attiecības tiek noteiktas līgumos	nav izpildīts; pašvaldību uzņēmumi ir pārveidoti komercsabiedrību sta-tusā, un to vadība noris ar pašvaldī-bas pārstāvju starpniecību akcionā-ru sapulcē un padomē
6.4. Valsts institūcijām ir pienākums informēt pašvaldības par to teritori-jā esošo uzņēmumu dibināšanu, saimniecisko darbību un likvidāciju	tiek pildīts
Pašvaldībām ir tiesības kontrolēt likumu un vides aizsardzības noteiku-mu ievērošanu teritorijā esošajos uzņēmumos	nav izpildīts
Ar pašvaldībām jāaskaņo to teritorijā esošo valsts uzņēmumu un iestā-žu vadītāju iecelšana	nav izpildīts
7. Pašvaldību organizācijas	
7.1. Pašvaldību organizācijas ir pašvaldību apvienības, kas izveidotas uz brīvprātības principu pamata kopīgu interešu aizstāvēšanai	ir izpildīts
7.2. Pašvaldību organizācijas var veidot pēc teritoriālā principa (pagastu apvienības rajonos u.c.) vai piederības principa (pilsētu apvienības u.c.)	ir izpildīts
7.3. Atbalstāma ir valsts mēroga pašvaldību organizācijas izveidošana, lai koordinētu un realizētu	
7.3.1. pašvaldību likumdošanas iniciatīvas	nav izpildīts

7.3.2. valsts mēroga pašvaldību projektus	nav izpildīts
7.3.3. informācijas sniegšanu pašvaldībām	ir izpildīts
7.3.4. pašvaldību darbinieku izglītības un mācību sistēmu	ir izpildīts
7.3.5. pašvaldību un valsts likumdošanas un pārvaldes struktūru sarunu sistēmu	ir izpildīts
7.3.6. citas pašvaldību intereses valsts mērogā	ir izpildīts
8. Pašvaldību izglītības un mācību kursu sistēma	
8.1. Pašvaldību izglītības un mācību kursu sistēmai jānodrošina gan deputātu, gan pašvaldībās strādājošo ierēdņu kompetence pašvaldībām uzlikto pienākumu veikšanā	daļēji izpildīts
8.2. Pašvaldību izglītības sistēmā ir jāietver	
8.2.1. informācija plašiem sabiedrības slāņiem par pašvaldību lomu un vietu valsts pārvaldes struktūrā	nav izpildīts
8.2.2. mācību programmas vispārīglītojošajām un speciālajām vidējām un augstākajām mācību iestādēm	nav izpildīts
8.2.3. specializētās programmas pašvaldību ierēdņu sagatavošanai vidējās un augstākajās mācību iestādēs	nav izpildīts
8.3. Pašvaldību mācību kursu sistēmai jānodrošina	
8.3.1. ievēlēto deputātu apmācīšana	daļēji izpildīts
8.3.2. pašvaldību ierēdņu sagatavošana un viņu kvalifikācijas celšana	daļēji izpildīts, ierēdņu institūcijas izveidošana pašvaldībās atzīta par nelietderīgu
8.4. Pašvaldību izglītības sistēmu finansē valsts un iespēju robežās – pašvaldības	nav izpildīts; to finansē no pašvaldību un privātiem līdzekļiem, kā arī ārvalstu ziedojumiem
Pašvaldību izglītības sistēma ir valsts izglītības sistēmas sastāvdaļa	nav izpildīts; valsts civildienesta apmācības sistēma nav attīstīta kā izglītības, bet gan kā valsts pārvaldes sistēma; pašvaldību iekļaušana šādā sistēmā ir nelietderīga
8.5. Pašvaldību mācību kursu sistēmā ietilpst nacionālais pašvaldību mācību centrs un reģionālie pašvaldību mācību centri, kurus finansē pašvaldības un to organizācijas	daļēji izpildīts
8.6. Pašvaldību deputātu un ierēdņu izglītošanas un apmācīšanas darbā plaši iesaistāmas nevalstiskās un ar pašvaldībām tieši nesaistītas organizācijas (mācību centri, konsultantu firmas u.c.)	ir izpildīts
9. Likumdošanas aktu un citu normatīvo aktu izstrāde	
9.1. Izstrādāt visām pašvaldībām (izņemot Rīgas pašvaldības) vienotu likumu, paraugstatūtus un paraugreglamentu (termiņš – 1993. gada marts, darba grupas vadītājs – D. Skulte)	daļēji izpildīts; paraugstatūti (paraugnolikums) un paraugreglaments atzīti par nelietderīgiem
9.2. Sagatavot likumprojektu, veikt sociāli ekonomiskos pētījumus, ekonomiskos aprēķinus un sniegt zinātnisko pamatojumu par teritoriālā iedalījuma reformām (termiņš – 1993. gada marts–aprīlis, atbildīgie – D. Skulte un V. Šteins)	nav veikti ekonomiskie aprēķini un izvērtēta reformas sociālā ietekme
9.3. Izstrādāt projektu par grozījumiem nodokļu likumdošanas aktos, kā arī likumprojektu par finanšu pārdalīšanu starp pašvaldībām (termiņš – 1993. gada marts, atbildīgais – E. Krastiņš)	daļēji izpildīts
9.4. Izstrādāt likumprojektu par pašvaldību vēlēšanām (termiņš – 1993. gada janvāris, atbildīgais – M. Steins)	ir izpildīts
9.5. Izstrādāt likumprojektu par pašvaldību organizācijām	ir izpildīts (likums "Par pašvaldībām" apraksta pašvaldību organizācijas pamatus)

Latvijas Republikas Pašvaldību reformu padomes priekšsēdētājs **A. Gorbunovs**
Latvijas Republikas Pašvaldību reformu padomes sekretariāta vadītājs **M. Osis**

Rīgā 1993. gada 8. janvārī

PAŠVALDĪBAS DARBA ORGANIZĀCIJA

Pašvaldību tiesības īsteno vietējo iedzīvotāju **tieši vēlētas domes** un to izveidotas **pašvaldību administrācijas**.

Pašvaldību darba organizācijas pamatprincipus un pamatjautājumus nosaka **Eiropas Vietējo pašvaldību harta**, **likums "Par pašvaldībām"** un katras pašvaldības **nolikums**.

Pašvaldības dome ir augstākā pašvaldības lēmējinstītūcija, un tā ir iedzīvotāju interešu pārstāvniecība attiecīgās pašvaldības administratīvajā teritorijā. Pašvaldības domes kompetencē ietilpst ikviens pašvaldības atbildībā esošs jautājums, ja vien likumā izņēmuma kārtā nav noteikts citādi. Pašvaldības domes darbu vada domes priekšsēdētājs. Pašvaldības domes lēmumu izpildi, kā arī pašvaldības ikdienas darbu nodrošina pašvaldības izveidotas institūcijas (iestādes, aģentūras u.tml.). Pašvaldības vēlētam amatpersonām – domes priekšsēdētājam, domes priekšsēdētāja vietniekiem un deputātiem – ir tiesības pašvaldības nolikumā noteiktajā kārtībā kontrolēt pašvaldības administrācijas darbu un dot tiešus rīkojumus pašvaldības administrācijas darbiniekiem.

Pašvaldības darba pamatdokuments ir **pašvaldības nolikums** – saistošie noteikumi, kas izdodami, pamatojoties uz likuma "Par pašvaldībām" 23. un 24. pantu. Pašvaldības nolikuma saistošajos noteikumos pašvaldības dome nosaka domes darba organizāciju, pašvaldības pārvaldes jeb administrācijas darba organizāciju, lēmumu pieņemšanas kārtību, iedzīvotāju tiesības un pienākumus vietējā pārvaldē, kā arī citus pašvaldības darba organizācijas jautājumus.

Pašvaldības nolikumā, nosakot pašvaldības darba organizācijas jautājumus, vērā ņemams likumā "Par pašvaldībām" noteiktais **pašvaldību darba organizācijas ietvars**.

- Pašvaldības domes darbs notiek domes sēdēs un pastāvīgajās komitejās.
- Pašvaldības domes kārtējās sēdes sasaukamas ne retāk kā reizi mēnesī.
- Pašvaldības domes darbu vada domes priekšsēdētājs vai viņa vietnieks domes priekšsēdētāja prombūtnes laikā.
- Katrā pašvaldībā ievēlams ne mazāk kā viens domes priekšsēdētāja vietnieks.
- Domes deputāti par pieņemtajiem lēmumiem ir atbildīgi kā koleģiālas institūcijas locekļi. Domes priekšsēdētājs nav vienpersoniski atbildīgs par domes pieņemtajiem lēmumiem. Vienlaikus domes priekšsēdētājam paredzēti īpaši pienākumi likuma "Par

pašvaldībām" 62. pantā (domes priekšsēdētāja pilnvaras) un 48. pantā (tiesības neparakstīt domes sēdē pieņemtu lēmumu un jautājuma atkārtotai izskatīšanai sasaukt domes ārkārtas sēdi).

- Lai nodrošinātu domes lēmumprojektu sagatavošanu un jautājumu apspriešanu, katrā pašvaldībā no pašvaldības deputātiem ievēlams finanšu komiteja un sociālo, izglītības un kultūras jautājumu komiteja, kā arī citas komitejas atbilstoši pašvaldības darba aktualitātēm.

- Katram deputātam jābūt vismaz vienas pastāvīgās komitejas loceklim. Vispārīgos pašvaldības domes deputāta pienākumus un tiesības pašvaldības darbā nosaka gan likums "Par pašvaldībām", gan arī Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likums.

- Pēc domes priekšsēdētāja priekšlikuma dome ieceļ izpilddirektoru, kurš pašvaldības nolikumā noteiktajā kārtībā ir atbildīgs par pašvaldības iestāžu un kapitālsabiedrību darbu. Pašvaldības izpilddirektors nedrīkst būt domes deputāts, un viņam ir pastāvīgs darba līgums, līdz ar to uz viņu attiecas visas darba tiesiskās attiecības regulējošās normas neatkarīgi no domes vai tās vadības nomaļas.

- Pašvaldības domes ekskluzīvā kompetencē ir lemt par pašvaldības iestāžu izveidi, reorganizāciju un likvidēšanu, šo iestāžu nolikumu apstiprināšanu un iestāžu vadītāju iecelšanu amatā.

- Atsevišķu iestāžu obligātumu un prasības to izveidei nosaka speciālie likumi (piemēram, attiecībā uz bāriņtiesām – Bāriņtiesu likums, attiecībā uz sociālajiem dienestiem – Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums).

- Lai nodrošinātu funkciju izpildi, pašvaldības dome, kā arī pašvaldības administrācijas amatpersonas pēc nepieciešamības var izveidot komisijas un darba grupas, tajās iesaistot arī vietējos iedzīvotājus, nozaru ekspertus un speciālistus.

Likuma "Par pašvaldībām" 24. panta otrā daļa nosaka, kādi pašvaldības darba organizācijas jautājumi noregulējami pašvaldības nolikumā.

Pašvaldības teritoriālais dalījums

Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likums nosaka Latvijas administratīvās teritorijas, kurās pašvaldības savas kompetences ietvaros realizē pārvaldi.

Esošās novadu pašvaldību administratīvās teritorijas un to teritoriālais dalījums saistīts ar pašvaldību administratīvi teritoriālās reformas noslēgšanos un novadu pašvaldību izveidošanu, 2009. gada vietējo

pašvaldību vēlēšanās ievēlētajām domēm sanākot uz pirmajām sēdēm un uzsākot darbu.

Novada pašvaldības teritoriju iedala novada pilsētās un novada pagastos, un šīs teritoriālā iedalījuma vienības pēc būtības ir pašvaldību teritorijas, kuru apvienošanas rezultātā izveidota novada pašvaldība. Novadā apvienotās pašvaldības ir novada teritoriālās vienības. Šajās teritoriālajās vienībās likuma "Par pašvaldībām" 69.¹ un 69.² pantā noteiktajā kārtībā attiecīgi izveidojamas **pilsētu un pagastu pārvaldes**, lai nodrošinātu pašvaldības sniegto pakalpojumu pieejamību novada pagastos un novada pilsētās.

Republikas pilsētu teritoriālo dalījumu likumi neregulē, līdz ar to pašvaldību domes, vadoties pēc pašvaldības teritorijas attīstības interesēm un vajadzībām, kā arī organizējot pakalpojumu pieejamību iedzīvotājiem, pašvaldības nolikumā var noteikt republikas pilsētas pašvaldības teritorijas dalījumu.

Pašvaldības administrācijas struktūra

Likumā "Par pašvaldībām", kā arī citos likumos attiecībā uz pašvaldību izpildinstitūcijām lietoti atšķirīgi jēdzieni, kas dažkārt likumu un pašvaldības nolikuma lietotāju samulsina. Tā, piemēram, likumā "Par pašvaldībām" lietoti tādi jēdzieni kā "pašvaldības administrācija", "pašvaldības pārvalde", "pašvaldības institūcija", "pašvaldības iestāde", "pašvaldības struktūrvienība" un citi. Tāpēc svarīgi atzīmēt, ka ar pašvaldības administrācijas struktūru vai pašvaldības pārvaldi saprotams visu pašvaldības domes veidoto **izpildinstitūciju kopums** (iestādes, aģentūras, struktūrvienības, pārvaldes, nodaļas u.tml.), kas nodrošina pašvaldības autonomo un deleģēto funkciju īstenošanu.

Pašvaldības administrācijas struktūras noteikšana, pašvaldības iestāžu izveidošana, reorganizēšana un likvidēšana, kā arī to nolikumu apstiprināšana un vadītāju iecelšana ir pašvaldības domes ekskluzīva kompetence. Eiropas Vietējo pašvaldību harta paredz, ka pašvaldībām ir tiesības, nepārkāpjot likumā paredzētos vispārējos noteikumus, pašām noteikt savas iekšējās pārvaldes struktūras, lai tās atbilstu vietējām vajadzībām un nodrošinātu efektīvu pārvaldi.

Lai gan pašvaldības bauda lielu rīcības brīvību pašvaldības administrācijas struktūras izveidošanā, atsevišķi likumi tomēr paredz arī **speciālas prasības un nosacījumus** gan iestāžu izveidošanai, gan arī to darbiniekiem. Tā, piemēram, Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums un pakārtotie normatīvie akti paredz speciālas prasības pašvaldību sociālo dienestu izveidošanai un attiecīgo institūciju darbinieku izglītībai un kvalifikācijai; Bāriņtiesu likums paredz speciālas prasības bāriņtiesām kā pašvaldību aizbildniecības un aizgādniecības iestādēm.

Administrācijas struktūras veidošanā izmantojamas Valsts pārvaldes iekārtas likumā noteiktās iestāžu

padotības formas, un visas pašvaldības izveidotās iestādes atrodas vienotā hierarhiskā sistēmā. Padotību īsteno pakļautības vai pārraudzības formā. **Pakļautība** nozīmē augstākas iestādes vai amatpersonas tiesības dot rīkojumu zemākai iestādei vai amatpersonai, kā arī atcelt zemākas iestādes vai amatpersonas lēmumu. Savukārt **pārraudzība** nozīmē augstākas iestādes vai amatpersonas tiesības pārbaudīt zemākas iestādes vai amatpersonas lēmuma tiesiskumu un atcelt prettiesisku lēmumu, kā arī prettiesiskas bezdarbības gadījumā dot rīkojumu pieņemt lēmumu. **Padotība** var būt institucionāla vai funkcionāla, un padotības forma nosakāma, ņemot vērā institūcijas kompetences specifiku, darbības raksturu, kā arī publiskās pārvaldes darbības principus.

Jāatzīmē, ka attiecībā uz pašvaldības **administrācijas struktūras** izveidošanu pašvaldības izvēlas visdažādākās pieejas. Pašvaldības iestādes var būt tieši padotas domei vai domes pastāvīgajām komitejām, domes priekšsēdētājam, domes priekšsēdētāja vietniekiem atbilstoši pašvaldības nolikumā noteiktajam nozaru kompetenču sadalījumam, pašvaldības izpilddirektoram. Tāpat var izmantot dažādas minēto pieeju kombinācijas, kā arī citas pieejas, ņemot vērā katras pašvaldības īpatnības un ieskatu par efektīvu pašvaldības darba organizāciju.

Ievērojot likumu "Par pašvaldībām" un Valsts pārvaldes iekārtas likumu, no katras autonomās funkcijas izrietošu pārvaldes uzdevumu var **deleģēt izpildei citai publiskai vai privātai personai**, vienlaikus pašai pašvaldībai saglabājot atbildību par attiecīgās funkcijas izpildi kopumā (likuma "Par pašvaldībām" 15. panta ceturtā daļa un Valsts pārvaldes iekārtas likuma V nodaļa). Tāpat arī pašvaldību funkcijas var tikt īstenotas ar **pašvaldību kapitālsabiedrību** starpniecību. Šādā gadījumā ņemami vērā Publisko iepirkumu likuma nosacījumi attiecībā uz *in-house* darījumiem (3. panta pirmās daļas 7. punkts). Ja pašvaldībai noteiktu pienākumu izpildei kā efektīvākā izpildes forma tiek izvēlēta ārpalpojumu iepirkšana, svarīgi arī ņemt vērā Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likumā noteiktos nosacījumus (9.¹ pants).

Likums "Par pašvaldībām" paredz arī atsevišķus **obligāti izveidojamus amatus un institūcijas**. Katrā pašvaldībā ir jābūt pašvaldības izpilddirektoram, kurš pašvaldības nolikumā noteiktajā kārtībā ir atbildīgs par pašvaldības institūciju un kapitālsabiedrību darbu, kā arī nodrošina pašvaldības darba nepārtrauktību domes nomaņas gadījumā (68. un 69. pants). Tāpat arī, lai pēc iespējas nodrošinātu pakalpojumu pieejamību novadā apvienotajās pašvaldībās – teritoriālajās vienībās, kas nav pašvaldības administratīvais centrs, likums paredz prasību izveidot pagastu vai pilsētu pārvaldes un attiecīgo institūciju vadītāju amatus, ja vien ar vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra atļauju divās teritoriālajās vienībās nav izveidota kopīga pagasta vai pilsētas pārvalde (69.¹ un 69.² pants).

DEPUTĀTU ROKASGRĀMATA

Pagaidām pašvaldības praktiski neizmanto iespēju izveidot kopīgas iestādes. Šo iespēju nosaka likuma "Par pašvaldībām" pieci pantī – no 99. līdz 99.⁴ pantam.

Ir vairākas funkcijas, kuras izdevīgāk būtu risināt **kopīgā iestādē**, taču to savulaik apkaroja centrālā vara. Tāpēc kopīgu iestāžu veidošanas prakse nav izplatīta. Problēmas rada arī vienošanās par pašvaldības resursu nodošanu šādai kopīgai iestādei. Kā liecina Vācijas un Francijas pašvaldību pieredze, kopīgu iestāžu veidošanai var būt būtiskas priekšrocības un tā ir perspektīva pašvaldību darba organizācijas forma.

Domes komitejas, to skaitliskais sastāvs, kompetence un darba organizācija

Pastāvīgo komiteju galvenais uzdevums ir sagatavot jautājumus izskatīšanai domes sēdēs. Komitejas sniedz arī atzinumus jautājumos, kas ir komitejas kompetencē, kontrolē pašvaldības iestāžu darbu un veic citus pienākumus atbilstoši pašvaldības nolikumam. Dome var gan noraidīt komiteju priekšlikumus, gan arī piekrist tiem.

Katras politiskās organizācijas vai vēlēšanu apvienības pārstāvju skaitu pastāvīgajā komitejā nosaka iespēju robežās proporcionāli katras politiskās organizācijas (vai vēlēšanu apvienības) ievēlēto deputātu skaitam. Katram deputātam jābūt vismaz vienas pastāvīgās komitejas loceklim. Locekļu skaits komitejās nedrīkst būt mazāks par trim un nedrīkst pārsniegt pusi no pašvaldības domes deputātu kopskaita, izņemot finanšu komiteju, kur locekļu skaits var būt lielāks.

Papildus likumā noteiktajām obligāti veidojamām pastāvīgajām komitejām (finanšu komiteja un sociālo, izglītības un kultūras jautājumu komiteja), pašvaldības nolikumā var noteikt citu pastāvīgo komiteju izveidošanu atbilstoši pašvaldības darba prioritātēm un aktualitātēm, piemēram, attīstības komiteju, komunālo jautājumu komiteju vai citas.

Pastāvīgās komitejas sēde var notikt, ja tajā piedalās vairāk nekā puse no komitejas locekļiem. Komiteju sēdes ir atklātas. Komitejas priekšsēdētāju, izņemot finanšu komitejas priekšsēdētāju, no saviem locekļiem ievēl, kā arī atbrīvo no pienākumu pildīšanas attiecīgā komiteja. Finanšu komiteju vada domes priekšsēdētājs.

Kaut gan likums tieši nenasaka, cik bieži jānotiek pastāvīgo komiteju sēdēm, ņemot vērā to, ka domes sēdes sasaukamas ne retāk kā reizi mēnesī un komitejas pēc būtības darbojas kā instruments, lai sagatavotu jautājumus izskatīšanai domes sēdē, arī pastāvīgo komiteju sēdēm būtu jānotiek ne retāk kā reizi mēnesī. Pašvaldības nolikumā jānosaka arī kārtība, kādā deputāti tiek informēti par komiteju sēžu laiku,

vietu un darba kārtību, kādā laikā sasaukama atkārtota sēde, ja nav ieradies komitejas locekļu vairākums, un citi darba organizācijas jautājumi.

Domes un tās komiteju darba organizatoriskā un tehniskā apkalpošana

Domes un pastāvīgo komiteju darba organizatorisko un tehnisko apkalpošanu visbiežāk veic par attiecīgo jomu atbildīgā pašvaldības administrācijas struktūrvienība vai darbinieks, un šie jautājumi noregulējami pašvaldības nolikumā.

Pašvaldības lēmumu projektu sagatavošanas kārtība un līgumu noslēgšanas procedūra

Pašvaldības dome pieņem pašvaldības saistošos noteikumus (ārējos normatīvos aktus), noteikumus, nolikumus, instrukcijas un citus iekšējos normatīvos aktus, administratīvos aktus, pārvaldes lēmumus, kā arī citus lēmumus. Pašvaldības lēmumiem ir jāatbilst Satversmei, likumiem un Ministru kabineta noteikumiem.

Domes lēmumu projektus ir tiesīgi iesniegt: domes priekšsēdētājs, pastāvīgās komitejas, domes deputāti, ārkārtas sēdes ierosinātājs un pilsētu un pagastu pārvalžu vadītāji. Domes priekšsēdētājs, saņemot lēmuma projektu, nosaka pastāvīgo komiteju, kurā tas izskatāms. Lēmumu projektu iesniegšanas kārtību un kārtību, kādā lēmumu projekti izskatāmi domes pastāvīgajās komitejās un saskaņojami ar pašvaldības iestādēm un darbiniekiem, nosaka pašvaldības nolikumā. Lai pēc iespējas nodrošinātu pašvaldības domē izskatāmo lēmumprojektu tiesiskumu, ir svarīgi pašvaldības nolikumā noteikt kārtību un institūciju vai amatpersonu, kura veic domes lēmumu tiesiskuma pirmspārbaudi un papildpārbaudi.

Ja lēmuma projekta īstenošana saistīta ar pašvaldības finanšu līdzekļu izlietošanu, iesniedzējam jānorāda, no kādiem līdzekļiem tiek paredzēts lēmuma izpildes nodrošinājums. Pašvaldības nolikumā var arī noteikt minimālās prasības, kas ņemamas vērā domes lēmumu projektu sagatavošanā. Jāievēro, ka atsevišķiem pašvaldības lēmumiem noteikta **īpaša sagatavošanas un pieņemšanas procedūra**. Tā, piemēram, Administratīvā procesa likums paredz pienākumu noteiktos gadījumos uzklaut privātpersonu, kura būs administratīvā akta adresāts, kā arī speciālas prasības attiecībā uz administratīvā akta formu un saturu, Teritorijas attīstības plānošanas likums paredz prasības sabiedrības līdzdalībai teritorijas attīstības plānošanas procesā, Būvniecības likums paredz prasības, kad obligāti rīkojama iecerētās būves publiskā apspriešana, u.c.

Likums "Par pašvaldībām" nosaka, ka **domes lēmumu projektiem un ar tiem saistītiem materiāliem**

domes deputātiem ir jābūt pieejamiem ne vēlāk kā trīs dienas pirms kārtējās sēdes un trīs stundas pirms ārkārtas sēdes. Pašvaldības nolikumā dome var paredzēt arī ilgāku laikposmu, kurā lēmumprojektiem un saistītajiem materiāliem jābūt pieejamiem pirms domes sēdes. Pašvaldības nolikumā nosaka arī veidu, kādā pašvaldības deputātiem tiek nodrošināta domes lēmumprojekta un saistīto materiālu pieejamība (ar elektroniskā pasta starpniecību, vienotā vietnē interneta vidē vai tamlīdzīgi).

Ar grozījumiem likumā "Par pašvaldībām", kas stājās spēkā 2013. gada 21. februārī, noteikts, ka visa **balsošana domes sēdēs ir atklāta un vārdiska.** Savukārt par pašvaldības domes priekšsēdētāja, domes priekšsēdētāja vietnieka, izpilddirektora, izpilddirektora vietnieka, pagasta vai pilsētas pārvaldes vadītāja vai viņa vietnieka amatam izvirzītajām kandidatūrām **balso ar vēlēšanu zīmēm** vienlaikus par katram amatam izvirzītajiem kandidātiem.

Domes sēde var notikt un lēmumus var pieņemt, ja sēdē piedalās vairāk nekā puse no domes deputātiem. Lēmums ir pieņemts, ja par to nobalso vairāk nekā puse no klātesošajiem domes deputātiem un ja likumā nav paredzēts citādi. Tā, piemēram, domes priekšsēdētāju ievēl ar vairāk nekā pusi no ievēlēto (nevis klātesošo) domes deputātu balsīm. Tāpat arī likums paredz kvalificētā balsu vairākuma nepieciešamību, lai izdarītu grozījumus izsludinātajā kārtējās domes sēdes kārtībā, proti – nepieciešams divu trešdaļu klātesošo deputātu atbalsts.

Likums "Par pašvaldībām" paredz, ka domes priekšsēdētājs domes vārdā paraksta līgumus un pašvaldības izpilddirektors domes noteiktajā kārtībā un ietvaros rīkojas ar pašvaldības mantu un finanšu resursiem un slēdz saimnieciskus darījumus ar juridiskām un fiziskām personām. Pašvaldības nolikumā nosakāms apmērs (līgumsumma), līdz kādam šis amatpersonas slēdz līgumus, kā arī šādu līgumu projektu tiesiskuma pirmspārbaudes kārtība pašvaldībā. Tāpat pašvaldības nolikumā var noteikt arī citas pašvaldības amatpersonas, kuras pašvaldības nolikumā noteiktajā kārtībā un apmērā ir tiesīgas slēgt līgumus pašvaldības vārdā.

Kārtība, kādā privātpersonas var iepazīties ar pašvaldības pieņemtajiem lēmumiem, noslēgtajiem līgumiem un domes sēžu protokoliem

Nepieciešamība pašvaldības nolikumā noteikt kārtību, kādā privātpersonas var iepazīties ar pašvaldības pieņemtajiem lēmumiem, noslēgtajiem līgumiem un domes sēžu protokoliem, izriet no publiskās pārvaldes principiem un Informācijas atklātības likuma.

Nodrošinot informācijas pieejamību iedzīvotājiem, svarīgi ņemt vērā Fizisko personu datu aizsardzības

likumu, kā arī noteikt pašvaldībā **atbildīgās amatpersonas** gan informācijas pieejamības, gan arī datu aizsardzības nodrošināšanai.

Pašvaldības administrācijas izdoto administratīvo aktu apstrīdēšanas kārtība

Pašvaldības administratīvos aktus var pieņemt dome, ja likums neparedz citu kārtību. Ja likums tieši neparedz, ka dome ir sākotnējā administratīvā akta izdevēja, ieteicams attiecīgo pašvaldības institūciju un struktūrvienību nolikumos paredzēt pilnvarojumu šīm institūcijām izdot administratīvos aktus. Administratīvo aktu izdošana visbiežāk ir saistīta ar konkrētas jomas normatīvo aktu detalizētu pārzināšanu un precīzu piemērošanu, kā arī privātpersonas viedokļa uzklaušāšanu, it īpaši nelabvēlīgu administratīvo aktu izdošanas gadījumā. Tādējādi administratīvo aktu izdošana savā būtībā lielākoties nav pašvaldības domei kā koleģiālai iedzīvotāju vēlētai institūcijai piemērotākā kompetence. Turklāt domes izdotos administratīvos aktus var pārsūdzēt tiesā, savukārt pašvaldības administrācijas pieņemtos administratīvos aktus iespējams apstrīdēt pašvaldības ietvaros. Gadījumos, kad apstrīdēšana notiek pašvaldības ietvaros, iespējams ne tikai pašvaldībā veikt pieņemtā lēmuma tiesiskuma papildpārbaudi un pēc iespējas izvairīties no iespējamiem zaudējumiem, bet tā ir arī efektīva privātpersonu tiesību aizsardzības iespēja.

Apstrīdēšana pašvaldības ietvaros iespējama vienu reizi, un šādā noformējumā galīgais administratīvais akts ir pārsūdzams tiesā. Ja likums tieši neparedz, ka pašvaldības administrācijas ietvaros pieņemtos administratīvos aktus apstrīd domē vai bez apstrīdēšanas uzreiz pārsūdz tiesā, iepriekšminēto apsvērumu dēļ ieteicams arī pašvaldības nolikumā pēc iespējas neparedzēt pašvaldības domi kā apstrīdēšanas iestādi. Pašvaldību nolikumos nereti tiek izmantota prakse, ka vienā no pašvaldības nolikuma pielikumiem viegli uztveramā veidā tabulas formātā tiek norādītas gan iestādes, kas ir tiesīgas izdot sākotnējos administratīvos aktus noteiktās jomās, gan arī attiecīgās apstrīdēšanas iestādes.

Kārtība, kādā pašvaldības institūcijās pieņem apmeklētājus un izskata iesniegumus

Vispārējo kārtību un termiņus šajos jautājumos nosaka Iesniegumu likums.

Pašvaldības nolikumā visbiežāk nosaka apmeklētāju pieņemšanas laikus pie pašvaldības domes vadošajām amatpersonām un pašvaldības izpilddirektora. Savukārt apmeklētāju pieņemšanas un iesniegumu izskatīšanas kārtību pašvaldību iestādēs nosaka

DEPUTĀTU ROKASGRĀMATA

attiecīgo iestāžu vadītāju apstiprināti iekšējie normatīvie akti.

Kārtība, kādā pašvaldības amatpersonas rīkojas ar pašvaldības mantu un finanšu resursiem

Kārtība, kādā pašvaldības amatpersonas rīkojas ar pašvaldības mantu un finanšu resursiem, tiek noteikta gan pašvaldības nolikumā, regulējot citus jautājumus (piemēram, nosakot līgumu slēgšanas kārtību vai kārtību, kādā pašvaldības izpilddirektors rīkojas ar pašvaldības mantu un finanšu resursiem), gan arī to var noteikt atsevišķās pašvaldības nolikuma normās vai pat nodaļā.

Nosakot kārtību, kādā pašvaldības amatpersonas rīkojas ar pašvaldības mantu un finanšu resursiem, jāņem vērā Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likuma normas. Tā kā atsevišķi šīs kārtības jautājumi regulējami diezgan detalizēti (piemēram, saziņas līdzekļu lietošanas vai sakaru izdevumu kompensācijas izmaksāšanas kārtība, pašvaldības transportlīdzekļu lietošanas vai transporta izdevumu kompensēšanas kārtība un tamlīdzīgi), lai neapgrūtinātu pašvaldības nolikuma uztveramību, izvērtējama iespēja un ieteicams vismaz daļu no šiem jautājumiem noregulēt vienā vai vairākos pašvaldības iekšējos normatīvajos aktos.

Kārtība, kādā domes priekšsēdētāja nomaiņas gadījumā organizē lietvedības un dokumentu nodošanu jaunajam domes priekšsēdētājam

Lai ievadītu jauno domes priekšsēdētāju amatā un nodrošinātu visas nepieciešamās informācijas pieejamību, pašvaldības nolikumā jānosaka kārtība, kāda tiek nodrošināta lietvedības un dokumentu nodošanā jaunajam domes priekšsēdētājam.

Visbiežāk pašvaldību nolikumos dokumentu nodošanas pienākums tiek noteikts pašvaldības izpilddirektoram vai pašvaldības izpilddirektoram kopīgi ar

pilnvaras zaudējušo domes priekšsēdētāju, parakstot attiecīgu nodošanas un pieņemšanas aktu.

Kārtība, kādā rīko publisko apspriešanu

Konsultatīvos nolūkos pēc pašvaldības iedzīvotāju, domes vai tās priekšsēdētāja iniciatīvas, pamatojoties uz domes lēmumu, pašvaldībā var organizēt publisko apspriešanu par pašvaldības autonomās kompetences jautājumiem. Pašvaldības nolikumā nosakāmā kārtība, kādā rīko publisko apspriešanu, neattiecas uz jautājumiem un publisko vai sabiedrisko apspriešanu kārtību, ko regulē citi normatīvie akti. Tā, piemēram, kārtību, kādā notiek būves publiskā apspriešana, vai kārtību, kādā tiek nodrošināta sabiedrības līdzdalība teritorijas attīstības plānošanas procesā, nosaka attiecīgi Ministru kabineta noteikumi.

Pašvaldības nolikumā nosaka jautājumus, par kādiem pašvaldība rīko publiskās apspriešanas, nosacījumus un prasības publiskās apspriešanas norises nodrošināšanai, kā arī citus ar publisko apspriešanu organizēšanu saistītus jautājumus (piemēram, cik iedzīvotājiem jāierosina publiskā apspriešana un pie kāda dalībnieku skaita publiskā apspriešana tiks uzskatīta par notikušu, pašvaldības atbildīgā struktūrvienība par publisko apspriešanu organizēšanu un rezultātu apkopošanu u.tml.).

Vispārīgos publisko apspriešanu organizēšanas noteikumus nosaka likuma "Par pašvaldībām" 61.¹ un 61.² pants.

Citi jautājumi, kas attiecas uz domes vai administrācijas darbu un saskaņā ar likumu "Par pašvaldībām" jānosaka pašvaldības nolikumā

Tāpat arī pašvaldības nolikumā, gan ievērojot likumā "Par pašvaldībām" noteikto pilnvarojumu, gan arī pēc nepieciešamības, noregulējami citi pašvaldības darba organizācijas jautājumi.

Šo jautājumu vidū ir domes darba organizācija un it īpaši – domes sēdes reglaments, piemēram, noregulējot tādus jautājumus kā sēdes vadītāja kompetence, jautājumu apspriešanas secība, laiks, kāds tiek dots ziņotājam ziņošanai par lēmumprojektu vai jautājumu, un debašu ilgums, kā arī citi jautājumi. Tāpat šo jautājumu vidū ir pašvaldības amatpersonu kompetences noteikšana, paredzot papildu tiesības un pienākumus, kas nav noteikti likumā.

Iesakām arī iepazīties ar Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas mājaslapā ievietotajiem likvidētās Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijas izstrādātajiem **metodiskajiem materiāliem**, kuru vidū ir arī **pašvaldības paraugnolikums**: <http://www.varam.gov.lv/lat/publ/met/pasv/?doc=13181>.

PAŠVALDĪBAS DARBA KONTROLES FORMAS

Pašvaldības savas kompetences un likuma ietvaros darbojas patstāvīgi. Tomēr dažādās kontroles formas nav pretrunā ar pašvaldību principu.

Eiropas Vietējo pašvaldību hartā teikts, ka jebkuru administratīvo uzraudzību pār vietējo varu darbību var veikt tikai saskaņā ar tādām procedūrām un tādus gadījumos, kas ir noteikti konstitūcijā vai likumā. Administratīvā uzraudzība pār vietējām varām tiek īstenojama tā, lai nodrošinātu, ka kontrolējošās varas iejaukšanās ir proporcionāla to interešu svarīgumam, kuras paredzēts aizsargāt (proporcionalitātes princips).

Analizējot pašvaldību kontroles formas, var izdalīt:

- **iekšējo kontroli**, ko īsteno dome, tās amatpersonas un iestādes;
- **ārējo kontroli**, ko īsteno citas valsts iestādes un sabiedrība.

Vispārējās pārraudzības pamatprincipus nosaka likums "Par pašvaldībām" (5., kā arī 49., 93. un citi pantī).

Ir atšķirība, vai pašvaldība veic deleģētu valsts pārvaldes funkciju vai autonomo funkciju.

Autonomās funkcijas pašvaldība veic uz savu (nevis valsts) atbildību likuma robežās. Tas nozīmē, ka pašvaldības patstāvību ierobežo likums. Darbība notiek ar vēlētajū mandātu teritorijas iedzīvotāju interesēs. Juridiski autonomo funkciju jomā pašvaldība rīkojas savā vārdā un ar savu budžetu atbild par pieļautajām kļūdām. Valsts drīkst kontrolēt likumību, bet ne lietderību.

Deleģēto valsts pārvaldes **funkciju** un pārvaldes uzdevumu izpildē pašvaldība pārstāv Latvijas Republiku un ir Ministru kabineta pakļautībā. Latvijas Republika atbild par attiecīgās deleģētās valsts pārvaldes funkcijas vai pārvaldes uzdevuma tiesisku un lietderīgu izpildi. Šajā gadījumā kontrolējošās institūcijas var lemt par lietderību, salīdzināt pašvaldības rīcību ar valsts politiku un no valdības saņemtajiem rīkojumiem. Pašvaldību padotības veidu un saturu nosaka likumi.

Ja no likuma nevar skaidri saprast, vai runa par autonomo vai deleģēto funkciju, tad spēkā ir sadalījums **pēc finansēšanas veida**. Tās funkcijas, kas tiek veiktas par valsts mērķdotācijas līdzekļiem, parasti ir valsts deleģētās funkcijas. Bet tās funkcijas, kuras pašvaldība veic par saviem, brīvi izmantojamiem līdzekļiem, parasti ir autonomās funkcijas. Lai iegūtu tiesības pārbaudīt lietderību, valstij par attiecīgajām darbībām ir jāmaksā.

Pēc kontroles satura var izdalīt vairākus būtiskākos veidus.

Pašvaldību darba padotība

Tā ir ārējā kontrole, ko veic valsts iestādes un amatpersonas. Te izdalāma:

- **vispārējā kontrole** (pārvaldes funkciju jomā);
- **speciālā** (nozaru) **kontrole**.

Pie šā būtu uzskaitāma virkne iestāžu, līdz ar to jāuzsver, ka tālākminētais iestāžu uzskaitījums nebūs izsmeljošs.

Noteiktas kontroles funkcijas, īstenojot uzraudzību pār likumības ievērošanu Prokuratūras likuma ietvaros, veic **prokuratūra**. Prokuratūras likums nosaka, ka prokurors izdara pārbaudi, ja ir saņemts iesniegums no personas par viņas tiesību vai likumīgo interešu pārkāpumu, turklāt šis iesniegums jau izskatīts kompetentā valsts institūcijā un ir saņemts tās atteikums novērst šo likuma pārkāpumu vai likumā noteiktajā termiņā vispār nav sniegta atbilde. Prokuroram šajā gadījumā, veicot iesnieguma pārbaudi, ir tiesības pieprasīt un saņemt no pašvaldības nepieciešamo informāciju, kā arī netraucēti ieiet pašvaldības telpās. Prokurors var iesniegt protestu arī par pašvaldības iestāžu un amatpersonu pieņemtiem, bet likumam neatbilstošiem juridiskajiem aktiem. Ja protests tiek nepamatoti noraidīts vai uz to netiek sniegta atbilde, prokurors ir tiesīgs mēneša laikā no protesta izskatīšanas termiņa beigām griezties tiesā ar pieteikumu par nelikumīgā akta atcelšanu un par atbildīgās personas saukšanu pie likumā noteiktās atbildības. Turklāt prokurora pieteikums tiesā aptur noprotētā akta darbību. Savukārt, ja pašvaldības amatpersonas rīcībā ir konstatētas likuma pārkāpuma pazīmes vai pazīmes, kas liecina par prettiesiskas darbības iespējamību, prokurors šai personai rakstveidā izsaka brīdinājumu.

Noteikti jāmin **Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs (KNAB)** un pārējā **interesešu konfliktu novēršanas sistēma**.

Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja kontrole galvenokārt izpaužas tādējādi, ka KNAB kontrolē likuma "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā" izpildi un tagad jau arī likumā "Par pašvaldībām", kā arī citos normatīvajos aktos valsts amatpersonām noteikto ierobežojumu ievērošanu.

Kopš 2003. gada 1. janvāra ir spēkā Komerccarbības atbalsta kontroles likums, kas 10. pantā paredz arī

DEPUTĀTU ROKASGRĀMATA

noteiktas **atbalsta uzraudzības institūcijas**:

- Eiropas Komisija,
- Finanšu ministrija.

Īpaša uzskaites kārtība saskaņā ar komercdarbības atbalstu attiecināma uz pašvaldības kontrolē esošām komercsabiedrībām, kurās pašvaldībai pieder vairāk nekā 50% pamatkapitāla, ir balsstiesību vairākums vai citi likuma 49. panta nosacījumi.

Noteiktas kontroles funkcijas, piemēram, pārraugot iepirkumu procedūras atbilstību Publisko iepirkumu likuma prasībām (tajā skaitā izskatot iesniegumus par iepirkuma procedūras pārkāpumiem), veic **iepirkumu uzraudzības birojs**.

Jāatzīmē arī tādas institūcijas kā **Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fonda padome**, kas izveidota pašvaldību finanšu izlīdzināšanas sistēmas un finanšu izlīdzināšanas fonda izpildes pārraudzībai, un **Pašvaldību aizņēmumu un galvojumu kontroles un pārraudzības padome**. Šī padome pārrauga pašvaldību finansiālo darbību jautājumos, kas saistīti ar ņemtajiem aizņēmumiem, sniegtajiem galvojumiem un plānotajiem aizņēmumiem un galvojumiem, kā arī, ja nepieciešams, sniedz pašvaldībām ieteikumus turpmākajai finansiālajai darbībai. Šo padomju darbību regulē MK noteikumi.

Noteiktas kontroles funkcijas veic virkne nozaru ministriju, kā arī nozaru aģentūras. Te noteikti jāizdala **Finanšu ministrija** (piemēram, likuma "Par budžetu un finanšu vadību" 43. pants par pienākumu iesniegt pārskatus likumos un MK noteikumos paredzētajā kārtībā). Tāpat noteiktas kontroles tiesības atbilstoši likumam "Par pašvaldību finanšu stabilizēšanu un pašvaldību finansiālās darbības uzraudzību" ir **pašvaldības finanšu stabilizācijas procesa uzraugam**, ja finanšu ministrs pieņēmis lēmumu par pašvaldības finanšu stabilizācijas procesa uzsākšanu (vai nevienošanās gadījumā par to lēmis Ministru kabinets). Iepriekšminētais likums stabilizācijas uzraugam paredz, piemēram, tiesības kontrolēt pašvaldības izdevumus, arī parakstot pašvaldības maksājumu uzdevumus, ja to pieprasa finanšu ministrs.

Tieslietu ministrija savukārt veic, piemēram, metodisko vadību atsevišķās jomās – bāriņtiesu darbs notariālo funkciju izpildē un dzimtsarakstu nodaļu darbs, kā arī dzimtsarakstu nodaļu uzraudzība un normatīvo aktu ieviešanas uzraudzība civiltāvokļa aktu reģistrācijā.

Pašvaldību darbību likuma "Par pašvaldībām" ietvaros pārrauga (tas nozīmē – tieši šajā likumā minētās darbības veic) **Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija**.

Valsts pārvaldes iestādēm un amatpersonām, kuras likumos paredzētajos gadījumos pārrauga pašvaldību darbības likumību, ir pienākums likuma "Par

pašvaldībām" 5. panta piektajā daļā noteiktajos gadījumos (piemēram, pašvaldība nepilda tiesas spriedumu) ziņot Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai.

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministram ir tiesības ar motivētu rīkojumu apturēt pašvaldības izdoto nelikumīgu saistošo noteikumu vai citu normatīvo aktu vai to atsevišķu punktu darbību, izņemot likuma 47. panta kārtībā pieņemtos lēmumus. Rīkojums triju dienu laikā publicējams "Latvijas Vēstnesī" un nosūtāms attiecīgās pašvaldības domes priekšsēdētājam, kurš ir atbildīgs par tā izpildi.

Priekšsēdētājam divu nedēļu laikā jāsauc domes ārkārtas sēde un jāskata jautājums par nelikumīgā lēmuma atcelšanu. Ja lēmums par atcelšanu netiek pieņemts, domes pienākums ir griezties Satversmes tiesā (*skatīt rakstu "Pašvaldību tiesību aizsardzība"*). Ja iepriekš uzskaitītās normas netiek pildītas, nelikumīgais normatīvais akts atzīstams par spēku zaudējušu, un par to ministrs paziņo laikrakstā "Latvijas Vēstnesis".

Galējie līdzekļi ir domes un tās priekšsēdētāja atļaušana (likuma XII nodaļa). Doms var atļaut Saeima, piemēram, ja trīs sēdēs pēc kārtas nepiedalās vairāk nekā puse no attiecīgās domes deputātu kopskaita un dome līdz ar to nav lemtspējīga.

Kā būtiska uzsverama pašvaldības finanšu un saimnieciskās darbības kontrole (likuma "Par pašvaldībām" VIII nodaļa). Te jāmin **auditorfirmas** vai **zvērināts revīdents, revīzijas komisija** (ja dome to izveido) un **Valsts kontrole**, kas savas kompetences ietvaros uzrauga pašvaldību rīcību ar finanšu līdzekļiem un mantu.

Realizējot savas funkcijas, caur to sava veida kontroli veic arī **Satversmes tiesa** un **Administratīvā tiesa**.

Tā, piemēram, persona vēršas Satversmes tiesā ar konstitucionālu sūdzību (pieteikumu). Piemērs – sūdzība par likuma "Par pašvaldībām" 43. panta pirmās daļas 6. punkta (un līdz ar to uz tā pamata attiecīgās pašvaldības izdoto saistošo noteikumu par īpašumam piegulošās publiskā lietošanā esošās teritorijas kopšanu un paredzēto administratīvo atbildību par to nepildīšanu) atbilstību atsevišķiem Satversmes pantiem.

Administratīvajās lietās tiesa veic kontroli pār izpildvaras darbību, kas attiecas uz konkrētu publiski tiesisku attiecību (administratīvā akta vai iestādes faktiskās rīcības) tiesiskumu un pamatotību.

Pildot savas funkcijas, caur to kontroli veic arī **Tiesībsargs**. Tas ir gadījumos, ja persona vēršas ar iesniegumu.

Pašvaldību darba iekšējā pārraudzība

To veic pašvaldības amatpersonas un struktūras, piemēram:

- pastāvīgās komitejas, kas kontrolē amatpersonu un iestāžu darbu saskaņā ar nolikumu un var kontrolēt, piemēram, domes pieņemto lēmumu izpildi pašvaldības iestādēs;
- revīzijas komisija un iekšējais audits, ja dome tos ir izveidojusi;
- pati dome, piemēram, prasot pašvaldības amatpersonām regulāri ziņot par lēmumu izpildi;
- domes deputāti, kam ir pienākums piedalīties domes lēmumu izpildes kontrolēšanā un tiesības ierosināt jautājumu par attiecīgās pašvaldības uzņēmumu vai iestāžu darba pārbaudīšanu (Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likums);
- domes komisijas;
- pašvaldības amatpersonas un darbinieki saskaņā ar pārvaldes struktūru un pienākumiem.

Attīstot pašvaldībā labu pārvaldību, īpaša uzmanība jāpievērš profesionāla **iekšējā audita** izveidei, padarot to par līdzekli pašvaldības administrācijas, iestāžu un uzņēmumu darba pilnveidošanai. Iekšējam auditam jāseko, lai darbība tiktu virzīta nevis uz procesu, bet rezultātu. Iekšējā audita uzdevums ir kontrolēt sasaisti starp pašvaldības politikas mērķiem un to tuvināšanu raksturojošiem rezultatīvajiem rādītājiem. Jāpanāk, lai rezultatīvie rādītāji raksturotu izvirzītos mērķus pilnā apjomā.

Sabiedriskā kontrole

To veic, piemēram:

- politiskās partijās;
- iedzīvotāji ar plašsaziņas līdzekļu starpniecību; ar sūdzībām, pieprasījumiem un jautājumiem; ar nevalstisko organizāciju starpniecību; īstenojot savas tiesības, kas izriet no lēmumu publiskas pieejamības (turklāt balsošana domes sēdēs ir vārdiska) un no sēžu atklātības; īstenojot līdzdalību pašvaldību izveidotajās komisijās, darba grupās u.tml.;
- apmeklējot domes sēdes un pastāvīgo komiteju sēdes, kas ir atklātas.

Sabiedriskās kontroles iespējas ir būtiski palielinātas, kopš domes sēdēs vārdiskais balsojums kļuvis par galveno balsošanas veidu. Katram iedzīvotājam iespējams iepazīties ar deputātu balsojumiem, tajā skaitā par balsojumiem sabiedriski jutīgu lēmumu pieņemšanā.

Paškontrolē

Te var minēt, teiksim, ētiska rakstura normu ievērošanu, piemēram, saistībā ar korupcijas novēršanu paškontrolē ir daudz efektīvāka nekā formāli interešu konfliktu aizliegumi.

Katrs politiķis un katra pašvaldības amatpersona vairāk vai mazāk darbojas interešu konflikta apstākļos.

Vēlētājiem jāamācās novērtēt, cik ētiski pašvaldību amatpersonas šādos apstākļos prot un vēlas darboties.

Krīzes ietekme

Līdz krīzei valdija uzskats, ka lielāka kontrole un detalizētāki pārskati par valsts pārvaldes un pašvaldības darbību ir neapšaubāms publiskais labums. Tikai finanšu trūkums piespiedis aizdomāties par kontrolējošo institūciju darbības efektivitāti.

Kaut arī Latvijai ir saistošs proporcionalitātes princips (iekļauts gan Eiropas Vietējo pašvaldību hartā, gan ES Eiropas Kopienu dibināšanas līgumā un Amsterdamas protokolā par subsidiaritāti un proporcionalitāti), valsts pārvaldē tas nebija pazīstams, bet administratīvajā procesā bija pazīstams šā principa atsevišķs gadījums – samērīguma princips.

Centrālā birokrātija centās iespējami vairāk palielināt savu ietekmi, visu pēc iespējas sīkāk reglamentējot Ministru kabineta noteikumos un attiecīgi veidojot lielas kontroles un uzraudzības sistēmas. Proporcionalitātes princips gluži otrādi – iesaka veidot tik mazu valsts pārvaldi (ieskaitot kontrolējošās institūcijas), cik vien tas iespējams.

Tieši ar nozīmīgām sabiedrības interesēm nepamatojamas kontroles samazināšana varētu kļūt par krīzes perioda ieguvumu un mācību, ko nevajadzētu aizmirst arī pēc tās.

POLITIKA ATBILDĪBAS FORMAS

Kā pašvaldības domes deputātam ir jāatbild par saviem lēmumiem un rīcību?

Parasti saka – tā ir **politiskā atbildība** – ja balsosi par nepopulāriem lēmumiem, tad nākamreiz tevi neievēlēs. Tā ir atbildība saviem vēlētājiem. Pirmkārt, priekšvēlēšanu posmā deputāta kandidāts dod solījumus – gan pats savus – tikšanās reizēs ar vēlētājiem, gan kopā ar savu sarakstu, kas gatavo programmu, dažādus aicinājumus u.tml. Otrkārt, varas periodā vēlētāji gaida, ka politiķis darbosies viņu interesēs atbilstoši vēlētāju priekšstatiem par labo un sliktu.

Atsevišķs politiķis ir brīvs savā rīcībā – no deputāta amata viņu nevar atcelt, izņemot gadījumu, kad tas notiek ilgstošas slimības, nāves dēļ vai ar tiesas spriedumu. Ar īpašu Saeimas lēmumu iespējama arī visas domes atļaušana. Tomēr politiskā atbildība nozīmē arī atbildību pret savu politisko partiju vai pret savu vēlētāju apvienību. Tie, kas iekļāva kandidātu sarakstā, gaida no viņa noteiktu prognozējamu rīcību. Ja varas periodā deputāts pieļauj kļūdas, tad līdz ar viņa popularitāti kritas arī viņa partijas reitings sabiedrībā.

Lai sekmīgi piedalītos vēlēšanās, sarakstam nepieciešams finansējums. Un, lai paceltos augstā vietā starp sava saraksta kandidātiem (vairāk “+” un mazāk “-” zīmju no sava saraksta atbalstītājiem), vajadzīga papildu reklāma. Līdz ar to neizbēgami rodas **saistības pret sponsoriem**. Tajā pašā laikā priekšrocību radīšana saviem sponsoriem (kaut vai salīdzinājumā ar uzņēmējiem – konkurentiem) pēc ievēlēšanas ir noziegums. Tāpēc rūpīgi jāpārdomā, ko drīkst solīt un ko ne. Labumam, ko gūst sponsorētājs, jābūt likumīgam. Šāds likumīgs veids ir pašvaldības politisko prioritāšu noteikšana plānošanas, publisko investīciju vai sociālajā jomā.

Deputāts piedalās lēmuma pieņemšanā balsojot. Atsevišķos gadījumos deputāts nedrīkst balsot, jo to nosaka **likuma “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā”** normas. Lai lēmums būtu likumīgs, tam jāatbilst Satversmei, likumiem, kā arī Ministru kabineta noteikumiem. Lēmumiem, kuru izpilde saistīta ar izdevumiem, jābūt nodrošinātiem ar pašvaldības materiālajiem un finanšu resursiem. Vietējās pašvaldības domes nelikumīgu lēmumu rezultātā nodarītie zaudējumi jāatlīdzina no pašvaldības budžeta. Pirms lēmuma parakstīšanas domes **priekšsēdētājam vēlreiz jāizvērtē lēmuma likumība**.

Pašvaldības deputātam nav tādas imunitātes kā Saeimas deputātam. Lai viņu **administratīvi** sodītu, ierosinātu **civilprasību** vai sauktu pie **kriminālatbildības**, nav nepieciešams īpašs domes lēmums. Politika darbības garantijas, tiesības un pienākumus nosaka īpašs likums¹.

2005. gada februāra grozījumos **likumā “Par pašvaldībām”** ir noteikts, ka no pašvaldības darbinieka, kura rīcības rezultātā radušies materiāli zaudējumi pašvaldībai, var piedzīt šos zaudējumus. Paredzēts arī, ka prasību var celt vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrs. Tā kā balsošana domes sēdēs parasti ir vārdiska, tad deputātam jāseko, vai sēdes protokols pareizi atspoguļo viņa viedokli tiesiski strīdīgos jautājumos. Nereti ir grūti novilkt robežu starp politisko un administratīvo atbildību.

Tādējādi tīri **politiskās atbildības formas** ir:

- neievēlēšana kārtējās pašvaldību vēlēšanās;
- atcelšana no vēlētiem amatiem (pašvaldības domes priekšsēdētāja, viņa vietnieka, pastāvīgās komitejas vadītāja amata);
- visas domes atļaušana pirms termiņa ar Saeimas lēmumu.

Līdz šim bija sastopami gadījumi, kad tiesa atbildību par koleģiāli pieņemtiem domes lēmumiem attiecināja tikai uz priekšsēdētāju, neattiecinot to uz deputātiem, kuri balsojuši par lēmumu. Kaut arī priekšsēdētājam ir pēcpārbaudes tiesības un viņš var domes lēmumu atgriezt otrreizējai caurlūkošanai, tomēr arī viņam var nebūt pietiekamas informācijas, ka lēmums ir nelikumīgs. Turklāt pašu lēmumu par nelikumīgu var atzīt tikai tiesa. Jebkurš cits viedoklis (ģenerālprokurora, Valsts kontroles, vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra vai ministrijas) ir tikai viedoklis, kam tiesību speciālisti var arī nepiekrīst.

Tāpēc likumā “Par pašvaldībām” tika veiktas izmaiņas, kas nosaka, ka pašvaldības **domes priekšsēdētājam ir tāda pati atbildība kā pārējiem deputātiem**.

Pēdējā laikā Saeimā tiek rosināti priekšlikumi pakļaut deputātus papildu ierobežojumiem, ja pret viņiem ierosināta kriminālvajāšana. Diemžēl nereti šādu paņēmieni izmanto politiskajā cīņā un tam var nebūt nekāda sakara ar reāliem pārkāpumiem. Ir piemēri, kad pret pašvaldības domes priekšsēdētāju ierosina krimināllietu par ļoti diskutabliem pārkāpumiem pašvaldības darbā. Tālāk procesa virzītājs var neko nedarīt un izskatīšanu uz tiesu nevirzīt, jo opozīcijas spēkiem ir izdevīgi ilgstoši masu medijos stāstīt par “noziegumos apsūdzētu” priekšsēdētāju. Ja turklāt tiktu pieņemts likums uz pašvaldības politiķiem neattiecināt nevainības prezumpciju, tad pavērtos ceļš netīrai politiskajai spēlei, kas balstās nevis uz ideju sacensību, bet gan konkurentu nomelnošanu. Šādi priekšlikumi nav atbalstāmi.

¹ Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likums.

Pieņemts Saeimā 1994. gada 17. martā.

PRETKORUPCIJAS NORMAS

Korupcija nav novēršama pilnībā, tomēr katra sevi cenoša valsts cenšas to mazināt. Var cīnīties pret korupcijas sekām un censties novērst korupciju veicinošus faktorus. No tiem galvenie ir pārmērīga regulamentācija un atklātības trūkums, kas rada struktūrētu korupcijai labvēlīgu vidi. Visefektīvāk ierobežot korupciju var, **deregulējot pārvaldi** un samazinot valsts un pašvaldību iejaukšanos tirgus procesos. Korupcijas iespējas mazina arī **brīva sabiedrības pieeja informācijai**.

Diemžēl šīs vienkāršās atziņas pagaidām nav guvušas pietiekamu atbalstu Latvijas sabiedrībā. Likums "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā"¹ galveno vērību velta stingrākai regulēšanai un kontrolei. Likums attiecas uz valsts amatpersonām, viņu radniekiem un bijušajām amatpersonām.

Šādu amatpersonu vidū tiek minēti: **pašvaldības domes priekšsēdētājs** un **izpilddirektors**, kā arī **viņu vietnieki**; **pašvaldību deputāti**; **pagasta vai pilsētas pārvaldes vadītājs** novada pašvaldībā; **pašvaldības iestādes vadītājs** un **viņa vietnieks**; **kapitālsabiedrības padomes loceklis**, kurš pārstāv pašvaldības intereses kapitālsabiedrībā, vai **valdes loceklis kapitālsabiedrībā**, kurā pašvaldības daļa pamatkapitālā atsevišķi vai kopumā pārsniedz 50 procentus; **pašvaldības kapitāla daļas turētāja pārstāvis** un **viņa pilnvarota persona**, kā arī publiskā iepirkuma komisijas loceklis.

Par **valsts amatpersonām** uzskatāmas arī personas, kurām, pildot amata pienākumus pašvaldības institūcijās, saskaņā ar normatīvajiem aktiem ir tiesības izdot administratīvos aktus, kā arī veikt uzraudzības, kontroles, izziņas vai sodīšanas funkcijas attiecībā uz personām, kas neatrodas viņu tiešā vai netiešā pakļautībā, vai tiesības rīkoties ar valsts vai pašvaldības mantu, tajā skaitā finanšu līdzekļiem.

Par valsts amatpersonām uzskatāmas arī personas, kuras pilda amata pienākumus ārpus pašvaldības institūcijām, ja viņām saskaņā ar normatīvajiem aktiem pastāvīgi vai uz laiku pašvaldība deleģējusi kādu no šīm funkcijām – izdot administratīvos aktus, veikt uzraudzības, kontroles, izziņas vai sodīšanas funkcijas attiecībā uz personām, kas neatrodas to tiešā vai netiešā pakļautībā, rīkoties ar pašvaldības mantu, tajā skaitā finanšu līdzekļiem.

Valsts amatpersonas statusu piešķir pašvaldības domes priekšsēdētājs saskaņā ar likumā minētajiem īpašajiem nosacījumiem.

Radnieki likuma izpratnē ir – tēvs, māte, vecāmaite, vecaistēvs, bērns, mazbērns, adoptētais, adoptētājs, brālis, māsa, pusmāsa, pusbrālis un laulā-

tais. Amatpersonai ir aizliegts sagatavot vai pieņemt lēmumus attiecībā uz sevi un saviem radniekiem, kā arī jautājumos, kas skar viņas materiālās intereses. Pašvaldības deputāti nedrīkst gūt labumu no pašvaldības pasūtījuma.

Pašvaldības amatpersonai ir **aizliegts**, pildot amatpersonas pienākumus, sagatavot vai izdot administratīvos aktus, veikt uzraudzības, kontroles, izziņas vai sodīšanas funkcijas, slēgt līgumus vai veikt citas darbības, kurās šī amatpersona, viņas radnieki vai darījumu partneri ir personiski vai mantiski ieinteresēti.

Pašvaldības amatpersona nedrīkst izdot administratīvos aktus, veikt uzraudzības, kontroles, izziņas vai sodīšanas funkcijas, slēgt līgumus vai veikt citas darbības attiecībā uz saviem darījumu partneriem arī divus gadus pēc līgumisko attiecību izbeigšanās.

Pastāv būtiski ierobežojumi attiecībā uz **amatu savienošanu** un **darbu pildīšanu**. Valsts amatpersonas amatu **drīkst savienot** tikai ar:

- amatiem, kurus šīs personas ieņem saskaņā ar likumiem un Ministru kabineta noteikumiem un rīkojumiem;
- amatiem arodbiedrībā, biedrībā vai nodibinājumā, politiskajā partijā, politisko partiju apvienībā vai reliģiskā organizācijā;
- pedagoga, zinātnieka, ārsta, profesionāla sportista un radošo darbu;
- amatu kapitālsabiedrībā, kurā pašvaldība vai pašvaldības kapitālsabiedrība ir dalībniece, ja tas saistīts ar pašvaldības interešu pārstāvēšanu šajā sabiedrībā, nerada interešu konfliktu un ir saņemta tās valsts amatpersonas vai koleģiālās institūcijas rakstveida atļauja, kura attiecīgo personu iecēlusi, ievēlējusi vai apstiprinājusi amatā;
- citu amatu vai darbu pašvaldības institūcijā, ja par to ir pieņemts priekšsēdētāja vai domes lēmums.

Amatpersonas pienākums ir iesniegt Valsts ieņēmumu dienestam **deklarāciju**, stājoties amatā un beidzot pildīt amata pienākumus, kā arī **ikgadējo deklarāciju** Ministru kabineta noteiktajā kārtībā.

¹ Likums "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā".

Pieņemts Saeimā 2002. gada 25. aprīlī.

Likuma 1. pants definē **interesu konfliktu** kā situāciju, kurā "valsts amatpersonai, pildot valsts amatpersonas amata pienākumus, jāpieņem lēmums vai jāpiedalās lēmuma pieņemšanā, vai jāveic citas ar valsts amatpersonas amatu saistītas darbības, kas ietekmē vai var ietekmēt šīs valsts amatpersonas, tās radnieku vai darījumu partneru personiskās vai mantiskās intereses".

DEPUTĀTU ROKASGRĀMATA

Ar 2013. gada 31. janvārī Saeimā pieņemtajiem **grozījumiem likumā “Par pašvaldībām”**, kas stājās spēkā 2013. gada 1. jūlijā, papildināti pašvaldību domju deputātu amatu savienošanas ierobežojumi. Kā to paredz likuma 38. panta otrā daļa, papildus likumā “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” noteiktajiem amatu savienošanas ierobežojumiem **pašvaldības domes deputāts nedrīkst:**

- ieņemt izpilddirektora un izpilddirektora vietnieka, pagasta vai pilsētas pārvaldes vadītāja un viņa vietnieka amatu;
- ieņemt attiecīgās pašvaldības administrācijā amatu, kura pienākumos ietilpst:
 - domes lēmumu projektu sagatavošana,
 - domes lēmumu tiesiskuma un lietderības pārbaude,
 - kontrole un uzraudzība pār domes pieņemto lēmumu izpildi,
 - padomu un konsultāciju sniegšana pašvaldības amatpersonām;
- tieši vai pastarpināti sniegt pašvaldībai pakalpojumus šīs daļas 2. punktā minētajos jautājumos;
- ieņemt attiecīgās pašvaldības iestādes vadītāja vai viņa vietnieka amatu, izņemot iestādē, kas realizē šā likuma 15. panta pirmās daļas 4., 5. un 6. punktā noteiktās pašvaldības autonomās funkcijas (autonomās funkcijas iedzīvotāju izglītības, kultūras, veselības aprūpes pieejamības, kā arī iedzīvotāju veselīga dzīvesveida un sporta jomā);
- ieņemt valdes locekļa amatu attiecīgās pašvaldības kapitālsabiedrībā, kapitālsabiedrībā, kurā pašvaldības daļa pamatkapitālā atsevišķi vai kopumā ar citām pašvaldībām pārsniedz 50 procentus, un kapitālsabiedrībā, kurā vienas vai vairāku pašvaldības kapitālsabiedrību daļa pamatkapitālā atsevišķi vai kopumā pārsniedz 50 procentus, izņemot kapitālsabiedrību, kas realizē no šā likuma 15. panta pirmās daļas 6. punktā noteiktās pašvaldības autonomās funkcijas izrietošu pārvaldes uzdevumu.

Pašvaldību domju **priekšsēdētāji**, viņu **vietnieki** un **deputāti**, kā arī pašvaldību **izpilddirektori nedrīkst** būt tādas komercsabiedrības dalībnieki, akcionāri, biedri vai tādi individuālie komersanti, kas saņem attiecīgās pašvaldības pasūtījumus par iepirkumiem pašvaldības vajadzībām, finanšu līdzekļus, pašvaldības garantētus kredītus vai privatizācijas fonda līdzekļus, izņemot gadījumus, kad to piešķir atklāta konkursa rezultātā.

Valsts amatpersonas amata savienošanas ierobežojumu izpildes kārtību, ja amata savienošana ir aizliegta, nosaka likuma “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” 8. pants. Saskaņā ar šīs normas pirmo daļu personai, kas pēc stāšanās valsts amatpersonas amatā vienlaikus ieņem amatu, kura savienošana ar valsts amatpersonas amatu ir aizliegta, septiņu dienu laikā ir pienākums rakstveidā:

- paziņot augstākai valsts amatpersonai vai koleģiālajai institūcijai par to, ka tā ieņem vienu vai vairākus amatus (pilda uzņēmuma līgumu vai piln-

varojumu), kuru savienošana ar valsts amatpersonas amatu ir aizliegta;

- iesniegt institūcijai, kurā tā ieņem amatu, kura savienošana ar valsts amatpersonas amatu ir aizliegta, iesniegumu, lūdzot to atbrīvot no attiecīgā amata.

Pašvaldības domes deputāta gadījumā paziņojums attiecīgi iesniedzams pašvaldības domei, savukārt iesniegums iesniedzams institūcijai, no kuras amata amatpersona lūdz sevi atbrīvot. Ja institūcija ir tāda, kurā pašvaldības domes deputāts ieņem iestādes vadītāja amatu, arī iesniegums par atbrīvošanu no amata iesniedzams pašvaldības domei.

Likumā “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” noteikti **speciāli amatu savienošanas ierobežojumi** pašvaldību domju priekšsēdētājiem, republikas pilsētu domju priekšsēdētāju vietniekiem, pašvaldību izpilddirektoriem un viņu vietniekiem, pašvaldību iestāžu vadītājiem un viņu vietniekiem, kā arī ienākumu gūšanas un komercdarbības ierobežojumiem un to ievērošanas kārtībai.

Kopš 2003. gada korupcijas apkarošanu Latvijā īsteno un koordinē **Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs (KNAB)**². Galvenās šā biroja funkcijas ir šādas:

- izstrādāt korupcijas novēršanas un apkarošanas stratēģiju un valsts programmu, ko apstiprina Ministru kabinets;
- koordinēt valsts programmā minēto institūciju sadarbību, lai nodrošinātu programmas izpildi;
- kontrolēt likuma “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” izpildi, kā arī citos normatīvajos aktos valsts amatpersonām noteikto papildu ierobežojumu ievērošanu;
- sagatavot un koordinēt ārvalstu un starptautisko institūciju finanšu palīdzības projektus;
- atbilstoši savai kompetencei pārbaudīt sūdzības un iesniegumus, kā arī veikt Valsts prezidenta, Saeimas, Ministru kabineta un ģenerālprokurora ierosinātās pārbaudes;
- apkopot un analizēt informāciju par veiktajām pārbaudēm, valsts amatpersonu iesniegtajām deklarācijām, konstatētajiem pārkāpumiem to iesniegšanā un par likumā noteikto ierobežojumu neievērošanu;
- analizēt valsts iestāžu praksi korupcijas novēršanā un atklātos korupcijas gadījumus, iesniegt attiecīgajai ministrijai un Valsts civildienesta pārvaldei priekšlikumus konstatēto trūkumu novēršanai;
- izstrādāt metodiku korupcijas novēršanai un apkarošanai valsts un pašvaldību iestādēs un privātajā sektorā.

² Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likums.

Pieņemts Saeimā 2002. gada 18. aprīlī.

Likuma 1. pantā teikts:

“Korupcija šā likuma izpratnē ir kukuļošana vai jebkura cita valsts amatpersonas rīcība, kas vērsta uz to, lai, izmantojot dienesta stāvokli, savas pilnvaras vai pārsniedzot tās, iegūtu nepelnītu labumu sev vai citām personām.”

PILSONISKA SABIEDRĪBA, SABIEDRĪBAS LĪDZDALĪBA PAŠVALDĪBAS LĒMUMU PIENĒMŠANĀ UN IEDZĪVOTĀJU INFORMĒŠANA

Tikai pilsoniska sabiedrība spēj nodrošināt demokrātiskas valsts pastāvēšanu. Pilsonisku sabiedrību var definēt kā sabiedrību, kurā indivīdi sadarbojas savu un kopīgu jautājumu risināšanā¹. Pilsoniskas sabiedrības attīstības līmeni raksturo nevalstisko organizāciju skaits, aktivitāte, tajās iesaistīto indivīdu, kā arī nevalstisko organizāciju un indivīdu jeb, citiem vārdiem sakot, sabiedrības līdzdalība politikas veidošanā, tajā skaitā arī vietējā jeb pašvaldību politikā.

Latvijas Republikas likumi paredz šādas **sabiedrības līdzdarbības iespējas pašvaldībās**:

- pašvaldību domju vēlēšanas;
- sūdzību un ierosinājumu izskatīšana;
- atklātas domju un to komiteju sēdes;
- domes sēžu protokolu pieejamība;
- deputātu pieņemšanas;
- sabiedriskās apspriešanas;
- gada publiskā pārskata sagatavošana.

Latvijas Republikas Satversmes 104. pantā ir noteikts: *“Ikvienam ir tiesības likumā paredzētajā veidā vērsties valsts un pašvaldību iestādēs ar iesniegumiem un saņemt atbildi pēc būtības. Ikvienam ir tiesības saņemt atbildi latviešu valodā.”*

Likums “Iesniegumu, sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas kārtība valsts un pašvaldību institūcijās” paredz ikvienai fiziskai un juridiskai personai tiesības vērsties visās valsts un pašvaldību institūcijās ar mutvārdu un rakstveida iesniegumiem, sūdzībām un priekšlikumiem un saņemt atbildi pēc būtības šajā likumā paredzētajā kārtībā. **Sniegt atbildi pēc būtības** nozīmē sniegt konkrētu un skaidru atbildi uz jautājumu, nevis formāli atrastīties. Tā, piemēram, ja iedzīvotājs jautā, cik liela ir augstākā un zemākā alga pašvaldības administrācijā, tad atbilstoši likumam atbildē ir jānosauc konkrēti skaitļi, nevis jāraksta, ka algas nosaka tādi un tādi noteikumi.

Likums “Par pašvaldībām” nosaka, ka pašvaldības domes sēdes un arī komiteju sēdes ir atklātas. Likumā arī minēts, kādiem dokumentiem jābūt publiski pieejamiem, un paredzēts, ka dome nosaka kārtību, kādā tiek nodrošināta šo dokumentu publiska pieejamība.

Informācijas atklātības likums definē vispārpieejamo informāciju un ierobežotas pieejamības informācijas grupas. Norādot šajā vai citos likumos paredzēto

pamatojumu, ierobežotas pieejamības informācijas statusu ir tiesīgs ar savu rīkojumu noteikt informācijas autors vai iestādes vadītājs.

MK noteikumu “Kārtība, kādā valsts pārvaldes iestāžu un pašvaldību iestāžu rīcībā esošā informācija nododama atklātībai” 16. punkts nosaka: *“Iestādes vadītājs, norādot likumos noteikto pamatojumu, apstiprina ierobežotas pieejamības informācijas sarakstu, iekļaujot tajā informācijas veidus, tēmas, atsevišķus dokumentus un to veidus.”*

Izņēmums attiecībā uz informācijas sarakstu, kas ir valsts noslēpums, gan ir pretrunā ar **likuma “Par valsts noslēpumu”** 4. panta 1. daļu, kur teikts: *“Ministru kabineta apstiprinātais informācijas un citu par valsts noslēpumu atzīstamo objektu saraksts, kā arī turpmākie grozījumi tajā ir uzskatāmi par atklātiem dokumentiem.”*

Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likums kā vienu no deputāta pienākumiem paredz **ne retāk kā reizi divos mēnešos** rīkot iedzīvotāju pieņemšanu.

Likuma “Iesniegumu, sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas kārtība valsts un pašvaldību institūcijās” 10. pants nosaka: *“Valsts un pašvaldību institūciju vadītājiem vai viņu pilnvarotām personām periodiski, bet ne retāk kā reizi mēnesī jāpieņem apmeklētāji apmeklētājiem izdevīgā laikā un atbilstoši savai kompetencei jāizskata apmeklētāju mutvārdos izteiktās sūdzības vai priekšlikumi.”*

Teritorijas plānošanas likums un **Būvniecības likums** uzliek pašvaldībām pienākumu rīkot **sabiedrisko apspriešanu** noteiktajos gadījumos.

Kopš 2001. gada saskaņā ar **likumu “Par pašvaldībām”** pašvaldībām jāsaņem **gada publiskais pārskats**. Lai tas būtu izprotams ne tikai speciālistiem, bet arī iedzīvotājiem, svarīgi līdz ar obligāti prasīto sniegt informāciju gan saturiski, gan vizuāli uzskatāmā formā. Šajā pārskatā jāietver arī informācija par veiktajiem pasākumiem, lai veicinātu iedzīvotāju

¹ **Pilsoniskas sabiedrības attīstība Latvijā: situācijas analīze.**

PHARE projekts “Pilsoniskas sabiedrības attīstība Latvijā 2002/2003”. ĪUMSILS. Rīga, 2004.

DEPUTĀTU ROKASGRĀMATA

informētību par pašvaldības darbību un viņu iespējām piedalīties lēmumu apspriešanā.

Sabiedrības līdzdalības efektivitāte lielā mērā atkarīga no informācijas aprites kvalitātes starp sabiedrību un publisko sektoru. Arī pašvaldības darbības efektivitāti daudzējādā ziņā nosaka tās spēja uzturēt līdzvērtīgu partneru sarunu ar saviem iedzīvotājiem un iemantot uzticību.

Pašvaldībai ir svarīgi sarunāties ar iedzīvotājiem visos piecos **politikas dzīves cikla posmos**.

- **Problēmas noskaidrošanā** – kas ir jārīsinā, kam un kā jāpalīdz.

- **Politikas jeb risinājuma izstrādē** – ja iedzīvotāji piedalās risinājuma izstrādē, tad viņi to uztver kā savu un labprāt īsteno.

- **Lēmuma pieņemšanā** – ja lēmums izstrādāts kopā ar iedzīvotājiem, tad šī izstrāde, protams, ir prasījusi laiku, bet tiek pieņemts lēmums, kas tiešām darbosies, nevis tāds, ko iedzīvotāji uztvers kā sev nevēlamu un tāpēc nepildīs.

- **Politikas jeb jaunās kārtības ieviešanā** – ieviešana veicas labāk, ja jaunās kārtības ievērošana iedzīvotājiem tiek padarīta pēc iespējas ērtāka; efektīvi ir lietot ne tikai sodus (“pātagu”) par lēmuma nepildīšanu, bet arī dažādus atvieglojumus (“pīrāgu”) par lēmuma īstenošanu, aktīvi informējot iedzīvotājus, ka tiem, kas izpildīs jaunā lēmuma prasības noteiktā termiņā, būs tādi un tādi atvieglojumi vai atlaides.

- **Politikas jeb jaunās (pastāvošās) kārtības saglabāšanā un kontrolē** – palīdz konsultācijas ar iedzīvotājiem par to, kā politika darbojas, ko tā ir mainījusi, kādi uzlabojumi nepieciešami tās pilnveidošanai.

Pašvaldību biežāk izmantotie **sabiedrības iesaistīšanas un informēšanas līdzekļi**, kuru lietošana ir pašu pašvaldību iniciatīva:

- pašvaldības avīze;
- pašvaldības informācijas lapas jeb biļeteni;
- informācija plašsaziņas līdzekļos – nacionāla mēroga un reģionālajos laikrakstos, radio, TV;
- pašvaldības mājaslapa;
- informācijas stendi;
- vietējā televīzija un/vai radio;
- konsultatīvas padomes, darba grupas;
- iedzīvotāju sapulces, tikšanās ar iedzīvotājiem;
- plānošanas un dažādu grupu semināri;
- iedzīvotāju aptaujas;
- speciāla tālruņa līnija (ieteicams – bezmaksas);
- sūdzību un ieteikumu kastītes ar jau sagatavotām veidlapām.

Latvijā normatīvo aktu grozījumi tiek izstrādāti ļoti bieži, tāpēc pirms kāda likuma piemērošanas ir

vēlams pārbaudīt, vai tajā nav ieviesti jauni grozījumi. Izmantojiet elektronisko normatīvo aktu informācijas sistēmu **NAIS**, kur normatīvie akti tiek ievietoti jau ar iestrādātiem grozījumiem, vai interneta adresi www.likumi.lv, kur grozījumi redzami atsevišķi!

Ieteicamie normatīvie dokumenti par iedzīvotāju informēšanu:

- Latvijas Republikas Satversme, 104. pants;
- likums “Par pašvaldībām”;
- Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likums;
- Administratīvā procesa likums, īpaši 53. pants (par sadarbību administratīvajā procesā), 54. pants (par informācijas sniegšanu), 6. nodaļa (par administratīvā procesa virzību iestādē) un 9. nodaļa (uzziņa par savām tiesībām);
- Teritorijas plānošanas likums;
- Būvniecības likums;
- likums “Par iepirkumu valsts vai pašvaldību vajadzībām” – kā sniegt informāciju par iepirkuma procesu, īpaši 32. pants (paziņojums par lēmuma pieņemšanu), 33.¹ pants (informācijas par iepirkuma līgumiem pieejamība) un 34. panta 4. daļa (par atklāta un slēgta konkursa noslēguma protokola pieejamību);
- Informācijas atklātības likums;
- likums “Iesniegumu, sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas kārtība valsts un pašvaldību institūcijās”;
- likums “Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem”, īpaši 7. pants par nepublicējamo informāciju;
- likums “Par valsts noslēpumu”, īpaši 5. pants – kādai informācijai nekādi nedrīkst liegt pieeju (ziņas, kuras nevar būt valsts noslēpums);
- Fizisko personu datu aizsardzības likums;
- Darba likums – 93. pants, kāda informācija par darbinieku ir jāaizsargā (ziņas par darbinieku);
- MK noteikumi “Kārtība, kādā valsts pārvaldes iestāžu un pašvaldību iestāžu rīcībā esošā informācija nododama atklātībai”, īpaši par ierobežotas pieejamības informācijas sniegšanas kārtību.

Lai pilsoniskā sabiedrība attīstītos, pašvaldības mērogā izšķiroša loma ir **piederības izjūtai**. Svarīgi, lai pašvaldībai būtu pareizs mērogs, kas rosina dzīvot līdzī vietējiem notikumiem.

Ja cilvēks, kurš dzīvo vienā novada galā, būs priecīgs par pozitīviem notikumiem otrā novada galā, tas raksturo piederību. Ja cilvēks redzēs, ka tiek ievēlēti deputāti arī no viņa apkaimes (pilsētas rajona, pagasta), tas palielinās interesi par pozitīvu līdzdalību pašvaldībā.

Tāpēc pilsoniskas sabiedrības attīstībā svarīgi ne vien ievērot formālās likuma prasības, bet veidot tādu administratīvo mērogu, kas sekmē līdzdalību. 2013. gada pašvaldību vēlēšanas radījušas nopietnu pamatu izvērtēt pēc reformas izveidojušos mērogu. Daļa cilvēku negāja pat vēlēt tāpēc, ka jūtas kā dzīvojoši nomalē. Tāpēc tiem, kas vēlas pēc būtības risināt pilsoniskās sabiedrības problēmas, jādomā, kā novērst nomales efektu savā pašvaldībā.

FUNKCIJU VEIDI – AUTONOMĀS UN DELEGĒTĀS FUNKCIJAS

Eiropas Vietējo pašvaldību hartā nav vārdu “pašvaldību funkcijas”. To vietā lieto divus atšķirīgus terminus – **uzdevumi** un **kompetences**. Modernāks vārds ir otrs, kas atbilst priekšstatam par patstāvīgu pašvaldību, kuras kompetences pamatā nodalītas no valsts kompetencēm (pienākumiem un tiesībām, nevis prasmēm), bet daļa no kompetencēm var būt dalītā atbildībā. Vārds “funkcija” labāk atbilst nevis plurālisma, bet totalitārisma situācijai. Ja valsts ir vienots organisms ar vienu mērķi, tad situāciju labāk raksturo vārds “funkcija”. Ja valstī sadzīvo (sadarbojas, konkurē, komunicē) daudzi organismi, tad vārds “kompetence” ir labāks. Tomēr atbilstoši tradīcijai un likuma burtam turpmāk lietosim vārdu “funkcija”.

Hartā tiek minēti divi pašvaldības darbības gadījumi:

- kad pašvaldība darbojas uz savu atbildību likuma ietvaros;
- kad pašvaldība darbojas valsts uzdevumā.

Pirmā veida funkcijas Latvijas likumdošanā sauc par **autonomajām** funkcijām, otrā veida – par **delegētajām**.

Autonomās funkcijas rodas trīs atšķirīgos gadījumos:

- uzskaitot tās tieši likuma “Par pašvaldībām” 15. pantā (agrāk tās tika dēvētas par pastāvīgajām funkcijām);
- nosakot tās citos likumos (agrāk tās tika dēvētas par citos likumos uz laiku noteiktajām funkcijām);
- uzņemoties šīs funkcijas patstāvīgi, bez likumdevēja norādes – ar domes lēmumu (šīs funkcijas tiek dēvētas par brīvprātīgajām iniciatīvām).

Pašvaldību tiesības attiecībā uz visām trim autonomo funkciju formām ir vienādas, taču atšķiras to finansēšanas nosacījumi.

Saskaņā ar Eiropas Vietējo pašvaldību hartu **pašvaldību atbildībai** autonomo funkciju jomā normāli jābūt **pilnai un ekskluzīvai**. Tomēr prakse ir citāda – valsts aizvien vairāk šo funkciju veikšanas nosacījumus reglamentē ar likumiem un Ministru kabineta noteikumiem. Ciktāl tas nav izdarīts, pašvaldība visā autonomās kompetences jomā var izdot arī savus saistošos noteikumus.

Delegētās funkcijas valsts deleģē ar likumu vai Ministru kabineta noteikumiem. Par tām atbildīga ir valsts (arī tiesā, ja kāda persona nav apmierināta ar pašvaldības rīcību šo funkciju izpildē). Valstij arī jāfinansē šīs funkcijas, ja pašvaldība brīvprātīgi nepiekrīt pati uzņemties daļu no finansiālās atbildības.

Līdz šim nav sakārtots jautājums par **citos likumos noteiktajām funkcijām**. Tās var būt gan autonomās, gan arī valsts deleģētās. Nepieciešamība tiesā noteikt, no kura budžeta – valsts vai pašvaldības – sedzami personai nodarītie zaudējumi, nākotnē kļūs par stimulu šā jautājuma sakārtošanai. Pagaidām izpratne vairāk saistās ar tradīcijām nekā skaidru norādi likumos.

Likumā “Par pašvaldībām” noteiktās autonomās funkcijas

Jēdziens “pastāvīgās funkcijas” kopš 2005. gada februāra grozījumiem ir izslēgts no likuma “Par pašvaldībām”. Pastāvīgās funkcijas bija tādas, ko pašvaldības veica (nevis pildīja kāda uzdevumā) visu laiku, pastāvīgi. Šīs funkcijas tika noteiktas likuma “Par pašvaldībām” 15. pantā¹. Tās pildāmas kārtībā, kāda noteikta

¹ Likums “Par pašvaldībām”.

Tā 15. pantā uzskaitītas šādas autonomās funkcijas:

1) organizēt iedzīvotājiem komunālos pakalpojumus (ūdensapgāde un kanalizācija; siltumapgāde; sadzīves atkritumu apsaimniekošana; notekūdeņu savākšana, novadīšana un attīrīšana) neatkarīgi no tā, kā īpašumā atrodas dzīvojamais fonds;

2) gādāt par savas administratīvās teritorijas labiekārtošanu un sanitāro tīrību (ielu, ceļu un laukumu būvniecība, rekonstrukcija un uzturēšana; ielu, laukumu un citu publiskai lietošanai paredzēto teritoriju apgaismošana; parku, skvēru un zaļo zonu ierīkošana un uzturēšana; atkritumu savākšanas un izvešanas kontrole; pretplūdu pasākumi; kapsētu un beigto dzīvnieku apbedīšanas vietu izveidošana un uzturēšana);

3) noteikt kārtību, kādā izmantojami publiskā lietošanā esošie meži un ūdeņi, ja likumos nav noteikts citādi;

4) gādāt par iedzīvotāju izglītību (iedzīvotājiem noteikto tiesību nodrošināšana pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības iegūšanā; pirmsskolas un skolas vecuma bērnu nodrošināšana ar vietām mācību un audzināšanas iestādēs; organizatoriska un finansiāla palīdzība ārpuskolas mācību un audzināšanas iestādēm un izglītības atbalsta iestādēm u.c.);

5) rūpēties par kultūru un sekmēt tradicionālo kultūras vērtību saglabāšanu un tautas jaunrades attīstību (organizatoriska un finansiāla palīdzība kultūras iestādēm un pasākumiem, atbalsts kultūras pieminekļu saglabāšanai u.c.);

6) nodrošināt veselības aprūpes pieejamību, kā arī veicināt iedzīvotāju veselīgu dzīvesveidu un sportu;

7) nodrošināt iedzīvotājiem sociālo palīdzību (sociālo aprūpi) (sociālā palīdzība maznodrošinātām ģimenēm un sociāli mazaizsargātām personām, veco ļaužu nodrošināšana ar vietām pansionātos, bāreņu un bez vecāku gādības palikušo bērnu nodrošināšana ar vietām mācību un audzināšanas iestādēs, bezpajumtnieku nodrošināšana ar naktsmītni u.c.);

8) gādāt par aizgādību, aizbildnību, adopciju un bērnu personisko un mantisko tiesību un interešu aizsardzību;

DEPUTĀTU ROKASGRĀMATA

attiecīgajos nozaru likumos un no tiem izrietošajos Ministru kabineta noteikumos. Pastāvīgo funkciju izpildi organizē un par to atbild pašvaldības. Šo funkciju izpilde tiek finansēta no attiecīgās pašvaldības budžeta, ja likumā "Par pašvaldībām" nav noteikts citādi. Tagad šīs funkcijas tiek apzīmētas – šajā likumā noteiktās pašvaldības autonomās funkcijas.

Funkciju sadalē starp dažādu teritoriālu mērogu varām Latvija ir apņēmusies ievērot **subsidiaritātes principu**. Atbilstoši Eiropas Vietējo pašvaldību hartai vara (it īpaši – lēmējvara) jānodod pēc iespējas tuvāk pilsonim. Tas nozīmē, ka pēc iespējas vairāk funkcijām jābūt vietējo pašvaldību kompetencē. Tikai tajos gadījumos, kad tiek atzīti pietiekami pamatoti efektivitātes vai mēroga apsvērumi, varu var nodot reģionālajai pašvaldībai vai valstij.

Tieši subsidiaritātes princips 20. gadsimta nogalē kļuva par centrālo, visā pasaulē atzīto jautājumu pašvaldību demokrātijas attīstībā. Šim principam ir daudz pārliecinātu aizstāvju, taču arī daudz pretinieku. Arī Latvijā subsidiaritātes pretinieki darbojas galvenokārt divos virzienos: centralizējot finanses un unificējot funkciju izpildes noteikumus vienādi visā Latvijas teritorijā. Abos gadījumos vara tiek attālināta no pilsoņa, netiek ievērota vietējo iedzīvotāju griba un vietējās īpatnības. Subsidiaritātes pretinieki uzsver vienotas politikas šķietamās priekšrocības un noliedz plurālismu un daudzveidību.

Eiropas Savienībā subsidiaritātes principa nozīme arvien pieaug. Amsterdams protokols (1998. gadā) par subsidiaritāti un proporcionalitāti skaidri nosaka, ka tai institūcijai, kas kādu funkciju piedāvā centralizēt, ir jāpierāda, kāpēc mazākā varas mērogā šo funkciju nevar sekmīgi veikt. Ja centrālā vara vēlas pārņemt kādu pašvaldības funkciju, tad no Latvijai saistošā Amsterdams protokola izriet tiesību princips, kas izmantojams arī attiecībās starp nacionālo valsti un pašvaldību. Bez pierādījuma, ka pašvaldība attiecīgo funkciju pati nespēj pietiekami labi veikt, centralizācija nav pieļaujama.

Eiropas Savienības Reģionu komiteja ne tikai uzrauga subsidiaritātes principa ievērošanu ES likumdošanā un rīcībā, bet aktīvi iestājas par subsidiaritāti visos teritoriālās varas mērogos. ES Reģionu komiteja var neierobežotu laiku iesniegt Eiropas Savienības Tiesā prasību par ES likuma (regulas, direktīvas) vai tā daļas atcelšanu, ja tas neatbilst subsidiaritātes principam.

Nododot pašvaldībām jaunas autonomās funkcijas, kas saistītas ar izdevumu palielināšanos, likumā, ar kuru uzdota šo funkciju izpilde, vienlaikus jānosaka pašvaldībām jauni ienākumu avoti.

Likumā "Par pašvaldībām" noteiktās autonomās funkcijas no citām pašvaldības funkcijām atšķiras ar vēl vienu īpatnību – tām ir pakārtots likums "Par pašvaldību finanšu izlīdzināšanu". Tā saucamo pašvaldības finanšu

nepieciešamību definē kā lielumu, kas it kā nodrošinot likumā "Par pašvaldībām" noteikto funkciju veikšanu².

Līdz ar to nav atbildes uz jautājumu, par kādiem līdzekļiem jāveic citos likumos noteiktās autonomās funkcijas (parasti attiecīgie speciālie likumi finansēšanas avotus pretēji likumam nenosaka), kā arī pašvaldības brīvprātīgās autonomās funkcijas. Vienīgās funkcijas, kas "noteiktas" saskaņā ar likuma formulējumu, ir 15. pantā minētās. No tā izriet, ka citām funkcijām nepieciešamie līdzekļi jārod ārpus finanšu izlīdzināšanas sistēmas.

Citos likumos noteiktās autonomās funkcijas

Sākotnējā iecere likuma "Par pašvaldībām" veidotājiem bija pastāvīgo funkciju statusu piešķirt tām funkcijām, kuru veikšanā vairāk izpaustos pašvaldību patstāvība. Šī iecere nav izdevusies pilnībā. Nebija **būtisku atšķirību** starp pastāvīgajām un citos likumos noteiktajām funkcijām. Parasti šajos citos likumos nebija arī nekādu norāžu uz konkrētiem laika rāmjiem (izņēmumi – likumi par zemes reformu un par administratīvi teritoriālo reformu, kuros bija norādīti konkrēti tiesību normu darbības laiki, kā arī atsevišķos gadījumos – likumos minētie pārejas noteikumi).

Galvenā atšķirība saistās ar finansējumu. Likumā "Par pašvaldībām" noteiktās autonomās funkcijas jāfinansē

- 9) sniegt palīdzību iedzīvotājiem dzīvokļa jautājumu risināšanā;
- 10) sekmēt saimniecisko darbību attiecīgajā administratīvajā teritorijā, rūpējoties par bezdarba samazināšanu;
- 11) izsniegt atļaujas un licences komercdarbībai, ja tas paredzēts likumos;
- 12) piedalīties sabiedriskās kārtības nodrošināšanā, apkarot žūpību un netiklību;
- 13) saskaņā ar attiecīgās pašvaldības teritorijas plānojumu noteikt zemes izmantošanas un apbūves kārtību;
- 14) nodrošināt savas administratīvās teritorijas būvniecības procesa tiesiskumu;
- 15) veikt civilstāvokļa aktu reģistrāciju;
- 16) savākt un sniegt valsts statistikai nepieciešamās ziņas;
- 17) veikt nepieciešamos pasākumus domes vēlēšanās;
- 18) piedalīties civilās aizsardzības pasākumu nodrošināšanā;
- 19) organizēt sabiedriskā transporta pakalpojumus;
- 21) organizēt pedagoģisko darbinieku tālākizglītību un izglītības metodisko darbu;
- 22) veikt attiecīgajā administratīvajā teritorijā dzīvojošo bērnu uzskaiti;
- 23) īstenot bērnu tiesību aizsardzību attiecīgajā administratīvajā teritorijā."

² Likums "Par pašvaldību finanšu izlīdzināšanu".

Pieņemts Saeimā 1998. gada 5. martā.

Likuma 1. pantā doti šādi terminu skaidrojumi:

"pašvaldību finanšu izlīdzināšana – pašvaldību ieņēmumu un valsts budžeta dotācijas pārdale, lai radītu pašvaldībām līdzīgas iespējas ar likumu noteikto funkciju izpildei;

pašvaldību kopējā finanšu nepieciešamība – izlīdzināšanas aprēķiniem izmantojams lielums;

pašvaldības finanšu nepieciešamība – aprēķinu rezultātā konkrētām pašvaldībām sadalīta pašvaldību kopējā finanšu nepieciešamība."

no pašu ieņēmumiem (tajā skaitā dotācijas no finanšu izlīdzināšanas fonda), bet citos likumos noteiktās autonomās funkcijas – saskaņā ar attiecīgo likumu³. Ja finansēšanas avoti nav noteikti, tad formāli pašvaldība varētu attiecīgo funkciju nepildīt. Šajā sakarībā būtiska ir Latvijas Pašvaldību savienības nozīme – visu pašvaldību vārdā viedokli par jauno uz laiku veicamo funkciju Pašvaldību savienība saskaņo (vai arī nesašķaņo). Ja domstarpības par likuma vai Ministru kabineta noteikumu deleģējumu bez finansējuma avotu norādes tiek risinātas Satversmes tiesā, tad būtisks ir vienošanās un domstarpību protokola teksts, ko piedāvā attiecīgā ministrija un paraksta LPS.

Vairākas uz laiku noteiktās funkcijas – dzīvojamo māju denacionalizācija, veikalu, sabiedriskās ēdināšanas un komunālo pakalpojumu uzņēmumu privatizācija, zemes privatizācija – pamatā jau pabeigtas; turpinās dzīvokļu privatizācijas funkcijas izpilde. Daudzos gadījumos funkcijas tiek minētas vienīgi citos likumos. Tā, piemēram, rajonu pašvaldību gadījumā tādas bija īpaši aizsargājamo teritoriju izveidošana (likums "Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām"), palīdzības sniegšana policijai (likums "Par policiju"), ārstniecības iestāžu izveidošana (Ārstniecības likums) u.tml. Informāciju par šādiem daudzos likumos minētiem pienākumiem pašvaldība iegūst galvenokārt praktiski, kad kāda persona vēlas, lai viņai sniegtu attiecīgo pakalpojumu.

Līdz šim nevienā likumā neatrast skaidru norādi, ka pašvaldības kompetencē nodotais pienākums ir autonomā funkcija. Tajā pašā laikā statuss ir ļoti svarīgs, jo no tā atkarīgs, kurš budžets – valsts budžets vai pašvaldības budžets – segs zaudējumus privātpersonai pašvaldības pieļautās kļūdas gadījumā.

Kā tad konstatēt, vai funkcija ir autonomā vai arī valsts deleģētā?

Var apgalvot, ka funkcija ir **autonomā**, ja likumā tas nepārprotami norādīts vai arī konstatējot, ka:

- attiecīgos pienākumus reāli veic pašvaldība;
- attiecīgie pienākumi netiek finansēti ar valsts mērķdotācijas starpniecību.

Pirmais nosacījums parāda, ka pašvaldība ir samierinājusies ar finansēšanas kārtību, jo neapstrīd šo pienākumu Satversmes tiesā. Otrais nosacījums izslēdz iespēju, ka tā varētu būt valsts deleģētā funkcija.

Iepriekšminētajai pieejai pagaidām vairāk ir teorētisks raksturs. Vispārārstītas metodikas radīšanai, kā nošķirt citos likumos noteiktās autonomās funkcijas no valsts deleģētajām, svarīga būs tiesu prakse nākamajos gados.

Brīvprātīgās funkcijas

Šīs funkcijas vispilnīgāk raksturo pašvaldību. Teritorijā ievēlētie tautas priekšstāvji paši nosaka, kas darāms

iedzīvotāju interesēs. Šāda izvēle nav pilnīgi brīva – nedrīkst uzņemties to, kas jau ir citas varas kompetencē⁴.

Brīvprātīgās iniciatīvas pieder pie pašvaldības autonomajām funkcijām, tā ir augstākā autonomijas forma – nevis valsts uzdod pašvaldībai veikt šīs funkcijas, bet gan pašvaldība pati sev uzdod veikt noteiktas funkcijas teritorijas iedzīvotāju interesēs. Daudzas no sākotnēji brīvprātīgajām iniciatīvām ar laiku sāk regulēt valsts, tad šo funkciju statuss mainās.

Brīvprātīgās iniciatīvas tiesības ir ne tikai pašvaldībām, bet arī Ministru kabinetam. Tiesību zinātnieki uzskata, ka Ministru kabineta gadījumā šādu tiesību izmantošana (Ministru kabineta iekārtas likums, 14. panta pirmās daļas 3. punkts) norāda uz trūkumiem likumdevēja darbā. Tomēr Ministru kabinets bez likuma pilnvarojuma regulē ļoti nozīmīgas jomas, piemēram, Eiropas Savienības strukturālo fondu pārvaldīšanu. Pašvaldību gadījumā iespējai patstāvīgi noteikt savus uzdevumus ir pozitīva nozīme, un šīs tiesības raksturo sasniegto demokrātijas pakāpi.

Pašlaik saglabājusies tāda brīvprātīgā funkcija kā pašvaldības policija. Nereti šādu funkciju reglamentē likums, taču lietojot formu "var izveidot". Vēsturiski funkcijas mēdz mainīt savu statusu. Tā, piemēram, sociālā palīdzība 90. gadu sākumā bija brīvprātīga funkcija. Tautas frontes aktivistu grupas, kas centās brīvprātīgi atbalstīt cilvēkus, kam nebija kur saņemt palīdzību, noformējās kā pašvaldību struktūrvienības.

Turpinājumā Labklājības ministrija sāka "ieviekt kārtību", pieņemot visā Latvijas teritorijā saistošus noteikumus. Vēlāk tika sagatavots un pieņemts likums "Par sociālo palīdzību". Tā pamazām brīvprātīgā funkcija arvien vairāk transformējas par valsts funkciju.

Daudzos gadījumos pašvaldība pati izvēlas publiskā pakalpojuma sniegšanas formu. Dažas uztic uzņēmumiem darboties tarifu un cenu ietvaros, citas subsidē uzņēmumus no sava budžeta. Šādā gadījumā subsidēšanu var uzskatīt par brīvprātīgu funkciju.

³ Likums "Par pašvaldībām".

Tā 8. pants:

"Ar likumu pašvaldībām var uzdot pildīt autonomās funkcijas, kas nav paredzētas šajā likumā, vienlaikus attiecīgajā likumā nosakot papildu finansēšanas avotus, ja funkciju izpilde saistīta ar izdevumu palielināšanos.

Šajā pantā minēto funkciju izpildi organizē un par to atbild pašvaldības."

⁴ Likums "Par pašvaldībām".

12. pants nosaka:

"Pašvaldības attiecīgās administratīvās teritorijas iedzīvotāju interesēs var brīvprātīgi realizēt savas iniciatīvas ikvienā jautājumā, ja tas nav Saeimas, Ministru kabineta, ministriju, citu valsts pārvaldes iestāžu, tiesas vai citu pašvaldību kompetencē vai arī ja šāda darbība nav aizliegta ar likumu."

DEPUTĀTU ROKASGRĀMATA

Deleģētās valsts pārvaldes funkcijas

Gan Latvijā, gan citās zemēs pašvaldības veic arī daudzas valsts funkcijas. Tas var būt tieši paredzēts likumā vai arī saskaņā ar likuma pilnvarojumu Ministru kabineta noteikumos. Šajā gadījumā valsts pati atbild par funkciju, bet pašvaldības ir izpildītāja (centrālās valdības aģenta) lomā un pilda nevis savu patstāvīgo, bet gan valsts politiku. Ja valdība ir pieņēmusi kādus politikas dokumentus (pamatnostādnes, stratēģijas, programmas, plānus vai koncepcijas), tad šajā gadījumā tie ir saistoši arī pašvaldībai.

Valsts funkciju gadījumā ir korekti, ka šo funkciju regulē vienoti Ministru kabineta noteikumi. Ja tā notiek pastāvīgo funkciju jomā, tad valdība pārkāpj pašvaldību tiesības (tas gan nav retums mūsu juridiskajā praksē). Pēc būtības valsts darbība šajā gadījumā ir deleģēšana – valdība ar savām institūcijām varētu veikt darbu arī pati. Deleģēšanas pamatā ir taupības vai efektivitātes apsvērumi. Līdz ar funkcijas deleģējumu ir jānodrošina finanses⁵.

Tā, piemēram, algas pedagoģiskajiem darbiniekiem pašvaldība izmaksā valsts vārdā. No valsts budžeta šim nolūkam ir paredzēta mērķdotācija, ko nevar

izmantot nekādam citādam mērķim. Atbildību par šo algu izmaksu un politiku algu jomā uzņemas valsts.

Deleģēto funkciju jomā valstij jāievēro **proporcionalitātes princips**. Saskaņā ar to jāļauj pašvaldībai pašai izlemt pēc iespējas vairāk. Valsts iejaukšanās apjomam jābūt proporcionālam (samērīgam ar to) sabiedrisko interešu nozīmīgumam, ko ar šādu iejaukšanos sargā. Proporcionalitātes princips ir iekļauts gan Eiropas Vietējo pašvaldību hartā, gan jaunajā Eiropas Savienības Konstitūcijā.

Tiesiskais nihilisms kompetenču sadalē

Tā kā funkciju sadale starp valsti un pašvaldībām ir saistīta ar finansēšanas avotu noteikšanu, tad likumā "Par pašvaldībām" noteiktās normas bieži neievēro. Ja tās ievērotu, tad par katru pašvaldības pienākumu varētu noskaidrot, vai tas attiecas uz autonomo vai deleģēto, uz obligāto vai brīvprātīgo kompetenci. Izvairīšanās no skaidriem formulējumiem raksturo tiesisko nihilismu, aiz kura slēpjas blēdība. Ministriju pārstāvji, uzkrājot pašvaldībām jaunu pienākumu, cenšas saglabāt naudu ministrijas rīcībā, lai pašvaldības jauno pienākumu finansē no "ieکشējiem resursiem". Rodas juridiski nekorekti formulējumi. Stingrāka analīze parāda, ka lielākā daļa funkciju, kas nav precīzi norādītas likuma "Par pašvaldībām" 15. pantā, ir pašvaldību brīvprātīgās iniciatīvas (valsts ar likumu vai Ministru kabineta noteikumiem tās nav korekti uzdevusi).

Pašvaldības izvēles pamatā (pildīt funkcijas, kuras nav korekti uzdotas) ir lēmumu samērošana ar iedzīvotāju interesēm. Tāpēc likumos aprakstītais tiek darīts, kaut arī nevar korekti pierādīt, ka likumā teiktais būtu obligāti jādara. Vēlams tomēr, lai, nosakot jaunas funkcijas un uzdevumus, tiktu ievērots likums.

⁵ Likums "Par pašvaldībām".

9. pants nosaka:

"Valsts pārvaldes iestādes, ja tas paredzēts likumos vai Ministru kabineta noteikumos, var pilnvarot pašvaldības pildīt atsevišķas valsts pārvaldes iestāžu funkcijas, nosakot to izpildes kārtību un uzraugot šo funkciju izpildi.

Nododot valsts pārvaldes iestāžu funkciju izpildi pašvaldībām, vienlaikus tām nododami līdzekļi, kas paredzēti attiecīgo valsts pārvaldes iestāžu budžetā šo funkciju veikšanai.

Pašvaldībām nodoto valsts pārvaldes iestāžu funkciju izpildi organizē attiecīgā pašvaldība, bet par to izpildi ir atbildīga valsts pārvaldes iestāde, kas šīs funkcijas nodevusi pašvaldībai."

Savukārt likuma 11. pants nosaka:

"Ministru kabinets likumā paredzētajos gadījumos un Valsts pārvaldes iekārtas likumā noteiktajā kārtībā var deleģēt pašvaldībai atsevišķu pārvaldes uzdevumu.

Deleģējot pārvaldes uzdevumu, Ministru kabinets nodrošina pašvaldībai finanšu līdzekļus, kas nepieciešami šā uzdevuma izpildei.

Ja pašvaldība piekrīt, tā var veikt uzdevumu par saviem līdzekļiem."

FUNKCIJU IZPILDES ORGANIZĒŠANA

Pašvaldības funkciju izpildi nodrošina pašvaldības administrācija, iestādes, pašvaldības kapitālsabiedrības. Turklāt pašvaldības ir tiesīgas dibināt biedrības vai nodibinājumus, kā arī ieguldīt savus līdzekļus kapitālsabiedrībās. Arvien vairāk vērojama prakse, ka pašvaldības funkciju nodrošināšanā tiek iesaistīts arī privātais sektors.

Atsevišķu funkciju izpildei tiesību akti reglamentē to izpildes formu (piemēram, dzimtsarakstu nodaļa, bāriņtiesa), taču attiecībā uz lielāko daļu funkciju pašvaldības var izvēlēties funkcijas nodrošināšanas formu.

Pašvaldības administrācija

Likums "Par pašvaldībām" nedefinē pašvaldības administrācijas jēdzienu. Zināms, ka tā nodrošina domes darbību. No vārda parastās jēgas izriet, ka administrācija nodarbojas ar pārvaldes jautājumiem. Tāpēc katrā konkrētā gadījumā pašvaldības administrācijas jēdzienu skaidro pašvaldības nolikums saistošo noteikumu statusā.

Praksē pašvaldību administrācijas sastāv no departamentiem, pārvaldēm, to nodaļām, patstāvīgām nodaļām, daļām, atsevišķiem darbiniekiem. Lielās pašvaldībās administrācija tiek strukturizēta departamentos vai pārvaldēs, to ietvaros – nodaļās un darbiniekos. Vidēja lieluma pašvaldībās administrāciju veido nodaļas (pārvaldes), bet mazās pašvaldībās – nodaļas un darbinieki.

Jo lielāka pašvaldība – jo daudzveidīgāka un plašāka ir pašvaldības administrācijas darbība un attiecīgi plašāks arī struktūrvienību un darbinieku loks. Administrācijas sastāvā ir finansists, ekonomists, galvenais grāmatvedis, nodokļu administrators, jurists, personāla speciālists, darba drošības speciālists, datortīklu administrators, plānotājs, projektu vadītājs, sabiedrisko attiecību speciālists un citi, un attiecīgi tiek veidotas dažādas nodaļas un departamenti – finanšu nodaļa, saimnieciskā nodaļa, attīstības nodaļa, plānošanas nodaļa, informācijas nodaļa u.c.

Pašvaldības iestādes

Pašvaldības iestāde ir pašvaldības institūcija, kas darbojas attiecīgās publiskās personas vārdā.

Iestādes darbojas saskaņā ar iestādes nolikumu, ko apstiprinājusi dome. Iestādes nolikumā norāda

iestādes nosaukumu, padotību, iestādes funkcijas, uzdevumus un kompetenci, kārtību, kādā sniedzami pārskati par iestādes funkciju pildīšanu un līdzekļu izmantošanu, iestādes darbības tiesiskuma nodrošināšanu, citus jautājumus.

Iestādei tiek piešķirti finanšu līdzekļi tās darbības īstenošanai, un ir savs personāls. Iestādes budžeta ieņēmumus un izdevumus atspoguļo arī pašvaldības budžeta pārskatos. Galvenais iestāžu ieņēmumu avots ir pašvaldības budžeta līdzekļi, bet daļu iestāžu ieņēmumu var veidot arī maksas pakalpojumi, taču dažādu nozaru iestādēm to apjoms ir atšķirīgs. Iestādēm salīdzinājumā ar administrācijas struktūrvienībām ir lielāka patstāvība.

Lai sniegtu pakalpojumus valsts un pašvaldību iestādēm, publiskos pakalpojumus fiziskām un juridiskām personām, kā arī lai vadītu un īstenotu pašvaldības, valsts un starptautiskus projektus un programmas, pašvaldība saskaņā ar **Publisko aģentūru likumu** var izveidot **pašvaldības aģentūras**.

Šis likums nosaka, ka pašvaldības aģentūra ir pašvaldības izveidota pašvaldības iestāde, kam ar pašvaldības lēmumu uzdots veikt pašvaldības kompetencē esošas noteiktas funkcijas un kura tās veic saskaņā ar pārvaldes līgumu, ko noslēdz pašvaldības domes priekšsēdētājs ar pašvaldības aģentūras direktoru. Pārvaldes līgums un no tā izrietošās procedūras pamatā atšķir aģentūru no citām pašvaldības iestādēm. Aģentūra pēc būtības ir vairāk orientēta uz rezultātu, bet parasta iestāde – uz procesu.

Pašvaldībās kā **iestādes** parasti darbojas vispārīgltotojošās skolas, pirmsskolas bērnu iestādes, bibliotēkas, kultūras nami vai tautas nami. Lielākās pašvaldībās kā atsevišķa iestāde organizēts sociālās aprūpes dienests, kurā ietilpst arī kāda aprūpes institūcija.

Pašvaldības **aģentūras** pārsvarā veidotas gadījumos, kad tika reorganizēti pašvaldības uzņēmumi.

Pašvaldības kapitālsabiedrību dibināšana un izmantošana

Dažkārt mēs nevaram atbildēt uz jautājumu – vai primitīvu principu nostiprināšana likumos ir vienkārši juristu muļķība vai jauns nodoms šauru grupu interesēs savtīgu mērķu vārdā. Viens no šādiem primitīviem principiem ir ideja, ka privātais sektors nodarbojas ar uzņēmējdarbību, bet valstij un pašvaldībām preces

DEPUTĀTU ROKASGRĀMATA

un pakalpojumi nav jāražo, kā arī nauda nav jāaizdod. Kamēr ekonomisti strīdas, kādai jābūt proporcijai par valsts iesaistīšanos uzņēmējdarbībā, tikmēr likumdevji izdomā to vienkārši aizliegt.

Līdz 2010. gada 1. jūlijam pašvaldību domēm bija jānodrošina, ka publisku personu uzņēmējdarbība, kas uzsākta pirms Valsts pārvaldes iekārtas likuma spēkā stāšanās dienas, atbilst šā likuma prasībām¹. **Valsts pārvaldes iekārtas likums²** paredz gadījumus, kad publisku personu komercdarbība ir pieļaujama. Kopš Komerclikuma ieviešanas Latvija bija kļuvusi par visai aizliedzošāko valsti pašvaldības uzņēmējdarbībai. Turklāt **likums "Par valsts un pašvaldību kapitāla daļām un kapitālsabiedrībām"** bija veidots tik savdabīgi, ka šķita speciāli pieņemts korupcijas veicināšanai. Atteikšanās no uzņēmumu padomēm un visas atbildības nodošana vienas amatpersonas (valsts sekretāra vai pašvaldības vadītāja) rokās noveda pie valsts un pašvaldību kapitālsabiedrību valžu politizēšanās.

Situācija ir mainījusies, jo sagatavots **jauns publisko personu (valsts vai pašvaldības) kapitālsabiedrību un kapitāla daļu pārvaldības likumprojekts un grozījumi vairākos citos likumos** (tajā skaitā Valsts pārvaldes iekārtas likumā), kur paredzēta arī **jaunu kapitālsabiedrību dibināšana** divu iespējamo iemeslu dēļ:

- lai novērstu tirgus nepilnību;
- lai pārvaldītu stratēģiskus īpašumus.

Abi nosacījumi būs attiecināmi arī uz pašvaldībām. Dome ar savu lēmumu varēs piešķirt īpašumam stratēģiska resursa statusu, proti – šāda īpašuma apsaimniekošana ir stratēģiski svarīga pašvaldības administratīvās teritorijas turpmākai apsaimniekošanai. Dome varēs akceptēt pamatojumu, ka jauns pašvaldības uzņēmums ir nodibināts tirgus nepilnības novēršanai.

Likumprojekti, kas saistīti ar publisku personu komercdarbības pieļaujamības definēšanu, tirgus nepilnību definē tādējādi, ka tā ir tādas situācijas novēršana, kad tirgus nav spējīgs nodrošināt sabiedrības interešu īstenošanu attiecīgajā jomā. Tēma par tirgus nepilnībām pasaules ekonomiskajā literatūrā veido veselu virzienu. Tāpēc atrast autoritatīvu pamatojumu (tajā skaitā ekonomistu – Nobela prēmijas laureātu darbos) būs iespējams ļoti dažādos gadījumos.

Kādas jaunas iespējas radīsies pēc likumprojektu paketes pieņemšanas?

Pirmkārt, katrai **pašvaldībai būs iespēja noteikt savus stratēģiskos resursus**. Šādu resursu apsaimniekošanai varēs dibināt jaunu (vai saglabāt esošo) kapitālsabiedrību. Atkarībā no konkrētā gadījuma šādu stratēģiskā resursa statusu var paredzēt jebkam,

taču tas jāsaista ar pašvaldības stratēģiskās attīstības programmu un citiem plānošanas dokumentiem, kuros jāpamato izvēle. Jāpaskaidro, kādu labumu no stratēģiskā resursa izmantošanas gūs pašvaldības iedzīvotāji, apmeklētāji vai vietējie uzņēmēji, kāpēc tā saglabāšana pašvaldības īpašumā būs izdevīgāka nekā privatizācija. Jāapzinās, ka tādas kontrolējošās iestādes kā KNAB vai Valsts kontrole (kuru darbinieki ir tendēti uz centralizāciju un koncentrāciju, neizprot pašvaldības sūtību) var mēģināt apstrīdēt stratēģiskā resursa pamatojumu.

Otrkārt, katrai **pašvaldībai radīsies iespēja saglabāt vai izveidot kapitālsabiedrību**, ja tā konstatēs, ka privātā iniciatīva izvēlētajā jomā nedarbojas pietiekami efektīvi (vai pat traucē) pašvaldības iedzīvotāju interešu nodrošināšanai. Lai ilustrētu iespējas, minēsim dažus piemērus.

Informācijas asimetrija

Masu mediju tirgū nonāk informācija, ko medijiem vieglāk sagatavot vai pārdot. Tādējādi privātais sektors neproporcionāli daudz sniedz negatīvu informāciju par pašvaldību un nenodrošina proporcionālu pozitīvu informāciju. Rīcība – pašvaldība izveido mediju komercsabiedrības formā.

Nekonkurējošs tirgus

Ja ir izveidojies privātais monopols, tad peļņas nolūkā tas var organizēt pakalpojumus vai piegādāt preces, vai izsniegt kredītus par pārmērīgi augstām cenām. Tas var darboties pretēji valsts vai pašvaldību interesēm. Tā, piemēram, ja pieejamas tikai ārvalstu bankas, tās var nekreditēt noteiktus uzņēmējdarbības sektorus. Rīcība – pašvaldības kopīgi izveido municipālo banku.

Ārējo faktoru ietekme (*externalities* – angl.)

Ja vienu tirgus dalībnieku ietekme ir negatīva citiem tirgus dalībniekiem, tas arī var būt iemesls valsts vai pašvaldību aktīvai darbībai. Tā, piemēram, lai augstāko izglītību ieguvušie pašvaldības iecerētā attīstāmā nozarē neaizbrauktu strādāt uz ārzemēm, kur pēc attiecīgās specialitātes darbiniekiem ir pieprasījums ar daudz lielāku atalgojumu, nekā spēj piedāvāt privātie uzņēmēji Latvijā, pašvaldība pati var iesaistīties attiecīgās nozares uzņēmējdarbībā, tādējādi piesaistot radošus un labi apmaksātus darbaspēka resursus. Šajā gadījumā ārējā negatīvā ietekme nāk no ārzemēm. Negatīvu ārējo ietekmi izraisa arī iekšējie faktori – piemēram, konkurence starp dažādiem sabiedriskā transporta veidiem var būt iemesls pašvaldības komercsabiedrības dibināšanai.

Publiskie labumi

Privātais sektors nereti nenodrošina tādus labumus kā izglītība, kultūra vai veselības aprūpe vienmērīgi visām sabiedrības grupām. Tas ir iemesls, lai pašvaldība patstāvīgi darbotos šajās jomās, tajā skaitā dibinot komercsabiedrības.

Nepietiekama resursu kustība

Dažādu iemeslu dēļ resursu kustība brīvajā tirgū var pašvaldības teritorijā nenonākt. Tā, piemēram, ja pašvaldība nav pievilcīga investoriem (kapitāla resursu trūkums), tad pašvaldība var patstāvīgi dibināt komercsabiedrību, lai attīstītu un izmantotu vietējos dabas resursus un prasmīga darbaspēka resursus. Nākotnē var paredzēt attīstīto nozaru privatizāciju un pašvaldības kapitāla ieguldīšanu citās jomās. Līdzīgs risinājums ir pašvaldības līdzdalība kooperācijas attīstībā.

Jāņem vērā, ka komercsabiedrības dibināšana nebūt nav vienīgais risinājums tirgus nepilnību gadījumā. Pašvaldībai visos gadījumos nāksies pierādīt, ka izvēlētais risinājums ir efektīvāks nekā regulēšana, iestādes izveidošana vai privātā komersanta atbalsts.

Svarīgi, ka pašvaldību politiķiem drīkst būt atšķirīgi politiskie un ekonomiskie uzskati nekā centrālajai valdībai. Demokrātijā un plurālismā ir cieši savstarpēji saistīti. Tomēr izvēles pamatojums būs nepieciešams gan dialogā ar iedzīvotājiem, gan dialogā ar centrālās valdības pārraugošajām institūcijām.

Biedrības un nodibinājumi

Pašvaldības biedrību un nodibinājumu izveidošanu, pārvaldi, reorganizāciju un likvidāciju regulē **Biedrību un nodibinājumu likums**.

Šāda veida institūcijās pašvaldības iesaistās pirmām kārtām savu interešu aizstāvības īstenošanai, taču attiecībā uz funkciju nodrošināšanu visbiežāk biedrības (līdz Biedrību un nodibinājuma likuma spēkā stāšanās laikam – sabiedriskas organizācijas) ir veidotas sociālās aprūpes un palīdzības nodrošināšanai.

Privātā sektora iesaistīšana

Viens no veidiem, kā privātais sektors tiek iesaistīts pašvaldības funkciju nodrošināšanā, ir **koncesijas** izmantošana.

Koncesiju likums paredz pašvaldību iespēju organizēt sabiedrisko pakalpojumu sniegšanu, neveidojot pašvaldības kapitālsabiedrības. Likums nosaka, ka koncesija ir pakalpojumu sniegšanas tiesību nodošana vai komercsabiedrības tiesības izmantot koncesijas resursus, kas tiek nodoti uz noteiktu laiku, koncedentam un koncesionāram noslēdzot par to koncesijas līgumu. Koncesijas resursi ir valsts vai pašvaldības īpašums, lietas vai lietu kopības, ko var nodot vai kas ir nodotas koncesionāram saskaņā ar koncesijas līgumu. Lēmumu par koncesijas resursu nodošanu koncesijā pieņem un koncesijas piešķiršanas nosacījumus apstiprina attiecīgā pašvaldība. Koncesionāram uz koncesijas līguma darbības laiku var nostiprināt zemesgrāmatā koncesijas līgumu vai atsevišķus no

tā izrietošus apgrūtinājumus uz nekustamo īpašumu, kas ir koncesijas resursi. Pirms koncesijas piešķiršanas pašvaldībai ir jāriko pretendentu atlases konkurss vai izsole. Koncesijas līgums noslēdzams uz termiņu, kas nepārsniedz 30 gadus.

Publiskās un privātās partnerības likuma mērķis ir ļaut valstij un pašvaldībām efektīvāk piesaistīt privātas investīcijas infrastruktūras objektu izveidei un citiem projektiem, jo to īstenošana kļūs pārskatāmāka un prognozējama. Diemžēl līdz šim īstenots neliels skaits salīdzinoši maza apjoma koncesiju līgumu.

Stimulējot skolu un bērnudārzu celtniecību un renovāciju, ceļu būvniecību un citus projektus, tiek veicināta ekonomiskā izaugsme. Pirms pieņemt lēmumu par publiskās un privātās partnerības (PPP) projekta lietderību, nepieciešami finanšu un ekonomiskie aprēķini. Par katra konkrēta projekta uzsākšanu saskaņā ar likumu lemj Ministru kabinets vai attiecīgās pašvaldības dome.

Likums nosaka, ka PPP Latvijā iespējams īstenot gan līgumiskās (partnerības iepirkuma līgums un koncesijas līgums), gan institucionālās (veidojot kopsabiedrības) partnerības veidā.

Publiskās un privātās partnerības likums regulē iespējamās koncesijas procedūras – konkursu bez pretendentu atlases, konkursu ar pretendentu atlasi un konkursa dialogu. Tāpat likums nosaka pretendentu iesniegumu izskatīšanas kārtību.

¹ Valsts pārvaldes iekārtas likums.

Likuma pārejas noteikumi paredz:

"17. Ministru kabinets un pašvaldību domes līdz 2010. gada 1. jūlijam nodrošina, ka publisku personu uzņēmējdarbība, kas uzsākta pirms šā likuma spēkā stāšanās dienas, atbilst šā likuma prasībām."

² Likuma 88. pants nosaka:

"88. pants. Publiskas personas komercdarbība

(1) Publiska persona komercdarbību var veikt:

1) ja tirgus nav spējīgs nodrošināt sabiedrības interešu īstenošanu attiecīgajā jomā;

2) nozarē, kurā pastāv dabiskais monopols, tādējādi nodrošinot sabiedrībai attiecīgā pakalpojuma pieejamību;

3) stratēģiski svarīgā nozarē;

4) jaunā nozarē;

5) nozarē, kuras infrastruktūras attīstībai nepieciešami lieli kapitālieguldījumi;

6) nozarē, kurā atbilstoši sabiedrības interesēm nepieciešams nodrošināt augstāku kvalitātes standartu.

(2) Komercdarbības veikšanai publiska persona (publiskas personas) saskaņā ar likumu dibina kapitālsabiedrību."

Izmantotā literatūra

Novadu veidošanas rokasgrāmata. PKC, RAPLM. Rīga, 2004.

Pašvaldību deputātu rokasgrāmata. LPS. Rīga, 2001.

PAŠVALDĪBU TIESĪBU AIZSARDZĪBA

Viens no demokrātiskas valsts galvenajiem principiem ir varas dalīšanas princips, un līdzās likumdošanas un izpildu varai pastāv neatkarīga **tiesu vara**, ko īsteno atbilstoši tiesiskuma principam. Ārpus tiesu varas kontroles nevar palikt neviena no tiesību normām vai izpildvaras darbībām, ja tās aizskar kādas personas intereses. Tiesu vara Latvijā pieder rajonu (pilsētu) tiesām, apgabaltiesām, Augstākajai tiesai un Satversmes tiesai, kā arī izņēmuma stāvokļa vai kara laikā – arī karatiesām.

Arī pašvaldībai ir tiesības uz tiesas aizsardzību (likuma "Par pašvaldībām" 14. panta 4. punkts) un tā likumā noteiktajos gadījumos var griezties tiesā. Tiesu lietu izskatīšanas principus un kārtību nosaka LR Satversme, 1992. gada 15. decembra likums "Par tiesu varu", civilprocesuālie, kriminālprocesuālie un administratīvi procesuālie likumi. Satversmes tiesas darbību regulē Satversmes tiesas likums.

Latvijas vispārējās jurisdikcijas tiesu sistēmā ietilpstošās tiesas ir tiesīgas izskatīt civiltiesiskus strīdus, krimināllietas, kā arī lietas, kas izriet no administratīvi tiesiskajām attiecībām. Tomēr tās nav tiesīgas atzīt par spēkā neesošiem aktus, kuriem ir normatīvs raksturs. Šādam uzdevumam darbojas Satversmes tiesa.

Pašvaldības dome Satversmes tiesā var iesniegt pieteikumu lietas ierosināšanai par:

- likumu atbilstību Satversmei;
- Latvijas parakstīto vai noslēgto starptautisko līgumu (arī līdz attiecīgo līgumu apstiprināšanai Saeimā) atbilstību Satversmei;
- citu normatīvo aktu vai to daļu atbilstību augstākā juridiska spēka tiesību normām (aktiem);
- Latvijas nacionālo tiesību normu atbilstību tiem Latvijas noslēgtajiem starptautiskajiem līgumiem, kas nav pretrunā ar Satversmi.

Kaut gan pašvaldību tiesības vērsties Satversmes tiesā, salīdzinot ar sākotnējo 1996. gada likuma redakciju, ir paplašinātas, tomēr nemainīgi spēkā ir norma, ka pašvaldība pieteikumu iepriekšminētajos gadījumos var iesniegt tikai tad, ja apstrīdētais akts aizskar attiecīgās pašvaldības tiesības.

Pašvaldības dome Satversmes tiesā var iesniegt pieteikumu arī par tāda rīkojuma atbilstību likumam, ar kuru vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrs ir apturējis pašvaldības domes pieņemto lēmumu. Šis pieteikums tiek pieņemts likuma "Par pašvaldībām" 49. pantā noteiktajā kārtībā, kur teikts, ka nelikumīgu domes izdoto saistošo noteikumu vai citu normatīvo aktu vai to atsevišķu punktu darbību, izņemot 47. panta kārtībā pieņemtos lēmumus – tas

ir, administratīvos aktus, aptur vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrs ar motivētu rīkojumu. Tātad domei ir **tiesības apstrīdēt** šo **ministra rīkojumu**, vērsties Satversmes tiesā, ja tā uzskata, ka šis rīkojums ir nepamatots un lēmums atbilst likumam.

Pieteikumu paraksta domes priekšsēdētājs. Pieteikumam pievieno domes lēmumu, kā arī paskaidrojumus un dokumentus nepieciešamo lietas apstākļu noskaidrošanai.

Lēmumu par lietas ierosināšanu vai par atteikšanos ierosināt lietu pieņem kolēģija mēneša laikā (sarežģītās lietās – laikā līdz diviem mēnešiem) no pieteikuma iesniegšanas dienas. Šis lēmums nav pārsūdzams. Ja lietu izskata tiesas sēdē ar dalībnieku piedalīšanos, pašvaldībai jāsaņem informācija par tiesas sēdes laiku un vietu ne vēlāk kā 15 dienas pirms sēdes.

Dome procesuālās darbības Satversmes tiesā var veikt pati (piemēram, priekšsēdētājs), ar pilnvarota pārstāvja starpniecību vai arī izmantojot zvērināta advokāta palīdzību. Zvērinātam advokātam tiesas sēdē ir visas lietas dalībnieka tiesības, izņemot tiesības atsaukt pieteikumu. Dome var uzticēt zvērinātam advokātam arī pilnvarotā pārstāvja pienākumus. Šāds pilnvarojums apstiprināms ar rakstveida pilnvaru.

Gadījumos, kad lietai pievienoto dokumentu ir pietiekami, lai izspriestu lietu rakstveida procesā, tiesas sēdi ar lietas dalībnieku piedalīšanos var nerīkot. Priekšlikumu par lietas izskatīšanu rakstveida procesā izsaka tiesnesis, kurš sagatavo lietu izskatīšanai, bet lēmumu tiesa pieņem rīcības sēdē. 15 dienu laikā pēc tam, kad pašvaldība saņēmusi paziņojumu par lietas izskatīšanu rakstveida procesā, tai ir tiesības iepazīties ar lietas materiāliem un rakstveidā izteikt savu viedokli par tiem. Šī norma, kas ir spēkā kopš 2001. gada, tika iekļauta tādējādi, ka subjektu loka paplašināšana, kas tiesīgi vērsties Satversmes tiesā, nenoliedzami, ievērojami palielina izskatāmo lietu skaitu. Rakstveida process pastāv vairumā Eiropas valstu konstitucionālo tiesu.

Satversmes tiesas spriedums ir galīgs un stājas spēkā pasludināšanas brīdī.

Visi civiltiesiskie strīdi, ja likums nenosaka citādi, ir pakļauti tiesai, un tātad arī pašvaldība šādu strīdu gadījumos sākotnēji vērsas attiecīgā rajona (pilsētas) tiesā, kas skata šīs lietas kā pirmās instances tiesa. To regulē Civilprocesa likums. Daļai civiltiesisko strīdu pirmās instances tiesa ir apgabaltiesa, jo, piemēram, lietas, kurās ir strīds par īpašuma tiesībām uz nekustamo īpašumu, izņemot lietas par laulāto mantas dalī-

šanu, un lietas, kas izriet no saistību tiesībām, ja prasības summa pārsniedz 150 tūkstošus latu, ir piekritīgas apgabaltiesai. Ja lietā ir savienoti vairāki prasījumi, no kuriem vieni piekrit rajona tiesai, citi – apgabaltiesai, tad lietu skata apgabaltiesa.

Prasību pret fizisko personu tiesā ceļ pēc viņas deklarētās dzīvesvietas, bet prasību pret juridisko personu – pēc tās juridiskās adreses. Ja deklarētās dzīvesvietas nav, tad prasība ceļama pēc dzīvesvietas. Ja atbildētāja dzīvesvieta nav zināma vai pastāvīgas dzīvesvietas Latvijā nav, prasība ceļama pēc viņa nekustamā īpašuma atrašanās vietas vai pēc viņa pēdējās zināmās dzīvesvietas. Likums nosaka arī citus piekritības veidus.

Griežoties tiesā, jāreķinās ar tiesāšanās izdevumiem, ko veido tiesas izdevumi (valsts nodeva, kancelejas nodeva, ar lietas izskatīšanu saistītie izdevumi) un ar lietas vešanu saistītie izdevumi, piemēram, izdevumi par zvērināta advokāta palīdzību. Valsts nodeva par prasībām, kas novērtējamās naudas summā, ir, sākot no 50 latiem. Tiesas izdevumi gan, kā zināms, pusei, kuras labā taisīts spriedums, tiek piespriesti samaksāt no otras puses. Ir noteikti arī izņēmumi no vispārijiem noteikumiem par tiesas izdevumiem.

Pašvaldību lietas tiesā var vest to amatpersonas, kas darbojas likumā (piemēram, likuma “Par pašvaldībām” 62. pants paredz, ka pašvaldības domes priekšsēdētājs bez īpaša pilnvarojuma pārstāv domi tiesā), statūtos vai nolikumā piešķirto pilnvaru ietvaros, vai arī citi pilnvaroti pārstāvji.

Pašvaldība kā lietas dalībnieks var būt lietās, kas rodas no administratīvi tiesiskajām attiecībām. Jo īpaši aktuāli tas ir līdz ar Administratīvā procesa likuma spēkā stāšanos 2004. gada 1. februārī, kad pašvaldības iedzīvotāji, kas īstenībā ir pašvaldības varas subjekts, var mēģināt realizēt savas tiesības, vērsties pret pašvaldību, un tādā gadījumā administratīvā tiesa lemj, kam taisnība. Tomēr šajā gadījumā tiesa darbojas arī kā pašvaldības administrācijas sargs, jo tā var nospriest arī to, ka iedzīvotāja prasība ir noraidāma. Jāuzsver, ka pašvaldībām būtu pievēršama īpaša uzmanība tiesvedībai administratīvajās lietās, jo parasti lietas izskatīšanas gaitā puses realizē savas procesuālās tiesības sacīkstes formā (puses iesniedz pierādījumus un tiesai adresētas pieteikumus, piedalās pušu debatēs utt.), bet šis princips neattiecas uz tiesvedību administratīvajās lietās. Grozījumi, kas līdz ar Administratīvā procesa likuma spēkā stāšanos tika veikti Tiesu varas likumā, paredz objektīvās izmeklēšanas principu, kas nosaka, ka, lai prasījuma robežās noskaidrotu patiesos lietas apstākļus un panāktu taisnīgu administratīvās lietas izskatīšanu, tiesa dod administratīvā procesa dalībniekiem norādījumus un ieteikumus, kā arī pēc savas iniciatīvas vāc pierādījumus.

Domājot par pašvaldību tiesību aizsardzību, būtu jāpanāk tiesības LPS iesniegt pieteikumu Satversmes tiesā. Atsevišķai pašvaldībai tiesāšanās ar valsti ir riskanta, jo, gan veidojot budžetu, gan veidojot investīciju politiku, valdībai iespējams “sodīt” nepaklausīgu pašvaldību. LPS nav atkarīga no valsts finasējuma un var labāk aizstāvēt vispārējas intereses. Līdz šim tas nav izdevies, taču jāturpina dialogs ar politiskajām partijām par šādas normas ieviešanu.

PAŠVALDĪBU FINANŠU SISTĒMA

Budžets

Pašvaldību finanšu sistēmas pamatā ir pašvaldību darbības pamatdokuments – **budžets**. Tas ir līdzeklis valsts (pašvaldības) politikas īstenošanai ar finansiālām metodēm.

Pašvaldības savus budžetus izstrādā, apstiprina un izpilda patstāvīgi, ievērojot Likumu par budžetu un finanšu vadību un likumu “Par pašvaldībām”, kā arī citus likumus un Ministru kabineta noteikumus. Valsts pārvaldes institūcijas nedrīkst iejaukties pašvaldību budžetu izstrādāšanā un izpildē, ja tas nav paredzēts likumā.

Likums “Par budžetu un finanšu vadību” nosaka valsts un pašvaldību budžetu izstrādāšanas, apstiprināšanas un izpildes kārtību un atbildību budžeta procesā. **Likums “Par pašvaldību budžetiem”** nosaka pašvaldību budžetu sastādīšanas un izpildes kārtību.

Pašvaldību budžeti sastāv no pamatbudžeta un speciālā budžeta.

Pašvaldības pamatbudžets ietver:

- visus pašvaldības ieņēmumus, kas paredzēti izdevumu segšanai un nav iezīmēti īpašiem mērķiem;
- apropriācijas visiem pašvaldības izdevumiem, kurus paredzēts segt no pamatbudžeta līdzekļiem;
- pašvaldību budžetu aizņēmumus un aizņēmumu atmaksu.

Pamatbudžets ir budžeta galvenā daļa, kurā ieņēmumus veido nodokļu ieņēmumi no nekustamā īpašuma (par zemi un ēkām) nodokļa, likumos noteikta daļa no iedzīvotāju ienākuma nodokļa, no azartspēļu nodokļa, kā arī nenodokļu ieņēmumi, kuros ietilpst maksājumi par budžeta iestāžu sniegtajiem maksas pakalpojumiem, dažādas pašvaldības nodevas un citi ieņēmumi, kā arī valsts budžeta dotācijas, mērķdotācijas un dotācijas no pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fonda.

Pašvaldības speciālais budžets ietver:

- īpašiem mērķiem iezīmētus ieņēmumus (piemēram, privatizācijas fonda, dabas resursu nodokļa ieņēmumus, ostas maksas), speciālam mērķim domāts valsts budžeta dotācijas (piemēram, dotācija pašvaldību autoceļu fondam), kā arī ieņēmumus no citiem īpašiem mērķiem iezīmētiem ieņēmumu avotiem un ar tiem saistītos izdevumus, aizņēmumus un to atmaksu;
- pašvaldības vai noteiktas budžeta iestādes saņemtos ziedojumus vai dāvinājumus ar norādītu mērķi vai bez tā.

Informatīviem mērķiem tiek veidots valsts budžeta un pašvaldību budžetu kopsavilkums – Latvijas Republikas kopbudžets (konsolidētais kopbudžets). Informatīviem mērķiem veido arī visu pašvaldību budžetu kopsavilkumu – pašvaldību kopbudžetu.

Likuma “Par budžetu un finanšu vadību” 10. panta otrā daļa nosaka: ja pēc valsts budžeta likuma stāšanās spēkā Saeima pieņem likumus vai Ministru kabinets – lēmumus, kas kārtējā saimnieciskajā gadā izraisa pašvaldību budžetu izdevumu palielināšanos vai to ieņēmumu samazināšanos, tad šādos likumos vai lēmumos ir jānorāda, no kādiem valsts budžeta līdzekļiem tiks segts pašvaldību budžetu izdevumu pieaugums vai ieņēmumu samazinājums. Saimnieciskais gads sākas 1. janvārī un beidzas 31. decembrī. Ja pašvaldības, pārkāpjot savu kompetenci, pieņem lēmumus, kuru darbības rezultātā samazinās valsts budžeta ieņēmumi vai palielinās izdevumi, tad summas, kas nepieciešamas zaudējumu segšanai, ieskaitāmas no pašvaldību budžetiem valsts budžetā.

Pašvaldību budžetos – pamatbudžetā un speciālajā budžetā – ir ieņēmumu daļa, izdevumu daļa un finansēšanas daļa.

Pašvaldību budžeta **ieņēmumus** veido atskaitījumi no valsts nodokļiem un nodevām, pašvaldību nodevas, valsts budžeta dotācijas un mērķdotācijas, dotācijas no pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fonda, norēķini ar pašvaldību budžetiem, maksājumi par pakalpojumiem, atskaitījumi no kapitālsabiedrību peļņas, ieņēmumi no pašvaldību īpašuma iznomāšanas (izīrēšanas), īpašuma pārdošanas un citi ar likumu noteikti ieņēmumi.

Atbilstoši Likuma par budžetu un finanšu vadību 42. panta pirmajai daļai pašvaldībām ir tiesības uz budžeta ieņēmumiem saskaņā ar likumiem, lai nodrošinātu pastāvīgu un drošu, makroekonomiskās stabilitātes prasībām atbilstošu ieņēmumu bāzi. Savukārt šā likuma 41. panta ceturtnā daļa nosaka: ja pašvaldības darbojas kā valsts pārstāvji, tad valsts pilnībā sedz to izdevumus. Pēc valsts budžeta pieņemšanas finanšu saistības pašvaldību budžetiem nedrīkst uzlikt, ja nav norādīti līdzekļu avoti, kurus valsts piešķirusi šo saistību izpildei.

Saskaņā ar likuma “Par pašvaldību budžetiem” 13. pantu pašvaldību budžetu sastādīšanas sākumstadijā Ministru kabinets, pamatojoties uz aprēķiniem, kas raksturo pašvaldību budžetu daļu Latvijas Republikas kopbudžetā, un valsts budžeta dotāciju nepieciešamību saistībā ar valsts budžeta līdzekļu iespēju un pašvaldību izpildāmo funkciju kopējo novērtēju-

mu, saskaņo ar pašvaldībām plānojamā saimnieciskā gada valsts budžeta dotāciju kopapjomu pašvaldību finanšu izlīdzināšanai un plānojamā saimnieciskā gada valsts budžeta kopapjomu un tā sadalījumu starp pašvaldībām. Saskaņošanas procesā Ministru kabineta pārstāv finanšu ministrs vai viņa pilnvarota persona, bet pašvaldības – pašvaldību sabiedriskā organizācija (Latvijas Pašvaldību savienība), kas izveidota atbilstoši likuma "Par pašvaldībām" 96. panta prasībām. Sarunu rezultāti tiek noformēti protokola veidā. Sarunu protokols par vienošanos vai domstarpībām pievienojams attiecīgajiem likumprojektiem, ko Ministru kabinets nosūta Saeimai.

Pašvaldības domes priekšsēdētājs atbild par to, lai gadskārtējais pašvaldības budžets tiktu izstrādāts un iesniegts apstiprināšanai domei ne vēlāk kā divu mēnešu laikā pēc gadskārtējā valsts budžeta likuma izsludināšanas, kā arī par pašvaldības budžeta izpildes procesa organizāciju un vadību atbilstoši Likumam par budžetu un finanšu vadību. Ja līdz saimnieciskā gada sākumam pašvaldības budžets nav apstiprināts, pašvaldības izdevumi mēnesī nedrīkst pārsniegt divpadsmito daļu no iepriekšējā gada izdevumiem ar noteikumu, ka salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu pašvaldībai nesamazinās izpildāmo funkciju apjomus.

Pašvaldības dome organizē pašvaldības budžeta izpildi, nodrošina nodokļu iekasēšanu un līdzekļu racionālu izlietošanu, pamatojoties uz spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem. Budžeta izpildes gaitā dome ir tiesīga grozīt pašvaldības budžetu, arī apturēt asignējumus, samazināt vai palielināt uzdevumu finansējuma apjomus, paredzēt jaunu uzdevumu finansēšanu. Pašvaldība budžeta asignējumus var izdarīt vienīgi domes apstiprinātajā budžetā paredzētajiem mērķiem. Asignējumi nedrīkst pārsniegt budžetā noteiktos apjomus.

Pašvaldību budžetu sastādīšanas un izlietošanas atbilstību likumiem, MK noteikumiem un domes lēmumiem kontrolē pašvaldību revīzijas komisijas, kā arī Valsts kontrole, kas šo uzdevumu veikšanai ir tiesīgas pieaicināt zvērinātus revidentus vai auditorfirmas.

Vidēja termiņa budžets

Pašvaldība autonomās kompetences jomā (sava budžeta pieņemšana un izpilde pieder pie autonomās kompetences) darbojas likuma robežās – drīkst darīt to, kas nav ar likumu aizliegts. Pašvaldībai ir obligāts pienākums pieņemt ikgadējo budžetu, taču savu iedzīvotāju interesēs budžeta jomā papildus obligātajām prasībām var pieņemt arī papildu nosacījumus.

Viena gada termiņš budžetam vēsturiski tika ieviests galvenokārt tādēļ, ka šķita svarīgi nodrošināt regulāru ieņēmumu un izdevumu kontroli. Tomēr viena gada termiņš nav piemērots ne attīstības plānošanai, ne vadīšanai, tāpēc tajos gadījumos, kad naudu izmanto attīstībai, budžetu plāno vairākiem gadiem.

Piemērs ir Eiropas Savienības daudzgadu budžets. To plāno septiņiem gadiem, kā arī paredz iespēju pabeigt iesāktos darbus vēl divus gadus pēc plānošanas cikla beigām. Likums nosaka gan budžeta prioritātes, gan finansēšanas avotus, gan sadalījumu centralizēti vadāmajā un uz teritorijām decentralizētajā budžeta daļā. Decentralizācijas pamatā ir teritoriālās (dalībvalstu) kvotas, kuras nosaka, dalībvalstīm vienojoties, un apstiprina Eiropas Parlaments.

Latvijas Pašvaldību savienība kopš 90. gadu vidus daudreiz aicinājusi valdību īstenot investīciju plānus pēc ES parauga. Taču nozaru ministrijas nekādi nespēj šķirties no privilēģijas pārvaldīt visu naudu, tādēļ LPS priekšlikumi saprātīgi vadīt attīstības procesu valstī katru reizi noraidīti.

Pasaules ekonomiskās krīzes iespaidā vidēja termiņa budžeta ideja atkal aktualizējusies. Saskaņā ar Fiskālās disciplīnas likumu¹ un budžeta un finanšu vadības likumu² paredzēts ik gadu pirms kārtējā budžeta izstrādes un pieņemšanas pieņemt trīs gadu budžeta ietvara likumu. Šāds ietvars tiktu katru gadu aktualizēts, lai nodrošinātu vidēja termiņa budžeta disciplīnu, tajā skaitā ES Fiskālajā kompaktā³ noteikto.

¹ Fiskālās disciplīnas likums.

Pieņemts Saeimā 2013. gada 31. janvārī.

Šā likuma 5. panta pirmajā daļā raksturota fiskālā ietvara būtība: *"Vidēja termiņa budžeta ietvara likuma projektu sagatavo triju gadu periodam, un tajā maksimāli pieļaujama valsts budžeta izdevumu kopapjoms, no kura izslēgti saskaņā ar šā likuma 18. pantu noteiktie izlīdzinātie izdevumi, – ja iepriekšējā gadā tika izstrādāts vidēja termiņa budžeta ietvara likums – attiecīgi perioda pirmajam un otrajam gadam tiek noteikts koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu apjomā, kādi iepriekšējā perioda ietvara likumā bija noteikti attiecīgi otrajam un trešajam gadam."*

Izslēdzamie izdevumi (18. pants) ietver: Eiropas Savienības struktūrfondu, Kohēzijas fonda, kopējās lauksaimniecības politikas un kopējās zivsaimniecības politikas izdevumus; valsts budžeta izdevumus, kas saistīti ar tās valsts parāda daļas apkalpošanu, kura ietilpst Valsts kases kompetencē.

² Likums par budžetu un finanšu vadību.

Pieņemts Saeimā 1994. gada 24. martā.

Šajā likumā noteikta arī LPS loma, 16². panta septītajā daļā teikts:

"Izstrādājot vidēja termiņa budžeta ietvara likuma projektu vai izdarot grozījumus vidēja termiņa budžeta ietvara likumā, rīkojamas Ministru kabineta pilnvarota pārstāvja un Latvijas Pašvaldību savienības sarunas par pašvaldību intereses skarošiem ar likumprojektu saistītiem jautājumiem. Sarunu rezultātus noformē protokola veidā un pievieno likumprojektam, to virzot uz Saeimu."

³ Fiskālais kompakts jeb ES Līgums par stabilitāti, koordināciju un pārvaldību.

Līgums paredz fiskālās disciplīnas nosacījumus eirozonas valstīm. Latvija drīkstēja pievienoties šim līgumam. Tādām valstīm kā Latvija, kam valsts parāds ir zem 60% IKP (Māstrihtas kritērijs), pieļaujama strukturālais deficīts (prognozējamajam ekonomiskajam ciklam) ir 1% no IKP, bet ikgadējais deficīts drīkst būt līdz 3% IKP (vienam gadam). Savā Fiskālās disciplīnas likumā Latvija ir noteikusi stingrākus kritērijus, nekā prasa ES.

DEPUTĀTU ROKASGRĀMATA

Galvenie iemesli vidēja termiņa budžeta nepieciešamībai:

- tā ir iespēja sasaistīt attīstības pasākumus visā to īstenošanas ciklā ar budžetā paredzētu finansējumu;
- tā ir iespēja sasaistīt attīstības pasākumus ar deputātu sasaukuma politisko atbildību;
- tā ir iespēja sasaistīt darbinieku motivācijas sistēmu ar tiem attīstības rādītājiem, kas tiek plānoti budžetā.

Ja pašvaldība izveidos savu vidēja termiņa budžetu, tad iespējams ievērot gan valstī pielietojamos fiskālās disciplīnas principus, gan īstenot mērķtiecīgu attīstības politiku, uzņemoties saistības un nodrošinot garantijas visam vidējam termiņam.

Nodokļi

Likums “Par nodokļiem un nodevām” nosaka nodokļu un nodevu veidus un reglamentē nodokļu un nodevu noteikšanas kārtību, to iekasēšanu un piedziņu, nodokļu un nodevu maksātāju un nodokļu un nodevu administrācijas tiesības, pienākumus un atbildību, nodokļu maksātāju reģistrācijas kārtību, kā arī nodokļu un nodevu jautājumos pieņemto lēmumu apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas kārtību. Likumā neviens nodokļa veids nav noteikts kā pašvaldību nodoklis.

Pašvaldības saņem šādus **ieņēmumus no nodokļiem**:

- 100% no nekustamā īpašuma nodokļa;
- 80% no iedzīvotāju ienākuma nodokļa (2013. gadā);
- 25% no azartspēļu nodokļa (ieskaita tās pašvaldības budžetā, kuras teritorijā tiek organizēta azartspēle);
- 100% no vietējā mēroga izložu nodokļa (ieskaita tās pašvaldības budžetā, kuras teritorijā tiek organizēta izloze);
- 60% no dabas resursu nodokļa par dabas resursu ieguvu vai izmantošanu vai vides piesārņošanu (ieskaita tās pašvaldības vides aizsardzības speciālajā budžetā, kuras teritorijā tiek veikta attiecīgā darbība);
- 100% no dabas resursu nodokļa par radioaktīvo vielu izmantošanu (ieskaita tās pašvaldības vides aizsardzības speciālajā budžetā, kuras teritorijā atrodas radioaktīvo atkritumu apglabāšanas vieta);
- 100% no dabas resursu nodokļa par zemes dziļu derīgo īpašību izmantošanu, iesūknējot ģeoloģiskajās struktūrās dabasgāzi vai siltumnīcefekta gāzes (ieskaita tās pašvaldības vides aizsardzības speciālajā budžetā, kuras teritorijā tiek veikta attiecīgā darbība).

Likums “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” nosaka nodokļu maksātājus, ar nodokli apliekamos objektus un nodokļa aprēķināšanas un iekasēšanas kārtību. Nodokli administrē Valsts ieņēmumu dienests, to ieskaita Valsts kases iedzīvotāju ienākuma nodokļa sadales kontā, izņemot divu pašvaldību teritorijas – Rīgu un Ventspili, kur nodoklis no šo

teritoriju iedzīvotājiem tiek iemaksāts tieši šo pašvaldību budžetā.

Pašvaldību budžetā ieskaitāmā iedzīvotāju ienākuma nodokļa (**IIN**) **ieņēmumu daļa** ir būtisks ikgadējo Latvijas Pašvaldību savienības un Finanšu ministrijas sarunu jautājums. Daudzus gadus LPS ir izdevies panākt, ka nodokļa pārdale notiek par labu pašvaldībām. 2004. gadā IIN ieņēmumu sadalījums starp valsts budžetu un pašvaldību budžetiem attiecīgi bija 28,4% un 71,6%; 2005. gadā sadalījums bija 27% un 73%; 2006. gadā – 25% un 75%; 2007. gadā pašvaldībām piekrišā nodokļa daļa pieauga līdz 79%; 2008. gadā tā bija 80%, 2009. gadā – 83%, 2010. gadā – 80%, 2011. gadā – 82%, bet kopš 2012. gada pašvaldībām piekriš **80% IIN ieņēmumu**.

2014. gada budžeta veidošanas kontekstā jautājums par **IIN ieņēmumu pārdali starp valsts budžetu un pašvaldību budžetu** būs ļoti aktuāls, jo plānota virkne pasākumu, kas 2014. gadā būtiski samazinās nodokļa kopējos ieņēmumus: IIN likmes samazinājums (Saeimas lēmums 2014. gadā nodokļa likmi samazināt līdz 22%, Finanšu ministrijas ierosinājums palielināt atvieglojumu par apgādībā esošu personu no 80 latiem līdz 98 latiem un noteikt diferencētu neapliekamo minimumu (no 45 latiem līdz 84 latiem atkarībā no darba algas lieluma; 2013. gadā neapliekamais minimums ir 45 lati)); kā arī valsts veselības apdrošināšanas obligāto iemaksu ieviešana no 2014. gada 1. jūlija (t.s. veselības nodokli plāno ieviest uz IIN rēķina, IIN likmi samazinot ievērojami vairāk, nekā tika plānots).

2012. gadā pašvaldību ieņēmumi no iedzīvotāju ienākuma nodokļa bija 697,2 miljoni latu, 2013. gadā tie plānoti 721 miliona latu apmērā.

Kalendārējā gadā pašvaldības budžetā ieskaitāmā nodokļu ieņēmumu daļa no Valsts kases iedzīvotāju ienākuma nodokļa sadales konta tiek noteikta, pamatojoties uz katras pašvaldības īpatsvara koeficientu kopējos valstī iekasētajos nodokļa ieņēmumos no nodokļa maksātāju taksācijas gada ienākumiem pirms diviem gadiem – to nosaka MK 2004. gada 29. jūnija noteikumi Nr. 573 “Kārtība, kādā iedzīvotāju ienākuma nodokli, nodokļa pamatparāda palielinājumu un ar nodokli saistīto nokavējuma naudu un soda naudu ieskaita budžetā”.

Likums “Par nekustamā īpašuma nodokli” nosaka nekustamā īpašuma nodokļa objektus, maksātājus, likmi, taksācijas periodu un nodokļa aprēķināšanas kārtību, kā arī atvieglojumu veidus un maksāšanas un iekasēšanas kārtību. Nekustamā īpašuma nodoklis ir vienīgais nodoklis, ko administrē pašvaldības.

Likums nosaka, ka nodokļa objekts ir zeme, ēkas vai to daļas (t.sk. dzīvojamās mājas (to daļas)), inženierbūves un dzīvojamo māju palīgēkas, kuru platība pārsniedz **25 m²**.

Ar 2013. gadu pašvaldībām ir deleģētas tiesības ar saistošajiem noteikumiem noteikt nodokļa likmi **no 0,2% līdz 3%** no nekustamā īpašuma kadastrālās vērtības, taču vienlaikus likumā noteikts, ka nodokļa likme var pārsniegt 1,5% robežu tikai tajos gadījumos, ja nekustamais īpašums netiek apsaimniekots atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajai kārtībai.

Ja pašvaldība nepieņem saistošos noteikumus nodokļa likmju noteikšanai, tad saskaņā ar likumu "Par nekustamā īpašuma nodokli" ir piemērojamas šādas nodokļa likmes:

- zemei, ēkām vai to daļām, izņemot dzīvojamām mājām (to daļām), nedzīvojamo ēku daļām, kuru funkcionālā izmantošana ir dzīvošana, citām telpu grupām, kuru funkcionālā izmantošana ir saistīta ar dzīvošanu (garāžām, autostāvvietām, pagrabiem, noliktavām un saimniecības telpām), ja tās netiek izmantotas saimnieciskās darbības veikšanai, un inženierbūvēm – **1,5%**;
- dzīvojamām mājām (to daļām) neatkarīgi no tā, vai tās ir vai nav sadalītas dzīvokļu īpašumos, nedzīvojamo ēku daļām, kuru funkcionālā izmantošana ir dzīvošana, un citām telpu grupām, kuru funkcionālā izmantošana ir saistīta ar dzīvošanu (garāžām, autostāvvietām, pagrabiem, noliktavām un saimniecības telpām), ja tās netiek izmantotas saimnieciskās darbības veikšanai – **0,2%** no kadastrālās vērtības, kas nepārsniedz 40 000 latu; **0,4%** no kadastrālās vērtības, kas pārsniedz 40 000 latu, bet nepārsniedz 75 000 latu; **0,6%** no kadastrālās vērtības, kas pārsniedz 75 000 latu;
- papildlikme **1,5%** neapstrādātai lauksaimniecībā izmantojamai zemei, izņemot zemi, kuras platība nepārsniedz vienu hektāru vai kurai normatīvajos aktos ir noteikti lauksaimnieciskās darbības ierobežojumi; šo papildlikmi piemēro arī tad, ja pašvaldība neapstrādātai lauksaimniecībā izmantojamai zemei ir noteikusi nekustamā īpašuma nodokļa likmi savos saistošajos noteikumos;
- **3%** no būvei piekritīgās zemes kadastrālās vērtības vidi degradējošām, sagruvušām vai cilvēku drošību apdraudošām būvēm, ja pašvaldības par to ir pieņēmušas saistošos noteikumus.

Pašvaldības 2013. un 2014. gadā var piemērot nodokļa apmēra pieauguma ierobežojumu zemei vai saglabāt nodokļa apmēru zemei iepriekšējā taksācijas gada līmenī, kā arī noteikt ierobežojuma apmēru un piemērošanas nosacījumus.

Ja pašvaldības vēlas izmantot likumā noteiktās tiesības lemt par nekustamā īpašuma nodokļa likmēm, tām ir ne tikai līdz pirmstaksācijas gada 1. novembrim jāpublicē atbilstošie saistošie noteikumi, bet arī ir jāievēro vairāki likumā noteiktie **principi**:

- **objektīva grupējuma princips**, saskaņā ar kuru nodokļa maksātāji vai nodokļa objekti tiek grupēti atbilstoši objektīviem kritērijiem;
- **efektivitātes princips**, saskaņā ar kuru pašvaldība samēro nodokļa administrēšanas izdevumus ar

nodokļa ieņēmumiem;

- **atbildīgas budžeta plānošanas princips**, saskaņā ar kuru pašvaldība salāgo savus pienākumus ar to izpildei nepieciešamajiem līdzekļiem;
- **prognozējamības un stabilitātes princips**, saskaņā ar kuru nodokļa likmes laikus tiek noteiktas vismaz divu taksācijas gadu periodam, ja nekustamā īpašuma bāzes vērtības palielinājums vai samazinājums, salīdzinot bāzes vērtības taksācijas gadā un pirmstaksācijas gadā, ir mazāks par 20 procentiem.

Savukārt šādus principus likumdevējs ir noteicis kā pašvaldības **brīvas izvēles principus**, kurus tās var arī nepiemērot, lemjot par nodokļa likmēm:

- **uzņēmējdarbības atbalsta princips**, saskaņā ar kuru pašvaldība izmanto nodokļa likmi kā līdzekli savas teritorijas uzņēmēju vai noteiktu uzņēmējdarbības veidu konkurētspējas paaugstināšanai, ievērojot Eiropas Komisijas 2006. gada 15. decembra regulas (EK) Nr. 1998/2006 par Līguma 87. un 88. panta piemērošanu *de minimis* (minimālā apjoma) atbalstam nosacījumus;
- **teritorijas attīstības un teritorijas sakārtošanas princips**, saskaņā ar kuru pašvaldība izmanto nodokļa likmi savas teritorijas attīstības veicināšanai un sakārtošanai.

Pašvaldības var noteikt nekustamā īpašuma nodokļa **atvieglojumus 90%, 70%, 50% vai 25%** apmērā no nekustamā īpašuma nodokļa summas, turklāt šāda satura saistošajiem noteikumiem likumā nav noteikts termiņš, līdz kuram tie jāpieņem. Noteikumi stāsies spēkā parastajā saistošo noteikumu spēkā stāšanās kārtībā, kas noteikta likumā "Par pašvaldībām". Tomēr ar 2012. gada 18. decembri, nosakot nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumus, pašvaldībai ir jāievēro objektīvā grupējuma, efektivitātes un atbildīgas budžeta plānošanas princips. Tāpat kopš 2012. gada 18. decembra, nosakot nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumus kopsakarā ar nodokļa likmi vai likmēm, pašvaldībai ir jāievēro sociālās atbildības princips, saskaņā ar kuru tā it īpaši ņem vērā nodokļa ietekmi uz sociāli mazaizsargāto un trūcīgo iedzīvotāju grupām.

Pašvaldībām jāņem vērā, ka nodokļa maksātājiem, kuri ir saimnieciskās darbības veicēji, pašvaldības var piešķirt nodokļa atvieglojumus kā ***de minimis* atbalstu**, ievērojot Komisijas 2006. gada 15. decembra regulas (EK) Nr. 1998/2006 par Līguma 87. un 88. panta piemērošanu *de minimis* atbalstam nosacījumus. Ja regulas Nr. 1998/2006 2. panta 2. punktā noteiktais *de minimis* atbalsta apmērs tiek pārsniegts, pašvaldībai pirms nodokļa atvieglojuma piešķiršanas ir jāsaņem Eiropas Komisijas lēmums par individuālā atbalsta projekta atbilstību līgumam.

Līdz 2007. gadam ar nekustamā īpašuma nodokli aplika zemi pēc tās kadastrālās vērtības un saimnieciskajā darbībā izmantojamās ēkas un būves – pēc to bilances vērtības vai, ja nodokļa maksātājs bilanci nesastādīja –

DEPUTĀTU ROKASGRĀMATA

pēc Valsts zemes dienesta noteiktās inventarizācijas vērtības. Kopš 2007. gada 1. janvāra gan ēkas, gan zemi apliek ar nodokli pēc to kadastrālās vērtības.

Kārtību, kādā tiek prognozēts nekustamā īpašuma nodoklis nākamajam taksācijas periodam pašvaldību finanšu izlīdzināšanas aprēķinam, nosaka **Ministru kabineta 2010. gada 24. augusta noteikumi Nr. 802 "Noteikumi par nekustamā īpašuma nodokļa prognozi"**. Nekustamā īpašuma nodokļa ieņēmumu prognozi aprēķina pašvaldības, ņemot vērā Valsts zemes dienesta oficiālo informāciju par katras pašvaldības administratīvajā teritorijā esošo nekustamā īpašuma objektu (zemes vienību, būvju un telpu grupu) un zemes vienības daļu prognozētajām kadastrālajām vērtībām nākamajam taksācijas gadam un piemērojot šai kadastrālajai vērtībai likumā noteikto likmi **1,5%** visiem nodokļa objektiem, izņemot likuma "Par nekustamā īpašuma nodokli" 3. panta pirmās daļas 2. punktā minētajiem nodokļa objektiem (mājokļiem), kuriem prognozes vajadzībām jāpiemēro zemākā likumā noteiktā likme – **0,2%**. Tātad šajā prognozē netiek ņemtas vērā ne pašvaldības noteiktās nodokļa likmes, ne pašvaldību piešķirtie atvieglojumi. Par nodokļa objektu – zemi pašvaldībām jāsaprot **divas prognozes**: ar nodokļa pieauguma ierobežojumu 25% apmērā un bez šā ierobežojuma.

Līdz šim pašvaldību finanšu izlīdzināšanas aprēķina vajadzībām izmantota prognoze ar nodokļa pieauguma apmēra ierobežojumu 25% apmērā. Nodokļa prognozes aprēķins tiek veikts, balstoties uz Valsts zemes dienesta datiem par nodokļa objektiem uz taksācijas perioda 1. jūniju. Aprēķināto nodokļa ieņēmumu prognozi pašvaldības koriģē ar Ministru kabineta noteikumos noteikto iekasējamības koeficientu (2014. gadam noteiktais iekasējamības koeficients ir 0,8) un līdz 7. augustam (pasta zīmogs) to iesniedz Finanšu ministrijā. Ja līdz 7. augustam šī informācija ministrijā netiek iesniegta, Finanšu ministrija pieprasa Valsts zemes dienestam ziņas par attiecīgās pašvaldības teritorijā esošo nekustamo īpašumu prognozētajām kadastrālajām vērtībām un pati aprēķina pašvaldībai prognozēto nodokļa apjomu, bet neņemot vērā noteikumos noteiktos nodokļa apjoma samazinājumus un nepiemērojot nodokļa apmēra pieauguma ierobežojumu. Jāuzsver, ka šādi prognozētie nodokļa ieņēmumi ir pašvaldību finanšu izlīdzināšanas vajadzībām, bet pašvaldības budžetā nodokļa ieņēmumi būtu jāprognozē atbilstoši gan pašvaldības noteiktajām likmēm, gan noteiktajiem atvieglojumiem, kā arī atbilstoši reāli prognozējamām iespējām taksācijas gada laikā iekasēt šo nodokli.

Pašvaldību aizņēmumi un galvojumi

Pašvaldību tiesības ņemt aizņēmumus un sniegt galvojumus pašvaldības uzņēmumiem aizdevumu ņemšanai nosaka **likums "Par pašvaldību budžetiem"**.

Saskaņā ar **Likuma par budžetu un finanšu vadību** 41. panta piekto daļu pašvaldībām ir tiesības ņemt aizņēmumus un sniegt galvojumus tikai gadskārtējā valsts budžeta likumā paredzētajos kopējo pieļaujamo palielinājumu apjomos. Ja noteiktais pašvaldību aizņēmumu vai galvojumu kopējais palielinājums ir nepietiekams, lai pašvaldības nodrošinātu finansējumu Eiropas Savienības līdzfinansēto projektu un investīciju projektu īstenošanai, finanšu ministrs par radušos situāciju nekavējoties informē Ministru kabinetu un Saeimu. Finanšu ministrs ir tiesīgs palielināt pašvaldību aizņēmumu vai galvojumu kopējo palielinājumu, ja Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisija piecu dienu laikā pēc attiecīgās informācijas saņemšanas Saeimā nav iebildusi pret to.

Atbilstoši likuma "Par pašvaldību budžetiem" 22. pantam pašvaldības, pamatojoties uz domes lēmumu, var ņemt īstermiņa un ilgtermiņa aizņēmumus un uzņemt ilgtermiņa saistības. Te gan jāatzīmē, ka šo normu kopš 2009. gada ierobežo gadskārtējā valsts budžeta likumā ietvertie nosacījumi. Likumā "Par valsts budžetu 2013. gadam" noteikts, ka pašvaldībām nav tiesību uzņemt ilgtermiņa saistības atbilstoši likuma "Par pašvaldību budžetiem" 22. pantam, izņemot saistības attīstībai nozīmīgu infrastruktūras projektu pabeigšanai Ministru kabineta noteiktajā kārtībā ar finanšu ministra atļauju, pakalpojumiem līdz trim gadiem, kas nepieciešami saimnieciskās darbības nodrošināšanai, un Eiropas Savienības un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansēto projektu īstenošanai, kā arī Publiskās un privātās partnerības likumā noteiktajā kārtībā akceptēto publiskās un privātās partnerības projektu īstenošanai. Tāpat gadskārtējā valsts budžeta likumā tiek noteikti konkrēti mērķi, kuru realizācijai pašvaldības drīkst ņemt aizņēmumu, citiem mērķiem kredīti netiek izsniegti, tādējādi daļai pašvaldību ierobežojot iespējas risināt aktuālās problēmas to teritorijā.

2013. gadā pašvaldības aizņēmumu var ņemt šādiem mērķiem:

- ES un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansēto projektu īstenošanai;
- infrastruktūras projektiem, kuros pašvaldības faktiskais ieguldījums nav mazāks par 75% no kopējām izmaksām un nepieciešamā aizņēmuma apmērs nav lielāks par 25% no kopējām izmaksām līdz pilnīgai objekta nodošanai ekspluatācijā 2013. gadā;
- izglītības iestāžu, tajā skaitā pirmsskolas izglītības iestāžu projektiem;
- sociālo programmu investīciju projektiem;
- investīcijām ārkārtas (avārijas) seku neatliekamai novēršanai;
- pašvaldību katlumāju (ar jaudu līdz 3 MW) energoefektivitātes uzlabošanas investīciju projektiem;
- kurināmā iegādei;
- transporta iegādei;
- pirkuma tiesību izmantošanai;

- investīciju veikšanai valsts nozīmes arhitektūras pieminekļos;
- pašvaldību prioritāro investīciju projektu īstenošanai ar maksimālo pašvaldības aizņēmumu summu 100 000 latu ar nosacījumu, ka netiek pārsniegts pašvaldību aizņēmumu kopējais palielinājums (mērķis no 2013. gada 1. aprīļa).

Sākot ar 2013. gada 1. janvāri, pašvaldībām ir tiesības sniegt **aizņēmuma pieprasījumu** Finanšu ministrijā tikai pēc tam, kad atbilstoši publisko iepirkumu normatīvajam regulējumam noslēgusies iepirkuma procedūra un izvēlēts piegādātājs ar tiesībām veikt būvdarbus, piegādāt preces vai sniegt pakalpojumus, nepieciešamības gadījumā paredzot iespēju slēgt līgumu ar piegādātāju tikai pēc aizņēmuma pieprasījuma atbalstīšanas.

Lai neaizkavētu Eiropas Savienības līdzfinansēto projektu īstenošanu, finanšu ministram ir atļauts piešķirt aizņēmumu vai sniegt galvojumu pašvaldībai arī gadījumos, kad pašvaldības saistības (aizņēmumi, galvojumi, citas ilgtermiņa saistības) pārsniedz 20% no pašvaldības saimnieciskā gada pamatbudžeta ieņēmumiem bez mērķdotācijām un iemaksām pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fondā ar nosacījumu, ka pašvaldība spēs pildīt savas saistības un veikt maksājumus, kuriem iestāties atmaksāšanas termiņš.

Kārtību, kādā pašvaldības var ņemt aizņēmumus un sniegt galvojumus, nosaka **Ministru kabineta 2008. gada 25. marta noteikumi nr. 196 "Noteikumi par pašvaldību aizņēmumiem un galvojumiem"**.

Īstermiņa aizņēmumus pašvaldības var ņemt budžeta un finanšu vadības nolūkā, lai segtu īslaicīgu pašvaldības finanšu līdzekļu deficītu. Īstermiņa aizņēmumi jāatmaksā līdz tā saimnieciskā gada beigām, kurā tie ņemti.

Lai īstenotu ekonomiskās un sociālās programmas, kam nepieciešamas investīcijas, pašvaldības var ņemt **ilgtermiņa aizņēmumus**. Tos nedrīkst izmantot pašvaldību pastāvīgo (kārtējo) izdevumu finansēšanai. Ilgtermiņa aizņēmumi likuma "Par pašvaldību budžetiem" izpratnē ir aizņēmumi, kuru atmaksas periods pārsniedz viena saimnieciskā gada ietvarus.

Ilgtermiņa saistības iepriekšminētā likuma izpratnē ir saistības, ko pašvaldība uzņemas, slēdzot līgumus par preču pirkšanu vai nomu vai pakalpojumu saņemšanu, vai būvdarbu veikšanu pasūtītāja vajadzībām, un līgumus, kas paredz pašvaldības budžeta līdzdalību konkrētu projektu realizācijā, bet kopējo samaksu par attiecīgo darījumu pašvaldība neveic 12 mēnešu laikā no līguma noslēgšanas brīža. Pašvaldības domes lēmumā, ar kuru pašvaldība uzņemas ilgtermiņa saistības, jāparedz arī šādu saistību izpildes finansējuma avoti.

Pašvaldības veic aizņēmumus, noslēdzot ar Valsts kasi **aizņēmuma līgumu**. Finanšu ministrs, ņemot

vērā pašvaldību iesniegumus par konkrētu projektu īstenošanu, var apstiprināt citu aizdevēju, ja cita aizdevēja aizdevuma nosacījumi ir izdevīgāki nekā no valsts budžeta izsniedzamo aizdevumu nosacījumi.

Aizņēmuma līdzekļi ir pašvaldības budžeta līdzekļi, kurus pašvaldība izlieto tikai aproprācijas kārtībā, pamatojoties uz domes lēmumu. Pašvaldības nedrīkst nodrošināt aizņēmumus ar īpašumiem, kas nepieciešami pašvaldības pastāvīgo funkciju izpildei.

Galvojumus pašvaldības var sniegt tikai tām kapitālsabiedrībām, kurās attiecīgās pašvaldības kapitāla daļa pārsniedz 50 procentus, vai arī vairāku pašvaldību veidotai kapitālsabiedrībai, kurā pašvaldību kapitāla daļu summa pārsniedz 65%.

Pašvaldības dome var sniegt **galvojumus**, kas uzliek **saistības pašvaldības finanšu līdzekļiem**, pieņemot par to lēmumu, ja:

- dome ir saņēmusi un izskatījusi nepieciešamo pamatojumu un saistības sakarā ar ierosinātajiem vai jau sniegtajiem galvojumiem;
- pašvaldības budžeta izdevumi, kas saistīti ar galvojumu saistību izpildi, budžetā ir attiecināmi uz pašvaldības parādu;
- galvojumi netiek nodrošināti ar pašvaldības īpašumu, kas nepieciešams pašvaldības pastāvīgo funkciju izpildei;
- vairāku pašvaldību veidotai kapitālsabiedrībai sniegtā galvojuma apmērs procentuāli atbilst pašvaldības kapitāla daļu skaitam attiecīgajā pamatkapitālā.

Pašvaldība var dot galvojumu par tām parāda saistībām, ko studējošais uzņemas Augstskolu likumā noteiktā studiju kredīta un studējošo kredīta saņemšanai no kredītiestādes.

Ja pašvaldība nolēmusi ņemt aizņēmumu vai sniegt galvojumu (izņemot galvojumu studiju kredīta un studējošo kredīta saņemšanai), vispirms jāsaņem **atļauja no Pašvaldību aizņēmumu un galvojumu kontroles un pārraudzības padomes**.

Padomes darbību nodrošina Finanšu ministrija atbilstoši asignējumiem no valsts budžeta kārtējam gadam. Tās sastāvā ir pa vienam pārstāvim no Finanšu, Ekonomikas un Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas, Latvijas Bankas, Latvijas Pašvaldību savienības un Valsts kases.

Pašvaldībai ir tiesības ar vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra starpniecību iesniegt Ministru kabinetā priekšlikumus par padomes neakceptēto iesniegumu atkārtotu izvērtēšanu. Ja pašvaldības nenodrošina aizņēmumu līgumos fiksēto saistību savlaicīgu izpildi, Valsts kasei ir tiesības norakstīt līdzekļus no pašvaldību budžeta.

DEPUTĀTU ROKASGRĀMATA

Pašvaldību visos aizņēmuma un galvojuma līgumos pārstāv pašvaldības **domes priekšsēdētājs**.

Visiem pašvaldības noslēgtajiem aizņēmuma un galvojuma līgumiem ir jābūt **publiski pieejamiem** katrā attiecīgajā pašvaldībā.

Likums par pašvaldību finanšu stabilizēšanu un pašvaldību finansiālās darbības uzraudzību reglamentē kārtību, kādā tiek veikta pašvaldību finanšu stabilizācija, lai nodrošinātu likumā noteikto pašvaldības pastāvīgo funkciju izpildi gadījumos, kad pašvaldības nonākušas ārkārtējās finansiālās grūtībās.

Likums paredz, ka pašvaldību **finanšu stabilizēšana** veicama, ja konstatēta vismaz viena no šādām pazīmēm:

- pašvaldības parāda saistības, kurām iestāties atmaksāšanas termiņš kārtējā saimnieciskajā gadā, kopā ar iepriekšējo gadu parāda saistībām, kam iestāties atmaksāšanas termiņš, pārsniedz 20% no pašvaldības kārtējā saimnieciskā gada budžeta kopapjoma;
- pašvaldība nespēj vai sakarā ar pierādāmiem apstākļiem nespēs nokārtot savas parāda saistības;
- pašvaldības parādi pārsniedz tās īpašumā esošos aktīvus pēc šo aktīvu tirgus vērtības.

Par pašvaldības parāda saistībām iepriekšminētā likuma izpratnē atzīstami izdevumi kredītu un kredītu procentu nomaksai, izdevumi sakarā ar pašvaldības sniegtajiem galvojumiem, nokavētie maksājumi, soda naudas un citi ar šiem maksājumiem saistītie izdevumi.

Ierosināt, lai pašvaldības dome iesniedz **stabilizācijas pieteikumu**, var:

- pašvaldības domes priekšsēdētājs;
- ministrs, kuru Ministru kabinets pilnvarojis pašvaldību pārraudzībai;
- finanšu ministrs;
- valsts kontrolieris.

Šo personu iesniegto stabilizācijas ierosinājumu pašvaldības dome apstiprina vai ar motivētu atteikumu noraida.

Ja tiek pieņemts lēmums par pašvaldības finanšu stabilizācijas procesa uzsākšanu, finanšu ministrs ieceļ pašvaldības finanšu stabilizācijas procesa uzraugu.

Pašvaldības dome ne vēlāk kā mēneša laikā pēc stabilizācijas uzrauga iecelšanas, piedaloties stabilizācijas uzraugam, sagatavo, apstiprina un nosūta finanšu ministram pašvaldības finanšu stabilizācijas projektu. Par tā sagatavošanu un apstiprināšanu atbild pašvaldības domes priekšsēdētājs.

Pašvaldības finanšu stabilizācija veicama, izmantojot pašvaldības finanšu resursus, valsts budžeta resursus,

ziedojumus, dāvinājumus un citu veidu palīdzību, arī ārvalstu palīdzību.

Stabilizācijas aizdevumus pašvaldībām piešķir gadskārtējā valsts budžeta likumā noteikto stabilizācijas aizdevumu ietvaros. Aizdevuma līgumu pēc stabilizācijas projekta apstiprināšanas slēdz pašvaldības domes priekšsēdētājs vai viņa pilnvarota persona ar finanšu ministru vai viņa pilnvarotu amatpersonu. Aizdevuma atmaksāšanas termiņu nosaka finanšu ministrs katra konkrētā stabilizācijas projekta ietvaros. Periods, kurā aizdevuma pamatsummas atmaksāšana nenotiek, nedrīkst pārsniegt trīs gadus.

Apstiprinātā stabilizācijas projekta, kā arī stabilizācijas aizdevuma līguma izpildi kontrolē stabilizācijas uzraugs.

Finanšu izlīdzināšana

Latvijā pašvaldību finanšu izlīdzināšana tika ieviesta 1995. gadā. Kopš 1998. gada izlīdzināšanas principi pēc būtības nav mainīti, tikai 2010. gada 1. janvārī likumā veiktas korekcijas, pielāgojot pašvaldību finanšu izlīdzināšanas sistēmu situācijai pēc vietējo pašvaldību administratīvi teritoriālās reformas īstenošanas. 2009. gadā, grozot likumu "Par pašvaldību finanšu izlīdzināšanu", pārejas noteikumos tika iekļauta norma, kas noteica, ka līdz 2011. gada 1. janvārim Ministru kabinetam Saeimā ir jāiesniedz jauns pašvaldību finanšu izlīdzināšanas likumprojekts, taču tas joprojām nav izdarīts. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija 2013. gada sākumā sagatavoja koncepcijas projektu "Par pašvaldību finanšu izlīdzināšanas sistēmas uzlabošanu", kurā piedāvāja jaunā pašvaldību finanšu izlīdzināšanas modeļa aprises, bet pašvaldību un citu ministriju daudzskaitlīgo iebildumu dēļ jautājums tālāk virzīts pagaidām netiek.

Pašreizējais **likums "Par pašvaldību finanšu izlīdzināšanu"** nosaka kārtību, kādā veicama pašvaldību finanšu izlīdzināšana, lai radītu pašvaldībām līdzīgas iespējas ar likumu noteikto funkciju izpildei, ņemot vērā pašvaldību sociālekonomiskās atšķirības. Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas sistēma paredz pašvaldību finanšu atšķirību daļēju izlīdzināšanu, lai veicinātu pašvaldību iniciatīvu un patstāvību savu finanšu resursu veidošanā un nodrošinātu pašvaldību finansiālās darbības aizsardzību.

Pašvaldību finansējuma izlīdzināšanas sistēma ietver izdevumu vajadzību, kā arī ieņēmumu izlīdzināšanas noteikumus. Sistēma balstās galvenokārt uz starppašvaldību finansējumu (horizontālā izlīdzināšana) un daļēji – uz vispārēju valsts budžeta dotāciju (vertikālā izlīdzināšana).

Izlīdzināšana tiek veikta divām pašvaldību grupām

atsevišķi: republikas pilsētu pašvaldību grupai un novadu pašvaldību grupai.

Finanšu nepieciešamību un ieņēmumu izlīdzināšanu veic integrētā veidā, par izejas punktu ņemot visu pašvaldību finanšu nepieciešamību salīdzinājumu ar ieņēmumiem. Tās pašvaldības, kuru ieņēmumu bāze par 10% pārsniedz aprēķināto finanšu nepieciešamību, iegulda sistēmā līdzekļus: 45% no pārpalikuma (bet ne vairāk par 35% no šīs pašvaldības ieņēmumiem, ko veido ienākuma nodoklis un nekustamā īpašuma nodoklis). Pašvaldības, kuru ieņēmumi ir zem 95% no aprēķinātās finanšu nepieciešamības, saņem dotācijas no izlīdzināšanas fonda, lai šo pašvaldību izdevumu vajadzības tiktu nosegtas attiecīgi 95% apmērā. Pašvaldības, kuru ieņēmumi sedz izdevumus attiecīgi 95% – 110% apmērā no finanšu nepieciešamības, neko neiemaksā sistēmā un neko arī no tās nesaņem (tā sauktā neitrālā zona – bez iemaksām un dotācijām).

Izlīdzināšanas sistēma balstās uz divu nodokļu – iedzīvotāju ienākuma un nekustamā īpašuma nodokļa – ieņēmumu aprēķiniem.

Tālāk, lai veiktu pašvaldību finanšu izlīdzināšanu, tiek noteikta pašvaldību kopējā finanšu nepieciešamība valstī. Līdz šim Latvijas Pašvaldību savienībai un Finanšu ministrijai nav bijis vienota viedokļa, kā to noteikt.

Finanšu ministrija pamatojas uz likuma “Par pašvaldību finanšu izlīdzināšanu” 8. pantu, kas nosaka, ka “pašvaldību kopējo minimālo finanšu nepieciešamību saimnieciskajam gadam nosaka gadskārtējā valsts budžeta likuma sagatavošanas procesā un iekļauj Ministru kabineta un likuma “Par pašvaldībām” 96. pantā noteiktās pašvaldību sabiedriskās organizācijas ikgadējo sarunu protokolā, par pamatu ņemot:

- budžeta sagatavošanas gadam plānoto pašvaldību kopējo finanšu nepieciešamību;
- saimnieciskā gada valsts makroekonomisko rādītāju prognozes;
- funkciju pārdali starp pašvaldībām, kā arī starp pašvaldībām un valdību saimnieciskajā gadā;
- saimnieciskajam gadam noteiktās prioritātes”.

Savukārt Latvijas Pašvaldību savienība, nosakot kopējo finanšu nepieciešamību, par pamatu ņem likuma “Par pašvaldību finanšu izlīdzināšanu” 1. panta 13) punktā noteikto: “Pašvaldību kopējā finanšu nepieciešamība – pašvaldību kopējie izdevumi to pašvaldību funkciju izpildei, kuras nosaka likums “Par pašvaldībām” un kuras netiek finansētas mērķfinansējuma veidā.”

Katras pašvaldības finanšu nepieciešamību nosaka, pamatojoties uz kopējās pašvaldību finanšu nepieciešamības **izlīdzināšanas kritērijiem**:

- pašvaldības kategorija (republikas pilsēta vai novads);
- iedzīvotāju skaits;
- bērnu skaits vecumā no 0 līdz sešiem gadiem;
- bērnu skaits vecumā no septiņiem līdz 18 gadiem;

- cilvēku skaits, kuru vecums pārsniedz darbības vecumu.

2013. gada 27. februārī LPS Domes sēdē tika pieņemta **rezolūcija “Par pašvaldību finanšu izlīdzināšanas modeli”**, kurā izteiktas būtiskākās pašvaldību prasības jaunajam finanšu izlīdzināšanas modelim:

- izteikts aicinājums valdībai un Saeimai atbalstīt LPS sagatavoto likumprojektu, kurš saglabā sistēmas pēctecību un ievēro šādus nosacījumus:
 - finanšu nepieciešamību nosaka proporcionāli visu nodokļu kopsummai (ieskaitot VSOA iemaksas 2. pensiju līmenī), un tā pieaug līdz ar pašvaldību nodokļu daļas pieaugumu kopējos valsts un pašvaldību nodokļu ieņēmumos,
 - papildus četriem demogrāfiskajiem izlīdzināšanas kritērijiem tiek ieviests piektais objektīvais kritērijs – teritorija,
 - ieviešot piekto kritēriju un palielinot kopējās pašvaldību finanšu nepieciešamības proporciju, vienādo aprēķina algoritmu republikas pilsētām un novadiem,
 - atteikšanās no pašvaldību dalījuma grupās un piektā – teritorijas – kritērija ieviešana veicama, tikai nodrošinot pietiekamu valsts budžeta dotāciju, lai kompensētu novadu pašvaldību ieņēmumu samazinājumu;
 - noraidījums VARAM piedāvātajam pašvaldību finanšu izlīdzināšanas sistēmas maiņas risinājumam, jo tas potenciāli destabilizē pašvaldību finanšu sistēmu.

Ņemot vērā pašvaldību uzstādījumus, LPS izstrādāja **jaunu pašvaldību finanšu izlīdzināšanas likumprojektu** un 2013. gada martā to nosūtīja Ministru prezidentam, finanšu ministram un vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministram iesniegšanai Saeimā.

LPS likumprojekts sagatavots, balstoties uz panākto vienošanos starp pašvaldību grupām (LPS bija izveidota darba grupa, kurā piedalījās pārstāvji gan no republikas pilsētām, gan novadiem). Tajā:

- tiek saglabāti esošās pašvaldību finanšu izlīdzināšanas sistēmas pamatprincipi;
- pašvaldību kopējā finanšu nepieciešamība noteikta kā 17,2% no valsts konsolidētā kopbudžeta nodokļu ieņēmumiem, ieskaitot sociālās apdrošināšanas iemaksas otrajā pensiju līmenī. Likumprojektā tiek piedāvāts trīs gadu pārejas periods; 2014. gadā noteiktā proporcija ir 16,6%, 2015. gadā – 16,8% un 2016. gadā – 17%;
- pašvaldību kopējā finanšu nepieciešamība vairs netiek dalīta divās pašvaldību grupās: republikas pilsētas un novadi;
- ir pieci pašvaldības izdevumus raksturojošie kritēriji (četri demogrāfiskie kritēriji + pašvaldības teritorija). Sākotnējais teritorijas kritērija svars ir 0,045. Ieviešot teritorijas kritēriju, sākotnēji attiecīgi tiek samazināts iedzīvotāju skaita kritērija svars;
- pašvaldību finanšu izlīdzināšanu veic ar izlīdzināšanas fonda starpniecību. Fonda ieņēmumus

DEPUTĀTU ROKASGRĀMATA

- veido izlīdzināšanas aprēķina rezultātā noteiktās pašvaldību iemaksas un valsts budžeta dotācija;
- pašvaldību finanšu izlīdzināšana notiek divās kārtās. Pirmajā kārtā tiek nodrošināts, ka pašvaldību ieņēmumi nav mazāki par 95% no aprēķinātās finanšu nepieciešamības. Otrajā kārtā tiek nodrošināts, ka pašvaldību ieņēmumi uz vienu iedzīvotāju pēc izlīdzināšanas nav mazāki par 90% no vidējiem ieņēmumiem uz vienu iedzīvotāju valstī;
 - pašvaldības piedalās tikai pirmās kārtas izlīdzināšanā, otro kārtu pilnībā sedz valsts budžeta dotācija.

Pašvaldību grāmatvedība

Likums “Par grāmatvedību” attiecas uz komersantiem, kooperatīvajām sabiedrībām, ārvalstu komersantu filiālēm un nerezidentu (ārvalstu komersantu) pastāvīgajām pārstāvniecībām, biedrībām un nodibinājumiem, politiskajām organizācijām (partijām) un to apvienībām, reliģiskajām organizācijām, arodbiedrībām, iestādēm, kas tiek finansētas no valsts budžeta vai pašvaldību budžetiem, uz valsts vai pašvaldību aģentūrām, citām juridiskajām un fiziskajām personām, kas veic saimniecisko darbību.

Pašvaldībām, pildot savas funkcijas, ir tiesības veidot pašvaldības iestādes, uzņēmumus un ar saviem līdzekļiem piedalīties komercsabiedrībās. Pašvaldības dome jeb, citiem vārdiem sakot, pārvaldes aparāts ir **iestāde**. Tādas izpildinstitūcijas kā bērnudārzi, skolas, bibliotēkas un kultūras nami pašvaldībās parasti tiek veidotas kā iestādes – tās darbojas, pamatojoties uz pašvaldības domes apstiprinātu nolikumu, un pamatā tiek finansētas no pašvaldības budžeta līdzekļiem. Izpildinstitūcijas, kuru galvenās funkcijas ir komunālo pakalpojumu nodrošināšana, teritorijas labiekārtošana, transporta pakalpojumi u.c., tiek veidotas kā **pašvaldības komercsabiedrības**, pašvaldībām ieguldot savus līdzekļus uzņēmumu pamatkapitālā. Šo uzņēmumu galvenais finansējuma avots parasti ir maksa par sniegtajiem pakalpojumiem.

Atkarībā no pašvaldības izpildinstitūcijas juridiskās formas uz attiecīgās institūcijas grāmatvedības pamatprincipiem attiecas dažādi normatīvie akti. Uz pašvaldību iestādēm attiecas **likumi “Par budžetu un finanšu vadību”** un **“Par pašvaldību budžetu”** un no tiem izrietošie citi normatīvie un administratīvie akti. Pašvaldības komercsabiedrības darbojas saskaņā ar **Komerclikumu**.

Gan likums “Par grāmatvedību”, gan pašvaldībām saistošie Finanšu ministrijas norādījumi nosaka, ka galīgais lēmums par grāmatvedības uzskaites pamatprincipiem (ko un kā uzskaitīt) un grāmatvedības darba organizāciju (kas uzskaita un kas par ko atbild) ir jāpieņem pašvaldības vadībai – domei.

Likums nosaka, ka par grāmatvedības kārtošānu un visu saimnieciskos darījumus apliecinošo dokumentu oriģinālu, kopiju vai datu attēlu saglabāšanu jebkurā institūcijā atbildīgs ir tās vadītājs. Pašvaldībā atkarībā no tās nolikumā noteiktās struktūras un amatpersonu atbildības likumā “Par grāmatvedību” minētais vadītājs var būt **domes priekšsēdētājs, izpilddirektors, attiecīgās institūcijas vadītājs**.

Darbības ar īpašumu

Pašvaldības ekonomisko pamatu veido īpašums un manta, kas atrodas pašvaldības valdījumā vai lietošanā, kā arī finanšu resursi. Pašvaldību īpašumā var būt zeme, meži, ūdens un citi dabas resursi.

Pašvaldības īpašums ir nodalīts no valsts īpašuma un no citu tiesību subjektu īpašuma. Pašvaldības pārvalda, lieto savu īpašumu un rīkojas ar to likumā noteiktajā kārtībā.

Pašvaldības īpašums izmantojams attiecīgās administratīvās teritorijas iedzīvotāju vajadzību apmierināšanai, gan nododot to publiskā lietošanā (ceļi, ielas, laukumi, parki), gan veidojot iestādes un komercsabiedrības, kas nodrošina iedzīvotāju tiesības un sniedz tiem nepieciešamos pakalpojumus (pārvaldes iestādes, sociālās un veselības aprūpes, izglītības, kultūras, sporta un citas iestādes).

To īpašuma daļu, kas nav nepieciešama iepriekšminētajiem nolūkiem, pašvaldība var izmantot, lai saimnieciskā kārtā gūtu ienākumus iedzīvotāju vajadzību apmierināšanai vai arī Valsts un pašvaldību mantas atsavināšanas likuma noteiktajā kārtībā atsavinātu. Šā likuma noteiktajā kārtībā atsavināma arī valsts vai pašvaldību manta, kas nodota valsts vai pašvaldību aģentūru un kapitālsabiedrību valdījumā vai turējumā. Atļauju atsavināt pašvaldības nekustamo īpašumu dod attiecīgā dome, pašvaldības kustamo mantu – dome vai tās noteikta institūcija.

Valsts vai pašvaldības mantu aizliegts ieguldīt personālsabiedrībā.

Pašvaldībām ir tiesības griezties Ministru kabinetā ar ierosinājumu par nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu likumā noteiktajā kārtībā par labu attiecīgajai pašvaldībai, ja šis īpašums nepieciešams publiskai lietošanai – ceļu, ielu, laukumu, ietvju, estakāžu, viaduktu, kā arī ostas pietātņu būvei.

Saskaņā ar likuma “Par pašvaldībām” 78. pantu vietējām pašvaldībām ir **pirmpirkuma tiesības**, ja pašvaldību administratīvajā teritorijā tiek atsavināts nekustamais īpašums un tas nepieciešams, lai pildītu likumā noteiktās pašvaldību funkcijas, ievērojot teritorijas plānojumā atļauto (plānoto) teritorijas izmantošanu, tiesību aktus, attīstības plānošanas dokumentus un

citus dokumentus, kas pamato attiecīgā nekustamā īpašuma nepieciešamību pašvaldības funkciju īstenošanai.

Pirmpirkuma tiesības neattiecas uz nekustamo īpašumu, ko iegūst valsts, nekustamo īpašumu, ko iegūst ārvalstis savu diplomātisko vai konsulāro iestāžu vajadzībām, valsts un pašvaldību privatizējamiem objektiem, ražošanas objektiem ar visiem to piederumiem, nekustamo īpašumu, kas pāriet no vienas personas otrai bez atlīdzības vai maiņas ceļā, nekustamo īpašumu, no kura atsavina domājamo daļu un kurš paliek pārdevēja un pircēja kopīpašumā, nekustamo īpašumu, kurš tiek pārdots labprātīgā vai piespiedu izsolē, nekustamo īpašumu,

attiecībā uz kuru trešajām personām ir pirmpirkuma vai izpirkuma tiesības, kas dibinātas uz likuma, līguma vai testamenta pamata, un dzīvokļa īpašumu, arī dzīvokli, kas iegūts īpašumā līdz dzīvojamās mājas privatizācijai.

Pašvaldība, kas ieguvusi nekustamo īpašumu uz pirmpirkuma tiesību pamata, piecu gadu laikā var pārdot to tikai atklātā izsolē.

Pirmpirkuma tiesību realizēšanas kārtību un termiņus nosaka **Ministru kabineta 2010. gada 28. septembra noteikumi Nr. 919 "Noteikumi par vietējo pašvaldību pirmpirkuma tiesību izmantošanas kārtību un termiņiem"**.

ATTĪSTĪBAS PLĀNOŠANA

Likuma "Par pašvaldībām" 14. panta otrā daļa nosaka pašvaldību pienākumus un kā pirmo – plānot teritorijas attīstību, izstrādājot attiecīgus **plānošanas dokumentus** (šeit likumā saglabājies novecojis formulējums – vienmēr jāmeklē katra normatīvā akta aktuālā redakcija, kā arī ikviens dokuments jāskata kopainā ar citiem normatīvajiem aktiem). Savukārt likuma 21. pants nosaka, ka šo **dokumentu apstiprināšana** ir tāds domes pienākums, ko nedrīkst deleģēt citam – tātad ne citai pašvaldībai, ne plānošanas reģionam, ne izpilddirektoram, ne ministrijai.

Šo svarīgo pienākumu detalizē 2011. gada 13. oktobrī Saeimā pieņemtais **Teritorijas attīstības plānošanas likums**. Tā kā pašvaldības attīstības plānošana ietilpst valsts kopējā attīstības plānošanas sistēmā, jāiepazīstas arī ar 2008. gada 8. maijā pieņemto **Attīstības plānošanas sistēmas likumu**. Šie likumi paredz, ka pašvaldība savai teritorijai plāno ilgtspējīgu attīstību un iedzīvotāju dzīves kvalitātes uzlabošanu. Šim nolūkam pašvaldība izstrādā virkni dokumentu, tos savstarpēji saskaņojot un ievērojot Saeimas 2005. gada 26. oktobrī apstiprināto konceptuālo dokumentu "Latvijas izaugsmes modelis: cilvēks pirmajā vietā". Visu attīstības dokumentu saturu, izstrādes kārtību un sabiedrības līdzdalību to sagatavošanas procesā nosaka **2012. gada 16. oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr. 711 "Noteikumi par pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumentiem"**.

Vissvarīgākais attīstības plānošanas dokuments pašvaldībā ir **novada/republikas pilsētas ilgtspējīgas attīstības stratēģija**. To izstrādā ilgtermiņam (līdz 25 gadiem vai, piemēram, trim Eiropas Savienības plānošanas periodiem – 21 gadam), ievērojot Latvijas

ilgtspējīgas attīstības stratēģiju līdz 2030. gadam ("Latvija 2030"). **Stratēģiskajā daļā** nosaka ilgtermiņa attīstības vīziju un galvenās attīstības prioritātes (bez sīkas detalizācijas), savukārt **telpiskās attīstības perspektīvā** – vēlamā teritorijas telpisko struktūru.

Jāņem vērā, ka pašvaldības ilgtspējīgas attīstības stratēģija ir autonomas politikas dokuments, kurā likums paredz ievērot arī valsts intereses. Tam nav jābūt vienkārši valsts politikas ieviešanas dokumentam, bet pirmām kārtām jāatspoguļo specifiskā pašas pašvaldības vīzija. Tas nozīmē īpatnējo priekšrocību atklāšanu, attīstīšanu un izmantošanu savas teritorijas iedzīvotāju interesēs. Šis dokuments ņem vērā, ka visā valstī tiek īstenota valsts politika, taču pašvaldība tiek vēlēta, lai pēc iespējas pilnīgāk ievērotu vietējās īpatnības un pildītu vēlētajiem dotos solījumus.

Stratēģijā noteikto prioritāšu īstenošanai nepieciešamo pasākumu kopumu nosaka **attīstības programmā**. To izstrādājot, ievēro attiecīgo nacionālā līmeņa plānošanas dokumentu – Saeimā 2012. gada 20. decembrī pieņemto Nacionālo attīstības plānu 2014.–2020. gadam ("NAP 2020"). Attīstības programmā ietver gan vidēja termiņa (līdz septiņiem gadiem) pasākumus, gan sava sasaukuma rīcības un investīciju plānu. Šo sadaļu aktualizē ik gadu – sastādot gadskārtējo **pašvaldības budžetu**.

Atsevišķie, no programmas izrietošie **attīstības projekti** var būt ļoti dažādi – gan īstermiņa, gan vidēja termiņa, kā arī tie var sākties dažādos laika periodos. Tā kā pašvaldība savu budžetu pieņem kalendārajam gadam, tad attīstības programma katru gadu jākorrigē atbilstoši paveicamajam.

DEPUTĀTU ROKASGRĀMATA

Ieteicams attīstības stratēģijas un programmas izstrādei izveidot **darba grupu** no deputātiem, darbiniekiem un ieinteresētiem iedzīvotājiem, kas izanalizē situāciju, valsts stratēģiskos dokumentus, ministriju pamatnostādnes un sektorālās programmas, plānošanas reģiona attīstības stratēģiju un programmu, iesaista procesā citus iedzīvotājus un interešu grupas (piemēram, vietējos uzņēmējus vai dabas draugus) un izstrādā stratēģijas vai programmas pirmo redakciju. Šo procesu var organizēt pieaicināts konsultants.

Programmai nav noteikta kāda īpaša forma. Attīstības programmu apstiprina dome pēc attiecīgā plānošanas reģiona pozitīva atzinuma.

Attīstības programmas izmantojamas, sagatavojot pieteikumus dažādiem projektiem, kā arī mērķtiecīgi virzot ikdienas darbu domē.

Ieteicams vienlaicīgi ar attīstības stratēģiju un programmu (vai ar nelielu nobīdi laikā) izstrādāt arī **teritorijas attīstības plānojumu**, tā veidojot vienotu pašvaldības attīstības plānošanas dokumentu paketi.

Teritorijas plānojums nosaka nekustamo īpašumu (zemes vienību) izmantošanas nosacījumus un ierobežojumus kopējās attīstības labad. Tādēļ teritorijas plānojumā precīzi parāda vides aizsardzības, drošības, sanitārās un ekspluatācijas aizsargjoslas, ielu un ceļu sarkanās līnijas un būvlaidi, pieļaujamo apbūves blīvumu un citus nosacījumus, lai kāds privātipašuma uz zemi izmantojums vai apbūve nepārvērstos par apgrūtinājumu citiem teritorijas iedzīvotājiem. Tajā pašā laikā tie ir skaidri "spēles noteikumi" jebkuram investoram. Teritorijas plānojumi izmantojami, kārtojot zemes īpašumu izmantošanas (galvenokārt apbūves) jautājumus un skanojot resoru priekšlikumus (piemēram, vides projektus) u.c.

Pašvaldības teritorijas daļai – pilsētai, tās daļai, ciemam vai kādai sarežģītai situācijai laukos problēmjautājumu risināšanai izstrādā **lokālplānojumu**. Tā vienam novadam vai republikas pilsētai var būt viens teritorijas plānojums ar apbūves noteikumiem un vairāki cita mēroga lokālplānojumi ar saviem apbūves noteikumiem.

Konkrētas apbūves problēmas tāpat kā agrāk risina **detālplānojumos**. Nesen – **2013. gada 30. aprīlī Ministru kabinets** pieņēma **noteikumus Nr. 240 "Vispārīgie teritorijas plānošanas, izmantošanas un apbūves noteikumi"**, kas nosaka visai valstij kopīgos apbūves noteikumus, un tas krietni samazina pašvaldības saistošo apbūves noteikumu apjomu. Noteikti arī visā valstī vienoti apzīmējumi. Pašvaldība var papildus pieņemt savus **apbūves noteikumus**, kas vispārīgos noteikumus detalizē vai papildina (bet neatceļ!).

Vēl viens jaunums ir **tematiskie plānojumi**. Tā kā teritorijas plānojumus izstrādā uz esošo zināšanu bāzes, tad, lai neaizkavētu procesu, problēmjautājumus risina tematiskajos plānojumos. Tie ir pētnieciskas dabas, risina atsevišķas problēmas, nav ārēji saistoši, tiem var būt dažāda forma, tos izmanto, izstrādājot turpmākos plānojumus. Tā, piemēram, Rīgas dome paredzējusi izstrādāt virkni tematisko plānojumu – par meliorāciju, saglabājamo kultūras mantojumu, teritorijām, kas nepieciešamas pašvaldības funkciju izpildei, ainavām, transporta attīstībai, uzņēmējdarbības atbalstam un citus.

Kopumā attīstības plānošanas sistēma kļuvusi elastīgāka un operatīvāka, bet prasa plānošanas procesā iesaistīt visdažādāko nozaru speciālistus un sabiedrību. Pašvaldībā jāstrādā attiecīgi skolotam **teritorijas plānotājam** vai lielākās pašvaldībās – pat vairākiem. Mazākās pašvaldībās jāpiesaista specializēta firma, kam jāsadarbjas ar domi.

Lai veicinātu teritoriālpilnotāju profesionālo darbību, ar Latvijas Pašvaldību savienības atbalstu izveidota **Latvijas Teritoriālpilnotāju asociācija** (www.plano-taji.lv; tālrunis: 29133487), kas savās sanāksmēs risina gan pieredzes apmaiņas, gan problēmjautājumus. Iesakām pašvaldībām komandēt uz šīm nodarbībām savus ar teritorijas attīstības plānošanu saistītos speciālistus!

Plānošanas process nemitīgi attīstās, tādēļ jādodomā arī par speciālistu **tālākizglītību augstskolās**, piemēram, Latvijas Universitātes Ģeogrāfijas un zemes zinātņu fakultātē daudzi pašvaldību pilnotāji ir ieguvuši telpiskās attīstības plānošanas maģistra grādu.

Izdevumi attīstības plānošanai jāparedz pašvaldības budžetā, tajā skaitā jāiegādājas vai jāatjauno attiecīgs aprīkojums (datori ar specifisku programmnodrošinājumu, skeneri un printeri) un kartogrāfiskā pamatne.

Ko darīt pašlaik? Katra jaunievēlētā dome ar domes lēmumu uzsāk **izvērtēt** iepriekšējās pašvaldības izstrādāto ilgtspējīgas attīstības stratēģiju un attīstības programmu, lai tajā iekļautu pirmsvēlēšanu solījumus.

Iespējami **trīs veidu domes lēmumi**:

- atstāt attīstības stratēģiju un programmu negrozītu (jaunā dome turpina iesākto politiku un atbalsta paredzētās rīcības);
- daļēji tās grozīt (piemēram, pozīcijas koalīcija nedaudz mainījusies);
- pilnīgi pārstrādāt (jaunai domei – jauna politika, mērķi un uzskati par tuvākajā laikā veicamo).

Attīstības stratēģijas un programmas izvērtējums iezīmēs turpmāk darāmos darbus.

UZ TERITORIJU ORIENTĒTA PIEEJA

Līdz šim Latvijai ar **reģionālo attīstību** neveicas. Mums netrūkst plānošanas dokumentu – kopš 1993. gada tādu radīts daudz. Taču valstī dominē nozaru vadības modelis, kurā nozarei “reģionālā attīstība” vieta nav atradusies. Ar vārdiem vien reģionālās attīstības organizēšanai nepietiek, ir nepieciešama arī politiskā griba un finanses. Kopš 1998. gada pieņemti vairāki likumi, kuriem vajadzēja nodrošināt reģionālo attīstību un kas cits citu secīgi nomainīja vai papildināja – Teritorijas attīstības plānošanas likums (1998.–2002.), Reģionālās attīstības likums (2002.), Attīstības plānošanas sistēmas likums (2008.), likumi par ES fondu apguvi u.c.

Diemžēl neviena no līdzšinējām centrālajām valdībām nav centusies šos likumus izpildīt. Lai arī pastāv mīts par “tiesisku valsti”, likumu ir tik daudz, ka pie labākās gribas ne Ministru kabinets, ne pašvaldības savu resursu ietvaros tos nevar ievērot pilnībā. Reģionālā attīstība līdz šim vienmēr palikusi “nepildāmā daļā”.

Lai reģionālās attīstības programmas tiktu pildītas, tām jāparedz **finansējums** ikgadējā valsts budžetā, ikgadējā pašvaldības budžetā vai daudzgadu ES budžetā. Ja naudu neparedz, tad programmas nepilda. Labākajā gadījumā tās “iedvesmo” privātos uzņēmējus, bet sliktākajā gadījumā paliek uz papīra kā apliecinājums valdības nekompetencei.

No pašvaldību autonomijas viedokļa ideāli būtu, ja:

- valsts plānotu un īstenotu attīstības pasākumus, kas izlīdzina nelabvēlīgās atšķirības starp Latvijas reģioniem;
- plānošanas reģioni plānotu un īstenotu attīstības pasākumus, kas izlīdzina nelabvēlīgās atšķirības starp reģiona novadiem un pilsētām, kā arī stiprina reģiona salīdzinošās priekšrocības;
- novadi un pilsētas plānotu un īstenotu attīstības pasākumus, kas izlīdzina nelabvēlīgās atšķirības starp pašvaldības pārvaldes vai funkcionālajām teritorijām, kā arī stiprina pašvaldības salīdzinošās priekšrocības.

Šādā ideālā variantā pastāvētu **četri** (arī ES mēroga) **reģionālās attīstības mērogi**, kur pastāvošajai politiskajai varai ir pietiekami līdzekļu savu reģionālās attīstības funkciju veikšanai.

Tomēr, veidojot pašvaldību finanšu sistēmu, deviņdesmito gadu pirmajā pusē netika paredzēts, ka pašvaldībām pašām var “uzticēt” attīstību. Centrālā valdība izdomāja attīstības līdzekļus koncentrēt un gudri sadalīt pa pašvaldībām. Kaut arī PSRS centralizētā ekonomika tika likvidēta, bijušie Valsts plāna ierēdņi,

pārceļoties uz jaunizveidoto Ekonomikas ministriju, paņēma līdzīgu vēlmi organizēt valsts investīciju programmu centralizēti. Rezultātā līdz šai dienai pašvaldību finanšu izlīdzināšanas sistēma un pašvaldībām piekrišošās valsts nodokļu sadalījuma likmes starp valsti un pašvaldībām neparedz līdzekļus investīcijām. Tikai bagātākās pašvaldības var attīstībai atlicināt nelielus līdzekļus no saviem ieņēmumiem, pārējām līdzekļi “jāizlūdzas” nozaru ministrijās vai jāaizņemas.

Šajā situācijā veidojās divi no sistēmas izrietoši rezultāti:

- politizācija (investīcijas saņēma pamatā tās pašvaldības, kas bija pietuvinātas varas partijām);
- “ēdienkartes princips”¹ pielietojums pašvaldības attīstības plānošanā.

Apstākļos, kad viena vai otra projekta īstenošana pašvaldībā svarīga ir nevis pašas pašvaldības, bet gan kā kādas nozares ministrijas prioritāte, labāk savā attīstības plānā iekļaut visus iedomājamus labos darbus. Vienalga, nozaru ministrijas nenodrošinās jūsu vajadzības. Toties, ja iekļausit visu iedomājamo, tad varēsiet pretendēt uz katras ministrijas iecerēto projektu īstenošanu pie jums. Ja paveiksies, tad varēs pašvaldībā īstenot pašas pašvaldības, teiksim, desmito prioritāti, toties no tā būs kāds neliels labums. Ja pašvaldība stingri saaranžēs savus uzdevumus un centīsies izdarīt iedzīvotājiem visvajadzīgāko, tā, visticamāk, paliks bešā.

Tomēr šāda valsts iedibinātā sistēma noveda pie neracionālas līdzekļu izmantošanas – gandrīz katrā pašvaldībā tika darīti nevis paši svarīgākie darbi, bet gan veikti mazāk nozīmīgi pasākumi.

Lai to labotu, LPS piedāvā jaunu valsts investīciju principu, kas balstīts uz **kvotām**. Valsts investīcijas (arī ES fondu līdzekļi, kas tāpat tiek sadalīti caur valsts budžetu) ir iecerētas kādu noteiktu, nacionāli nozīmīgu mērķu sasniegšanai. Ja katrai pašvaldībai piešķirtu noteiktu naudas daudzumu, tad valsts varētu prasīt, lai pašvaldība izmanto šo naudu tieši valsts iecerētā mērķa sasniegšanai.

Saņemot naudu atbilstoši kvotai, pašvaldība nav pilnīgi brīva – tai jāveicina valsts uzdotā uzdevuma sasniegšana. Tajā pašā laikā lēmumu pieņemt pašvaldība pati. Ministrijas ierēdņi nepārzina vietējos apstākļus un nekad nevar izvēlēties optimālāko vietējo darbību

¹ Māris Pūķis. Pašu valdība.

LPS, 2010, ierāmējums 101. lpp.

“Iekļaujot visus iespējamus projektu virzienus, pašvaldībai ir cerības, ka nozares ministrijā iecerēto novērtēs kā atbilstošu pašvaldības attīstības programmai.”

DEPUTĀTU ROKASGRĀMATA

nacionālā mērķa tuvināšanai. Turpretī pašvaldību politiķi labi pārzina vietējos apstākļus un kopējam valsts mērķim var tuvoties vislētākajā un izdevīgākajā veidā.

Jaunā priekšlikuma būtība ir piedāvājums daļu attīstības finanšu sadalīt kvotās pa nozaru ministrijām (tas praktiski notiek), daļu sadalīt kvotās pa plānošanas reģioniem un vēl vienu daļu pa pilsētām un novadiem (tas līdz šim noticis tikai dažkārt). Tas var nepatikt ministrijām (attiecīgo lēmumu apjoms samazinās), toties rada jaunas iespējas pašvaldībām (to atbildība pieaug). Lēmumu pieņēmēji pārvietojas uz vietām!

Līdzīgas idejas sastopamas arī citās valstīs. Eiropā lietotais termins "place based approach" nozīmē attīstības politikas orientēšanu uz teritorijām. Šī pieeja ir būtiski saistāma ar lēmumu pieņemšanas decentralizāciju. Tomēr decentralizācija vienmēr un visur (arī ES) sastopas ar pretestību. 2014.–2020. gada plānošanas periodam ierēdņi izdomājuši līdzīgu, taču pēc satura atšķirīgu terminu – "integretā teritoriālā pieeja", cen-

šoties lemtiesības pašām pašvaldībām neatdot un saglabāt ministrijas vadošo lomu dažādu pasākumu koordinācijā. Tāpēc jaunā pieeja, kas atspoguļota LPS 22. kongresa rezolūcijā², vēl jāizcīna.

Kvotu sistēma valsts uzdevumu veikšanā varētu būt pirmais solis, lai panāktu pilnvērtīgu finansējumu patstāvīgai pašvaldības attīstības politikai tālākā nākotnē.

² LPS 22. kongresa rezolūcija "Par attīstības vadības principu maiņu".

Šajā rezolūcijā LPS 22. kongress aicina Saeimu un Ministru kabinetu, sākot ar jauno ES programmēšanas ciklu, papildināt nozaru vadības principu, paredzot nodalīt vismaz trešo daļu Latvijai piekrītošās ES budžeta kvotas, nosakot katrai pašvaldībai savu ES projektu kvotu pēc principa "nauda seko iedzīvotājam"; katrai pašvaldībai patstāvīgas tiesības izmantot savu ES budžeta kvotu tādu projektu īstenošanai, kas atbilst "ES 2020" mērķiem un tiek īstenoti virzienos, kas apstiprināti likumā par ES fondu izmantošanu 2014.–2020. gada budžeta ciklā.

PAŠVALDĪBAS MĀRKETINGA STRATĒGIJA

Pašvaldība darbojas pilnvērtīgi, ja tās dome īsteno savu politiku, kas izstrādāta vietējo mērķu sasniegšanai.

Diemžēl centrālā valdība cenšas mazināt pašvaldību iniciatīvu, pašvaldību funkcijas bez jebkādas vajadzības tiek "sadalītas pa ministrijām", ministrijas vāc datus (tas nav slikti) un izgudro vienādus pakalpojumu sniegšanas noteikumus (tas ir slikti). Autonomās kompetences jomā (parasti tā attiecas uz 2/3 pašvaldības budžeta izdevumu) centrālās valdības politika pašvaldībai nav saistoša. Ja mērķis būtu precīzi ievērot Rīgā sacerētus norādījumus, tad vajadzētu uz pašvaldībām sūtīt apmācītus ierēdņus, nevis rīkot vēlēšanas.

Pašvaldību vēlēšanas notiek tādēļ, lai vietējo iedzīvotāju pārstāvji darbotos tieši savu iedzīvotāju un savas teritorijas attīstības interesēs, turklāt, arī īstenojot uzdotos jeb valsts uzdevumus, pašvaldībai jāatļauj pēc iespējas elastīgāk ievērot vietējos apstākļus.

Mārketinga stratēģijas pieņemšana un īstenošana ir līdzeklis, kas aizgūts no privātās uzņēmējdarbības teorijas un prakses. Latvijā ir pašvaldības, kas šādas metodes izmanto jau vairākus sasaukumus pēc kārtas, tomēr lielākā daļa neiet tālāk par tradicionālo attīstības plānošanu. Mārketinga stratēģija neaizstāj

parasto plānošanu vairāku iemeslu dēļ. Pirmkārt, likums paredz obligātos plānošanas dokumentus, kuri ir jā sagatavo. Otrkārt, valsts investīciju (tajā skaitā ES līdzekļu) piešķiršanas kārtība paredz atbalstāmo projektu obligātu sasaisti ar obligātajiem plānošanas dokumentiem. Tajā pašā laikā pārdomāti sagatavota un ar atbilstošu vadīšanu nodrošināta mārketinga stratēģija paver iespēju pilnveidot pašvaldības darbu jaunā, augstākā kvalitātē¹. Izstrādātās mārketinga stratēģijas pamatelementi tiek iestrādāti obligātajos plānošanas dokumentos.

Mārketinga stratēģija ir metode, ar kuras palīdzību var precīzi noteikt un pastāvīgi aktualizēt pašvaldības mērķus un uzdevumus, sekot šo uzdevumu izpildei un novērtēt sasniegto. Metodes pamatā ir priekšstats par konkurenci – pašvaldība konkurē ar citām pašvaldībām un ar citiem varas mērogiem par resursiem, tā cenšas piedāvāt savas darbības produktus izvēlētajām mērķa grupām un gūt priekšrocības salīdzinājumā ar konkurentiem. Ne mazāka loma par konkurenci ir arī sadarbībai. Pašvaldība sadarbojas ar privāto sektoru, citām pašvaldībām un valsti, lai gūtu panākumus, kas vienatnē nav sasniedzami.

Pašvaldības mārketinga līdzīgi kā uzņēmējdarbības mārketinga uzskata pašvaldības pakalpojumus, pašvaldības likumdošanu un administrēšanu, pašvaldī-

bas veicinošās un koordinējošās darbības par pašvaldības produktiem. Tas ietver "tirgus" analīzi, kurā pašvaldība veic savas darbības, un prioritāro segmentu izvēli šajā "tirgū". Prioritārie segmenti daļēji izriet no likumos noteiktajiem obligātajiem pienākumiem un daļēji no pašvaldības brīvprātīgajām iniciatīvām, kuras vairākumā esošie domes deputāti izvēlas kā politiskās prioritātes.

Līdzīgi kā tradicionālajā plānošanā mārketinga metodes lietotāji nosaka un pastāvīgi korigē vīziju, misiju, mērķus un uzdevumus, rūpējoties par pozitīvu savas politikas rezultātu, taču dara to elastīgāk un balstoties uz faktiem.

Mārketinga stratēģija parasti ietver t.s. mārketinga mikšļa **četrus "P" elementus**:

- produkts (*Product*),
- vieta (*Place*),
- cena (*Price*),
- virzīšana tirgū (*Promoting*).

No sabiedroto un konkurentu analīzes un nākotnes klientu vēlmju un interešu analīzes izriet visu četrus elementus īstenošanas stratēģija laikā, paredzot piemērotas resursu iegūšanas vai iesaistīšanas metodes.

Galvenie pašvaldības "tirgus" segmenti ir iedzīvotāji, viesi un uzņēmēji. Pašvaldība no katra lielā sektora plāno produktus prioritāriem apakšsektoriem.

Lai popularizētu šo metodi un atvieglotu tās izmantošanu, LPS kopā ar partneriem – KS (Norvēģijas Pašvaldību asociāciju) un VRAA (Valsts reģionālās attīstības aģentūru) īsteno Norvēģijas finanšu instrumenta atbalstītu projektu², izmantojot pašvaldību tematisko tīklu un datubāzes veidošanu kā līdzekļus plašai mārketinga ideju izplatīšanai.

Kā jau konkurences apstākļos, ne visus mārketinga stratēģijas elementus var publicēt. Tāpat kā ir valsts noslēpumi, var būt arī atsevišķi plāni, kas nav jāzina visiem (ciktāl pašvaldības ne vien sadarbojas, bet arī konkurē). Tajā pašā laikā jābūt ciešai saistībai starp pašvaldības ilgtspējīgas attīstības stratēģiju un mārketinga stratēģijas atklāto daļu.

¹ Māris Pūķis. Pašu valdība.

LPS, 2010, 8. nodaļa, 341.-370. lpp.

² Norvēģijas finanšu instrumenta ietvaros LPS īsteno projektu "Lietpratīga pārvaldība un Latvijas pašvaldību veiktspējas uzlabošana".

DZIMUMU LĪDZTIESĪBAS PRINCIPU IEVĒROŠANA PAŠVALDĪBĀS jeb Sieviete un vīrietim draudzīga pašvaldība

Kā visā pasaulē, tā arī Latvijā pastāv atšķirības dažādās jomās, kas mazina izveles un labklājības iespējas gan sievietēm, gan vīriešiem. Statistika liecina, ka sievietēm retāk nekā vīriešiem pieder pēdējais vārds, pieņemot lēmumus valstī un pašvaldībā. Vīrieši savukārt dzīvo īsāku mūžu un ir vairāk pakļauti dažādām slimībām un negadījumiem.

Pašvaldību līmenī šīs problēmas iespējams risināt, novērtējot, kā pašvaldību politikas un pakalpojumi ietekmē abus dzimumus. Domāt par iedzīvotāju (gan sieviešu, gan vīriešu) apmierinātību ir ne tikai moderni, bet arī tālredzīgi. **Dzimumu līdztiesības principu ievērošana** uzlabo visas sabiedrības dzīves kvalitāti. Ģimenes augstu novērtē, ja pašvaldība, piemēram, piedāvā drošus un pieejamus bērnudārzus, kas dod iespēju sievietēm turpināt karjeru un ģimenei nav jāmeklē cita dzīvesvieta.

Lai veicinātu dzimumu līdztiesības principu ievērošanu, **ikviena Latvijas pašvaldība ir aicināta parakstīt**

Eiropas Hartu dzimumu līdztiesības īstenošanai pašvaldībās (*The European Charter for equality of women and men in local life*), apņemoties īstenot sieviešu un vīriešu līdztiesības principus savā teritorijā. Šobrīd no Latvijas hartai pievienojusies tikai viena pašvaldība – **Skrundas novada dome**, un hartu parakstījusi Skrudandas novada domes priekšsēdētāja Nellija Kleinberga.

Kopš 1999. gada atbildīgā institūcija par dzimumu līdztiesības jautājumu koordinēšanu valstī ir Labklājības ministrija. Dzimumu līdztiesības integrētās pieejas (*gender mainstreaming*) efektīvākai īstenošanai visās politikas jomās katrā ministrijā ir atbildīgā persona par dzimumu līdztiesības jautājumiem, tajā skaitā dzimumu līdztiesības integrētās pieejas īstenošanu nozarē. Savukārt Tiesībsarga birojs ir vienādas attieksmes veicināšanas iestāde saskaņā ar Eiropas Savienības Padomes 2004. gada 13. decembra direktīvu 2004/113/EK, ar kuru īsteno principu, kas paredz vienlīdzīgu attieksmi pret vīriešiem un sievietēm

DEPUTĀTU ROKASGRĀMATA

attiecībā uz pieeju precēm un pakalpojumiem, preču piegādei un pakalpojumu sniegšanai, kā arī Padomes 2006. gada 5. jūlija direktīvu 2006/54/EK par tāda principa īstenošanu, kas paredz vienlīdzīgas iespējas un attieksmi pret vīriešiem un sievietēm nodarbinātības un profesijas jautājumos. Nediskriminācijas princips ir nostiprināts Latvijas Republikas Satversmē. Tās VIII nodaļa "Cilvēka pamattiesības" ietver atsauci uz starptautiskajiem dokumentiem (89. pants) un nosaka vienlīdzīgu iespēju pamatprincipu (91. pants): "Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas." Latvija normatīvo aktu sistēmu diskriminācijas novēršanas jomā izvēlējusies veidot pēc integrētas pieejas, tas ir, diskriminācijas aizliegums iekļauts dažādu nozaru regulējošos normatīvajos aktos (piemēram, Darba likumā), un nav veidots atsevišķs diskriminācijas aizlieguma likums. 2007. gada 1. janvārī stājās spēkā Tiesībsarga likums, izveidojot Latvijas Republikas Tiesībsarga institūciju. Tiesībsargs sekmē vienlīdzīgas attieksmes principa ieviešanu un jebkāda veida diskriminācijas novēršanu.

Latvija ir ratificējusi, un kopš 2010. gada 31. marta Latvijā ir spēkā Apvienoto Nāciju Organizācijas konvencija "Par personu ar invaliditāti tiesībām". Saskaņā ar 2010. gada 17. februāra likumu "Par Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām" šīs konvencijas ieviešanu koordinē Labklājības ministrija, bet tās īstenošanu pārrauga Tiesībsarga birojs. Viens no būtiskākajiem vienlīdzīgu iespēju aspektiem – vides pieejamības nodrošināšana personām ar invaliditāti – nav skatāms atrauti no citām iedzīvotāju grupām (vecāka gadagājuma cilvēki, mazi bērni, vecāki ar bērnu ratiņiem u.c.), kurām dažādu apstākļu dēļ pieejamības iespējas konkrētā infrastruktūrā konkrētam pakalpojumam ir ierobežotas. Spēkā esošie tiesību akti būvniecībā nosaka obligātos pieejamas vides nosacījumus. Tas pats attiecināms arī uz sabiedrisko transportu un tā infrastruktūru – pieejamības nodrošināšanu nosaka ES direktīvas un politikas plānošanas dokumentos ietvertie uzdevumi.

2012. gada 17. janvārī Ministru kabinetā apstiprināts un šobrīd spēkā ir "Plāns dzimumu līdztiesības īstenošanai 2012.–2014. gadam". Tajā noteikti četri rīcības virzieni un aktivitātes to īstenošanai:

- dzimumu lomu un stereotipu mazināšana;
- sieviešu un vīriešu veselīga un videi draudzīga dzīvesveida veicināšana;
- sieviešu un vīriešu ekonomiskās neatkarības un vienlīdzīgu iespēju veicināšana darba tirgū;
- dzimumu līdztiesības politikas uzraudzība un novērtēšana.

Ievērojot dzimumu līdztiesības integrēto pieeju, plānā ietvertie pasākumi vērsti uz dzimumu aspekta integrēšanu nozaru politikās (izglītība, veselība, vide, uzņēmējdarbība u.c.).

2013. gada 1. jūnija pašvaldību vēlēšanās reģistrētajos deputātu kandidātu sarakstos bija 5186 (59%)

vīriešu un 3539 (41%) sieviešu. Vēlēšanas atklāja, ka kandidātu sarakstos tajās pašvaldībās, kuras līdz vēlēšanām jau vadīja sievietes, tika iekļauts vairāk sieviešu un arī ievēlētas.

Par domju priekšsēdētājiem ievēlētas 29 sievietes, kas ir 24% no visiem jaunievēlētajiem pašvaldību vadītājiem.

Mūsu pašvaldību vadītājas, par ko patiens prieks: Aglonas novada pašvaldības priekšsēdētāja **Helēna Streiķe**, Aknīstes novada pašvaldības priekšsēdētāja **Vija Dzene**, Amatas novada pašvaldības priekšsēdētāja **Elita Eglīte**, Apes novada pašvaldības priekšsēdētāja **Astrīda Harju**, Baldones novada pašvaldības priekšsēdētāja **Karina Putniņa**, Baltinavas novada pašvaldības priekšsēdētāja **Lidija Silīņa**, Beverīnas novada pašvaldības priekšsēdētāja **Cilda Purgale**, Brocēnu novada pašvaldības priekšsēdētāja **Solvita Dūklava**, Carnikavas novada pašvaldības priekšsēdētāja **Daiga Jurēvica**, Dagdas novada pašvaldības priekšsēdētāja **Sandra Viškure**, Daugavpils novada pašvaldības priekšsēdētāja **Janīna Jalinska**, Jaunpils novada pašvaldības priekšsēdētāja **Ligita Gintere**, Kārsavas novada pašvaldības priekšsēdētāja **Ināra Silicka**, Kuldīgas novada pašvaldības priekšsēdētāja **Inga Bērziņa**, Ludzas novada pašvaldības priekšsēdētāja **Alina Gendele**, Pļaviņu novada pašvaldības priekšsēdētāja **Gunta Žilde**, Priekules novada pašvaldības priekšsēdētāja **Vija Jablonska**, Priekuļu novada pašvaldības priekšsēdētāja **Māra Juzupa**, Raunas novada pašvaldības priekšsēdētāja **Evija Zurģe**, Rojas novada pašvaldības priekšsēdētāja **Eva Kārklīņa**, Rucavas novada pašvaldības priekšsēdētāja **Līga Stendze**, Rugāju novada pašvaldības priekšsēdētāja **Sandra Kapteine**, Salas novada pašvaldības priekšsēdētāja **Irēna Sprōģe**, Saldus novada pašvaldības priekšsēdētāja **Indra Rassa**, Skrundas novada pašvaldības priekšsēdētāja **Nelliņa Kleinberga**, Tērvetes novada pašvaldības priekšsēdētāja **Dace Reinika**, Vārkavas novada pašvaldības priekšsēdētāja **Anita Brakovska**, Vecpiebalgas novada pašvaldības priekšsēdētāja **Ella Frīdvalde-Andersone** un Viļānu novada pašvaldības priekšsēdētāja **Jekaterina Ivanova**.

Ievēlēto deputātu statistika pēc dzimuma

Gads	Vīrieši	Sievietes
2001.	58,85%	41,15%
2005.	54,7%	45,3%
2009.	64,25%	35,75%
2013.	68,67%	31,33%

Pirms reformas mēs bijām līderi ES, otrajā vietā esošā Zviedrija bija tālu aiz mums pēc pašvaldību vadītāju sieviešu skaita. Pēc reformas mums aizgāja priekšā vairākas valstis. Tas liecina, ka pašvaldību demokrātija (dzimumu līdzsvars ir viens no mēriem) samazinājusies. Tā ir viela pārdomām.

PAR LIKUMIEM – CILVĒKU VALODĀ

Gatavojot rokasgrāmatu, LPS padomnieki apkopoja jautājumus, kas radušies un, iespējams, varētu rasties jaunievēlētajiem deputātiem. Atbildēt uz tiem apņēmas LPS neapstrīdētā autoritāte un “pašvaldību enciklopēdija” – vecākais padomnieks (viņš arī Latvijas Universitātes profesors) **MĀRIS PŪĶIS**.

Šo materiālu nav pamata uzskatīt par interviju vai sarunu šā vārda vispārpieņemtajā izpratnē, jo žanrs paredz līdzvērtīgu pretspēlētāju. Šoreiz es, **Daina Oliņa**, tikai godprātīgi centos atšifrēt diktofonā ierakstītās atbildes. Iespējams, ka tās var vērtēt gan kā objektīvas, gan vietumis subjektīvas, taču jebkurā gadījumā – absolūti godīgas un ilggadējā praksē, kā arī plašajā teorētisko zinību bagāžā balstītas. Turklāt tādas, kas jau iepriekš norāda uz iespējamiem zemūdens strāvjiem, ar kuriem negribēti var saskarties pašvaldības deputāts.

Atjaunotajā Latvijas brīvvalstī valda pārmērīga “likumošana” – ap pieciem tūkstošiem normatīvo aktu (spēkā esošie likumi un MK noteikumi) – pārzināt visus nav pa spēkam nevienam juristam, turklāt nereti likumi ir pretrunā cits citam. Vai tādēļ, lai palīdzētu gudriem un apsviedīgiem juristiem, izvēloties “īsto” likuma interpretāciju, uzvarēt ikvienā tiesas prāvā?

Protams, jautājumi pieļāva arī pavisam citādu atbildes formu – striktu likumu un citu normatīvo aktu pantu uzskaitījumu. Tomēr sarunā būtiski bija Māra teiktie vārdi: *“Likumos viss ir norādīts precīzāk, taču cilvēkiem grūtāk saprotami.”*

Jaunā amata pamatnoteikumi

No kādām daļām sastāv politisko amatpersonu atalgojums? Kas to nosaka un kādās robežās to var noteikt?

Jautājums detalizēti izklāstīts Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumā, kas rūpīgi jāizstudē. Tiek uzskatīts, ka atalgojumu veido darba samaksa, sociālās garantijas, atvaļinājumi, savukārt darba samaksa ir mēnešalga, piemaksas, prēmijas un naudas balvas un sociālās garantijas – pabalsti, kompensācijas, apdrošināšana. Svarīgs ir princips, ka atalgojumu amatpersonām nosaka dome. Šī kārtība saglabāta arī likumā “Par pašvaldībām”, tomēr domes iespējas variēt ierobežo iepriekšminētais atlīdzības likums. Pašlaik Vienotā atalgojuma likums nosaka, piemēram, atalgojuma,

piemaksu un prēmiju robežas, kam piemēro koeficientu sistēmu attiecībā pret vidējo darba samaksu valstī. Likums nosaka maksimālās likmes, piemēram, priekšsēdētāja atalgojuma koeficients ir 3,64, deputātam – 1,2. Kāpēc pašvaldības deputātam vispār maksā algu? Savā darbavietā viņam līgumā noteikts konkrēts darba stundu skaits, ko viņš, esot arī vēlētā amatā, nevarēs nostrādāt pilnībā. Lai neciestu materiālos zaudējumus, noteikta samaksa par darbu domē.

Vai var ieviest savai pašvaldībai raksturīgu personāla motivācijas kārtību?

Īstenībā vajadzētu rīkoties tieši tā, jo sava kārtība motivācijai būs lielā pašvaldībā, piemēram, Rīgā, sava – nelielā. Bez darba algas ir vēl dažādi labuma veidi, kurus lielākā vai mazākā mērā vēlams formalizēt, lai darbiniekiem būtu skaidri principi, pēc kuriem vienus kolēģus atbalsta, bet citus ne. Tomēr neiesakām pakļauties valdības spiedienam, ko tā cītīgi cenšas uzspiest pēdējo piecu gadu laikā, ka visur un visiem jābūt vienādi motivācijas kārtībai. Abstrakta taisnīguma vārdā rosina tādu kārtību, lai garantētu, ka par vienu un to pašu darbu visā valstī tiktu saņemta vienāda atlīdzība. Šis uzskats vērtējams par gluži vai reliģisku uzstādījumu, kas izriet no kristīgā sociālisma, taču neviens likums jums neliek tā darīt. Pieredze liecina, ka tieši **atšķirīgas sistēmas var būt visefektīvākās**, jo balstās konkrētā kolektīva situācijā, tā īpatnībās. Tie politiķi, kas patiesi vēlas taupīt iedzīvotājiem domāto naudu, nekad necentīsies piemērot visā valstī vienotu kārtību, jo tādā veidā izmaksas nevar optimizēt.

Vai politiķim jāslēdz darba līgums?

Politiskā amatpersona (priekšsēdētājs un deputāti) neslēdz darba līgumu, gluži tāpat kā to nedara Valsts prezidents, Ministru prezidents un Saeimas deputāts. Viņš stājas darbā vai zaudē savu amatu likumā noteiktajā kārtībā, speciālu līgumu vai rīkojumu nevajag. Ja gadījumā viņš savieno šo amatu (saskaņā ar likumā atļauto) ar citu darbu, par kuru saņem atalgojumu, tad nepieciešams darba līgums par blakusdarbu.

Vai var pieņemt dāvanas?

Var, noteikumi sīki regulēti Valsts un pašvaldību amatpersonu interešu konflikta novēršanas likumā. Dažkārt papildu nosacījumus var noteikt arī dome. Lielākoties tiek ierobežots dāvanas vērtības apjoms, kā arī tiek paredzēti noteikumi, kur dāvanu uzglabā.

Vai jāievēro darba laiks?

Parasti politiķiem nav noteikts darba laiks, izņemot konkrētu sēžu norises laiku vai apmeklētāju pieņemšanas stundas. Savus “tautas kalpa” pienākumus politiķis

pilda 24 stundas diennaktī. Nav ētiski aizbildināties ar to, ka darba laiks beidzies. Izpildvarai bieži vien ir noteikts darba laiks, taču konkrētais darba līgums ar pašvaldību darbiniekiem var paredzēt nenormētu darba laiku.

Vai var izmantot personisko transportu darba vajadzībām?

Protams, ka var. Ja par to neprasa samaksu, ierobežojumu nav, taču iespējams slēgt nomas līgumu, kurā paredzēta noteikta atlīdzība. Šeit ieteicams ievērot samērību, jo var nākties žurnālistiem skaidrot atlīdzības apmēru, salīdzinot ar pašvaldībai piederoša vai konkursa kārtībā nomāta transportlīdzekļa pieejamību un izmaksām.

Vai radniekus var atstāt darbā vai pieņemt darbā?

Likums "Par pašvaldībām" to īpaši neregulē, taču likumā par interešu konflikta novēršanu ir ieteikums no tā izvairīties. Vajadzētu nošķirt divus gadījumus: kad radnieks strādājis domē vēl pirms ievēlēšanas amatā un kad šo cilvēku priekšsēdētājs pieņem, jau esot amatā. Otrajā gadījumā ieteikums – jautājuma izlemšanu virzīt uz domes sēdi arī tajos gadījumos, ja likums neparedz domes iesaistīšanos. Tad interešu konfliktam "mandāts" būs saņemts ne tikai no priekšnieka, bet arī deputātiem. Jāsaprot, ka interešu konflikts pats par sevi lielākā vai mazākā mērā ir neizbēgams, bet tas automātiski neizraisa korupciju. Likums iesaka no tā izvairīties, taču dažkārt tas radies no deputāta neatkarīgu iemeslu dēļ, citreiz ir objektīvi apstākļi, kas liek to nodot izvērtēšanai domei kā augstākajai pašvaldības lēmējvarai.

Vai var sastāvēt biedrībās un nodibinājumos?

Nekādu aizliegumu vai ierobežojumu nav – tāpat kā deputātam ir tiesības sastāvēt politiskajās partijās, viņš drīkst iesaistīties arī dažādos sabiedriskās darbības veidos. Cik lielā mērā deputāts var pārstāvēt noteiktu interešu grupu, netiek regulēts. Pašvaldība gan pārstāv visas vietējās sabiedrības intereses (atsevišķos gadījumos – arī valsts intereses), bet tas nenozīmē, ka deputātam nedrīkst būt citu interešu. Darbošanās biedrībās un nodibinājumos ir drīzāk apsveicama nekā noliedzama parādība.

Vai var nodarboties ar komercdarbību?

Likumā par interešu konflikta novēršanu uzskaitīta virkne ierobežojumu, taču tas nav principiāls aizliegums nodarboties ar komercdarbību. Nevienam uzņēmējam nav liegts kļūt par deputātu, tomēr pēc ievēlēšanas jāizvairās piedalīties pašvaldības lemtā par jautājumiem, kas saistīti ar uzņēmēja darbības sfēru. Nedrīkst balsot vai citādi ietekmēt lēmumus par labu sev piederošai komercsabiedrībai.

Vai var balsot par savu algu?

Normāla domes procedūra paredz, ka to ne tikai var, bet vajag darīt, kaut gan KNAB viedoklis ir atšķirīgs. Ja darba kārtībā iekļauts jautājums tikai par jūsu algu, tad nepieciešams atturēties. Ja balsojums skar visu deputātu atalgojumu, kuriozi būtu sadalīt lēmumu tik balsojumos, cik domē ir deputātu. Kopējā balsojumā ir jābalso, pat atturēties nebūtu loģiski. Ja visi atturēsies, pieņemot, ka atalgojuma sarakstā ir visu deputātu uzvārdi, lēmumu pieņemt neizdosies.

Vai var balsot par nozari, kurā iepriekš strādāts?

Šī problēma rodas bieži, piemēram, tad, ja par deputātu kļūst skolotājs, ārsts vai siltumapgādes uzņēmuma direktors. Jānošķir privātās un publiskās intereses. Ja agrāk esat strādājis šīs jomas privātā uzņēmumā, vajadzētu atturēties balsojumā, tomēr balsot par pašvaldībai piederošu skolu vai slimnīcu jums ir ne tikai tiesības, bet arī pienākums – jūs ievēlēja tāpēc, ka savā sfērā kaut ko solījāt, piemēram, atbalstīt savu skolu. Solījumi jāpilda, nav loģiski nebalsot.

Kādas sociālās garantijas iespējamās kā bijušajam politiķim?

Pašlaik sociālās garantijas attiecas tikai uz priekšsēdētājiem, kuri ir bijuši amatā ne mazāk kā divus sasaukumus. Šīs garantijas nosaka Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likuma 15¹. pants. Īpašās garantijas ievieša, rūpējoties par pirmo sasaukumu deputātiem, kuriem deviņdesmitajos gados nereti bija ļoti mazas algas. Aizejot pensijā no politiskā amata, viņu pensijas līmenis bija ļoti zems. Jautājumu par īstām sociālajām garantijām šā vārda visplašākajā nozīmē būtu jārisina nākotnē.

Kādus amatus var apvienot ar domes priekšsēdētāja amatu vai ar citas pamatdarbā esošas amatpersonas amatu?

Vispārējais princips valsts pārvaldē nosaka, ka priekšsēdētājam ir tikai viena augstākstāvoša institūcija – dome. Teorētiski iespējama konstrukcija, kad likums par aizliegumiem netiek ievērots, bet domes lēmums nopamato, kāpēc šāda atļauja ir dota. Ja visas institūcijas šādu lēmumu atzīs par likumīgu, problēmas nevar rasties, arī ieņemot citu amatu.

Atšķirībā no iepriekšējiem sasaukumiem jaunajiem deputātiem amatu savienošanas gadījumos jāievēro virkne ierobežojumu un aizliegumu (*skatiet 2013. gada*

21. februārī pieņemtos grozījumus likumā “Par pašvaldībām”, īpaši 38. panta 2. daļu!). Likumā gan viss aprakstīts precīzāk, bet, iespējams, tāpēc neskaidrāk. Ar pretkorupcijas galvenā “sargsuņa” KNAB skaidrojumu par šiem grozījumiem detalizēti var iepazīties: <http://knab.gov.lv/lv/education/interpretations/>.

Nav racionāla iemesla, lai pašvaldībā lēmējvaru nodalītu no izpildvaras. Pašreizējie centieni varas nodalīt nav radušies demokrātijas mīlestības dēļ, bet gan cenšoties mazināt pašvaldības domes nozīmi un pastiprināt centrālās valdības ietekmi uz vietējiem lēmumiem.

Vai var izveidot tādas administratīvās struktūras, kā vēlas dome?

Jā, var! Vispārējās normas te pieļauj pilnīgu interpretācijas un rīcības brīvību, ja vien nav īpašas norādes speciālajos likumos, piemēram, speciālās normas var paredzēt to, ka sociālās struktūras saucas par “dienestu”. Šāds regulējums jāievēro, taču citādi pašvaldībai ir absolūti brīva izvēle. Ne velti gandrīz pēc katrām vēlēšanām pašvaldība maina savu administratīvo struktūru, lai tā atbilstu politisko spēku samēriem. Par to nav jākaunas, tieši tā vajag rīkoties.

Vai var patstāvīgi noteikt izpilddirektora kompetences?

Jā, var, tikai jāievēro tās normas, kas likumā “Par pašvaldībām” ietvertas izpilddirektora kompetenču visai garajā sarakstā. Tomēr pašvaldības šīs normas konkrētīzē un reizēm visai plaši. Tā dažās pašvaldībās panāk situāciju, kad domes priekšsēdētājam visai maz jāiejaucas pašvaldības struktūru darbā, ļaujot lielāko daļu lēmumu risināt izpilddirektoram, turpretim citās pašvaldībās izpilddirektora kompetences sašaurina, un atbilstoši likumam galvenā persona un faktiskais administrācijas vadītājs ir domes priekšsēdētājs.

Uzsākot darbu domē

Kā tiek organizēts lēmumu pieņemšanas process pašvaldībā?

Lielos vilcienos to regulē likums “Par pašvaldībām”. Nākamo regulējumu ietver konkrētās pašvaldības nolikums. Lēmumu pieņemšanas process lielākoties ir šāds: iniciatīva nāk “no augšas” – no deputātu domes kā galvenā varas pārstāvja. Izpildvarai jāpilda jaunie domes uzdevumi. Tiek sastādīts plāns, un izpildvaras struktūru vadītāji ir atbildīgi par domes pieņemto lēmumu īstenošanu.

Komitejās, kur šos lēmumus izstrādā un par tiem diskutē, gan var piedalīties arī sabiedrības pārstāvji, taču dialogs komitejā pārsvarā risinās pašu deputātu un speciālistu vidū. Gadījumos, ja jautājums komitejā ir apspriests un pieņemts bez lielām iebildēm, nereti domes sēdē pie tā vairs īpaši nepakavējas. Ja bijušas domstarpības jau komitejā, tad labāk jautājumu un izpildvaras, piemēram, finansistu iebildes izskatīt vēlreiz komitejā un tikai tad izvirzīt balsošanai domē. Tas nav obligāti, bet pieredzējuši priekšsēdētāji dažkārt dara tieši tā.

Kas var iesniegt lēmumprojektus izskatīšanai domes sēdēs?

Šis jautājums nav izlemjams nolikumā, jo tas precīzi noteikts likuma “Par pašvaldībām” 33. pantā. To drīkst darīt ikviens deputāts, arī priekšsēdētājs. Nolikums var paredzēt lēmuma projekta izskatīšanas kārtību. Daudzās pašvaldībās nolikums gan paredz tiesības katram deputātam iesniegt lēmumprojektu, kā paredz likums, tomēr nosaka, ka iepriekš tas jāizskata komitejā, lai iegūtu juristu un finansistu atzinumu. Nevar tā, ka no rīta uz papīra lapas uzskribelēta ideja jau pēcpusdienā jāpieņem visiem deputātiem. Izņēmuma gadījumi, protams, var būt vienmēr.

Kā noformējami un iesniedzami lēmumu projekti izskatīšanai domes sēdēs?

Tas ir jau minētais nolikuma un reglamenta jautājums. Skaidrs, ka lēmuma projektam jābūt pieejamam vairākas dienas pirms sēdes, lai iedzīvotāji varētu ar to iepazīties un darīt zināmu savu viedokli. Ne mazāk svarīgi ir iepazīstināt ar lēmumprojektiem opozīcijas frakcijas deputātus. Ja opozīcija ir prasmīga, tā centienus slēpt informāciju izmanto savā labā.

Vai var ierosināt sēdē jautājumus, ko priekšsēdētājs iepriekš nav iekļāvis darba kārtībā?

Jā, var. Nepieciešams tikai domes atbalsts. Atsevišķos gadījumos dome var uzskatīt, ka jautājums iepriekš jāsapagatavo, tāpēc jūsu iecere neīstenosies. Taču šajā gadījumā vēlreiz tiek apliecināts princips, ka dome var visu, kas atļauts pašvaldībai.

Kāda ir pastāvīgo komiteju loma domes darbā?

Domē lēmumus bieži pieņem vienā lasījumā. Lai lēmums būtu kvalitatīvs, tas iepriekš jāapspiež. Pastāvīgā komiteja ir forums, kurā notiek iepriekšējās diskusijas, un tā ir komitejas galvenā loma. Senāk komiteju sēdes bija slēgtas, bet tagad tās ir atklātas. Nevar noliegt, ka arī slēgtajām sēdēm bija sava nozīme – iespējams, sarunas tajās ritēja atklātāk un asāk, jo žurnālisti par to neuzzināja. Pašlaik atklātā sēdē jācenšas uzvesties korektāk. Pašvaldības nolikumā gan iespējams atsevišķos gadījumos paredzēt sēdes slēgto daļu, taču iedzīvotājiem ir tiesības interesēties un noskaidrot, kādu jautājumu tur izskata. Foruma daļa, kur sastopas politiķu viedokļi, ir komitejas sēdes galvenā daļa.

Komitejai gan ir vēl vairākas citas lomas. Viena no tām ir kontrolējošā – komiteja kontrolē izpildvaras darbu savā jomā. Deputāti iedziļinās un seko attiecīgo iestāžu un speciālistu darbam. Nolikums var deputātiem neatļaut dot tiešus rīkojumus, jaucoties izpildvaras lietās, piemēram, izlemt, kuru cilvēku uzņemt dzīvokļu rindā, kuram piešķirt dzīvokli utt. Taču citās pašvaldībās nolikums var to pieļaut. Visu nosaka domes izvēlētais vadības modelis. Katram zinātniekam vai praktiķim ir savs viedoklis par to, kā ir pareizāk, un likums nenovelk stingras robežas. Vienlaikus nolikumam būtu jāaizsargā darbinieki pret deputātu pārlieku patvaļu.

Vai pastāvīgās komitejas var pieņemt lēmumus?

Likuma "Par pašvaldībām" 21. pantā ir garš saraksts, kurā apkopotas domes ekskluzīvās funkcijas. Neviens cits, ieskaitot pat Ministru kabinetu un Valsts prezidentu, šos jautājumus domes vietā lemt nedrīkst. Tāpat kā nav paredzēta tāda kārtība, ka komiteja lemj domes vietā. Normālā procedūrā katru lēmumu sagatavo domes komiteja, tomēr tas nav galīgs. Attiecībā par citiem lēmumiem, kad komiteja kaut ko dara izpildvaras vārdā, šīm darbībām nolikumā jābūt strikti noteiktām un ierobežotām. Latvijas valstī pieņemtā kārtība paredz: vispārēja rakstura normatīvajos aktos rakstītais ir spēkā un jāpilda visiem. Tā kā pašvaldības nolikums ir šāds dokuments, tad gadījumos, ja tajā ir ierakstītas tiesības kādus lēmumus pieņemt arī komitejai, to var darīt. Šādi lēmumi būs spēkā līdz brīdim, kamēr attiecīgais nolikuma punkts nav atcelts. Tomēr lēmumu pieņemšanas tiesības komitejām rekomendēt nav pamata. Citiem vārdiem sakot – komiteja nevar izlemt jautājumus, kas ir ekskluzīvā domes kompetencē (bet tā šos jautājumus "gatavo").

Cik pastāvīgajās komitejās piedalīties?

Ja deputāta amats nav pamatdarbs, skaidrs, ka ierobežojumus noteiks cilvēka laika limits – brīvās stundas ārpus darba laika. Visbiežāk deputāti piedalās vienā vai divās komitejās, taču likums skaitu neierobežo. Komiteju skaitu var regulēt pašvaldības nolikums.

Vai ir kādi ierobežojumi deputāta darbībai domes izveidotajās komisijās un darba grupās?

Speciālu ierobežojumu nav, izņemot vispārējos ierobežojumus, kas saistās ar interešu konfliktu un tamlīdzīgi. Tomēr dome var pieņemt ierobežojumus, ka deputāts drīkst būt dalībnieks tikai noteiktā skaitā komisiju un grupu. Protams, neviens viņu nedrīkst atturēt no līdzdalības vēl citās komisijās, jo atgādinu – deputāts tu esi 24 stundas diennaktī un jebkurā laikā vēlētājiem var būt vajadzīgs tavs padoms un palīdzība. Taču darbs "virsnormas" komisijās tad notiek bez samaksas. Tāpat "virsnormas" komitejās nebūs formālu balsstiesību, tomēr nevienam nav tiesību izslēgt no diskusijas un nedot vārdu.

Kad jābūt pieejamiem pastāvīgās komitejas materiāliem?

Vēlamā situācija – materiāli jāizsūta vismaz vairākas dienas pirms komitejas sēdes. Dažkārt šo kārtību ieraksta nolikumā, dodot formālu iespēju jautājumu neizskatīt, ja dokumenti nav bijuši pieejami laikus.

Vai piedalīties pašvaldības komisijās?

Tas nav obligāti. Praksē deputāti parasti mēdz piedalīties komisijās, kurās jautājumi skar viņu darbības vai interešu sfēru. Tā ir papildu aktivitāte.

Problēmsituācijas domes darbā

Vai vienmēr jāpilda valdības politika?

Pašvaldības pilda gan savas autonomās funkcijas, kad galvenais kritērijs ir vietējo iedzīvotāju intereses un vēlētājiem dotie solījumi, gan funkcijas, ko tai deleģējis valsts. Autonomo funkciju blokā jāievēro valsts likumi, un vēlams rūpīgi iepazīties ar visām valsts politikas nostādnēm, bet tās nav obligātas. 99 procentos gadījumu pašvaldību deputāti domā līdzīgi centrālajai valdībai un tāpēc pilda valsts politiku. Tomēr autonomo funkciju jomā var būt gadījumi, kad pašvaldību deputāti izmanto savas **tiesības rīkoties pretēji**, ja vien to neaizliedz likums. Pildot valsts deleģēto funkciju, par kuru valsts iedalījusi līdzekļus, jums **nav tiesību** uz citu viedokli. Varat tikai sniegt ierosinājumus mainīt konkrēto politiku.

Vai jāklausa ministrijas viedoklim, ja saistošie noteikumi ir nelikumīgi?

Pēc pašvaldības saistošo noteikumu pieņemšanas iestājas noteikts pārdomu periods – līdz noteikumu publicēšanas brīdim. Šajā laikposmā varat saņemt formālu vai neformālu ministrijas viedokli, kas atzīst par nepareizu kādu noteikumu punktu vai noteikumus kopumā. Katrs godprātīgs deputāts un dome sāks pārdomāt savu lēmumu. Tomēr dzīvē iespējami divi gadījumi – reizēm tiešām noteikumos ir kāda aplamība, bet reizēm kļūdās ministrija vai jautājums tiek politizēts kādas grupas interesēs. Pilnībā bez vērtējuma piekrist ministrijas viedoklim nevajadzētu, bet izvērtēt gan vajag. Ministrijas vēstuli ignorēt nedrīkst, tomēr pēc izvērtēšanas **pašvaldības deputātiem un domei ir tiesības uzņemties politisko atbildību par savu lēmumu un neklausīt iebildēm**. Tad savukārt ministrijai būs viela pārdomām.

Ko darīt, ja ministrs ar rīkojumu aptur pašvaldības saistošo noteikumu normas darbību?

Atbilde ir līdzīga iepriekšējai, bet ministra rīkojumam šajā gadījumā ir sekas. Ja jūs neko nedarīsiet, pēc laika norma vairs nedarbosies. Ja nepiekrītat ministra viedoklim, tad ir iespējams savu viedokli aizstāvēt Satversmes tiesā. Domes priekšsēdētājam divu nedēļu laikā pēc ministra rīkojuma saņemšanas jāsauc domes ārkārtas sēde, kurā jāizskata jautājums par attiecīgo saistošo noteikumu vai cita normatīvā akta vai tā atsevišķu punktu atcelšanu. Ja dome nepieņem lēmumu par šo

saistošo noteikumu vai cita normatīvā akta vai tā atsevišķu punktu atcelšanu, tai triju mēnešu laikā pēc vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra rīkojuma saņemšanas jāiesniedz Satversmes tiesā pieteikums par ministra rīkojuma atcelšanu.

Ko darīt, ja ministrs atceļ pašvaldības saistošos noteikumus?

Šajā gadījumā ieteicams pievērst preses uzmanību tam, ka ministrs nepietiekami pārzina likumus. Atcelt tos viņam nav pilnvaru, viņš var vienīgi apturēt. Latvijas likumdošana šajā jomā ir atbilstoša Eiropas Vietējo pašvaldību hartai – neviens cits nevar lemt domes ekskluzīvās kompetences jautājumus.

Ko darīt, ja Ministru kabinets pārkāpj likumu?

Šeit nav runa par apzinātu vēlmi pārkāpt likumu. To ir tik daudz, ka var gadīties tos pārkāpt dabiski – nezināšanas dēļ. Arī tāpēc, ka neviens jurists nav spējīgs detalizēti pārzināt vairāk nekā pusotru tūkstoši likumu un vairāk nekā trīsarpus tūkstošus Ministru kabineta noteikumu, papildus tam vēl Eiropas Savienības regulas un citus. Tāpēc nereti “bez nodoma” sanāk pārkāpt kādu no normām, un likums nosaka, kā tādā gadījumā rīkoties. Ja Ministru kabinets izdevis noteikumus, jūs nedrīkstat tos nepildīt pat tad, ja saskatāt tajos pretrunas ar kādu citu likumu vai starptautiskajām tiesībām. Jums kā publiskai amatpersonai “nepildīšana” var izpausties citā veidā – varat mēģināt atlikt lēmuma pieņemšanu, kas balstās uz Ministru kabineta nelikumīgu darbību, vienlaikus informējot atbildīgo ministriju par savu atklājumu un aicinot to novērst. Ja valsts ierēdņi nerīkojas atbilstoši, MK noteikumus var pārsūdzēt Satversmes tiesā. Abi šie risinājumi demokrātiskā iekārtā ir ne tikai iespējami, bet pat vēlami.

Reizēm gan nākas rūpīgi apsvērt, kā rīkoties tad, ja jums nodara pāri. Nav noslēpums, ka pašvaldība ir daļēji atkarīga no valsts finanšu politikas, un tā ne vienmēr ir objektīva. Līdz ar to jāizdara izvēle – strīdēties vai ne, jo katrs strīdnieks riskē iegūt nelabvēlību kādā jautājumā, kas skar finanses. Sabiedrības un Latvijas interesēs tomēr būtu jācinās, lai novērstu ikvienu nelikumību.

Ko darīt, ja Saeima pārkāpj likumu?

Saeima darbojas suverēni un drīkst pārkāpt likumu, pieņemot jaunu likumu. No otras puses, Saeima nedrīkst pārkāpt starptautiskos līgumus un likumus, piemēram, Eiropas Vietējo pašvaldību hartu. Procedūra ir līdzīga tai, ko skaidrojām attiecībā par Ministru kabinetu. Viens risinājums – telefoniski norādīt uz atklāto pārkāpumu. Iespējams, ka šis būs pats ātrākais ceļš pretim izmaiņām. Otrs, oficiāli ieteiktais ceļš, ko paredz likums “Par pašvaldībām”, – jūs griežaties pie sava atbildīgā ministra un ziņojat viņam. Trešais risinājuma ceļš, ko arī paredz šis likums – vērsties Satversmes tiesā ar iesniegumu, ka Saeimas pieņemtais likums pārkāpj kādu starptautisko normu.

Vai jāsaņemo sava darbība ar partiju (vēlētāju sarakstu), no kuras deputāts ievēlēts?

Formāli šādas prasības nav arī Saeimas deputātam. Demokrātijas princips neparedz obligātu saskaņošanu. No otras puses, ja gadījumā jūs neklausāt savas partijas nostājai, ieteicams publiski skaidrot savu rīcību. Tomēr, piekrītot kandidēt partijas vai vēlētāju apvienības sarakstā, jūsu morālais pienākums liek atskaitīties par savas rīcības motivāciju. Būtu labi atskaitīties pat tad, ja vairākums partijas biedru jums nepiekrīt. Jebkurā gadījumā tautas dotais mandāts ļauj jums lemt un rīkoties patstāvīgi, taču pienākums liek atskaitīties gan vēlētājiem, gan partijas biedriem.

Kādi jautājumi jārosina Latvijas Pašvaldību savienībai?

Saskaņā ar pašreizējo kārtību Pašvaldību savienībai ir mandāts pārstāvēt pašvaldību kopīgās intereses. Tam ir sava skaistā puse, kad visām pašvaldībām izdēvies nonākt pie kopīga viedokļa. Tomēr nereti dienaskārtībā izvirzās jautājumi, kuros pašvaldības ir konkurentu attiecībās un nav pamata cerēt uz vienotu viedokli. Šajos gadījumos LPS, ja arī pauž viedokli, tad darbojas kā visu pušu lobists – skaidro medijiem un Saeimai, ka šajā jautājumā pastāv vairāki viedokļi, vienlaikus izklāstot atšķirību cēloņus. Ja jūsu viedoklis nesakrīt ar vairākuma viedokli, jums ir tiesības to aizstāvēt arī šaurākas grupas (piemēram, pierobežu pašvaldību apvienības) vārdā. Ne vienmēr obligāti jāiesaista LPS, iespējams mēģināt jautājuma virzību ietekmēt arī paša spēkiem. Tomēr pieredze liecina, ka gadījumos, kad LPS pauž daudzu vai visu pašvaldību viedokli, ar to vairāk rēķinās.

Kā notiek jautājumu virzība LPS?

Latvijas Pašvaldību savienība ir stabila un pietiekami attīstīta organizācija. Ilggadējiem pašvaldību vadītājiem un daudziem deputātiem šī sistēma labi pazīstama. LPS ir atklāta organizācija, un vienkāršākais veids, kā risināt savas pašvaldības problēmu, ir piezvanīt vai ierasties Rīgā, Mazajā Pils ielā 1. To diezgan brīvi var darīt pie jebkura padomnieka. Tomēr pastāv arī formālais ceļš – rakstīt vēstuli un saņemt uz to atbildi ar LPS priekšsēža parakstu.

Kādi varētu būt ieteikumi? Tiklīdz radusies problēma, ar ko pašvaldība netiek galā saviem spēkiem, nekavējoties vērsties Pašvaldību savienībā pie atbilstošās jomas padomnieka. Iespējams, ka viņš uzreiz zinās atbildi, vai šo problēmu pašlaik valstī risina un cik tālu ir risinājums. Ja jautājums jau kļuvis publiski aktuāls, pašvaldības pārstāvis var rosināt to izskatīt komitejas sēdē. Gadījumos, kad kādas pašvaldības pārstāvis ir uzaicināts piedalīties valdības sēdē, viņam ir brīva izvēle – iepriekš nākt konsultēties ar LPS speciālistiem vai nenākt. Tas nav pienākums. Turklāt iespējami gadījumi, kad konkrētas pašvaldības viedoklis atšķiras no LPS uzskatiem šajā jautājumā.

Kaut arī jau minēju, ka LPS maksimāli cenšas izvairīties no konfrontācijām, meklējot vienotu risinājumu, dzīvē tas nekad nevar būt iespējams par visiem simts procentiem. Tomēr vislabākos panākumus dažādās valdības darba grupās var gūt tad, ja ieinteresētās pašvaldības saskaņo viedokļus savā starpā. Ja vairākas pašvaldības pauž līdzīgu viedokli, tas mudina ieklausīties. LPS ir

pieredze veidot arī plašākas "koalīcijas", īpaši ar darba devējiem, arodbiedrībām un zinātniekiem.

LPS politiku vislabāk var ietekmēt, piedaloties komiteju sēdēs, jo komitejas gatavo priekšlikumus Domes sēdēm un kongresiem. Protams, gan Domē, gan kongresā ir iespēja paust kādu nule dzimušu ideju, tomēr lielākus panākumus var gūt, iepriekš rodot plašāku atbalstu savai idejai starp pārējām pašvaldībām.

Kādi jautājumi jārisina caur nozaru ministrijām?

Nozaru ministrijām nav tiesību komandēt pašvaldības, kaut arī laiku pa laikam atrodas "speciālisti", kas mēģina tieši ietekmēt kādu pašvaldību rīkoties pēc ministrijas ierēdņu ieskatiem. Vienlaikus pašvaldību speciālisti ir aktīvi cilvēki, kuriem nav liegts sadarboties ar ministriju speciālistiem. LPS piedāvā iespēju darboties un paust savu viedokli komitejās, taču dažkārt ministrijas savās darba grupās mēdz iesaistīt aktīvus pašvaldību pārstāvjus. Tas nav aizliegts. Šai problēmai gan ir vēl otra puse – katra pašvaldība, saprotams, rūpējas par savām interesēm. Diemžēl finansēšanas sistēma Latvijā ir tikai pa pusei objektīva. Neobjektīvā daļa saistās ar investīcijām un dažādiem attīstības pasākumiem, kurus mēdz īstenot ministrijas, bet darbus īsteno pašvaldības. Šajā situācijā LPS būtu nekorekti rīkoties atsevišķas pašvaldības vārdā. Nekas cits neatliek kā pašiem iet un cīnīties, lai šo projektu īstenotu jūsu teritorijā.

Kādi jautājumi jārisina Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai?

Jau kopš deviņdesmitajiem gadiem Latvijā par valsts politiku pašvaldībās atbild viena ministrija. VARAM gan atbild ne tikai par pašvaldībām, bet arī par reģionālās attīstības valsts politiku un valsts politiku vides jautājumos. Abos pēdējos VARAM pilda nozares ministrijas lomu. LPS sarunas ar viņiem notiek tāpat kā ar citu nozaru ministrijām.

Svarīgi saprast VARAM lomu attiecībā uz pašvaldībām. Nācies dzirdēt vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra paziņojumu, ka viņš pārstāv pašvaldības. Tas principā nevar būt taisnība. Kā Ministru kabineta loceklis viņš nedrīkst būt pašvaldību pārstāvis, viņš pārstāv Ministru kabinetu, kur tiek pieņemta centrālās valdības politika. Dažkārt ministram, kura iepriekšējo pieredzi veidojis darbs pašvaldībā, cilvēciski var likties, ka viņš pārstāv pašvaldību intereses. Taču, ja Ministru kabinets nolems "kaitēt" pašvaldībām, tādām ministram neatliek nekā cits kā atkāpties vai aizstāvēt MK viedokli.

Ministra kompetence ir stingri noteikta. Viņam ir pārraudzības funkcijas pašvaldību saistošo noteikumu sakarā. Šo noteikumu juridiskie (nevis satura!) aspekti jārisina ar VARAM attiecīgo departamentu. Ministrijai uzticētas arī pašvaldību attīstības funkcijas. Gadījumos, kad pašvaldība nolemj reformēties – apvienoties ar kaimiņiem vai sadalīties, ir korekti informēt par to ministriju. Ne vienmēr ar to pietiek, dažkārt nākas cīnīties, taču pirmais korektais solis ir informēt, cerot uz sadarbību.

Ministrija pārstāv pašvaldības formālā procesā, kad pašvaldība iebilst pret citas ministrijas šķietamu neli-

kumību. Formālās pārstāvniecības funkcijas VARAM ir arī tajos gadījumos, kad cita ministrija atklājusi konkrētas pašvaldības aplamu rīcību tās nozarē. VARAM šajos gadījumos ir pastnieka loma. Pašvaldībai gan ir tiesības vērsties tieši, piemēram, Izglītības un zinātnes ministrijā, taču korektums prasa informēt arī VARAM.

Saziņa ar VARAM notiek arī gadījumos, kad ministrijai uzticēta konkrēta finansējuma sadale. Šobrīd tā ir atsevišķu ES programmu nauda, piemēram, pārrobežu sadarbības projekti, Šveices finansējums un citi. Tad pašvaldībai nākas risināt jautājumus ar ministriju vai tās pakļautībā esošo Valsts reģionālās attīstības aģentūru (VRAA).

Kā notiek dokumentu aprīte pašvaldībā?

Pirmais princips ir ievērot valsts likumus – par informācijas atklātumu, iedzīvotāju iesniegumu un sūdzību izskatīšanas kārtību un citus, kas regulē dokumentu aprīti valstī. Neviens pašvaldības dokuments nedrīkst būt pretrunā ar šiem likumiem. No otras puses, katra pašvaldība atsevišķus elementus var noregulēt savā nolikumā, taču tam nav obligāti jāregulē dokumentu aprīte. Tomēr daudzas pašvaldības dokumentu aprītes jautājumu uzskata par pietiekami svarīgu, tāpēc iekļauj nolikumā. Visās pašvaldībās ir savs dokumentu aprītes reglaments, kam var būt nozīme konfliktu gadījumos, piemēram, tad, ja pašvaldība ignorējusi kāda iedzīvotāja vēstuli vai sūdzību un viņš vērsas tiesā. Precīzi noregulēta dokumentu aprīte palīdz vieglāk noteikt vainīgo gadījumos, ja nākas iedzīvotājam kompensēt zaudējumus. Dokumentu aprītē ir svarīgi ievērot termiņus, kā arī tiesību principus, un tas nozīmē – atbildēt iedzīvotājam, cik iespējams, ātri un paskaidrojot atteikuma (ja nepiekrīt iedzīvotāja vēlmei vai iniciatīvai) iemeslus. Šo kārtību pagaidām neviens vēl nav atcēlis.

Kāda ir pašvaldības nolikuma loma domes darba organizācijā?

Filozofisks jautājums. Kādreiz nolikums bija iekšējais dokuments, arī likums "Par pašvaldībām" tam neparedzēja ārējā dokumenta statusu. Izmaiņas pieņēma vēlāk, vadoties pēc demokrātijas principiem. Pašvaldībā suverēns varas nesējs ir iedzīvotāji, tāpēc viņiem būtu jāzina, kā notiek jautājumu izskatīšana, kurš par ko atbild. Turklāt šie lēmumi skar iedzīvotājus. Nolikuma galvenā loma izriet no pašvaldību autonomijas pakāpes. Pagaidām vēl Latvijā, par laimi, lielā mērā tiek īstenotas Eiropas hartā ierakstītās pašvaldību autonomijas tiesības: **politiskā autonomija**, kas ļauj pašiem lemt un apstiprināt savu budžetu; **finanšu autonomija** – tikai pati pašvaldība var lemt par izmaiņām savā budžetā, tai ir sava nauda un savi ipašumi; **administratīvā autonomija** – pašvaldība ir tiesīga izveidot tādas iestādes, kādas tai vajadzīgas, nevis tādas, kas paredzētas "kaut kur", un no valdības puses ir nekorekti jautāties šajā procesā; **personāla autonomija** – pašvaldība pati pieņem un atlaiž darbiniekus. No šīm autonomijām izriet, ka nevar būt visām Latvijas pašvaldībām vienots nolikums. Lielai un mazai pašvaldībai nevar būt vienāds institūciju skaits; nevar būt vienāds nolikums visiem darbiniekiem visās pašvaldībās. Gudri rīkojas

tās pašvaldības, kas nevis piemeklē darbiniekus konkrētam nolikuma punktam, bet izvērtē darbinieku iespējas, piemērojot nolikumu tām. Nolikums nosaka arī tādu svarīgu jomu kā attiecības starp priekšsēdētāju un izpilddirektoru, starp komitejām un izpildvaru, nosaka iedzīvotāju sūdzību izskatīšanas kārtību u.c. Pašvaldībām gan jāpakļaujas vienotajiem visas valsts risinājumiem, bet vienlaikus tieši **nolikums paredz konkrētas pašvaldības specifiskās īpatnības, norāda uz to, ar ko šī pašvaldība atšķiras no citām.**

Vai var pajauties uz pašvaldības jurista viedokli?

Protams, katrs speciālists pašvaldībā dara savu darbu. Jurists noteikti ir izstudējis vairāk likumu nekā priekšsēdētājs vai deputāti. Tomēr, kā jau teicu, neviens nevar būt izlasījis visus normatīvos aktus, **tāpēc pilnīgi droši nevar pajauties ne uz viena jurista, pat Saeimas Juridiskā biroja priekšnieka viedokli.** Pašvaldību darbu nereti sarežģī fakts, ka augstskolās, gatavojot nākamos juristus, mazliet nepareizi traktē Pašvaldību likuma nianšes. Galvenokārt šis “mazliet nepareizi” skar attiecības starp valsti un pašvaldībām. Dažkārt juristi pārāk tieši cenšas piemērot Valsts pārvaldes iekārtas likumu. Šā likuma normām iespējamas vairākas interpretācijas – jūs varat tos lasīt kā cilvēks, kurš pārzina Eiropas Vietējo pašvaldību hartu un tic tam, ka Saeima, to ratificējot, apņēmusies Latvijas likumus lasīt saskaņoti ar hartas prasībām. Tas maina interpretāciju. Diemžēl juristi ir bez vainas vainīgi, jo viņiem augstskolā tas nav mācīts. Gudri būtu nevis noliegt pašvaldības jurista apgalvojumus, bet vērtēt tos uzmanīgi. Par atsevišķiem šaubīgiem gadījumiem vērts konsultēties LPS. **Puse no Latvijas pašvaldību problēmām rodas tāpēc, ka valsts iestādes iedomājas, ka pašvaldības ir tām pakļautas. Tas neatbilst patiesībai!**

Vai var pajauties uz VARAM juristu vērtējumu?

Lielā mērā var, tomēr dažkārt ieteicams pārbaudīt, sevišķi tad, ja ministrija apstrīd pašvaldības saistošos noteikumus. Ir arī virkne jutīgu jautājumu, kurus nereti skaidrot apņemas ieinteresētās jomas juristi. Tā, piemēram, likuma normas, kas “dod maizi” KNAB darbiniekiem, viņi nedrīkstētu komentēt, jo atrodas interešu konfliktā. Tāpēc uzmanīgi jāizturas arī pret VARAM juristu vērtējumu, tomēr vairākumā gadījumu tas ir atbilstošs, šie juristi ir zinošāki par jums.

Kam jāiesniedz priekšlikumi par grozījumiem likumos un MK noteikumos?

Neformāli tos var iesniegt jebkuram, kurš prot lobēt. Likums paredz divas formas: iesniegt priekšlikumu kolektīvi kā LPS priekšlikumu, kam ir citāds svars Saeimas komisijā, bet likumā “Par pašvaldībām” ierakstīts arī otrs ceļš, kas ikvienai pašvaldībai dod tiesības iesniegt savu priekšlikumu vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministram.

Vai jāpilda zemākas hierarhijas likums, kas ir pretrunā ar augstākas hierarhijas likumu?

Iespējamas divas situācijas. Viena rodas tad, ja pārstāvat varu – valsts vai pašvaldības. Likums jums ir jāpilda. Tomēr gadījumā, ja atklājat pretrunas starp šiem likumiem, jums nekavējoties par to jāinformē augstākstāvoša instance, un pašvaldības deputātam tā ir dome. Tomēr likums būtu jāpilda līdz brīdim, kamēr pretruna novērsta. Citāda situācija rodas, ja pretrunu atklāj kādas jomas speciālists. Privātpersonai var būt izdevīgi pildīt to vispārēja rakstura normatīvo aktu (likumu, MK noteikumus, pašvaldības saistošos noteikumus) starp pretrunīgajiem, kas privātpersonai labvēlīgāks!

Kad jāatturas no balsojuma?

Šim gadījumam atbilst konkrēts pants likumā par interešu konflikta novēršanu, tomēr pirms tam jāatbild uz jautājumu – kas ir radnieks. Tas var būt Civillikuma izpratnē un interešu konflikta novēršanas likuma izpratnē. Abu likumu traktējumā viena un tā pati persona tiktu traktēta atšķirīgi. Otra problēma saistās ar deputāta interesēm. Radnieks var ieņemt kādu posteni, ja viņš ir uzvarējis konkursā. Bez konkursa gan nedrīkstētu. Ja vien tas ir iespējams, tad labāk atturēties no balsojuma. Tomēr gadījumos, kad domes spēku samērs būs 50 pret 50, ir jābalso. Neviens likums arī neaizliedz balsot. Tas ir interpretācijas jautājums. Konkrēts piemērs no jaunajiem laikiem. Neliela pagasta domē ievēlēti septiņi deputāti, viens no tiem – skolas direktors. Trīs opozicionāri vienmēr balso pret. Budžeta apspriešanā nonāk līdz sadaļai par skolu. Ja viņš atturēsies, skola paliks bez līdzekļiem. Šajā gadījumā direktoram **ir jābalso**, jo to liek darīt veselais saprāts. Šis ir viens no iemesliem, kādēļ senāk bija populāri ētikas kodeksi. Tajā viss bija uzrakstīts un paredzēts, tikai mīkstākā formā. Un ar uzrakstīto varēja droši darboties – viena ētika saka tā, otra citādi, bet, ja vadīsies pēc likuma un nebalsos, tad četrus sasaukuma gadus skola nedabūs neko. Kur vēl dumjāks un primitīvāks likums! Un šādi gadījumi, strādājot pašvaldībā, var gadīties katru dienu.

Vai drīkst balsot par lēmumu, kuram nav finansiāla nodrošinājuma?

Formāli rakstīts, ka to nedrīkst. Atklājot šo nepilnību, jūs drīkstat publiski norādīt uz likuma “Par pašvaldībām” 42. pantu, kurā noliegts pieņemt šādus lēmumus. Līdz ar to formāli var iestāties atbildība (līdz pat kriminālai atbildībai, kaut gan grūti iztēloties šādu situāciju). Tā kā pašlaik balsošana norit personāli, tad, nobalsojot par likumā neatļauto, jūs varētu par to sodīt. Tomēr Latvijā kopš neatkarības atjaunošanas ir vairāk nekā 20 gadu prakse, kad **Saeima un Ministru kabinets** rāda pretēju piemēru – viņi **bieži pieņem lēmumus, kas nav finansiāli nodrošināti.** Ar sevišķi lielu entuziasmu viņi mēdz uzdot pašvaldībām jaunus uzdevumus bez finansiāla seguma. Tāpēc visticamāk, ka arī jums nekas nebūs, ja pieņemsiet šādu lēmumu, tomēr problēmas radīsies cilvēkiem, kuriem tas būs jāpilda. Un jābūt gatavam, ka šādu lēmumu pieņemšana mazinās uzticību pašvaldībai. Filozofiskā rekomendācija būtu to nedarīt, bet nereti politiķi rīkojas pretēji tai, jo viņiem ir savi argumenti.

Pašvaldību autonomās funkcijas un attīstības plānošana

Ko nozīmē pašvaldību autonomās un tām deleģētās funkcijas?

Autonomajai funkcijai ir divas pazīmes: pirmā – pašvaldībai nav saistoša valsts politika, tā pati nosaka savu politiku; otrā – finansējuma atšķirības. Ja tā minēta likuma "Par pašvaldībām" 15. pantā, tad tā jāfinansē no pašvaldības ieņēmumiem, izņemot likumā paredzētos speciālos gadījumus, piemēram, saistībā ar ceļiem. Kaut arī pašvaldības ceļu būvniecība ir autonomo funkciju skaitā, tomēr tiek paredzēts, ka finansējums nāk no valsts līdzekļiem. Parasti autonomā funkcija ir sasaistīta ar pašvaldības budžetu.

Deleģētā funkcija atšķiras ar to, ka atbildīga par to paliek valdība, pat tajos gadījumos, kad valdība tikai piešķir funkcijas izpildi. Normāli regulēšanas veids ir ar MK noteikumiem, taču teorētiski valdība var arī rakstīt vēstuli ar norādījumiem pašvaldībai (kā juridiskai personai). Jāsaprot, ka gadījumā, kad valdība raksta vēstuli deleģētās funkcijas jomā, kurai ir atbilstošs finansējums, tad vēstulē rakstītais ir jāpilda. Ja uzrakstīts rīkojums, tad, kā liecina prakse starp Aivaru Lembergu un Krišjāni Kariņu tā sauktajā Grīnberga lietā, rīkojums nav jāpilda. Tomēr gudra pašvaldība gadījumos, kad saskaras ar ministrijas vai ministra kļūdu, ne vienmēr meklēs kašķi un tiesāsies, labāk uz to korekti norādīt, jo arī ministri mēdz būt gados jauni, nepieredzējuši.

Galvenā atšķirība starp autonomajām un deleģētajām funkcijām meklējama politikas veidošanā – autonomās funkcijas nosaka pati pašvaldība, deleģētās – valsts. Abām kopīgs ir tas, ka likumos rakstītais jāizpilda. Tā kā likumos tiek ietvertas arī daudzas politiskas normas, nereti sanāk, ka autonomajai funkcijai viss jau ir iepriekš noteikts. Taču tā ir visu pašvaldību kopējā rūpe.

Vai kādam ir tiesības iejaukties pašvaldību autonomo funkciju īstenošanā?

Jā, ir, bet saskaņā ar hartu šīs tiesības formāli ir attiecībā uz likumības ievērošanu, pildot šo funkciju (neatkarīgi no tā, vai tā ir brīvprātīgi izvēlēta vai uzdota), tomēr likumi jāievēro. Tajā pašā laikā te ir pretruna, jo atsevišķos likumos, piemēram, Likumā par Valsts kontroli, paredzēts arī funkcijas lietderības vērtējums. Daudzi ministri gan to neņem vērā. Apskatījušies pašvaldībā notiekošo,

viņi sāk izvērtēt kādas funkcijas lietderīgumu. Arī Saeimas deputāti bieži to neņem vērā un pat sāk klasificēt pašvaldības pēc savas sapratnes – gudrajās un talantīgajās, inertajās un pat kaitīgajās. Kopumā pašvaldībai ir tiesības neņemt vērā gadījumus, kad kāds no malas sāk vērtēt tās autonomo funkciju lietderīgumu. Tomēr gudrāk būtu pamatot savu viedokli, lai kurš arī neapšaubītu tā lietderību. Laba vadības kultūra paredz reaģēt uz kritiku, tomēr obligāti pildīt dažādus ieteikumus nevajag.

Vai ir jāizstrādā pašvaldību investīciju plāns un tas jā-sasaista ar teritorijas attīstības plānu?

Formāli investīciju plāns nav jāizstrādā, ir jāizstrādā budžets. Investīciju plāna izstrāde ir brīvprātīga, tomēr katra pašvaldība zina, kur tuvākajā nākotnē paredzēts investēt budžeta līdzekļus, ko gatavojas remontēt. Labāk šo plānu izstrādāt, nākotnē tas varētu sakrist ar vidēja termiņa budžeta plānu. Daudzu pašvaldību investīciju plāns ir atklāts, sarakstā var iekļaut papildu objektus. Procedūra, kā tiek lemts par labu tai vai citai investīcijai, lielākoties ir caurspīdīga un vairāk vai mazāk atklāta. Lielākās pašvaldībās tas ir ļoti ieteicami, tomēr šo pieredzi vērts pārņemt arī mazākās pašvaldībās. Tad interneta mājaslapā katrs iedzīvotājs var noskaidrot pašvaldības nākotnes plānus. Attīstības plānā ietilpst arī daudzkas ārpus investīcijām, un pagaidām šī kārtība nav jāmaina, lai abi plāni precīzi sakristu. Naudas parasti ir maz, bet vēlmju daudz. Tomēr pašvaldībai varēs pārņemt kāda objekta būvi vai remontu, ja tā nebūs ietverta attīstības plānā.

Kādas ir pašvaldību attīstības iespējas pēckrīzes periodā?

Jārēķinās ar to, ka naudas attīstībai kļūs vēl mazāk. Izņēmuma gadījumā atsevišķām pašvaldībām var izdoties piesaistīt prāvākus līdzekļus no centrālā budžeta, taču lielākajam vairākumam līdzekļi jāmeklē pašiem. Kā? Pašvaldības nevis iegulda tirā veidā savus naudas resursus, bet pārējos resursus – tai piederošo īpašumu; tiesības, kuras var izmantot par labu vai sliktu vienam vai otram objektam; iespējas, attīstot infrastruktūru un cilvēkresursus. Sarunās ar privātiem investoriem, apziņoties, ka palīdzēt ar budžeta līdzekļiem nevarēsiet, ieteicams pārrunāt, kādā veidā jūs vēl varat sekmēt viņu darbību. Protams, ne visās pašvaldībās vērsas vienlīdz daudz investoru, dažā gan vērsas daudzi, bet neviens neliekas pieņemams, visi šķiet kaitīgi. Kuru investoru atzīt par derīgu, ir pašvaldības gudrības izpaušme. Skaidrs, ka tuvākajā nākotnē vairāk jādomā par privāto un publisko partnerību, dažādām koncesijām, kā arī par netiešiem sadarbības veidiem. Pilnīgāk jāizmanto tā saucamās valsts atbalsta formas, piemēram, *de minimis* prasības, kad varat kaut kādā veidā kaut ko sponsorēt, nepārkāpjot Eiropas Savienības kritērijus. Skaidrs ir viens – daudz vienkāršāk nodarboties ar attīstību, kad budžetā nauda ir, bet grūtāk, ja tās ir maz, tomēr neiespējami tas nav. Katram, kurš jūsu teritorijā izrāda kādu iniciatīvu, nav mazsvarīgi, ko dara pašvaldība.

Kādos gadījumos pašvaldība var izdot saistošos noteikumus?

Ir visai maz tādu jautājumu, kuros obligāti jāpieņem saistošie noteikumi. Tie ir gadījumi, kad saistošos noteikumus precīzi nosaka valsts likumā un to nepildītājs kļūst likuma pārkāpējs. Tomēr tas ir neliels skaits – mazāk par desmit gadījumu, un nav svarīgi, vai tā ir pašvaldības autonomā funkcija vai tai deleģētie pienākumi, saistošo noteikumu pieņemšana ir obligāta (Pašvaldību likuma 43. pants). Taču pārējos gadījumos **var izdot noteikumus par jebkuru pašvaldības autonomās kompetences jautājumu**. Arī par tām, kuras var traktēt par autonomajām funkcijām, bet kuras pašvaldībai tiek uzdotas citos likumos. Rodas gan strīdīgs jautājums, kā to interpretēt, jo citus likumus izdod formāli, neievērojot Pašvaldību likuma 8. pantu. Trešais gadījums ļauj pašvaldībai izdot saistošos noteikumus par funkcijām, kuras tā izvēlējusies brīvprātīgi. Šis jautājumu loks ir samērā plašs. Tomēr tos iespējams arī apstrīdēt, ja noteikumi nonāk pretrunā ar MK noteikumiem, bet pieņemti drīkst ļoti plašā jautājumu spektrā. Ja pašvaldības to pilnā mērā izmantotu, varētu rasties pat simtiem tūkstošu saistošo noteikumu. Par laimi, pašvaldības nemēdz pārāk aizrauties ar regulēšanu. Reizēm saistošos noteikumus nākas pieņemt ne par autonomajām funkcijām, bet tam pamatā parasti ir likuma pilnvarojums. No teiktā izriet, ka ir jābūt atsaucei, uz kādu normatīvo aktu balstās pieņemtie noteikumi. Tomēr administratīvo atbildību nevar noteikt par visiem gadījumiem, to var tikai likumā “Par pašvaldībām” uzskaitītajos gadījumos (43. pants).

Vai ir atšķirība saistošo noteikumu pieņemšanas procedūrās atkarībā no saistošo noteikumu veida?

Nav, saistošos noteikumus pieņem, balsojot domes sēdē. Ir gan atšķirības, kas noteiktas Pašvaldību likumā (63¹. pants) attiecībā uz obligāto sabiedrisko apspriešanu, kā arī nolikuma un budžeta spēkā stāšanās kārtību. Publiskā apspriešana jāriko par pašvaldības administratīvās teritorijas robežas grozīšanu, pašvaldības attīstības programmu un teritorijas plānojumu. Publisko apspriešanu nerīko par pašvaldības budžetu, pašvaldības maksas pakalpojumu, nodokļu un nodevu likmēm, kā arī par pašvaldības amatpersonu iecelšanu amatā un atbrīvošanu no tā. Budžets un grozījumi tajā stājas spēkā nākamajā dienā pēc parakstīšanas, nolikums – pēc publicēšanas, negaidot ministrijas viedokļus.

Kāds ir saistošo noteikumu spēks ārējo normatīvo aktu hierarhijā?

Pašvaldības saistošie noteikumi tāpat kā MK noteikumi pieder pie sekundārās likumdošanas. Latvijas likumos ir noteikta šāda hierarhija: augstākais ir starptautiskais līgums, tam seko nacionālais likums, tad MK noteikumi un beigās pašvaldības saistošie noteikumi. Tomēr konkrētās pašvaldības teritorijā saistošie noteikumi, kamēr tie nav atcelti, jāievēro gan Prezidentam, gan ministram.

Kādos gadījumos var pieņemt saistošos noteikumus, ja normatīvie akti neparedz tiešu pilnvarojumu?

Vienmēr, ja tēma ir klasificējama kā autonomā funkcija.

Kā atšķiras politiskie lēmumi no administratīvajiem aktiem?

Jēdziens “politiskie lēmumi” nav īsti formalizēts. Par tiem var uzskatīt dažādus plānošanas dokumentus (attīstības vai rīcības plānus), arī dažādus priekšlikumus un ieteikumus, ko raksta pašvaldība ministram, Valsts prezidentam, LPS. Tie var būt lēmumi, kurus pieņem kā individuālus politiskos lēmumus, piemēram, vai būvēt stadionu vai labiekārtot pansionātu. Atbilde būs politiska tādā nozīmē, ka labas ir abas ieceres, bet politiski nolems, kurai dot priekšroku.

Ir divu veidu administratīvie akti. Pirmajiem galvenā pazīme ir tā, ka publiskā vara pieņem lēmumu, kas izmaina personas (lielākoties privātpersonas) statusu vai materiālo stāvokli. To var pieņemt gan pēc šīs personas vēlēšanās, gan pēc varas vēlēšanās. Otrie ir vispārēja rakstura administratīvie akti, kas minimāli atšķiras no normatīvajiem aktiem, proti, tos nav pieņēmis Ministru kabinets, bet kāds cits, piemēram, Sabiedrisko pakalpojumu regulators vai Valsts kase. Tas tikai nozīmē, ka strīdīgos gadījumus izskatīs Administratīvā tiesa, nevis Satversmes tiesa.

Politiskie lēmumi lielākoties neattiecas uz konkrēto personu. Administratīvajos lēmumos attieksmei pret visām personām jābūt vienādei, bet politiskajos lēmumos tā var būt dažāda.

Attiecības ar iedzīvotājiem un uzņēmējiem

Cik saistoši ir iedzīvotāju viedokļi, kas izteikti aptaujā?

Aptaujai pēc likuma un jēgas ir konsultatīvs raksturs. Tās mērķis – noskaidrot iedzīvotāju viedokli, idejas, uzskatus. Aptauja nekad nebūs tik reprezentatīva kā referendumus vai vēlēšanas, tādēļ pat gadījumā, ja aptaujā 90 procentu no respondentiem teikuši “jā”, bet desmit procentu – “nē”, tas nav uzskatāms par pietiekamu pamatu, lai pašvaldība obligāti ievērotu šo viedokli. Pēc savas jēgas un sūtības pašvaldības deputāti īsteno pārstāvniecības demokrātiju, tikai viņiem periodos starp vēlēšanām ir tiesības darboties visas sabiedrības vārdā. Turpretim aptaujā katra persona pauž tikai savu viedokli. Formāli nav pamatoti iebilst pret pašvaldību, kas rīkojas pretēji iedzīvotāju aptaujas iznākumam. Taču labas pārvaldības prakse, ētika un politiskā gudrība prasa katru šādu gadījumu rūpīgi izskaidrot iedzīvotājiem, pretim liekot savus argumentus – kāpēc lēmums šķietami ir pretrunā ar iedzīvotāju pausto gribu, kurai iedzīvotāju daļai tas nāks par labu. Ja to neizdara, pašvaldība zāgē zaru, uz kura pati sēž. Pat tad, ja formāli deputātiem ir taisnība, šādi gadījumi sola potenciālus draudus izgāzties nākamajās vēlēšanās.

Vai jāsadarbojas ar nevalstiskajām organizācijām?

Sadarboties vai ne ir katras pašvaldības izvēle, izņemot gadījumus, kad to paredz likums. Likumā noteiktie obligātie pienākumi ir nelieli, piemēram, pašvaldībā dzīvo lielāka cittauniešu kopiena, kas pieprasa izveidot speciālu komiteju, kura konsultētu domi. Tomēr nav jāsadarbojas ar katru organizāciju vai biedrību, kas

piesakās pašvaldībā, jo tādu, kuri vēlas saņemt telpas, naudu un citus atvieglojumus, ir ļoti daudz. Gudras pašvaldības parasti veido sadarbību uz abpusēji izdevīgiem principiem. NVO zināmā mērā pilda kādu no pašvaldības funkcijām, ko tā līdzekļu trūkuma vai citu iemeslu dēļ nevar vai nespēj uzņemt. Bieži NVO dara, pašvaldībasprāt, iedzīvotājiem izdevīgas lietas, kas uzlabo vietējo ļaužu dzīvi. Visos šajos gadījumos gudra pašvaldība meklēs iespējas un formu, kā atbalstīt šādu veidojumu. Līdzšinējā prakse liecina, ka dialogi starp pašvaldībām un NVO Latvijā risinās sekmīgi. Reti nākas sastapt organizāciju, kas sūrojas par to, ka pašvaldība to neatbalsta. Tiesa gan, Latvijā bijuši gadījumi, kad izveidota organizācija, lai gāztu pašvaldību; tā, protams, uzskatīs, ka nesaņem pienācīgu atbalstu. Taču arī ar tādām "gāzējorganizācijām" jācenšas veidot dialogu.

Vai deputātam jāorganizē iedzīvotāju pieņemšanas?

Formāli likums to paredz. Dzīvē mēdz būt, ka pieņemšana gan tiek organizēta, bet apmeklētāji nenāk. Sēdēt pa tukšo nav mērķtiecīgi, tomēr domes mājaslapā jābūt publiskotai informācijai, kādā veidā pie jums var tikt iedzīvotājs, kurš to vēlas. Populāri deputāti var cerēt uz apmeklētājiem, viņi var noteikt oficiālu pieņemšanas laiku. Jebkurā gadījumā deputātam varēs pārnest to, ja viņš atteiksies tikties ar iedzīvotājiem.

Vai dot vārdu skatītājiem pastāvīgās komitejas sēdēs?

Likums to neparedz, tāpēc kādam sevišķi destruktīvam apmeklētājam varat nedot vārdu, tomēr gudrs komitejas vadītājs, kurš domā par savu tēlu, uzticības un popularitātes vairošanu un arī par lēmumu kvalitāti utt., ātri iepazīs tos, kuru teiktajā ir vērts ieklausīties. Ja skatītājs vairākas reizes jau sniedzis konstruktīvus priekšlikumus, labāk dot viņam vārdu arī nākamreiz.

Vai visi interesenti jāielaiž pastāvīgās komitejas sēdēs?

Juridiski vērtējot, jā. Latvijas neatkarības divdesmit gadu līdzšinējā praksē šā iemesla dēļ problēmas nav gadījušās, tomēr teorētiski varam iztēloties situāciju, kad pašvaldībā nobriest konflikts un sēžu zāles telpa kļūst par šauru visiem interesentiem. Tāds nu ir deputāta liktenis, ka šajā gadījumā viņam ieteicams parūpēties par plašākām telpām, kur vietas pietiktu visiem. Izraidīt drīkstētu vienīgi tos, kas traucē kārtību ar skaļu uzvedību.

Vai vajag tikties ar interešu grupu pārstāvjiem pirms lēmumprojektu skatīšanas pastāvīgajās komitejās un domēs?

No labās prakses izriet atbilde – jā! Ieinteresēto personu viedokļa pārzināšana ļauj pieņemt līdzsvarotākus lēmumus. Vienlaikus Latvijā nerimst diskusijas par to, ka reizi par visām reizēm vajadzētu noregulēt lobēšanu. Taču virzītajos priekšlikumos pagaidām ir gan saprātīgā daļa, gan nevajadzīgais un liekais. Pie vērtīgā jāpieskaita priekšlikums, ka deputātam būtu atklāti jāreģistrē cilvēki, ar kuriem viņš ticis kāda likuma tapšanas gaitā. Tad nākotnē nevienam nebūtu tiesību pārnest deputāta korumpēšanas lēmuma sagatavošanas procesā. Valsts līdzšinējā praksē tikšanās ar interešu grupu pārstāvjiem nodarījusi vairāk labuma nekā ļaunuma.

Vai vajag interešu grupu pārstāvjus uzaicināt uz komiteju sēdēm?

Gudras vadības jautājums. Pienākuma uzaicināt nav, taču dažkārt pierādīts, ka apmeklētāji no malas var aizstāt ekspertus, tāpēc lietderīgi uzklaut viņu viedokļus. Tā, piemēram, lemjot par meža stāvokli, der uzaicināt ne tikai tos, kas mežus pārrauga, bet arī tos, kas ikdienā dzīvo vai strādā mežā.

Vai pašvaldība drīkst pastāvīgi sniegt pozitīvu informāciju par savu darbu?

Kaut arī masu mediji, privātu interešu vadīti, nereti apgalvo pretējo, **pašvaldībai ir pienākums sekot tam, lai regulāri sniegtu arī pozitīvu informāciju par paveikto.** Tauta deputātus ievēl, maksā viņiem noteiktu algu, lai deputāti radītu lēmumus un pakalpojumus saviem iedzīvotājiem. Ja informācija par veikumu nenonāk līdz iedzīvotājiem, tas nozīmē, ka nākamreiz iedzīvotājs pieņems lēmumu sagrozītas vai maldīgas informācijas ietekmē, jo konkurences apstākļos prese cenšas lasītājus pievilināt ar skandāliem, kļūdām un nepaveikto, arī pašvaldību darba atspoguļojumā. **Ja šis pozitīvo sasniegumu vakuums turpināsies, katru reizi iedzīvotāji ievēlēs arvien sliktāku deputātu sastāvu.** Vienlaikus rodas jautājums par to, vai pašvaldība drīkst ietekmēt neatkarīgos medijus, cenšoties piespiest tos publicēt savas pašvaldības domas. Tā ir sodāma rīcība. Šajā jautājumā turpinās asa diskusija. Valsts iestādes mēģina sodīt pašvaldības par to, ka pozitīvu informāciju par savu darbu tās cenšas izplatīt pēc iespējas lētāk, proti, ja reizē ar informāciju izplata arī reklāmu. Šajā gadījumā paveras iespēja pozitīvās informācijas izdevumu daļēji

apmaksāt no reklāmdevēja, nevis tikai no nodokļu maksātāju naudas. Pozīcija, kas pieļauj izmantot reklāmu, ir pareiza, taču šā sasaukuma laikā to vēl nāksies aizstāvēt, jo diskusija turpināsies. Jebkurā gadījumā **spēcīgs arguments par labu tam, ka pašvaldību avīzes vai informatīvie izdevumi publicē reklāmu, ir tas, ka ievēlētās domes uzdevums ir taupīgi rīkoties ar vēlētajū naudu.** Ja kāds apņemsies pierādīt, ka jebkuru pašvaldības sniegto informāciju par savu paveikto un sasniegto neatkarīgi mediji nekavējoties un ar lielu sajūsmu būs gatavi publicēt, tas kalpotu par argumentu pārmetumiem pašvaldībai tirgus kroplošanā. Tomēr nevar apgalvot, ka avīzes, TV un radio vienmēr ir objektīvi. Tik vienkārši tas nav, arī mediji bieži pārstāv grupu intereses; žurnālistu vidū vairāk ir negatīvi, nevis pozitīvi noskaņoti ļaudis.

Viens ar/par/preto visiem

Kam ir tiesības pārstāvēt visu pašvaldību viedokli?

Šādas tiesības pagaidām ir tikai vienai organizācijai – Latvijas Pašvaldību savienībai. Tas balstās uz ierakstu likumā “Par pašvaldībām”, ka pārstāvēt visu vietējo varu viedokli var tikai tā organizācija, kurā ir vairāk nekā puse no visu veidu pašvaldībām. Šīs tiesības tika iegūtas pēc Vislatvijas pašvaldību sapulces 1994. gadā – visu vārdā joprojām var runāt tikai LPS. Cits jautājums, ka Pašvaldību savienība cenšas dokumentus virzīt tā, lai arī mazākuma intereses taptu zināmas, protams, nepasludinot to par kopējo viedokli.

Kā viena pašvaldība var ietekmēt visu pašvaldību viedokli?

Noteikti vairāk, nekā viens iedzīvotājs spēj ietekmēt visu Latvijas vai atsevišķas pašvaldības iedzīvotāju viedokli, jo pašvaldības ir tikai 119. Ietekmēt var pārliecinot! Praktiski tas nozīmē – aktīvi darboties LPS komitejās, aktīvi uzstāties Domes sēdēs, paust savu viedokli masu medijos. Nozīme ir arī aktīvai darbībai partijā, no kuras tikāt ievēlēts, – vēlams gūt atbalstu savai idejai arī partijas biedru vidū. Netieši, ietekmējot visas valsts viedokli, jūs ietekmēsiet arī citu pašvaldību viedokli.

Kā atsevišķs deputāts var ietekmēt visu pašvaldību viedokli?

Divējādi. Viņš var klusitēm apstaigāt savus draugus un paziņas, bet var arī mērķtiecīgi uzstāties atklātās diskusijās. Abi veidi ir labi, katrs savā ziņā.

Kam jāaizstāv atsevišķas pašvaldības intereses?

Korekti būtu to darīt pašai pašvaldībai, visbiežāk to dara domes priekšsēdētājs. Tomēr iespējami arī citi risinājumi – var pieņemt domes lēmumu, sasaukt iedzīvotāju sapulci. Par atsevišķas pašvaldības interesēm formāli ir jāinformē atbildīgais ministrs, var par to ziņot arī LPS. Savienība cenšas rīkoties korekti – tajos gadījumos, kad kāds resurss tiek dalīts starp daudzām pašvaldībām, LPS nenostājas kādas vienas pašvaldības pusē. Turpretim gadījumos, kad tiek dalīti valsts resursi un

savienībai ir zināmas konkrētas pašvaldības specifiskas intereses, LPS parasti par to informē valdības pārstāvjus. Pašvaldību savienība nekādā ziņā neformulē šo uzskatu kā pašvaldību kopējo viedokli, bet ieinteresētajai pašvaldībai cenšas palīdzēt visādos veidos ar informāciju. Ja pašvaldības pārstāvji piedalās konkrētā “saietā”, LPS sniedz tai papildu atbalstu. Gadījumos, kad lemšana notiek bez konkrētās pašvaldības pārstāvju klātbūtnes, tās intereses aizstāv LPS. Tomēr lielos vilcienos tā ir un paliek pašas pašvaldības kompetence.

Kāds juridiskais statuss ir prokurora viedoklim?

Tam ir eksperta viedokļa statuss. Prokuroram gan ir dažas likumā noteiktas prokurora funkcijas, tomēr, paužot viedokli par “kaut ko”, formāli viņa viedoklis ir pielīdzināms jebkura cita eksperta viedoklim un nav vērtējams augstāk par citiem. Gadījumā, kad situāciju komentē, piemēram, Juridiskās fakultātes dekāns un prokurors, abi viedokļi ir līdzvērtīgi.

Kāds juridiskais statuss ir KNAB viedoklim?

KNAB (līdzīgi arī Valsts kontrolei) nereti mēdz prasīt likuma skaidrojumu. Viņi to var darīt, tomēr likuma traktējumā šim viedoklim nav valstiska juridiskā statusa, tas ir tikai ekspertu viedoklis. Pārsteidz gadījumi, kad kāds no KNAB darbiniekiem publiski uzsver, ka “mūsu iestādei ir šāds viedoklis”. Tomēr teikto ir vērts lasīt un klausīties ļoti uzmanīgi, lai apjaustu viņu gaidāmo rīcību. Gandrīz visi jautājumi, par kuriem izsakās KNAB, ir jutīgi un bieži vien arī dažādi traktējami. Tas nav pārsteidzoši. Ja diskusijā piedalīsies desmit juristu, bieži vien sešiem no viņiem būs viens, bet pārējiem četriem – cits viedoklis. Katra pašvaldība darbojas savā vidē. Ja nepiekrīt KNAB viedoklim, jāmēģina rīkoties plašāk – jārosina diskusija Pašvaldību savienībā, jārosina problēma Saeimas frakcijās un citur, lai tā nepaliktu tikai atsevišķas pašvaldības ciņa.

Kāds juridiskais statuss ir Valsts kontroles viedoklim?

Valsts kontrole veic konkrētas kontroles darbības, kā arī pauž viedokli par atklāto. Reizēm Valsts kontroles materiālus izmanto kriminālprocesa ierosināšanai, taču formāli šim viedoklim, ja to iesniedz kādā iestādē, statuss ir tieši tāds pats kā jebkuras personas iesniegumam. Kriminālprocesu var ierosināt gan Valsts kontrole, gan katrs no mums. Rezultāts būs atkarīgs no tā, cik labi vai slikti iesniegums sagatavots. Valsts kontrole, izskatot, piemēram, pašvaldības finanšu atskaiti, izteiks aizrādījumu ar piezīmēm. Tam ir un paliek piezīmju statuss, kas norāda, ka ir šāds viedoklis. Pašvaldībai uz šādām piezīmēm vajadzētu reaģēt divējādi (nereaģēt tā nedrīkst!): rakstīt vēstuli, konkrēti norādot, kāpēc tā nepiekrīt piezīmēm, vai arī izlabot Valsts kontroles aizrādītās nepilnības. Gatavojot nākamo publisko pārskatu, vēlams tajā iekļaut arī šīs situācijas izklāstu.

Ne visu izdevās pateikt šajā reizē. Uz pašvaldību vadītāju, deputātu un darbinieku jautājumiem allaž esam gatavi meklēt atbildēt gan klātienē, gan neklātienē.

LATVIJAS PAŠVALDĪBU SAVIENĪBAS IZVEIDE

LPS izveides vēsture

Lēmuma sagatavošana

Pašvaldību apvienošanās ideja radās tautas politiskās kustības – Latvijas Tautas frontes (LTF) biedriem. Var pieņemt, ka šī ideja radusies, mijiedarbojoties vairākiem faktoriem.

Viens no tiem – **pašvaldību sadarbības tradīcija** Latvijā 20. gadsimta 20. gados. Tā Latvijas Pilsētu savienība tika atjaunota kā tiesību un saistību mantiniece Pilsētu pašvaldību asociācijai, kas darbojās Pirmās Republikas un nacionālās diktatūras gados. Otra tālaika asociācija – Pagastu savienība – savā iepriekšējā veidā gan netika atjaunota, bet 18 gadus LPS paspārnē darbojās Pagastu apvienība.

Pirmās Republikas laikā doma par Pilsētu savienības izveidi radās jau 1919. gadā. 1923. gadā sasauktajā pilsētu kongresā diskutēja par dibināmās pilsētu savienības statūtiem un darbības pamatprincipiem. 1924. gadā darbs turpinājās – tika sasaukts 2. un 3. pilsētu kongress, bet 1925. gadā – 4. kongress, kurā pieņēma statūtus, ko vajadzēja apstiprināt Ministru kabinetam, bet tas nenotika. Tas pierāda, ka arī periodā starp pasaules kariem valdības un pašvaldību attiecības nebija ne vienkāršas, ne viennozīmīgas.

1926. gadā sasauktais pilsētu kongress vēlreiz apstiprināja ciešu apņēmību veidot pilsētu savienību. Taču Ministru kabinets apstiprināja statūtus tikai 1931. gadā. Asociācijas darbība neapstājās arī pēc 1934. gada apvērsuma, kad vēlētās pilsētu varas tika aizstātas ar valdības nozīmētām. 1940. gada 16. jūnijā Tallinā notika trīs Baltijas valstu pilsētu asociāciju sanāksme. Tajā pašā dienā Vācija okupēja Parīzi, bet nākamajā dienā – Vācijas sabiedrotais – PSRS – okupēja Latviju, Lietuvu un Igauniju. Pilsētu asociācijas darbs tika pār-

traukts uz ilgiem gadiem. 1990. gada 27. jūnijā Ogrē notika pilsētu kongress, kas atjaunoja asociācijas darbību un apstiprināja statūtus, kas bija spēkā vēl pirms Otrā pasaules kara.

Latvijas īpatnība ceļa izvēlē, kā izkļūt no PSRS okupācijas, nošķīra to no citām vardarbīgi padomju blokā iekļautajām valstīm – tā bija juridiskā ceļa izvēle. Neatzīstot komunistu un to sākotnējo sabiedroto – nacistu – agresiju likumību, Latvija izvēlējās situācijas atjaunošanu, kāda pastāvēja līdz 1940. gadam. Politikā tas nozīmēja 1918. gadā proklamētās nacionālās valsts un demokrātiskas parlamentāras republikas atjaunošanu.

Juridiskais ceļš nozīmēja trīs būtiskāko Pirmās Republikas likumu atjaunošanu: valsts uzbūves jomā – 1922. gada konstitūcijas – Satversmes atjaunošanu sākotnēji negrozītā veidā, valsts pārvaldes jomā – 1923. gada Ministru kabineta iekārtas likuma atjaunošanu, kas gan tika pieņemts jaunā redakcijā, un privāto tiesību jomā – 1937. gada Civillikuma pieņemšanu praktiski negrozītā veidā. Civillikumam pēc satura bija maz saistības ar Kārļa Ulmaņa diktatūru, tas balstījās uz romiešu civiltiesībām un bija uzlabots Krievijas 1864. gada civillikums. Tomēr, ņemot vērā, ka neviens Ulmaņa diktatūras laikā pieņemtais likums nebija atzīstams par likumīgu, šis Civillikums tika pieņemts no jauna.

Pašvaldību jomā vajadzēja izdarīt **izvēli**, jo juridiskā ceļa ietvaros parādījās vairāki varianti. 1940. gada situācijas atjaunošana nozīmētu nedemokrātiskas, centrālās valdības ieceltas varas (dekoncentrētas valsts pārvaldes) izveidošanu administratīvajās teritorijās. Diktatūras laikā tika mēģināts teritoriālo pašvaldību aizstāt ar nozaru pašvaldību (kameru sistēma), kas vairāk bija raksturīga viduslaikiem un kurai līdzīgu pārvaldi izveidoja itāļu fašisti. Teritoriālās pašvaldības, kurās tiktu ievēlēti komūnu pārstāvji, neiederējās vadonības sistēmā, kur nebija vietas atšķirīgiem uzskatiem. Ulmanis tāpat kā Krievijas boļševiki, Itālijas fašisti un Vācijas nacionālsociālisti pauda tautas vienības ideju. Dažādi domājošas teritoriju pašvaldības traucēja šādas idejas īstenošanu.

Pavisam tika izveidotas sešas kameras: Tirdzniecības un rūpniecības, Lauksaimniecības, Amatniecības, Darba, Rakstu un mākslu un Profesiju. Kameras bija valsts struktūras, kas atgādināja konsultatīvu (nevis lemjošu) arodu parlamentu. Tās bija MK kontrolēti konsultatīvi orgāni, kas tieši pakļāvās attiecīgajām ministrijām. Atbilstošo resoru ministri uz trim gadiem iecēla kameru locekļus. Katrai kamerai tika pakļauts attiecīgo biedrību tīkls. Nākotnē bija plāni dot kame-

rām lielāku patstāvību, un šādu virzību jau varēja novērot 1939. un 1940. gadā, kad secībā, kādā tika izveidotas kameras, to veidojošām biedrībām deva iespēju tās locekļus ievēlēt (atšķirībā no iepriekšējās kārtības, kad kameru locekļi tika iecelti).

Tautas fronte noraidīja kameru atjaunošanas ideju un atbalstīja **demokrātisku teritoriālo pašvaldību** ideju, kādas tās pastāvēja no 1917. līdz 1934. gadam. Pašvaldību asociācijas izveide kļuva par vienu no šādas pašvaldību atjaunošanas sastāvdaļām. Raksturīgi, ka arī pirms nacionālās valsts proklamēšanas (tāpat kā pirms 1990. gada 4. maija) Latvijā jau pastāvēja demokrātiski izveidotas pašvaldības, kas atbalstīja nacionālās valsts ideju. 1922. gada Satversme pašvaldības tikai pieminēja, nevis centās "atvasināt" no valsts. Toreiz katram bija skaidrs, ka pašvaldības, kas pastāv un darbojas pirms valsts, nav "jāatvasina".

Otrs avots – **Eiropas Vietējo pašvaldību harta**. Tā ietver asociācijas veidošanas tiesības kā vienu no vietējās demokrātijas pamata sastāvdaļām. Virzoties atpakaļ vēsturē – likvidējot komunistu un nacistu totalitāro režīmu okupācijas sekas, vietējie politiķi lūkojās arī nākotnē. Salīdzinājums ar Rietumu vecāko demokrātiju pieredzi rādīja, ka pašvaldību asociācijas visās šajās zemēs aktīvi darbojas un būtiski ietekmē nacionālo politiku.

Trešais avots – **pašvaldību attīstības gaitā radušās praktiskās problēmas**. Pašvaldības strauji ieguva varas subjekta statusu. Padomju laika likumi sākotnēji palika spēkā, taču tos arvien straujāk sāka nomainīt ar jaunām normām. Vairums jauno likumu lielākā vai mazākā mērā attiecās uz pašvaldībām. Vajadzēja izstrādāt pašvaldību interešu praktisku ieviešanas mehānismu. Tātad bija jānoskaidro, kas un ar kādiem nosacījumiem drīkst runāt pašvaldību vārdā; kāds secinājums izriet no tā, ka četras pašvaldības izteikušās "par" un trīs – "pret", bet atlikušo gandrīz 600 pašvaldību viedoklis nav zināms.

Toreiz LTF frakcija Augstākajā Padomē (tālaika parlamentā) veidoja vairākumu. Pie parlamenta Pašvaldības un sabiedrisko lietu komisijas, ko tolaik vadīja viens no LTF līderiem Jānis Škapars, tika orga-

LTF aktīvisi Jānis Škapars un Māris Pūķis.

nizēts pastāvīgs pašvaldību politikas un parlamenta politikas koordinācijas orgāns – Pašvaldību nodaļa. Tā arī uzsāka darbu pie vienotas pašvaldību asociācijas veidošanas. Paralēlas darbības veica LTF valde, kas aicināja pašvaldību politiķus uz konsultācijām par asociācijas veidošanu.

1991. gada vasarā pašvaldību vadītāji un Augstākās Padomes deputātu grupa devās braucienā uz Franciju, kur tikās ar Francijas pašvaldību pārstāvjiem, kā arī ar Eiropas Padomes Vietējo un reģionālo varu pastāvīgās konferences pārstāvjiem. Pirms CLRAE (Vietējo un reģionālo varu kongresa) izveides līdzīgas funkcijas Eiropas Padomē veica šī pastāvīgā konference. Eiropas pašvaldību darbinieki ieteica Baltijas valstīs pārņemt demokrātisko valstu pašvaldību pieredzi, tajā skaitā izveidot asociācijas.

Pēc atgriešanās no Francijas personu loks, kas strādāja pie visas Latvijas pašvaldības aptverošas asociācijas izveides, tika paplašināts. Notika vairākas sanāksmes un lekcijas par Eiropas Vietējo pašvaldību hartas principiem. Viens no jautājumiem, par ko agrīnā stadijā diskutēja, bija parlamenta otrās palātas izveides iespēja no pašvaldību pārstāvjiem. Toreiz atbilstoši tālaika tendencei atjaunot 1934. gada situāciju izšķiršanās bija par vienpalātas parlamenta atjaunošanu saskaņā ar 1922. gada Satversmi. Šis lēmums nebija īpaši tālredzīgs, taču atbilda ātrākam ceļam pretī valstiskajai neatkarībai. Vēlāk izrādījās, ka vienpalātas parlaments nesekmē Latvijas reģionālo attīstību, un pakāpeniski radās doma pie šā jautājuma atgriezties. Taču to, kas palaists garām strauju revolucionāru pārveidojumu laikā, vēlāk atgūt ir ļoti grūti. Tādējādi tika nolemts izveidot vienotu asociāciju, lai tās iekšienē meklētu pašvaldībām kopīgus risinājumus.

Dibināšanas kongress

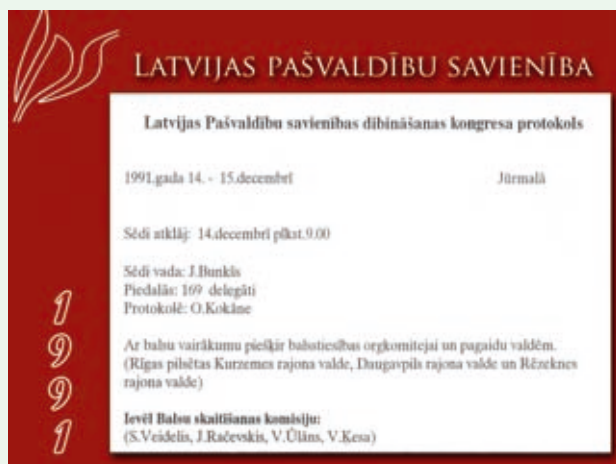
1991. gada oktobrī notika LTF 3. kongress, kas pieņēma jaunu programmu, kurā pašvaldībām bija veltīta vesela sadaļa. Šī programma paredzēja pašvaldību sistēmu attīstīt saskaņā ar Eiropas Vietējo pašvaldību hartu. LTF aktīvisi sadalījās grupās, kas apbraukāja visus rajonus un republikas pilsētas. Pašvaldības tika aicinātas uz dibināšanas kongresu Jūrmalā 1991. gada 14. un 15. decembrī Lielupē, Zinību namā.

Pirmās dienas sēdi vadīja Jelgavas pašvaldības priekšsēdētājs Jānis Bunkšs. Kongresā piedalījās 169 delegāti. Pirmais kongresa dokuments bija rezolūcija "Par Latvijas Pašvaldību savienības dibināšanu". Šā dokumenta noslēgumā teikts, ka dibināšanas kongresa dalībnieki: *"Pārliecināti, ka demokrātiskas, neatkarīgas Latvijas garants ir patstāvīgu un finansiāli stabilu pašvaldību eksistence, un pārliecināti, ka pašvaldību kopējo interešu paušanai un aizstāvībai nepieciešama brīvprātīga savienība, nolēma pasludināt par nodibinātu Latvijas Pašvaldību savienību un nekavējoties uzsākt tās darbību."*

Pašvaldību savienība sākuma periodā mitinājās Latvijas Tautas frontes namā Vecpilsētas ielā 13/15.

Tā 1991. gada 14. decembrī pulksten 13.30 savu darbu sāka jauna pašvaldību asociācija. Tajā pašā dienā tika par pamatu pieņemti organizācijas pagaidu statūti un apstiprināta priekšsēdētāja, valdes un revīzijas komisijas ievēlēšanas kārtība, kā arī izvirzī-

ti trīs kandidāti priekšsēdētāja amatam. Nākamajā dienā sēdes gaitā pieņēma vairākus svarīgus lēmumus: nolikumu par iestāšanās un biedru maksām, pagaidu statūtus, pagaidu valdes ievēlēšanas nolikumu, politisku rezolūciju, kas nosodīja Augstākās Padomes septembrī veiktos labojumus likumos par pilsētas pašvaldību un par pagasta pašvaldību, atļaujot Augstākajai Padomei atlaist padomes un pašvaldību amatpersonas.

Kongress ievēlēja arī pagaidu valdi un izvēlēja LPS priekšsēdi – Jelgavas pilsētas padomes priekšsēdētāju Jāni Bunkšu. Vēlāk viņš tika vairākas reizes pārvēlēts un palika amatā līdz 1993. gada septembrim, kad turpināja karjeru civildienestā (sākumā kā Ministru kabineta Pašvaldību departa-

menta vadītājs) un nacionāla mēroga politikā. Vēlāk trijās valdībās J. Bunkšs kļuva par ministru, kurš bija atbildīgs par nacionālās valdības politiku pašvaldību jautājumos.

Asociācijas izveidošana toreiz piesaistīja samērā lielu interesi. Debatēs par pagaidu statusu piedalījās pat toreizējais Ministru Padomes priekšsēdētājs un neapšaubāmais LTF līderis Ivars Godmanis. Interesanti, ka premjers uzstājās nevis ar apsveikuma runu, bet kā visi – debatēs. Tas bija raksturīgi tālaika demokrātijas izpratnei.

Valdība izjuta, ka uz Latvijas politiskās skatuves ieradies jauns dalībnieks. Sākās pakāpeniskas brīvprātīgo iestāšanās periods pašvaldību asociācijā.

Principiāli lēmumi, veidojot asociāciju

Asociācijas biedri

Kas var kļūt par pašvaldību asociācijas biedriem? Praksē sastopami vairāki šīs problēmas risinājumi: biedri var būt fiziskas personas ar vai bez ierobežojumiem (iespējams noteikt, ka biedri var būt tikai vadītāji, tikai deputāti, deputāti un pašvaldības amatpersonas u.c.); biedri var būt tikai juridiskas personas – pašvaldības; sastopami arī jaukti (gan fiziskas, gan juridiskas personas) šīs problēmas risinājumi – atkarībā no iecerētās darbības mērķiem.

Daudzās valstīs darbojas amatpersonu asociācijas (mēru, mēru un padomju priekšsēdētāju, izpilddirektoru u.tml.). Visos šajos gadījumos amatpersona personīgi pieņem lēmumu par iestāšanos un šajā asociācijā pārstāv pati sevi – kā politiķis vai kā eksperts. Šāda forma vēlama, ja pamatuzdevumi ir pieredzes apmaiņa un pakalpojumu kvalitātes paaugstināšana. Amatpersonu asociācijai nevar būt pilnas tiesības runāt juridisko personu (vietējo vai reģionālo varu) vārdā, jo šīs varas parasti veido vairāki orgāni, kas šādā amatpersonu asociācijā nav pilnvērtīgi pārstāvēti. Amatpersonu asociācija var zaudēt savu nozīmi pēc vēlēšanām, jo jaunievēlētais vai jaunieceltais amatpersonas var arī izlemt neiestāties.

LPS izvēlētais variants ir visvienkāršākais un visstabilākais – **asociācijas biedri var būt tikai pašvaldības kā juridiskas personas**. Biedru vidū nav nevienas fiziskās personas. Domju vēlēšanas nekādi neietekmē asociācijas stabilitāti. Lai izstātos un lai iestātos, vajadzīgs attiecīgs domes lēmums. Bez domes lēmuma pašvaldību Latvijas Pašvaldību savienībā pārstāv priekšsēdis. Uz LPS pasākumiem, kuros nav jābalso, var ierasties jebkurš pašvaldības darbinieks. Ja nolemts balsstiesības (kongresā, Domē, Valdē, pastāvīgajā komitejā) deleģēt kādam citam, tad par to lemj pašvaldības lēmējinstītūcija – dome, kā tas paredzēts likumā "Par pašvaldībām".

LPS praksē pakāpeniski izkristalizējās viedoklis, ka:

- pieņemot lēmumus, politikas veidošanas jautājumos maksimāli jāiesaista politiķi;
- jautājumos, kas saistīti ar pašvaldību pakalpojumu uzlabošanu, jāiesaista pēc iespējas plašāks pārstāvju loks, tajā skaitā profesionāļi, kas darbojas pašvaldībās;
- apstākļos, kad visas pašvaldības nav iestājušās, pašākumos maksimāli jāiesaista arī nebiedri, veidojot priekšnosacījumus savstarpējai uzticībai un iesaistei nākotnē.

LPS izvēlētā dalības sistēma izrādījies ļoti veiksmīga, jo kā pamatmērķis noteikta biedru interešu pārstāvēšana un kopīgas politikas veidošana.

Sākot no dibināšanas kongresa, izvirzījās arī otrs pamatjautājums – **vai dalībai LPS jābūt brīvprātīgai vai to labāk noteikt likumā kā obligātu?**

Sākotnēji ideja ar likumu noteikt pašvaldību obligātu līdzdalību asociācijā šķiet simpātiska. Obligāts likuma regulējums atrisina jautājumu par biedru iesaistīšanu un biedru maksām. Dalība kopīga viedokļa paušanā kļūst obligāta u.tml. No centrālās valdības puses šādi piedāvājumi tika izteikti vairākkārt, taču katrreiz iekšējā diskusijā LPS ietvaros šādus priekšlikumus noraidīja. LPS biedri ne tik daudz baidījās, ka centralizēti likumā noteikta organizācija būs vāja, bet bija bažas, ka šādi izveidota organizācija varētu kļūt par valdības “garo roku”.

Pašvaldības ir būtisks partiju konkurences objekts. Valdošajai koalīcijai vienmēr var rasties vilinājums izmantot pašvaldību asociāciju kā “placdarmu” savas ietekmes palielināšanai. Parādās konflikts starp pašvaldību varas subjektu – teritoriālo kopienu – ilgtermiņa interesēm un partiju īstermiņa centieniem nostiprināt savu pārsvaru. Pašvaldības, pašā iedīgļi noraidot iespēju pārvērst LPS par valdības “kabatas organizāciju”, apliecināja savu uzticību plurālismam un vietējai demokrātijai kā vērtībai.

2012. gada 15. novembrī vairāk nekā 80 pašvaldību vadītāju piedalījās Saeimas sēdē, lai paustu savu attieksmi pret pašvaldībām nelabvēlīgo 2013. gada budžeta projektu. Attēlā: pulcēšanās LPS pirms Saeimas sēdes.

“Garās rokas” veidošanās mehānisms ir šāds: valdība var sodīt nepaklausīgu pašvaldību asociāciju, piemēram, ar likumu samazinot biedru maksas, ietekmējot organizācijas administrācijas darba apstākļus un dažādos citos veidos. Šādai organizācijai var rasties vilinājums kļūt paklausīgai, kas nozīmētu neievērot biedru daļas intereses. LPS gadījumā brīvprātība

nozīmē, ka jebkuras pašvaldības dome var jebkurā savā sēdē nolemt izstāties no pašvaldību asociācijas. Tas norādītu, ka šī pašvaldība nav mierā ar LPS īstenojamo politiku un tai radies iespaids, ka asociācija vairs neizstāv pašvaldību kopīgās intereses.

Protams, lēmums par kādas pašvaldības izstāšanos asociācijai ir nopietns signāls un viela pārdomām. Parasti šādos gadījumos LPS administrācija uzsāk pārrunas un cenšas tikties ar konkrētās pašvaldības deputātiem, lai noskaidrotu, kādi ir izstāšanās lēmuma motīvi. Nereti izrādās, ka deputāti pirms lēmuma nav bijuši pietiekami informēti. Tiek meklēta iespēja koriģēt LPS darbību, jo kļūdas var būt ne tikai komunikācijas jomā.

Šādas politikas rezultātā LPS biedru skaits no visu pašvaldību kopskaita posmā no 1992. līdz 2008. gadam sistemātiski pieauga.

LPS biedru skaits, kas fiksēts
LPS kongresu mandātu komisiju ziņojumos

Gads	LPS biedru skaits
1992.	157
1994.	272
1997.	271
2000.	497
2003.	502
2006.	526
2009.	118*

* novadi un jaunās republikas pilsētas ir agrāko vietējo pašvaldību tiesību un saistību mantinieki, tādēļ ieguva LPS biedra statusu arī tad, ja vismaz viens pagasts vai pilsēta agrāk bijuši biedri. Tas netraucē pašvaldībām brīvprātīgi izstāties no LPS

2009. gadā pašvaldību vēlēšanas notika jaunās teritorijās. Novadiem tika garantēta pārstāvniecības nepārtrauktība pēc vēlēšanām. Tomēr arī jaunajā administratīvajā dalījumā Pašvaldību savienībai bija saviem biedriem jāpierāda, ka organizācija ir vajadzīga un darbojas biedru kopīgās interesēs.

Jāatzīmē, ka gandrīz katru gadu dažas pašvaldības lēma par izstāšanos, taču vairumā gadījumu šis viedoklis tika mainīts.

Praksē apstiprinājās arī dibināšanas kongresa pieņēmums, ka valdība mēģinās sodīt nepaklausīgo asociāciju. Tā Andra Šķēles pirmās valdības laikā 1996. gadā LPS atteicās parakstīt vienošanās un domstarpību protokolu, kas būtiski pasliktināja pašvaldību finanšu stāvokli, salīdzinot ar tam pašam budžeta gadam iepriekš noslēgto vienošanos. Premjers izsauca savus padomniekus un uzdeva samazināt valsts finansējumu, taču premjera rīkojums bija neizpildāms, jo izrādījās, ka organizācija saņem naudu no brīvprātīgām biedru maksām, nevis no valsts budžeta.

Vienotība

Pašvaldību esamība saskaņā ar definīciju nozīmē **daudzveidību**. Tā ir ne vien ticības vai uzskatu, bet arī interešu daudzveidība. Jebkurām divām pašvaldībām intereses var sakrist tikai daļēji. Papildus deputātu atšķirīgajiem politiskajiem, ekonomiskajiem, sociālajiem un pat ētiskajiem uzskatiem pašvaldībām ir raksturīga **konkurence cīņā par resursiem**. Ja viena pašvaldība šos resursus dabū, tad pārējām iespēja iegūt līdzīgus resursus samazinās. Lai varētu izvērtēt vienotības sasniegšanas iespējas, nepieciešams detalizēti analizēt dominējošās atšķirības. Vairumā Rietumu demokrātiju galvenās konkurējošās grupas asociāciju iekšienē veido politiskās partijas. Ietekmi asociācijas iekšienē veicina uzvara pašvaldību vēlēšanās. Lielā mērā pašvaldību politiku uzvedību un pozīcijas nosaka partiju intereses.

Partiju dominante veidojas, ja kandidātu sarakstus pašvaldību vēlēšanām var iesniegt tikai politiskās partijas. Tomēr arī šajā gadījumā daudzkas atkarīgs no tā, cik viendabīgi ir nosacījumi dažādās administratīvajās teritorijās un pašvaldību veidos. Var gadīties, ka piederība pie pašvaldības veida vai teritoriālās grupas kļūst svarīgāka nekā piederība pie partijas.

No 1994. gada pašvaldību vēlēšanām līdz pat 2005. gada pašvaldību vēlēšanām Latvijā vairums deputātu tika ievēlēti nevis no politisko partiju sarakstiem, bet gan no vēlētāju apvienību iesniegtiem sarakstiem. Šādi veidojumi pilnīgāk atraisa vietējo iedzīvotāju aktivitāti, tomēr tie ir nestabilāki nekā politiskās partijas. Kamēr vēlēšanu sistēma to pieļāva, tikmēr šādi vēlētāju apvienību saraksti mazās un vidējās pašvaldībās bija daudz populārāki nekā partijas.

Saeima soli pa solim īstenoja vēlētāju apvienību ierobežošanas procesu. Tomēr tam sekoja pretreakcija – sāka veidoties t.s. reģionālās partijas, kas nestartēja nacionālajās vai Eiropas Parlamenta vēlēšanās, bet ar labām sekmēm startēja pilsētās un lielākajos pagastos (administratīvajās teritorijās, kur reģistrēti vairāk nekā 5000 iedzīvotāju). Šāda parādība liecināja, ka "Rīgas partijām" vēlētāji Latvijas reģionos neuzticas. Tas nozīmē arī, ka nav pozitīvas reģionālās politikas.

Saeimas, valdības un partiju pārstāvji LPS 23. kongresā Preiļos.

Saeimā pārstāvētās partijas līdz šim neizrādīja patiesu interesi par reģionālo attīstību.

Cits atšķirīgo interešu avots ir **piederība noteiktam pašvaldību veidam**. Maksimālais pašvaldību veidu skaits parādījās administratīvi teritoriālās reformas gaitā – pieci pašvaldību veidi:

- pagastu pašvaldības;
- pilsētu (dēvētas arī par rajona pilsētām) pašvaldības;
- novadu (reformas gaitā apvienoto pilsētu un pagastu) pašvaldības;
- republikas pilsētu pašvaldības;
- rajonu (reģionālās) pašvaldības.

Kaut arī šie pieci veidi raksturoja tikai divus juridisko kompetenču tipus – vietējās (pagasti, pilsētas, novadi) pašvaldības un reģionālās (rajonu) pašvaldības, tām bija atšķirīgas iespējas attiecībā uz valsts investīciju programmām un ES fondu izmantošanas iespējām. Tāpat atšķirīgas iespējas ir republikas pilsētu pašvaldībām, kam piemīt abu pašvaldību tipu kompetences. Mazo pašvaldību diskriminācija līdz šim bija sastopama visai bieži un tika pamatota ar pārliecību (no zinātniskā viedokļa – absurdu pārliecību) par lielo struktūru un lielo organizāciju priekšrocībām.

Saskaņā ar Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likumu pēc 2009. gada vēlēšanām palika tikai novadi un republikas pilsētas vietējo pašvaldību statusā. Atšķirību likumā noteiktajās funkcijās tām nav. Papildus likumā noteiktajām obligātajām funkcijām gan novadi, gan republikas pilsētas var uzdot sev veikt patstāvīgi izvēlētas brīvprātīgas iniciatīvas, ja likums konkrēto iniciatīvu neaizliedz vai nepadara par neiespējamu to veikt pārāk stingru noteikumu dēļ. Likums bija uzdevis arī līdz 2009. gada 1. jūnijam iesniegt likumprojektu par apriņķiem (tas netika izpildīts).

Tādējādi katrs no trim domstarpību avotiem – konkurence par resursiem, partiju politiskā konkurence un konkurence starp atšķirīgos apstākļos nonākušām pašvaldību grupām – darbojas pastāvīgi un rada priekšnosacījumus, lai pašvaldības savā starpā sastrīdētos. Tajā pašā laikā jau dibināšanas kongresā bija skaidrs, ka LPS jēga ir tieši vienota viedokļa sasniegšanā, tāpēc kopš pirmsākumiem uzvarējis viedoklis, ka dažādība jārespektē. Nav jāveido vienotas monolītas pašvaldības, bet to dažādie uzskati ir jāciens. Turklāt ne tikai jāciens, bet jāizstāv tiesības formulēt savus, atsevišķām grupām raksturīgus viedokļus.

LPS nav jārikojas kā savulaik Kārlim Ulmanim, kurš veicināja līvu asimilāciju un apkaroja latgaļu valodu. LPS pienākums ir sekmēt dažādības apzināšanos un respektēt dažādības izpausmes. Katra pašvaldība var piedalīties tik daudzu asociāciju darbā, cik uzskata par lietderīgu. Tāpēc jau pirmajos pastāvīgajos statūtos, ko LPS pieņēma 1992. gadā, bija teikts: "LPS biedri savu specifisko interešu īstenošanai var veidot pašvaldību asociācijas un fondus." LPS nekad nav pretojusies savu biedru līdzdalībai jebkādas asociācijās. Tieši

līdzdalība šādās asociācijās palīdz labāk apzināt savas atsevišķās intereses un uz to līdzsvarošanas pamata meklēt konstruktīvu kompromisu.

Tā Latvijas Pilsētu savienībai ir daudz senāka vēsture, un sākotnēji rajonu pilsētas ne visai tiecās iestāties Pašvaldību savienībā. Gadu pēc LPS izveidošanas 2. kongresā tikai 16 rajonu pilsētas bija LPS dalībnieces. Kādu laiku visa Pilsētu savienība kopumā bija LPS biedre. Tikai pakāpeniski, proporcionāli LPS reālajiem sasniegumiem kopīgo interešu aizstāvēšanā pilsētas pa vienai iestājās kopīgajā asociācijā. Procesa noslēgumā par lietderīgu tika atzīta cita forma – rajonu pilsētas, būdamas LPS sastāvā, saglabāja arī savu vēsturisko pilsētu asociāciju. Pakāpeniski pilsētu asociācija kļuva par forumu atsevišķo interešu paušanai, vienlaikus gatavojot variantus pašvaldību kopīgiem kompromisiem. Svarīgi arī, ka daudzos jautājumos visu grupu pašvaldībām ir kopīgas intereses, taču katra grupa kopīgajās prasībās iezīmē savu īpatnējo pievienoto vērtību.

Ar laiku tika izveidotas kopīga lēmuma pieņemšanas formas katrai no pašvaldību grupām – Pagastu apvienība, Lielo pilsētu asociācija, Novadu apvienība. Novadi, kas reformas gaitā veidojās brīvprātīgi, tāpat ieviesa kopīgas koordinācijas sanāksmes. Izveidojot formālus vai neformālus forumus katram no pašvaldību veidiem, LPS kā kopīgā viedokļa meklētājas loma nevis samazinājās, bet gan pieauga.

Pašvaldību vienotību veicina arī likumā “Par pašvaldībām” ietvertā norma, ka sarunās ar Ministru kabinetu visu pašvaldību kopīgās intereses ir tiesīga pārstāvēt organizācija (1994. gadā – sabiedriska organizācija, tagad – biedrība), kuras biedri ir vairāk nekā puse no visu veidu pašvaldībām. Tādējādi, ja kāds pašvaldību veids nebūtu pietiekami pārstāvēts, formālās ikgadējās sarunas varētu nenotikt. Valdībai būtu iespējams pašvaldības sašķelt un “izspēlēt” vienas grupas pret citām.

Latvijas prakse pierāda, ka iespējai paust kopīgu pozīciju ir lielas priekšrocības abām pusēm. Pašvaldības kopumā no tā iegūst katru gadu, un no tā iegūst arī valsts ilgtermiņa intereses.

Mazākuma viedokļa ievērošana

Izveidot kopīgu viedokli tādā organizācijā kā Pašvaldību savienība nereti ir visai sarežģīts uzde-

vums. Jo jautājums ir teorētiskāks, mazāk “praktisks” – jo mazāk domstarpību. Nav grūti vienoties izmantot Eiropas Vietējo pašvaldību hartu, lai pamatotu lēmumu par ministrijas uzraudzības pastiprināšanu vai samazināšanu. Vieglāk ir vienoties, ja nav runa par konkrētu resursu sadali, bet grūti vienoties, ja problēmas risinājums skar politisko partiju savstarpējo konkurenci.

Potenciāla konflikta apstākļos ir bīstami pieņemt lēmumus ar mehānisku balsu vairākumu. Vēlamāk sasniegt vienprātību (konsensu) vai vismaz kompromisu, kas kaut daļēji apmierinātu visu pašvaldību grupu viedokļus. Visbiežāk sastopamais konflikta avots līdz šim bijusi resursu sadale starp pieciem likumā noteiktajiem pašvaldību veidiem – novadiem, pilsētām, pagastiem, rajoniem un republikas pilsētām. Šīm grupām bija dažādas likumos un MK noteikumos noteiktas iespējas finanšu izlīdzināšanas vai investīciju saņemšanas jomā.

Tāpēc praksē LPS vienmēr centusies nenostādīt pašvaldību veidus citu pret citu. Vēlāk šis princips tika iestrādāts arī asociācijas statūtos veto tiesību formā – katram no LPS priekšsēža vietniekiem, ja viņš saņem atbalstu no vairāk nekā puses sava pašvaldību veida pašvaldībām, ir tiesības noteikt veto jebkuram LPS lēmumam.

Republikas pilsētas līdz administratīvi teritoriālās reformas noslēgumam bija pārstāvētas ar septiņām pašvaldībām. Ja četras no šīm pašvaldībām bija pretī LPS vairākumam, tad vairāk nekā 500 pašvaldību viedoklis nevarēja kļūt par LPS kopīgo viedokli. Tāpat būtu, ja pret vairākumu būtu iebildušas 14 rajonu pašvaldības no 26 vai 19 pirmsreformas novadi no 37. Veto gadījumā LPS var vienīgi informēt par dažādu pašvaldību grupu paustajiem viedokļiem un atstāt lēmuma pieņemšanu nacionālā mēroga politiku (Saeimas vai Ministru kabineta) patstāvīgai pieņemšanai.

Tomēr vēlamāk ir sasniegt vienprātību. Vienprātības gadījumā katra pašvaldību grupa atsevišķi paliek neapmierināta, jo nav sasniegusi grupai optimālu rezultātu, tomēr kaut kas labs tiek sasniegts katrai grupai un LPS iespējams uzstāties ar kopīgo viedokli.

Finansēšana

Finansēšanas modelis izriet no tā, kāds ir pašvaldību nolūks, veidojot asociāciju. Tāpēc finansēšanas modeļa izvēle lielā mērā turpina iepriekš aplūkoto problemātiku.

Jau dibināšanas kongresā tika nolemts, ka par asociācijas finansiālo pamatu jāklūst **biedru naudām**, ko katrs dalībnieks maksā brīvprātīgi. Lai cik arī liktos vilinoši ieviest obligātus maksājumus, no šādas kārtības izrietētu bīstamība, ka pieaugs nacionālās valdības ietekme uz asociāciju. Obligātus maksājumus varētu

PAŠVALDĪBU SAVIENĪBĀ

ievieš tikai ar likumu vai no likuma izrietošiem MK noteikumiem. Ja maksājumu likmes noteiktu Ministru kabinets, tad, neizbēgami, tas kļūtu par sviru ietekmei uz LPS administrāciju.

Dibināšanas kongresā bija atsevišķs balsojums par to, vai jābūt vienādai vai atšķirīgai maksājumu likmei dažādām pašvaldību grupām. Uzvarēja viedoklis, ka maksājumu likmes var būt atšķirīgas. Sākotnēji tika izmēģinātas divas maksāšanas kārtības: proporcionāli iedzīvotāju skaitam pašvaldībā (iestāšanās nauda) un proporcionāli pašvaldības budžetam (ikgadējās biedru naudas).

Pirmā kārtība bija sliktāka tādēļ, ka pašvaldību patstāvīgie ieņēmumi uz vienu iedzīvotāju Latvijā vienmēr bijuši ļoti atšķirīgi. 1994. gadā bagātākā pašvaldība ieņēma no diviem nodokļiem (iedzīvotāju ienākuma nodokļa un īpašuma nodokļa) 27 reizes vairāk nekā trūcīgākā. 2007. gadā šī atšķirība vairs bija tikai septiņreiz liela. Tomēr tas norāda, ka noteikt vienādu likmi par katru teritorijas iedzīvotāju regulāriem maksājumiem būtu neveiksmīgs risinājums. Tāpēc biedru naudu maksāšanā palika spēkā sākotnēji izvēlēta kārtība **maksāt proporcionāli pašu ieņēmumiem** (izslēdzot valsts mērķdotācijas).

Jau LPS 1. kongresā maksāšanas kārtība tika precizēta, nosakot biedru naudu likmi 0,04% apmērā no patstāvīgajiem ieņēmumiem. Pakāpeniski šī norma tika palielināta līdz 0,13%. Pakāpeniskums bija ļoti būtisks – katru reizi asociācijas biedrus nācās pārliecināt, ka ieņēmumu paaugstinājumam ir objektīvi iemesli un ka tiks sasniegti skaidri un saprotami mērķi. Tas vienmēr prasīja izvērstu diskusiju vairākos vadības līmeņos ar sekojošu lēmumu LPS kongresā.

Tā pēdējā biedru naudas palielināšana saistījās ar Latvijas iestāšanos Eiropas Savienībā. Vajadzēja lemt par LPS pārstāvniecības atvēršanu Briselē. Pat minimāla pārstāvniecība ar vienu pastāvīgi darbojošos pārstāvi ir samērā dārgs pasākums. Lemjot par biedru naudas palielinājumu, ikvienas pašvaldības pārstāvis izvērtēja, vai šāda pārstāvniecība ir nepieciešama kopīgo interešu labā un ko no tā varētu iegūt katra pašvaldība atsevišķi. Pašvaldības šo lēmumu pieņēma.

Republikas pilsētām salīdzinājumā ar mazajām pašvaldībām ir lielākas iespējas patstāvīgi aizstāvēt savas intereses Saeimā un Ministru kabinetā, un šo pašvaldību vadībā parasti ir pārstāvētas tās pašas politiskās partijas. Lielās pilsētas var sekmīgi lobēt savu atsevišķo viedokli tieši ar Saeimā pārstāvēto deputātu palīdzību, kas ievēlēti no šīm pilsētām dažādās politiskās partijās. Tāpēc kopīgajā viedoklī un uzskatu konsolidācijā mazās pašvaldības ir vairāk ieinteresētas, gūstot no dalības LPS "lielāku labumu".

Maksāšanas kārtības reformu rezultātā panākts līdzsvars – republikas pilsētu ieguldījums ir salīdzināms ar novadu kopīgo ieguldījumu, un tās kopumā neietek-

mē finanses vairāk par pārējām pašvaldībām. Atbilstoši teicienam "kas maksā, tas pasūta mūziku" LPS finansēšanas sistēmā viena interešu grupa nevar "pasūtīt mūziku". Tieši spēja izvairīties no lēmumiem, kas pieļautu krasu kādas pašvaldību grupas interešu neievērošanu, ir asociācijas ilglaicīgas stabilitātes nosacījums.

Pašvaldību asociācijas funkcijas

LPS statūtos jau pašā sākumā tika nostiprinātas trīs **galvenās funkcijas**:

- veidot kopīgu pašvaldību politiku un pārstāvēt kopīgās pašvaldību intereses;
- palīdzēt pašvaldībām dažādu jautājumu risināšanā, sniegt tām dažādus maksas un bezmaksas pakalpojumus (politiķu un darbinieku apmācība, konsultācijas, informācijas pakalpojumi);
- aizstāvēt pašvaldību kopīgās intereses un pašvaldību demokrātiju.

Ievērojot, ka Latvija pilnībā pievienojusies Eiropas Vietējo pašvaldību hartas 10. pantam, asociācijai ir tiesības un iespējas sadarbībai ar citu valstu pašvaldībām un pašvaldību asociācijām.

Lai varētu īstenot iepriekšminētās funkcijas, vajadzēja:

- izveidot organizācijas politisko struktūru un pieņemt tās darbību reglamentējošus dokumentus, nodrošinot plašu LPS biedru līdzdalību kopīgā viedokļa izstrādāšanā;
- izveidot organizācijas administratīvo struktūru, kas spētu profesionāli veikt valsts likumprojektu un valsts politikas analīzi, kā arī būtu efektīva; ar minimāliem izdevumiem tiktu panākts maksimāls efekts pašvaldību interešu pārstāvniecībā;
- izveidot interešu lobēšanas sistēmu valdībā un Saeimā (sarunu sistēmu ar valdību);
- izveidot partnerības un sadarbības sistēmu ar pilsonisko sabiedrību pārstāvošām nevaldības organizācijām;

- pastāvīgi nodrošināt masu mediju uzmanību, lai LPS aktivitātes regulāri atrastos politiskajā dienas kārtībā un sabiedrības redzeslokā, tādējādi nodrošinot iespēju skaidrot pašvaldību intereses un atrast sabiedrotus;
- izveidot dialoga sistēmu ar politiskajām partijām.

Lai varētu īstenot LPS funkcijas, tika izvēlēta elastīga rīcības taktika, tajā skaitā veidoti uzņēmumi pakalpojumu sniegšanai pašvaldībām (Latvijas Pašvaldību mācību centrs, Pašvaldību konsultāciju centrs). Kopš 1995. gada katru mēnesi iznāk LPS žurnāls "Logs".

LPS attīstības problēmas

LPS nav cieši saistīta ne ar vienu no politiskajām partijām, tomēr partiju politiskās cīņas ietekmē situāciju arī pašvaldībās.

Pirms 2013. gada pašvaldību vēlēšanām valdība piekāpa pašvaldībām.

Krīzes gados pašvaldību un valsts finansējums tika samazināts solidāri. Pašvaldības, nereti atsakoties no attīstības pasākumiem, darīja visu iespējamo, lai saglabātu sociālo mieru. Pastāvīga konsultēšanās ar valdību un kopīga rīcība bija pamatā citur pasaulē neredzētai parādībai – pārspējot visdziļākos krīzes rekordus kopš pagājušā gadsimta 30. gadu depresijas, Latvijā nesākās masu nekārtības. Citas pasaules valstis mūs par to apbrīno, taču šā fenomena pamatā bija sarunu un konsultāciju sistēma starp valsti un pašvaldībām, kas citās valstīs nav tik attīstīta.

Tāpēc pašvaldības bija pārsteigtas, kad valdība ciniski atteicās no solītās solidaritātes arī pēc krīzes. Tika piedāvāts "makroekonomiskais scenārijs", kurā pašvaldību relatīvajai daļai valsts kopbudžetā ik gadu jāsamazinās. Netika pildīti arī solījumi, ko valdība sniedza visa gada garumā pirms 2013. gada budžeta sarunām. Valdības ministri visiem spēkiem centās sašķelt pašvaldības, lai vismaz daļa kļūtu par attiecīgo ministru partiju atbalstītājām.

Divas pašvaldības pakļāvās valdības politiku intrigām un izstājās no LPS. Tas nebija tālredzīgs solis, jo pašvaldību statusa atjaunošanai vienotība ir nepieciešama vairāk nekā jebkad.

Ir virkne **problēmu**, kas radušās pēdējos gados:

- * ierobežojumi personāla motivācijai – pakļaujot pašvaldības vienotai atalgojuma sistēmai, būtiski samazinātas iespējas piesaistīt talantīgus un prasmīgus darbiniekus, kas ir rupjš Eiropas Vietējo pašvaldību hartas pārkāpums;
- * ieviešot atklātos balsojumus par personālijām, radīti papildu līdzekļi politiskā spiediena izdarīšanai uz politiķiem, kas tāpat ir hartas pārkāpums;
- * ik pa brīdim parādās centieni samazināt ne vien pašvaldību finanšu apjomu, bet arī finanšu autonomiju, piemēram, aizstājot pašvaldībai pienākošos nodokļu ieņēmumus ar centralizēti aprēķinātu dotāciju;
- * ik pa brīdim parādās priekšlikumi ierobežot administrēšanas autonomiju, ieviešot no centra organizētu personāla kontroli.

Dažiem politiķiem ir ideja tā pasliktināt pašvaldību stāvokli, lai varētu "pamatot" kārtējās apvienošanas nepieciešamību. Tas jānovērš un ir jāatjauno līdzsvars starp valsti un pašvaldību kompetencēm.

Tāpēc LPS dienaskārtībā ir uzdevums aizstāvēt un atjaunot pašvaldību brīvības. Tas panākams, meklējot ceļus uz vienotību kopīgu mērķu sasniegšanai.

Pēc LPS 23. kongresa Preiļos.

LPS 22 GADU HRONIKA

1991. gada 14. un 15. decembris

- **Latvijas Pašvaldību savienības (LPS) dibināšanas kongresā** Jūrmalā pieņem rezolūciju par LPS dibināšanu un ievēl priekšsēdētāju – Jelgavas pilsētas pašvaldības priekšsēdētāju **Jāni Bunkšu**, pieņem pagaidu statūtus un izveido pagaidu valdi, kam uzdod 1992. gadā sasaukt LPS 1. kongresu.

1992. gads

- 30. maijā Rīgā notiek **LPS 1. kongress**, kas apstiprina LPS statūtus, ievēl Valdi un par LPS priekšsēdi ievēl Jelgavas pašvaldības priekšsēdētāju **Jāni Bunkšu**.
- Sāk darboties **Pašvaldību reformu padome**, kuras sastāvā ir vairākas darba grupas, ko līdz ar LR Augstākās Padomes deputātiem veido arī LPS pārstāvji, pašvaldību priekšsēdētāji.
- LPS pārstāvji iegūst **novērotāju statusu Eiropas Vietējo un reģionālo pašvaldību kongresā**.

1993. gads

- 29. un 30. janvārī Jūrmalā notiek **LPS 2. kongress**.
- Dome septembra sēdē par LPS priekšsēdi ievēl Liepājas pilsētas pašvaldības priekšsēdētāja vietnieku **Andri Jaunsleini**.
- Pašvaldību reformu padome pabeidz izstrādāt **Latvijas pašvaldību reformu koncepciju**.

1994. gads

- LPS 3. kongresā, kas notiek 28. janvārī Jūrmalā, par LPS priekšsēdi ievēl **Andri Jaunsleini**.
- 25. februārī LPS Rīgā, Kongresu namā, sasauc **Vislatvijas pašvaldību sapulci**, kurā LPS tiek pilnvarota pārstāvēt visas pašvaldības sarunās ar Saeimu un valdību.
- 27. un 28. martā LPS un K. Adenauera fonds (Vācija) sarīko **starptautisku konferenci “Pašvaldības varas centralizācijas apstākļos”**, kurā piedalās pārstāvji no

14 valstīm. Konferences dalībnieki pieņem deklarāciju “Par pašvaldību demokrātiju”, aicinot Centrālās un Austrumeiropas valstu valdības savās konstitūcijās ievērot Eiropas Vietējo pašvaldību hartas principus.

- Aprīlī LPS priekšsēdis **Andris Jaunsleinis** un Ministru prezidenta biedrs **Māris Gailis** paraksta pirmo **Ministru kabineta un Latvijas Pašvaldību savienības sarunu protokolu**, kurā galvenokārt iekļauti pašvaldību budžeta jautājumi.

- 24. maijā Saeima pieņem **likumu “Par pašvaldībām”**, kurā Ministru kabineta un Latvijas Pašvaldību savienības sarunas tiek reglamentētas ar likumu. Sāk darboties **LPS un MK sarunu sistēma**, un katru gadu pirms budžeta likumprojekta iesniegšanas Saeimā Ministru prezidents un LPS priekšsēdis paraksta Ministru kabineta un Latvijas Pašvaldību savienības vienošanās un domstarpību protokolu.

- 29. maijā notiek **pašvaldību vēlēšanas**.

- 9. un 10. septembrī Jūrmalā notiek **LPS 4. kongress**. Revīzijas komisija ziņo, ka LPS iestājušās no katra pašvaldību veida vismaz 50% pašvaldību. Tas nozīmē, ka **LPS ir tiesīga pārstāvēt visas Latvijas pašvaldības sarunās ar Saeimu un valdību**, kā arī citās situācijās, izsakot pašvaldību viedokli.

1995. gads

- 8. martā notiek **2. Latvijas pašvaldību sapulce**, kurā galvenā izvirzītā prasība ir pašvaldību tiesību un statusa noteikšana LR Satversmē.

- Maijā nāk klajā LPS žurnāla **“Logs”** pirmais numurs.

- 28. jūnijā notiek ārkārtas Domes sēde, kuras darba kārtībā ir jautājums par **pašvaldību darbību finanšu krīzes apstākļos** (par valdībā izstrādājamo pašvaldību budžeta samazināšanas projektu un bankās iesaldētajiem pašvaldību finanšu līdzekļiem).

- **Latvijas pašvaldību delegācija**, ko izveido LPS un apstiprina MK, sāk darboties **Eiropas Vietējo un reģionālo pašvaldību kongresā**.

- 15. decembrī Jūrmalā **LPS 5. kongresā** pieņem rezolūciju, kurā aicina Saeimu pievienoties un ratificēt Eiropas Vietējo pašvaldību hartu.

1996. gads

- 22. februārī Saeima pieņem likumu "Par pievienošanās 1986. gada 15. oktobra Eiropas Vietējo pašvaldību hartai".
- 19. aprīlī notiek 3. Latvijas pašvaldību sapulce par centralizāciju, kurā izsaka iebildumus pret gaidāmo administratīvi teritoriālo reformu.
- 13. decembrī LPS sarīko starptautisku konferenci "Pašvaldības – varas centralizācijas un finanšu krīzes apstākļos".

1997. gads

- 30. maijā Jūrmalā LPS 6. kongresā pieņem rezolūciju, kurā aicina Saeimu un valdību turpmāk ievērot šādus administratīvi teritoriālās reformas pamatprincipus:

- reforma jāveic iedzīvotāju interesēs;
- reformai jāuzlabo gan valsts, gan pašvaldību pārvalde;
- reforma jāveic ar demokrātiskām metodēm brīvprātīga procesa formā;
- reformas sagatavošanas posmā jānoskaidro un jāprecizē:
 - dažādu veidu pašvaldību reālās funkcijas,
 - reālo funkciju nodrošinājums ar cilvēku, finanšu un citiem resursiem,
 - jauna tipa administrācijas infrastruktūrai nepieciešamais investīciju apjoms;
- reformai jātuvina vara, pārvalde un pakalpojumi iedzīvotājiem;
- reģionālā līmenī jābūt vēletām pašvaldībām;
- reģionālajām vai vietējām pašvaldībām nododama lielākā daļa pašlaik dekoncentrēto centrālās valdības funkciju;
- tuvākajā laikā īpaši veicināma pašvaldību apvienību veidošanās rajonos;
- jānoskaidro iedzīvotāju viedoklis.

LPS 6. kongress pilnvaro Pašvaldību savienības Domi nepieciešamības gadījumā sasaukt Latvijas pašvaldību deputātu sanāksmi.

- 12. decembrī Jūrmalā LPS 7. kongress nolemj iesaistīties politiskajā darbībā, kas nozīmē:
 - daudz lielāku vērību nekā līdz šim veltīt sabiedrības informēšanai par pašvaldību un valsts pienākumiem un tiesībām un par Saeimas deputātu un valdības ministru personīgo atbil-

dību par pašvaldību līdzekļu samazināšanu;

- pašvaldību deputātiem iesaistīties politiskajās partijās, lai ietekmētu to darbību un panāktu Latvijas pašvaldību attīstības vadlīniju principu iekļaušanu partiju programmās.

1998. gads

- 18. decembrī Jūrmalā LPS 8. kongresā nolemj noteikt 1999. gadu par pašvaldību gadu, atzīmējot desmitgadi kopš 1989. gada pašvaldību vēlēšanām.

1999. gads

- 28. maijā Viesītē notiek LPS 9. kongress. Tajā tiek uzsvērtas reģionālās reformas nepieciešamība, kas vēl vairāk kļūst aktuāla, Latvijai iestājoties Eiropas Savienībā. Latvijā noris brīvprātīga pašvaldību apvienošanās plānošanas reģionos. LPS cer, ka tas varētu būt iedīglis pašvaldību reģionu izveidei nākotnē. Kongress aicina Saeimu atjaunot pašvaldībām pieeju kapitāla tirgum un ratificēt Eiropas Vietējo pašvaldību hartas 9. panta 8. paragrāfu.
- 8. decembrī LPS sarīko konferenci "Pašvaldību demokrātijas attīstība desmit gados un nākotnē".

2000. gads

- 19. maijā LPS 10. kongress notiek Liepājā. Tiek pieņemta rezolūcija par izglītības reformu, kurā aicināts valdību ieviest obligāto piecu un sešus gadu veco bērnu apmācību, kā arī paredzēt tam finansējumu no valsts budžeta. Rezolūcijā par situāciju veselības aprūpē kongress aicina decentralizēt veselības aizsardzības finanšu vadību.

2001. gads

- 1. martā Saeima pieņem likumu par mājas Rīgā, Mazajā Pils ielā 1, nodošanu Latvijas Pašvaldību savienības īpašumā.
- 18. un 19. maijā Jūrmalā notiek LPS 11. kongress, kurā apspriež krīzi veselības aprūpē. Pašvaldībām reformas gaitā ir atņemti resursi un procesa ietekmēšanas iespējas, bet atstāta morālā un politiskā atbildība

PAŠVALDĪBU SAVIENĪBĀ

par veselības aprūpes pieejamību. Pašvaldības prasa sakārtot primārās veselības aprūpes finansēšanas sistēmu, nenovirzot uz pašvaldībām atbildību par savām neizdarībām.

2002. gads

- 24. maijā Līvānos notiek **LPS 12. kongress**. Sakarā ar Saeimā pieņemtajiem **grozījumiem likumā "Par pašvaldību budžetiem"**, kas paredz pašvaldību būtisku ierobežošanu finansiālajā darbībā, LPS un pašvaldības nosūta vēstuli Valsts prezidentei ar lūgumu likumu neizsludināt, bet atgriezt Saeimā. 17. oktobrī Saeima mīkstina likuma normas, un turpmāk ar Finanšu ministriju jāsaskaņo tikai ilgtermiņa darījumi un tie, kas pārsniedz 20% no gada budžeta.

2003. gads

- Martā LPS Dome apstiprina **Latvijas pašvaldību delegācijas Eiropas Savienības Reģionu komitejā** izveidošanas procedūru, kā arī apstiprina tās sastāvu. Līdz Latvijas iestājai ES delegācijas locekļiem ir novērotāju statuss.
- 16. maijā Jūrmalā notiek **LPS 13. kongress**, kas pieņem **Latvijas pašvaldību attīstības vadlīnijas**. Kongresa dokumentos tiek prasīta pašvaldību investīciju finansējuma apjoma palielināšana un pašvaldību aizņēmumu kopējais palielinājums.

2004. gads

- Aprit **15 demokrātijas gadi** kopš pirmajām pašvaldību vēlēšanām 1989. gadā.
- Kopš Latvijas iestāšanās ES 2004. gadā **Latvijas pārstāvjiem Reģionu komitejā ir pastāvīgo locekļu statuss**.
- 21. maijā Jūrmalā notiek **LPS 14. kongress**, kurā pieņem **rezolūciju par pašvaldību deputātu sociālajām garantijām** un aicina Saeimu iestrādāt likumā "Par pilsētu domes, rajona padomes, novada domes un pagasta padomes deputāta statusu" pastāvīgu normu. Kongress arī **pieņem konkrētus LR Satversmes pantus**, kuros atrunāta pašvaldību vieta un tiesības, kā arī prasa 81. panta revīziju.

2005. gads

- 27. maijā Jūrmalā notiek **LPS 15. kongress**, kurā pirmo reizi tiek rosināts Saeimai un valdībai **samazināt likumu un Ministru kabineta noteikumu skaitu** un arī tajos regulējamo jautājumu loku – vienkāršot likumu piemērošanas procedūras, īpaši attiecībā uz ES fondu pieejamību pašvaldībām; vienkāršot publisko pārvaldi, neieviešot uz vienu darītāju desmit kontrolētājus; saprātīgi minimizēt pašvaldības saistošo noteikumu skaitu, izmantojot pēc iespējas vispārīgākus formulējumus un palielinot amatpersonu un koleģiālo lēmēju pilnvaras.

2006. gads

- 19. maijā Ērgļos **LPS 16. kongresā** atkārtoti aicina valdību **samazināt birokrātiju**. Kongress akcentē un vērs Saeimas un valdības uzmanību uz to, ka attīstības vadība valstī notiek pēc nozaru principa; reģionālajai attīstībai netiek veltīta pienācīga uzmanība; reģionu attīstību kavē tieši vēlētu reģionālo pašvaldību trūkums. Kongress atkārtoti atgādina Saeimai par **vēlētu amatpersonu sociālo garantiju nepieciešamību**.

2007. gads

- Valdība pilnā sparā gatavojas administratīvi teritoriālajai reformai. Tādēļ 18. maijā Jelgavā **LPS 17. kongress** aicina Saeimu un valdību:
 - nodrošināt pilnā apmērā novadu infrastruktūras un reformas izmaksas, kas noteiktas ar attiecīgo novadus veidojošo pašvaldību lēmumiem, paredzot atbalstu arī agrāk izveidotajiem novadiem;
 - atbalstīt Saeimā izskatāmos grozījumus likumā par pašvaldību deputāta statusu, kuros paredzētas papildu sociālās garantijas bijušajiem pašvaldību vadītājiem un viņu vietniekiem.
- 27. septembrī Saeima pieņem **grozījumus likumā "Par pilsētas domes, rajona padomes, novada domes un pagasta padomes deputāta statusu"**, kas paredz pašvaldību vēlētu amatpersonu sociālo aizsardzību.

2008. gads

• Paredzama rajonu pašvaldību likvidācija, tādēļ 16. maijā Priekuļos **LPS 18. kongress** aicina Saeimu un valdību:

- paredzēt likumā, ka **rajona reorganizācijas** plānu katra rajona padome pieņem un īsteno atbilstoši konkrētajiem apstākļiem;
- paredzēt, ka rajonu pašvaldību manta un citi resursi tiek turpmāk izmantoti novadu un reģionu attīstībai;
- tā kā ļoti aktuāls ir jautājums par **ceļu uzturēšanu un attīstību**, kongress izvirza prasības:
 - valsts budžeta finansējumu ceļu nozarei 2009. gadā palielināt līdz 90%, 2010. gadā – līdz 100%, 2011. gadā – līdz 110% no plānotā naftas produktu akcīzes nodokļa ieņēmumiem;
 - turpmāk valsts autoceļu programmas finansējumu sadalīt proporcionāli uzturēšanas izmaksām jeb proporcijā 60:40 starp pašvaldību un valsts ceļiem.

2009. gads

• Pasaulē sākas ekonomiskā krīze, kas skar arī Latviju. Krīzes iespaidā **LPS 19. kongresā** 19. martā Skrundā top divas **rezolūcijas** – “**Par tiesiskumu krīzes apstākļos**” un “**Par pašvaldību lomu ekonomiskās krīzes apstākļos**”. Kongress rosina pieļaut likumīgas atkāpes no vispārējās kārtības, kas darbojās tradicionālā finansējuma līmeņa apstākļos, decentralizējot atbildību, iespējami ar vismazākajiem līdzekļiem sasniegt vislielāko efektu. LPS kongress aicina Saeimu un valdību pieņemt LPS iesniegto likumprojektu “Par pašvaldības regulējošo tiesību normu statusu ekonomiskās krīzes apstākļos” vai citu likumu, kas:

- krīzes periodā atzīst pašvaldības regulējošās tiesību normas par ieteicamām, nevis obligātām,
- atļauj pašvaldībām ar budžeta grozījumiem vai citiem saistošajiem noteikumiem patstāvīgi noteikt, kādas atkāpes no likumu un Ministru kabineta noteikumu normām ir spēkā pašvaldības teritorijā.

• Uz ekonomiskās krīzes fona notikusi **administratīvi teritoriālā reforma**, kuras rezultātā Latvijā ir 109 novadi un deviņas republikas pilsētas.

• Pavasarī notiek **pašvaldību vēlēšanas**.

• 21. augustā Mārupē **LPS 20. kongress** notiek krīzes maksimuma apstākļos. Kongress aicina Saeimu un valdību veikt šādus **pasākumus**:

- nodokļu sloga samazināšanu un citus pasākumus, kas veicinātu uzņēmēju piesaisti Latvijai un atjaunotu uzticību valstij;
- reālu un paātrinātu ES fondu apgūšanu, nosakot to par prioritāti;
- aizņēmumu līdzekļu novirzīšanu pašvaldībām vietējās infrastruktūras objektu būvniecībai, tādējādi sekmējot nodarbinātības un vietējā tirgus atdzīvināšanu visā Latvijas teritorijā.

Kongress arī uzskata, ka jāveic neatliekami pasākumi **izglītībā**:

- kompensēt visām pašvaldībām atlaišanas pabalstus skolotājiem, kas tiek atlaisti pedagogu darba samaksas mērķdotāciju krasa samazinājuma dēļ, valstij nepildot savus pienākumus;
- pilnībā finansēt no valsts budžeta piecgadīgo un sešgadīgo pirmsskolas apmācību, kā to paredz likums;
- finansējumu mūzikas un mākslas skolām, sporta skolām un interešu izglītībai nesamazināt vairāk nekā proporcionāli valsts pārvaldes atalgojuma samazinājumam, lai, krīzei beidzoties, radošo industriju attīstība varētu kļūt par vienu no salīdzinošajām Latvijas priekšrocībām starptautiskajā preču un pakalpojumu tirgū.

Kongress uzskata, ka **veselības aprūpe** ir valsts prioritāte krīzes situācijā.

Kongress ievēl LPS vadību – par priekšsēdi Ventpils novada domes deputātu **Andri Jaunsleini** un par vietniekiem – Jelgavas pilsētas domes priekšsēdētāju **Andri Rāviņu** un Ogres novada domes priekšsēdētāju **Edvīnu Bartkeviču**.

2010. gads

• 21. maijā Pārgaujas novada Stalbē **LPS 21. kongress** aicina politiskās partijas pirms 10. Saeimas vēlēšanām iekļaut programmās un pēc vēlēšanām īstenot šādus **solījumus**:

- iekļaut Satversmē pašvaldības, subsidiaritātes un proporcionalitātes principu;
- veikt kompetenču un finanšu decentralizāciju;
- atteikties no ierobežojumiem pašvaldību īpašuma izmantošanā;

PAŠVALDĪBU SAVIENĪBĀ

- atteikties no ierobežojumiem pašvaldības uzņēmējdarbībai;
- atzīt, ka iedzīvotāju interesēs ir pašvaldības īpašuma vairošana un peļņas gūšana;
- nodrošināt iespējas pašvaldībām piesaistīt augsti kvalificētus un talantīgus darbiniekus.

2011. gads

- 3. janvārī darbu uzsāk jaunizveidotā Mērsraga novada pašvaldība – Latvijā nu ir **119 pašvaldības**.
- 20. maijā Koknesē **LPS 22. kongress** aicina Saeimu un Ministru kabinetu, sākot ar jauno ES programmēšanas ciklu, **papildināt nozaru vadības principu**, paredzot:
 - nodalīt vismaz trešo daļu Latvijai piekrietošās ES budžeta kvotas, nosakot katrai pašvaldībai savu ES projektu kvotu pēc principa “nauda seko iedzīvotājam”;
 - katrai pašvaldībai patstāvīgas tiesības izmantot savu ES budžeta kvotu tādu projektu īstenošanai, kas atbilst “ES 2020” mērķiem un tiek īstenoti virzienos, kuri apstiprināti likumā par ES fondu izmantošanu 2014.–2020. gada budžeta ciklā;
 - paredzēt attīstības virzienus, ņemot par pamatu 1. pielikumu, visām pašvaldību grupām nodrošinot, ka ikvienai pašvaldībai ir iespēja piedalīties ES fondu apgūvē atbilstoši savām prioritātēm un savai attīstības programmai;
 - attiecināt jauno komplekso pieeju, kurā nozaru vadības princips tiek papildināts ar teritoriālās vadības principu, arī uz citām valsts atbildībā esošajām investīciju programmām.

Latvijas Pašvaldību savienības kongress aicina katru Latvijas pašvaldību pieņemt **domes lēmumu par atbalstu jaunajai politikai**.

- Ekonomiskā krīze turpinās, un valdība joprojām gatavo valsts budžetu nākamajam gadam Pasaules Valūtas fonda stingrā uzraudzībā. Gadskārtējās LPS un valdības sarunas noris saspringti.
- Novembrī tiek sasauktas divas ārkārtas un viena kārtējā Domes sēde ar Ministru prezidenta un finanšu ministra piedalīšanos jautājumā par **Ministru kabineta un Latvijas Pašvaldību savienības 2012. gada vienošanās un domstarpību protokolu**. Tas 30. novembrī pēc rūpīgas saskaņošanas Domes sēdē tiek parakstīts 5. decembrī.

2012. gads

- 18. maijā Preiļos **LPS 23. kongress** noslēdz darbu ar sešām pieņemtajām rezolūcijām – “Par pašvaldību ieņēmumu bāzi”, “Par likumprojektu “Grozījumi likumā “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli””, “Par pašvaldību vietu NAP”, “Par pašvaldību atbalstu vietējai uzņēmējdarbībai”, “Par demogrāfiskās krīzes ietekmi uz pašvaldību” un “Par izglītību”.
- Pēc vairāku gadu pārtraukuma pašvaldību pārstāvji 28. jūlijā pulcējas Carnikavā uz **Latvijas pašvaldību darbinieku sporta dienu**.
- 2012. gads Latvijas pašvaldību vēsturē ierakstāms kā jaunas tradīcijas aizsākumgads, jo LPS sadarbībā ar Eiropas Komisijas pārstāvniecību Latvijā un Izglītības un zinātnes, Veselības, Labklājības un Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju pirmo reizi rīko **konkursu “Eiropas Gada pašvaldība 2012”**. 14. septembrī Ventspilī tiek godinātas uzvarētājpašvaldības – **Ventspils pilsēta un Gulbenes novads**.
- 27. novembrī nodibināta **Latvijas Pašvaldību sociālo dienestu vadītāju apvienība**. Par tās vadītāju ievēlēta Skrīveru novada sociālā dienesta vadītāja **Ilze Rudzīte**.
- 7. decembrī **Latvijas Pašvaldību izpilddirektoru asociācijas** biedri Jaunmoku pilī kopīgi atskatās uz savas apvienības **15 gadu** darbību.
- 14. decembrī izveidota **Sēlijas novadu apvienība**, kuras sastāvā ir Aknīstes, Ilūkstes, Jaunjelgavas, Jēkabpils, Neretas, Salas un Viesītes novada pašvaldību pārstāvji. Par apvienības priekšsēdētāju ievēlēts Jaunjelgavas novada pašvaldības priekšsēdētājs **Guntis Libeks**.

2013. gads

- 10. janvārī Rīgā ar Latvijas Pašvaldību savienības atbalstu tiek organizēta pirmā pašvaldību uzņēmējdarbības konsultantu tikšanās, lai veidotu **uzņēmējdarbības atbalsta tīklu**.
- 2. maijā Rīgā, Melgalvju namā, notiek Valsts Heraldikas komisijas otrās **grāmatas “Latvijas novadu heraldika”** atvēršanas svētki.
- Arī šogad dots starts **konkursam “Eiropas Gada pašvaldība 2013”**.
- 1. jūnijā visā Latvijā notiek 2013. gada **pašvaldību vēlēšanas**.

Latvijas Pašvaldību savienība (LPS) ir biedrība, kas pēc brīvprātības principiem apvieno Latvijas novadu un republikas pilsētu pašvaldības.

Latvijas Pašvaldību savienība dibināta 1991. gada 15. decembrī.

Organizācija reģistrēta Rīgā 1993. gada 17. novembrī Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrā ar numuru LV40008020804.

Latvijas Pašvaldību savienības mājvieta ir **Rīgā, Mazajā Pils ielā 1.**

LPS priekšsēdis kopš 1993. gada ir **Andris Jaunsleinis.**

Saskaņā ar likuma "Par pašvaldībām" 96. pantu Latvijas Pašvaldību savienība ir tiesīga pārstāvēt pašvaldības to sarunās ar Ministru kabinetu, jo

- no valstī esošajām 110 novadu pašvaldībām LPS iestājušās 109;
- no deviņām republikas pilsētu pašvaldībām LPS iestājušās astoņas.

Latvijas Pašvaldību savienība ir vienīgā šāda līmeņa pašvaldību organizācija Latvijā.

LPS galvenie mērķi:

- pašvaldību politikas veidošana Latvijā;
- pašvaldību kopīgo problēmu risināšana;
- pašvaldību interešu aizstāvēšana.

LPS uzdevumi:

- pārstāvēt LPS un tās dalībnieku intereses un aizstāvēt to tiesības valsts varas un pārvaldes institūcijās;
- izstrādāt LPS viedokli Latvijas pašvaldību politikā atbilstoši pašvaldību, to apvienību un savienību priekšlikumiem;
- sekmēt sadarbību starp Latvijas pašvaldībām un to apvienībām un savienībām;
- nodrošināt pašvaldības ar tām nepieciešamo informāciju un pakalpojumiem;
- organizēt deputātu un pašvaldību darbinieku apmācību;
- veicināt pašvaldību darbinieku sociālo aizsardzību;
- veicināt uzņēmumu veidošanu pašvaldību kopīgo interesējošo jautājumu risināšanai;
- veicināt sadarbību ar pašvaldībām un to organizācijām ārzemēs;
- pārstāvēt biedrības un tās biedru intereses Eiropas Savienības, Eiropas Padomes un citās

starptautiskās pašvaldību intereses pārstāvošās institūcijās;

- organizēt pašvaldību informācijas apstrādes sistēmas izveidošanu pēc vienotiem principiem.

LPS dalībnieki

- Par LPS dalībnieku var būt novadu un republikas pilsētu pašvaldības.
- Pašvaldība par LPS dalībnieku kļūst ar to brīdi, kad tās domes lēmums par iestāšanos ir reģistrēts LPS Valdē.
- Šobrīd Latvijas Pašvaldību savienībā ir **117 biedri** – 109 novadu pašvaldības un astoņas republikas pilsētu pašvaldības.

LPS politiskā struktūra

LPS kongress

- LPS augstākais lēmējs ir kongress, kas notiek ne retāk kā vienu reizi gadā.
- Kongress ir tiesīgs lemt, ja tajā pārstāvēta vairāk nekā puse LPS dalībnieku.
- Kongresa lēmumus pieņem ar klātesošo delegātu balsu vairākumu.
- Līdz šim notikuši jau 23 kongresi.

PAŠVALDĪBU SAVIENĪBĀ

Kongress	Laiks un vieta	Moto
Dibināšanas kongress	1991. gada 14. un 15. decembrī Jūrmalā	
1. kongress	1992. gada 30. maijā Rīgā	
2. kongress	1993. gada 29. un 30. janvārī Jūrmalā	
3. kongress	1994. gada 28. janvārī Jūrmalā	
4. kongress	1994. gada 9. un 10. septembrī Jūrmalā	
5. kongress	1995. gada 15. decembrī Jūrmalā	<i>Pašvaldību savienība – pašvaldību pārstāvis, aizstāvis, palīgs!</i>
6. kongress	1997. gada 30. maijā Jūrmalā	<i>Nodokļu maksātāju naudu – iedzīvotāju labā!</i>
7. kongress	1997. gada 12. decembrī Jūrmalā	<i>Patstāvība. Sadarbība. Attīstība</i>
8. kongress	1998. gada 18. decembrī Jūrmalā	<i>Cienīsim dažādību, meklēsim vienotību, sekmēsim attīstību!</i>
9. kongress	1999. gada 28. maijā Viesītē	<i>Laiks pildīt solījumus!</i>
10. kongress	2000. gada 19. maijā Liepājā	<i>Pašvaldības un valdība – iedzīvotājiem!</i>
11. kongress	2001. gada 18. un 19. maijā Jūrmalā	<i>Daudzveidība – pamats pozitīvām pārmaiņām</i>
12. kongress	2002. gada 24. maijā Līvānos	<i>Pārmaiņās kļūsim stiprāki!</i>
13. kongress	2003. gada 16. maijā Jūrmalā	<i>Stipras pašvaldības – stipra Eiropas Savienība!</i>
14. kongress	2004. gada 21. maijā Jūrmalā	<i>Ar vārdiem Eiropā, ar darbiem...?</i>
15. kongress	2005. gada 27. maijā Jūrmalā	<i>Gribam dzīvot savā zemē!</i>
16. kongress	2006. gada 19. maijā Ērgļos	<i>Mēs varam, jo protam un spējam!</i>
17. kongress	2007. gada 18. maijā Jelgavā	<i>Stabilitāti pārmaiņās!</i>
18. kongress	2008. gada 16. maijā Priekuljos	<i>Kāda reforma, tāds rezultāts</i>
19. kongress	2009. gada 19. martā Skrundā	<i>Krīzi pārvarēsim, ja strādāsim kopā!</i>
20. kongress	2009. gada 21. augustā Mārupē	<i>Domāt un tad darīt!</i>
21. kongress	2010. gada 21. maijā Pārgaujas novada Stalbē	<i>Vienoties un izdarīt!</i>
22. kongress	2011. gada 20. maijā Koknesē	<i>Attīstību vadīt pašiem!</i>
23. kongress	2012. gada 18. maijā Preiļos	<i>Uzņēmēji. Pašvaldības. Latvijas nākotne</i>

Par LPS 24. kongresa norises laiku un vietu izvēlēts **2013. gada 9. augusts Aucē**.

LPS Dome

- Kongresu starplaikos LPS darbu vada Dome.
- Domes sastāvā ir **117 pašvaldību pārstāvji** (117 pašvaldību priekšsēdētāji).
- Domes sēdes notiek ne retāk kā vienu reizi ceturksnī.
- Dome ir tiesīga lemt, ja sēdē piedalās vairāk nekā puse no Domes locekļiem. Lēmumus pieņem ar klātesošo balsu vairākumu.

Pēdējā laikā svarīgākie LPS Domes sēdēs **izskatītie jautājumi** bija saistīti ar 2013. gada valsts budžetu, vidēja termiņa budžeta ietvaru 2013.–2015. gadam un pasažieru pārvadājumiem, kā arī Dome apspriedusi un izteikusi viedokli par Latvijas Pašvaldību savienības un Ministru kabineta 2013. gada vienošanās un domstarpību protokolu.

2012. gada 24. oktobra Domes sēdē tika pieņemts **aicinājums Saeimas deputātiem atbalstīt LPS priekšliku-**

mu likumprojektā par valsts budžetu 2013. gadam – paredzēt iedzīvotāju ienākuma nodokļa (IIN) daļu pašvaldību budžetos vismaz 85% apmērā vai kompensēt IIN samazinājumu pašvaldībām par 32 miljoniem latu, grozot nodokļa sadalījumu starp pašvaldībām un valsti, kā arī nodrošināt mērķdotācijas palielinājumu pirmsskolas pedagogu algām par 23 miljoniem un palielināt mērķdotāciju pašvaldību autoceļiem un ielām par astoņiem miljoniem latu. Dome arī aicināja Saeimu atbalstīt LPS priekšlikumus un noteikt grafiku, lai trīs gadu laikā vienlaikus ar iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes samazinājumu pašvaldību daļa šajā nodoklī sasniegtu 100%, kā arī noteikt grafiku, kā katru nākamo gadu valsts autoceļu fonda finansējums pieaugtu par 10% no plānotajiem ieņēmumiem no akcīzes nodokļa par naftas produktiem, kamēr tiek sasniegti 80%, pusi no šā pieauguma un no transportlīdzekļu ekspluatācijas nodokļa pieauguma novirzot pašvaldību ielu un ceļu finansējuma pieaugumam.

LPS Valde

- LPS Valde vada LPS darbu Domes starplaikos.
- Valdē tiek ievēlēti ne vairāk kā 15 locekļi, parasti LPS priekšsēdis, divi viņa vietnieki, visi komiteju priekšsēdētāji un Domes locekļi, kas pārstāv visu veidu pašvaldības.
- Valde pilnvaro atsevišķus Valdes locekļus, pastāvīgo komiteju vadītājus, kā arī atsevišķa likumprojekta vai normatīvā akta izstrādātājus pārstāvēt Pašvaldību savienību un paust viedokli konkrētajā jautājumā Saeimā, Ministru kabinetā un citās valsts pārvaldes institūcijās, kā arī starptautiskās organizācijās.

Šobrīd Valde darbojas šādā sastāvā:

Andris Jaunsleinis – Latvijas Pašvaldību savienības priekšsēdis, Ventspils novada domes deputāts;

Andris Rāviņš – LPS priekšsēža vietnieks, Jelgavas pilsētas domes priekšsēdētājs;

Edvīns Bartkevičs – LPS priekšsēža vietnieks, Novadu apvienības priekšsēdētājs, Ogres novada domes priekšsēdētājs;

Nellija Kleinberga – Novadu apvienības priekšsēdētāja vietniece, Skrundas novada domes priekšsēdētāja;

Aleksandrs Lielmežs – Novadu apvienības priekšsēdētāja vietnieks, Mālpils novada domes priekšsēdētājs;

Gatis Truksnis – Jūrmalas pilsētas domes priekšsēdētājs;

Inesis Boķis – Valmieras pilsētas domes priekšsēdētājs;

Janīna Jalinska – Daugavpils novada domes priekšsēdētāja;

Andrejs Ceļapīters – Madonas novada domes priekšsēdētājs;

Aivars Okmanis – LPS Tehnisko problēmu komitejas priekšsēdētājs, Rundāles novada domes priekšsēdētājs;
Ligita Gintere – LPS Izglītības un kultūras jautājumu komitejas priekšsēdētāja, Jaunpils novada domes priekšsēdētāja;
Gints Kaminskis – LPS Reģionālās attīstības un sadarbības komitejas priekšsēdētājs, Auces novada domes priekšsēdētājs;
Guntis Libeks – LPS Veselības un sociālo jautājumu komitejas priekšsēdētājs, Jaunjelgavas novada domes priekšsēdētājs.

Valde ne tikai regulāri – vismaz reizi mēnesī – pulcējas uz savām sēdēm, bet arī ierosina un sagatavo dokumentu projektus izskatīšanai Pašvaldību savienības Domē, tajā skaitā Ministru kabineta un LPS vienošanās un domstarpību protokola projektu.

Beidzamā laika svarīgākie Valdes **lēmumi**:

- par slēgtu balsojumu saglabāšanu, ņemot vērā, ka objektīvāku iedzīvotāju interešu pārstāvēniecību var dot slēgtais balsojums;
- par komercdarbību pašvaldības stratēģiskajās interesēs, paredzot, ka stratēģiskie mērķi, kuru īstenošanai drīkst izveidot pašvaldības kapitālsabiedrības, jānosaka pašvaldības domei;
- par nekustamā īpašuma nodokļa politiku, uzskatot, ka nepieciešams nodrošināt kadastrālās vērtības datu kvalitāti un kadastra datu kvalitāti;
- par VARAM izstrādātajām reģionālās politikas pamatnostādnēm, ierosinot tās pārstrādāt un

ietverot rīcības plānā “NAP 2020” paredzētās darbības, kā arī mainīt reģionālās attīstības finansēšanas principus, saskaņojot tos ar LPS kongresu pamatnostādnēm par investīciju finansēšanas principu maiņu un uzņēmējdarbības attīstību pašvaldībās, un vismaz uz diviem sasaukumiem pārtraukt administratīvi teritoriālās reformas vietējo pašvaldību posma turpināšanu;

- par pirmsskolas izglītību, pirmsskolas izglītības iestādēm un privāto pirmsskolas izglītības iestāžu finansēšanu no pašvaldību budžeta, ja pašvaldības bērni saņem privātu pakalpojumu, u.c.

LPS Valde arī apspriedusi VARAM sagatavoto informatīvo ziņojumu “Administratīvi teritoriālās reformas izvērtējums” un pozicionējusi LPS viedokli konsultācijās par partnerības līgumu Eiropas Savienības fondu apgūvē 2014.–2020. gadā.

Tāpat Valde izskatījusi un apspriedusi Valsts prezidenta doto uzdevumu likumdošanas uzlabošanā un normatīvisma mazināšanā un uzdevusi LPS padomniekiem izstrādāt priekšlikumus grozījumiem likumos “Par pašvaldībām”, “Par pašvaldību budžetu” un Valsts pārvaldes iekārtas likumā.

Valde sekojusi līdzi pieņemto lēmumu izpildei, jo nosūtītas vēstules vairākām ministrijām par LPS un MK 2012. gada domstarpību un vienošanās protokolā paredzēto uzdevumu izpildi un izskatītas ministriju atbildes. Valde regulāri uzklausa LPS komiteju priekšsēdētāju ziņojumus par aktualitātēm komitejās un par LPS un ministriju sarunu norisi.

LPS Revīzijas komisija

- Revīzijas komisiju ievēl piecu cilvēku sastāvā, un tā strādā pēc kongresā apstiprinātā nolikuma.
- Revīzijas komisija kontrolē LPS Domes, Valdes un administrācijas finansiālo darbību, LPS kongresa, Domes un Valdes lēmumu izpildi un LPS statūtu ievērošanu.
- Revīzijas komisija sniedz atskaiti kongresam.

Patlaban revīzijas komisiju vada Amatas novada domes priekšsēdētāja **Elita Eglīte**.

LPS KOMITEJAS UN APAKŠKOMITEJAS

LPS darbojas piecas komitejas:

- Finanšu un ekonomikas jautājumu komiteja;
- Tehnisko problēmu komiteja;
- Reģionālās attīstības un sadarbības komiteja;
- Veselības un sociālo jautājumu komiteja;
- Izglītības un kultūras jautājumu komiteja.

LPS darbojas arī divas apakškomitejas:

- Bērnu, jaunatnes un ģimenes jautājumu apakškomiteja;
- Sporta jautājumu apakškomiteja.

Finanšu un ekonomikas jautājumu komiteja

Andris Jaunsleinis,
LPS priekšsēdis un komitejas priekšsēdētājs,
Sanita Šķiltere un **Lāsma Ūbele**,
LPS padomnieces
finanšu un ekonomikas jautājumos

Finanšu un ekonomikas jautājumu komitejai **piekritīgo jautājumu** loks ir plašs un daudzveidīgs – tā nodarbojas ar nodokļu un nenodokļu politikas un ieņēmumu, valsts budžeta mērķdotāciju un dotāciju, pašvaldību aizņēmumu un galvojumu, grāmatvedības, pašvaldību finanšu izlīdzināšanas un sabiedriskā sektora atlīdzības politikas, Nekustamā īpašuma valsts kadastra un Zemesgrāmatas, nekustamo īpašumu kadastrālās vērtēšanas sistēmas, ES struktūrfondu un Kohēzijas fonda un citiem jautājumiem, kas skar pašvaldību budžetu un finanšu jomu.

Komitejā skatāmie jautājumi galvenokārt ir Finanšu ministrijas, Tieslietu ministrijas un Valsts zemes dienesta pārziņā.

Komitejas **ikdienas darbs** saistīts ar pašvaldību priekšlikumu īstenošanu normatīvo aktu pilnveidošanai un ministriju sagatavoto normatīvo aktu projektu (likum-

projektu un Ministru kabineta noteikumu projektu) izvērtēšanu un pozīcijas aizstāvēšanu – pašvaldību informēšana, priekšlikumu un iebildumu apzināšana, atzinumu sagatavošana, piedalīšanās starpinstitūciju saskaņošanas sanāksmēs, Ministru kabineta komitejas un Ministru kabineta sēdēs, Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas sēdēs, līdzdarbošanās Saeimas un ministriju veidotajās darba grupās par pašvaldībām aktuāliem jautājumiem u.tml.

Beidzamais laiks tāpat kā agrākie gadi komitejai bijis intensīva darba un arī emociju piesātināts – cīņa par 2013. gada pašvaldību budžetu; kārtējo nekustamā īpašuma nodokļa likuma grozījumu plānu ieska- tīšana un koriģēšana; gatavošanās eiro ieviešanai; panākts, ka likumā “Par nodokļiem un nodevām” pašvaldības nodevas apmērs nav tiešā veidā saistīts ar pašvaldības vai tās iestādes veiktās darbības izmaksu segšanu; panākts, ka valsts nodeva par informācijas saņemšanu no ledzīvotāju reģistra ieskaitāma pašvaldības budžetā, ja informāciju sniedz pašvaldība vai tās izveidota iestāde; panākts, ka ne tikai nekustamā

PAŠVALDĪBU SAVIENĪBĀ

īpašuma nodokļa administrēšanas, bet arī citu pašvaldības funkciju veikšanai valsts rīcībā esošās digitālās kartes pašvaldības var saņemt bez maksas u.c.

Būtiskākie jautājumi, kam komitejas darbā **tuvākā gada laikā** tiks pievērsta lielākā uzmanība, ir stratēģiskie jautājumi, pie kuriem notiek darbs un par kuriem pieņemtie lēmumi ietekmēs katras pašvaldības resursu apjomu ilgtermiņā:

- prognozējami, stabili, valsts ekonomiskajai situācijai un funkciju izpildes nodrošināšanai atbilstoši resursi pašvaldībām vidējā termiņā;
- jaunas pašvaldību finanšu izlīdzināšanas sistēmas izstrāde;
- ES fondu finansējums pašvaldībām nākamajā plānošanas periodā;
- jau vasaras otrajā pusē uzmanības centrā būs

2014. gada pašvaldību budžeta jautājumi.

Finanšu komiteju vada LPS priekšsēdis **Andris Jaunsleinis** un viņa vietnieks – Mālpils novada domes priekšsēdētājs **Aleksandrs Lielmežs**. Tajā darbojas gandrīz 70 pašvaldību politiķu un darbinieku. Komitejas darbu organizē LPS padomnieces **Sanita Šķiltere** un **Lāsma Ūbele**.

Paldies visiem Finanšu un ekonomikas jautājumu komitejas locekļiem par līdzdalību komitejas darbā, sniegtajiem priekšlikumiem un palīdzību dažādu jautājumu risināšanā! Tuvākā gada laikā tiks pieņemti būtiski lēmumi, kas noteiks pašvaldībām pieejamo finanšu resursu apjomu ilgtermiņā. Kādi būs šie lēmumi, tas lielā mērā atkarīgs no mums pašiem – cik būs vienoti un stingri savās prasībās.

Tehnisko problēmu komiteja

Aivars Okmanis, LPS Tehnisko problēmu komitejas priekšsēdētājs,
Aino Salmiņš, LPS padomnieks,
un **Andra Miklucāne**, padomnieka palīdze

LPS Tehnisko problēmu komiteja pamatā risina **jautājumus** par autoceļu un ielu finansējumu, pasažieru pārvadājumu organizēšanu, enerģētiku, atkritumu apsaimniekošanu, būvniecību, dzīvokļu un komunālo jomu, publiskajiem iepirkumiem u.c.

Komiteja gatavo **priekšlikumus LPS sarunām** ar Ekonomikas, Aizsardzības, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības, Satiksmes un Iekšlietu ministriju, kā arī sagatavojusi priekšlikumus LPS pilnvaroto pārstāvju sarunām ar Ministru prezidentu par autoceļu uzturēšanu, publisko iepirkumu, priekšlikumiem siltumapgādes pakalpojumu problēmu risināšanai, sabiedriskā transporta pakalpojumiem, finansējumu autoceļu uzturēšanai un citiem jautājumiem. Komitejas viedokļi par mājokļu politikas un siltumapgādes problēmām, pašvaldību autoceļu un ielu finansējumu un sabiedriskā transporta organizēšanu prezentēti Saeimas atbildīgajās komisijās.

Kaut arī nav izdevies panākt autoceļu fonda atjaunošanu un finansējums autoceļiem ir katastrofāli zems, komiteja sadarbībā ar pašvaldībām pielikusi daudz pūļu, lai pašvaldības saņemtu **papildu finansējumu**:

2011. gadā – 3,4 miljonus latu, 2012. gadā – 4,26 miljonus latu un 2013. gada pavasarī – piecus miljonus latu.

Aktivitātē “Tranzīta maršrutu (ielu) sakārtošana pilsētu teritorijās” komiteja panāca, ka tika izsludināta papildu trešā kārta, kuras sākotnējais finansējums desmit miljonu latu apmērā tika palielināts vēl par 30 miljoniem, tādējādi dodot iespēju **papildus realizēt 29 projektus**. Šajā plānošanas periodā būs sakārtotas 40% pilsētu tranzītielu.

Lai saglabātu plānošanas reģionu kompetenci vietējo reģionālo maršrutu organizēšanā, komiteja 2013. gada 30. maijā Saeimā iesniedza alternatīvu likumprojektu “Grozījumi Sabiedriskā transporta pakalpojumu likumā”. Sadarbībā ar plānošanas reģioniem panākts, ka Saeima veica grozījumus Sabiedriskā transporta pakalpojumu likumā, kas deva juridisku pamatu valdībai lemt par **zaudējumu segšanu plānošanas reģioniem 0,803 miljonu latu apmērā par 2012. gadu**.

Komiteja vairākkārt savās sēdēs apspriedusi **pašvaldību autoceļu un ielu finansējumu**. Atbilstoši LPS iepriekšējo kongresu lēmumiem sarunās ar Satiksmes ministriju komiteja uzstādījusi nosacījumu atjaunot autoceļu fondu:

- jau 2014. gadā autoceļiem jānovirza finansējums, kas atbilst 100% ieņēmumiem no transportlīdzekļu ekspluatācijas nodokļa un 30% ieņēmumiem no akcīzes nodokļa par naftas produktiem, jo salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu reālais pieaugums valsts autoceļu programmai, nosakot finansējumu tikai 20% no akcīzes nodokļa, 2013. gadā būs vien 9,8 miljoni latu, savukārt pašvaldību autoceļiem un ielām – tikai trīs miljoni latu;

- katru nākamo gadu Valsts autoceļu fonda finansējumam jāpieaug par 10% no plānotajiem ieņēmumiem no akcīzes nodokļa naftas produktiem, līdz tiek sasniegti 80%, pusi no šā pieauguma un transportlīdzekļu ekspluatācijas nodokļa pieauguma novirzīt pašvaldību autoceļu un ielu uzturēšanai;
- ņemot vērā, ka Nacionālajā attīstības plānā nav paredzēts finansējums pašvaldību autoceļiem un ielām un valsts vietējiem reģionālajiem ceļiem, jārisina jautājums par nacionālo finansējumu.

Komiteja regulāri izskatījusi jautājumu par **siltumapgādes pakalpojumu parādsaistībām**, kopš 2010. gada trīsreiz gadā veicot pašvaldību anketēšanu. Beidzamā gada laikā sagatavotas trīs atklātas vēstules valdībai un LPS priekšlikumi prezentēti Saeimas Valsts pārvaldes un pašvaldības lietu komisijā un Dzīvokļu apakškomisijā. Panākts, ka aktivitātē “Daudzdzīvokļu māju siltumnoturības uzlabošanas pasākumi” piešķirts **papildu virssaistību finansējums 15 miljonu**

latu apmērā, kopumā šai aktivitātei šajā plānošanas periodā piešķirti 62,2 miljoni latu. Īpašu pateicību pelnījis ilggadējais LPS padomnieks **Paulis Barons** par veikto darbu komitejas viedokļu formulēšanā un uzziņas materiālu sagatavošanā.

Tehnisko problēmu komitejas priekšsēdētājs ir Rundāles novada domes priekšsēdētājs **Aivars Okmanis**. Viņa vistuvākais palīgs Pašvaldību savienībā – LPS padomnieks **Aino Salmiņš**. Ļoti aktīvi komitejas darbā iesaistās būvniecības speciālisti, īpaši **Dace Arāja** no Liepājas pilsētas būvvaldes, **Jānis Grundbergs** no Liepājas novadu reģionālās būvvaldes, **Andis Cinis** un viņa kolēģi Rīgas būvvaldē un Ventspils domes Būvniecības kvalitātes kontroles daļas vadītāja **Ingrīda Eklone** – **paldies** viņiem!

Iepirkumi

Tehnisko problēmu komitejas pārziņā ir arī jautājumi, kas saistīti ar **iepirkumiem** – par šo jomu Pašvaldību

savienībā atbild iepirkumu speciāliste **Daina Dzilna**.

Šābrīža aktualitāte ir **grozījumi Publisko iepirkumu likumā**, kas stājušies spēkā 2013. gada 1. augustā un paredz:

- izmaiņas iepirkumu centralizācijas noteikumos;
- nosacījumu izmaiņas “mazo” iepirkumu regulējumā, piemēram, sliekšņu paaugstināšana (8.¹ pants) no 20 000 uz 30 000 latiem;
- izmaiņas kandidātu un pretendentu izslēgšanas nosacījumos;
- pāreju no pretendentiem pieprasāmo izziņu pieņēmuma uz pasūtītāju;
- grozījumi, kas skar kandidātu un pretendentu kvalifikācijas prasības;
- jaunieviestais pasūtītāja negatīvās pieredzes vērtēšanas noteikums, ka pasūtītājs ir tiesīgs izslēgt pretendentu no turpmākās dalības iepirkumā, ja pretendents nav pildījis ar šo pasūtītāju noslēgto iepirkuma līgumu vai vispārīgo vienošanos;
- piedāvājuma nodrošinājuma griestu izmaiņas;
- izmaiņas viena pretendenta atbilstības gadījumā;
- likuma pārejas noteikumi, kas skar noteikumus un to ieviešanas termiņus; daļa grozījumu stāsies spēkā tikai 2014. gada 1. janvārī, piemēram, par centralizēto iepirkumu veikšanu.

Ministru kabineta 2013. gada 2. jūlijā izdotā instrukcija Nr. 7 “Ārvalstu finanšu instrumentu finansētu civiltiesisku līgumu izstrādes un slēgšanas instrukcija valsts tiešās pārvaldes iestādēs” paredz nosacījumus, kas jāievēro, izstrādājot piegādes, pakalpojumu un būvdarbu līgumus, kuru izpildi pilnībā vai daļēji finansē no Eiropas Savienības fondu vai citu ārvalstu finanšu instrumentu līdzekļiem.

Instrukcija attiecas uz tiešās pārvaldes iestādēm, tomēr ieteicams arī pašvaldībām ņemt vērā, ka Centrālā finanšu un līgumu aģentūra aicinājusi (<http://cfla.gov.lv/lv/jaunumi/2013/ieteikumi-es-finansejuma-sanemejiem-izstradajot-piegades-pakalpojuma-buvdarbu-ligumus>) visus ES fondu un citu ārvalstu finanšu instrumentu finansējuma saņēmējus “*piemērot instrukcijā iekļautos nosacījumus, izstrādājot piegādes, pakalpojumu un būvdarbu līgumus, lai izvairītos no neatbilstošiem maksājumiem ārvalstu finanšu instrumentu projektu ietvaros un netiktu atteikts attiecīgā ārvalstu finanšu instrumenta līdzfinansējums*”.

Instrukcijas izstrādes procesā **Valsts kanceleja** apkopusi arī instrukcijas satura skaidrojumu juridiskos aprakstos “**Civiltiesiska līguma satura veidošanas principi**” un “**Apakšuzņēmēju iesaiste līgumu izpildē**”, kas pieejami Valsts kancelejas tīmekļa vietnē: <http://www.mk.gov.lv/lv/esstrukturufondi/atbildigaiestade/juridisks-atbalsts/>.

Iepirkumu un konkurences problēma bieži apspriesta LPS sanāksmēs. 7. jūnijā Pašvaldību izpilddirektoru asociācijas izbraukuma sēdē Carnikavā piedalījās Iepirkumu uzraudzības biroja vadītāja Dace Gaile un Konkurences padomes priekšsēdētāja Skaidrīte Ābrama.

Savukārt Labklājības ministrija sagatavojusi **metodiskos materiālus par rīcību līgumsodu piemērošanas gadījumā ES fondu finansētu projektu ieviešanā.**

Materiāls būs noderīgs, ES fondu finansētu projektu ietvaros gatavojot būvdarbu, pakalpojumu un piegādes līgumus vai saņemot līgumsodu par būvdarbu, pakalpojumu vai piegādes līguma neizpildi vai izpildes nokavējumu.

Ar metodiskajiem materiāliem var iepazīties vietnē: <http://cfla.gov.lv/lv/jaunumi/2013/par-ricibu-ligumsodu-piemerosanas-gadijuma-es-fondu-finansetajos-projektos>.

2013. gada 1. septembrī stājas spēkā:

- jauni noteikumi iepirkuma procedūrai un tās piemērošanas kārtībai pasūtītāja finansētiem projektiem – tie attiecas uz piegādes, pakalpojumu un būvdarbu līgumiem, ko noslēdz finansējuma saņēmējs ar piegādātāju un kuru izpildi finansē pasūtītājs, dotāciju veidā piešķirot finansējumu (spēku zaudējuši 2008. gada 5. februāra MK noteikumi Nr. 65);
- grozījumi Administratīvo pārkāpumu kodeksā par administratīvo atbildību par pārkāpumiem publisko iepirkumu un privātās partnerības jomā, kas cita starpā paredz arī papildu sodu – atņemt tiesības ieņemt valsts amatpersonas amatus.

Uzņēmējdarbības atbalsta tīkls

LPS pēdējā gada veiksmam pieder **uzņēmējdarbības atbalsta tīkla izveide**, ar ko nodarbojas LPS padomniece uzņēmējdarbības jautājumos **Andra Feldmane**.

Uzņēmējdarbības atbalsta tīkla mērķis ir rosināt un panākt uzņēmējdarbības attīstību virzītu domāšanu un rīcību. Šis tīkls ietver vairākus ekonomikas attīstībai svarīgus jautājumus – inovācija, uzņēmējdarbība un finanses,

globalizācijas draudi un iespējas maziem un vidējiem uzņēmumiem, kooperatīvu attīstība, pārrobežu uzņēmējdarbība, ģimenes uzņēmējdarbība, sociālā uzņēmējdarbība, inovācija un reģionālā attīstība un, protams, pašvaldību loma uzņēmējdarbības attīstībā savā teritorijā.

Apzinoties, ka valsts ekonomikas pamats ir produktīva un ilgtspējīga uzņēmējdarbība un īpaši nozīmīga ir vidējo un lielo uzņēmumu ietekme, ņemot vērā to dominējošo vietu gan skaita, gan iekšzemes kopprodukta un citu ekonomikas rādītāju ziņā, būtiski izvērtēt valsts un pašvaldību kapitālsabiedrību, kā arī privātu komercsabiedrību pasākumus, kas dod iespēju pārvarēt grūtības un attīstīt biznesu.

Lai risinātu sasāpējušus jautājumus un vienlaikus stiprinātu pašvaldību lomu uzņēmējdarbības veicināšanā, LPS uzņēmējdarbības atbalsta tīkla ietvaros notiek **darba diskusijas**. Tās vērstas uz uzņēmējdarbības vides uzlabošanu vietējā un reģionālā līmenī, un šajās diskusijās piedalās visu pašvaldību nominētie eksperti uzņēmējdarbības jomā. Diskusijas vienmēr redzamas arī tiešraidē LPS mājaslapā, sadaļā *Semināri – Tiešraide*.

Diskusijas var iedalīt vairākos virzienos par šādām **tēmām**:

- zaļais iepirkums un Zemkopības ministrijas ieteikumi par vietējo pārtikas produktu izmantošanu;
- likumdošanas un normatīvo aktu izmaiņas, lai ļautu pašvaldībai līdzdarboties uzņēmējdarbībā un atbalstīt ekonomisku attiecību veidošanos starp visu veidu ražotājiem un pakalpojumu sniedzējiem;
- kooperatīvi gan pašvaldību, gan nacionālā līmenī;
- zaļais publiskais iepirkums būvniecībā un vides prasību iekļaušana būvniecības publiskajos iepirkumos;
- skaidrojums par finanšu korekciju būtību un piemērošanu ES struktūrfondu projektos un prakse finanšu korekcijas apjoma noteikšanā un proporcionālas finanšu korekcijas piemērošanā;
- Baltijas biznesa arēna – forums uzņēmējiem un zinātniekiem;
- eiro ieviešanas kalendārs un process (naudas priekšpiegāde, skaidras naudas darījumi, bankomātu darbība, filiāles u.c.).

Reģionālās attīstības un sadarbības komiteja

Gints Kaminskis,

LPS Reģionālās attīstības un sadarbības komitejas priekšsēdētājs,

Jānis Piešiņš un Gunta Lukstiņa,

LPS padomnieki

Komiteju vada Auces novada domes priekšsēdētājs **Gints Kaminskis**, viņa vietnieks (iepriekšējais komitejas priekšsēdētājs) ir **Uldis Rozenbergs**, bet komitejas darbu nodrošina LPS padomnieki **Gunta Lukstiņa**, **Jānis Piešiņš** un **Sniedze Sprōģe**.

Komitejas darba kārtībā ir daudzi ar pašvaldību attīstību saistīti jautājumi. Minēsim dažus būtiskākos.

Pirms četriem gadiem tika veikta **vietējo pašvaldību teritoriālā reforma un reģionālo pašvaldību – rajona padomju likvidācija**. Laiks pirmajam vērtējumam – ko labu vai jaunu devusi reforma. Komiteja, izskatot Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas sagatavoto ziņojumu, konstatēja, ka pašreizējos sociāli ekonomiskajos apstākļos vislabākās sekmes ir vidēja lieluma novadiem, tomēr Ministru kabinets, izskatot ziņojumu un to pieņemot zināšanai bez piezīmēm, faktiski atbalstījis “lielo pašvaldību” ideju.

Otrs būtisks jautājums ir **reģionālās politikas pamatnostādnes** periodam, kas sakrīt ar Eiropas Savienības daudzgadu plānošanas periodu – **2014.–2020. gads**. ES politika mainās – kopš deviņdesmito gadu beigām reģionālās politikas vadmotīvs bija palīdzība atpalikušiem reģioniem, tomēr tagad konstatēts, ka tādā veidā mērķis nav sasniegts. Īpaši spilgti tas redzams Latvijā – plaisa starp Rīgas reģionu un pārējiem nevis samazinās, bet pieaug. Attīstība koncentrējas tā saucamajos attīstības centros, un tagad jāpanāk, lai tie labvēlīgi iespaidotu arī apkārtni.

Kas Latvijā ir **attīstības centri** un kāda līmeņa centri tie ir? Pastāv dažādi līmeņi: pasaules, Eiropas, starpvalstu reģionāli (piemēram, Baltijas jūras valstu reģiona), nacionāla, reģionāla, vietēja. Šo jautājumu savulaik pēc Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu minis-

trijas pasūtījuma mēģināja risināt pētnieku grupa sociālantropologa Roberta Ķīļa vadībā, izstrādājot Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģiju līdz 2030. gadam (LIAS 2030). Šim dokumentam ir tālejošas sekas, taču politiķi tam nepievērsa pietiekamu vērību, un 9. Saeima 2010. gada 10. jūnija sēdē bez debatēm un pat bez ziņojuma noteica attīstības centrus – deviņi nacionālas nozīmes attīstības centri (par tiem automātiski kļuva visas republikas pilsētas) un vēl 21 reģionālas nozīmes attīstības centrs (bijušās rajonu centru pilsētas un Sigulda, Smiltene un Līvāni).

Daudz lielāka vērība tika pievērsta vidēja termiņa plānošanas dokumentam – **Nacionālajam attīstības plānam 2014.–2020. gadam (NAP 2020)**. Šoreiz Saeimā bija gan 247 priekšlikumi, gan 19 deputāti debatēs. NAP 2020 mehāniski pārņēma centrus no LIAS 2030, tomēr arī šeit parādās jautājumi. Tā, piemēram, vai Jūrmalas pilsēta, kas, neapšaubāmi, ir ne vien nacionāla līmeņa, bet varbūt pat starptautiska mēroga centrs, ir arī ar savu “aizmuguri”, respektīvi – vai Jūrmala, kas atrodas cieši blakus spēcīgākam centram – Rīgai un no kaimiņu novadiem lielā mērā atdalīta ar Lielupi, var aktīvi iespaidot plašu apkārtni – līdz Liepājas, Ventspils vai Jelgavas iespaida zonām? Vai Jūrmalai nevajadzētu izdomāt īpašu rangū – piemēram, starptautisks kūrorts? Latvijas ar normatīviem pārsātinātajā valstī (apmēram 1500 likumu un 4000 Ministru kabineta noteikumu) nav legāla ceļa, kā attīstības centrs var ietekmēt apkārtējos apvidus. Neskaidri ir arī citi jautājumi. Ko nozīmē būt attīstības centram? Jārada darbavietas – skaidrs. Kādas? Atbalsts galvenokārt paredzēts lieliem ārvalstu investoriem. Cik tādu būs un vai tiem interesēs tieši lieli centri? Vairāki piemēri liecina par pretējo – celulozes rūpnīcu gribēja būvēt mežā, “Coca-cola” ražotne bija Ādažos, būvmateriālu rūpnīcu vēlējas starp Ogrī un Ikšķili. Bet kā ar atbalstu maziem uzņēmējiem?

Šādos apstākļos **LPS izvirzīja divus radikālus priekšlikumus**.

- **Reģionālā attīstība ir vertikāla politika** jeb vienas ministrijas politika, kas, analizējot situāciju, izlabo nozaru politiku negatīvās blakusparādības. Piemērs – Satiksmes ministrijas darbībā svarīgs kritērijs ir satiksmes intensitāte – jo lielāka intensitāte, jo lielāks atbalsts. Uzskatāmi tas redzams ceļu klasifikācijā. Reģionālajā attīstībā jābūt citam kritērijam – laikam, ko jebkurš nodokļu maksātājs, pensionārs vai skolēns pavada ceļā, nepārsniedz pieļaujamo robežu. Šī robeža jānosaka reģionālajā politikā.
- **No visu investīciju summām nodalīt kādu daļu, piemēram, trešdaļu, un nodot pašvaldību rīcībā,**

PAŠVALDĪBU SAVIENĪBĀ

atstājot valsts pārvaldei kontroles tiesības. Pašreiz ministrijas raibā secībā piedāvā vienus vai otru pasākumus – piemēram, parādās nauda ielu un ceļu uzlabošanai – protams, jāņem, tad parādās ūdenssaimniecības projekti – arī derīgi, tātad jāņem, bet pēc tam nereti svaigi asfaltēta iela atkal jāuzar, lai ieliktu ūdensvadu. Taču pats kaitīgākais ir tas, ka īstenībā novadam vai pilsētai visakūtāk vajadzēja piebūvi bērnudārzam, bet tam nauda varbūt būs pēc gadiem.

Lai gan abi šie LPS priekšlikumi nav guvuši tiešu valdības atbalstu, tie likuši valdībām un ministrijām daļēji grozīt savu pieeju, un, neapšaubāmi, daudzu normatīvo dokumentu galaredakcijas būs pašvaldībām draudzīgākas nekā pirmatnējās redakcijas.

VARAM palicis neizpildīts Saeimas uzdevums (vairākreiz atliktais termiņš – 2013. gada beigās) iesniegt likumprojektu par **apriņķu izveidošanu**. Tā kā neviena ministrija negrib kādu savu funkciju (un naudu!) atdot pašvaldībām, tādēļ, lai ministrs nestrīdētos ar kolēģiem, mēģināts šo uzdevumu atcelt. Tā kā argumentu nav, tas jādara aplinkus – grozot likumu, “nevi-

Jus” svītrot šo uzdevumu. Komitejas un LPS protests vismaz uz laiku šo iniciatīvu noslāpējis.

Publiskajā presē jau izreklamēts nākamais “uzlabojums” par **administratīvi teritoriālās reformas turpinājumu** – pievienojot attīstības centru pašvaldībām “attīstāmos novadus”, tā reanimējot savulaik likvidētos rajonus, bet jau kā vietējā līmeņa pašvaldības. Jaunās vienības nosaukums iecerēts īsti birokrātisks – republikas pilsēta ar novadu. Saņēmuši pirmo kritiku, anonīmie autori pieklusuši, bet vai ilgi?

Bez iepriekšminētajiem “globālajiem” jautājumiem komiteja izskata daudzas **aktualitātes** visdažādākajās jomās – par attīstības indeksu (izveidota darba grupa, darbs tuvojas noslēgumam), statistiku (arī LPS darba grupa), zemes un citiem jautājumiem. Tā, piemēram, lai gan zemes pārvaldības likumprojekts vēl nav īsti noslīpēts, jau sākusies strauja valsts pārvaldi apgrūtināšošo publisko ūdeņu un jūras piekrastes masveida nodošana pašvaldībām valdījumā. Pēc LPS ierosinājuma valdība grasās izpētīt variantus, kā likvidēt zemes reformas gaitā pieļautās kļūdas, īpaši neskaidrības ar servitūta ceļiem. Komitejā vērtēti priekšlikumi par amatu apvienošanu pašvaldībās, deputātu skaita samazināšanu, pašvaldību referendumiem, atklātajiem balsojumiem. Daudz spriests par mežiem, lauku zemju tirgu, meliorāciju, pilsētu attīstības jautājumiem, dabas un vides aizsardzības problēmām un pārrobežu sadarbību.

Komiteja organizē gadskārtējās **sarunas** ar Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju un Zemkopības ministriju. Vairākas reizes rīkotas izbraukumu sēdes – **paldies pašvaldībām, kas uzņēmušas komitejas pārstāvjus!** Bet **vislielākā pateicība tiem pašvaldību politiķiem un darbiniekiem, kuri gadu gaitā aktīvi darbojušies komitejā!**

Vai izrauties spēj tikai “lielais no attīstības centra”?

Atbildība par zemes jautājumiem, kas ir LPS un Reģionālās attīstības un sadarbības komitejas rūpju lokā, uzticēta LPS padomniecei lauku attīstības jautājumos **Sniedzei Sproģei**.

Klausoties par “ekonomikas izrāvienu” un “ekonomikas atvесеjošanos”, gribot negribot jāuzdod jautājums: vai lauku teritorijai tas nozīmē to pašu ko vidēji valstī? Kādi ir šie “veselības rādītāji”, ja mūsu paliek aizvien

mazāk, un vai ar mūsu veselību viss ir kārtībā, ja vairs nevaram paši sevi pabarot?

Dr.oec., profesors Ivars Brīvers teicis: *“Visi dzīvībai svarīgie produkti iespēju robežās ir jāražo pašu valstī. Tikai tāda valsts spēs būt patiesi neatkarīga. Jebkura valsts, kuras ekonomika atkarīga no citām valstīm, ir ne vien pakļauta krīzēm, bet arī var kļūt par dažādu veidu izspiešanas upuri. Patiesi neatkarīgas valstis var veidot veselīgas tirdzniecības attiecības ar citām valstīm, apmainot ražošanas pārpalikumus un specifiskus produktus, taču saglabājot ekonomisko neatkarību un nenonākot parādu jūgā.”*

Un kā ar izaugsmi un labajiem rādītājiem? *“Izaugsme ir tad, ja kādas lietas ir vairāk, attīstība ir tad, ja pie tā*

paša daudzuma mums šī lieta ir labākā kvalitātē,” atzīst ekonomists Hermans Deilī. Tāpat izaugsme nozīmē “kļūt lielākam”, attīstība – “kļūt labākam”! Mēs taču no pieredzes zinām, ka ne vienmēr tas, kas lielāks, ir arī labāks. Līdz ar to izaugsmei izvīzīt par mērķi nav īsti pareizi, jo katrai izaugsmei pienāk gals, tā nevar būt ilgtspējīga pat tīri fiziskā izpratnē.

Vai mūs apmierina procesi apdzīvotības attīstībā?

Iedzīvotāju skaita pārmaiņas 2006.–2010. gadā liecina, ka pilsētu iedzīvotāju īpatsvars samazinājies tur, kur lielo pilsētu īpatsvars reģiona iedzīvotāju kopskaitā ir lielāks, un otrādi – pilsētu iedzīvotāju īpatsvars ir stabils vai palielinājies reģionos, kur mazāks republikas pilsētu iedzīvotāju īpatsvars. Jāatzīmē, ka 20 no 119 teritorijām ir ar skaita palielinājumu.

Vai mazāk apdzīvotāki paliek tikai lauki?

Jā un nē. Iedzīvotāju skaits samazinās gan laukos, gan pilsētās – diemžēl!

Vai lauku apdzīvotība vispār ir vērtība?

Izsakot Latvijas teritoriālo platību procentos, vismazāko daļu – tikai 1% aizņem republikas pilsētas, 10% aizņem Pierīgas reģiona novadi, 33% – reģionālas nozīmes centri (RAC), bet vislielākā daļa ir lauku novadi – 56%. Taču laukos dzīvo tikai piektā daļa no visiem iedzīvotājiem. Ja tam pieskaitām vēl 10% Pierīgas novadu un 33% novadu ar reģionālās nozīmes centriem, statistika, vianalga, ir bēdīga – puse iedzīvotāju dzīvo lielpilsētās, kas aizņem tikai nieka vienu procentu teritorijas.

Mūsu nacionālā bagātība ir zeme, meži un ūdeņi. Kā izturamies pret saviem resursiem? Kas saņem “augļus” par šīm bagātībām? Kāpēc lauki ir nabadzīgi, ja gandrīz visi vērtīgie resursi ir lauku teritorijā?

Vai mūs apmierina Latvijas produktīvās zemes izmantošana?

Valsts zemes dienesta dati uz 2013. gada 1. janvāri liecina, ka lauksaimniecībā izmantojamā zeme Latvijā ir 2,39 miljoni hektāru, taču Lauku atbalsta dienestā (LAD) vienotajiem platībmaksājumiem 2012. gadā pieteikti tikai 1,63 milj. ha. LAD apsekojumi liecina, ka aptuveni 310 tūkstoši hektāru jeb 13% no apsekotās lauksaimniecībā izmantojamās zemes nav apstrādāti.

Kas iegādājas lauksaimniecības zemi un par kādu cenu?

Zemes cena ar katru aug, jo īpaši strauji Zemgalē. Lētākā zeme ir Latgalē. Visvairāk zemi iegādājas Latvijā reģistrētas uzņēmējsabiedrības, tad seko pilsoņi, ārvalstu juridiskās personas un tikai tad zemnieku saimniecības (izņēmums ir Zemgale, kur daudz zemes iegādājas tieši zemnieki).

Kāda varētu būt reālā lauku apdzīvotības struktūra, nemainot procesu norisi?

Vēl dažas citas lauku sapratnes:

– “iekšējās nomales” – teritorijas ārpus asfaltēto ceļu

tīkla zonas (vairāk par 5 km);

- teritorijas bez pilsētām (bez republikas pilsētām, pilsētnovadiem);
- teritorijas ārpus nacionālās nozīmes attīstības centriem un to ietekmes areāliem.

Vai ekonomiski aktīvi cilvēki dzīvo tikai nacionālās un reģionālās nozīmes centros?

2010. gadā lauku novados ekonomiski aktīvo vienību skaits uz 1000 iedzīvotājiem bija ļoti dažāds – no 27 Mērsragā un 30 Strenču novadā līdz pat 111 Rucavas novadā un 132 vienībām Vārkavas novadā.

Vai inovācijas rodas tikai speciāli ierīkotajos inkubatoros un tehnoloģiskajos parkos?

Pasaulē labāko produktu iespējams radīt arī mazā pašvaldībā – tā, piemēram, Mētrienā izgudrots zarnu trakta darbības uzlabošanas preparāts “Synbutyr”.

Tā varētu uzdot jautājumus bezgalīgi un atrast atbildes, kas diemžēl neatbilst propagandētajai un atbalstītajai politikai. Uzsvēsim, ka valstī ir viena likumdošana un viena sistēma, taču katrai vietai ejams savs, individuālais ceļš. Jo pasaule atvērtāka, jo svarīgākas ir reģionālās izcelsmes īpatnības.

Vai vēlamies ko mainīt procesos?

No pierastā atbalsta nozarēm būtu daļa jānodala teritorijas attīstībai. Grūtākais laikam ir saprast, kā atdot līdzekļus un nodot atbildību par attīstību pašu pašvaldību rokās! Kas tad laukos ir attīstības virzītājs – vai tikai pašvaldība, vietējā rīcības grupa, uzņēmēju klubiņš vai nevalstiskā organizācija? Nē, jebkurš, kurš “deg” par savu teritoriju! Protams, nepieciešams arī profesionāls padoms, taču tas tālu nav jāmeklē – savā pašvaldībā, pie lauku konsultanta, vietējā rīcības grupā, profesionālajā asociācijā u.c. Palīgs ātrākai attīstībai noteikti ir sadarbošanās, kopdarbība, klasteru veidošana. Būtiski ir saglabāt līdzsvaru starp atbildību un nepieciešamo birokrātiju, starp atbalstu un patstāvību un neatkarību, salāgot visu grupu intereses un rast ministriju ierēdņu atbalstu un sapratni. Lai stiprina labie piemēri no Rūjienas līdz Alsungai, no Svētes līdz Mērsragam, no Beverīnas līdz Nīcai, no Apes līdz Ilūkstei, no Vārkavas līdz Siguldai... Krustu šķērsu pa Latviju braukājot, ik uz soļa var sastapt enerģiskus cilvēkus!

Kādas ir iespējas?

Ar jaunu sparū visiem kopā jāpanāk likuma “Par pašvaldībām” 15. panta pirmās daļas 10. punkta īstenošana, kas nosaka, ka viena no pašvaldības autonomajām funkcijām ir sekmēt saimniecisko darbību attiecīgajā administratīvajā teritorijā. Nepieciešamie soļi jau noteikti LPS dokumentos: atbalsta programmu pieejamība jaunu darbavietu radīšanai un investīciju veikšanai partnerībā ar pašvaldībām un uzņēmējiem; izmaiņas normatīvajos aktos, ļaujot pašvaldībām līdzdarboties uzņēmējdarbībā un, ja nepieciešams, veidot pašām sociālos uzņēmumus, lai darbspējīgie cilvēki varētu palikt teritorijā un nopelnīt sev iztikšanu;

PAŠVALDĪBU SAVIENĪBĀ

tiesības pašvaldībām pašām noteikt finanšu stimulus savā teritorijā; reāls atbalsts jauniešiem un jaunām ģimenēm; valsts un pašvaldību veidots finanšu fonds, piemēram, krājaizdevu sabiedrību lomas paaugstināšana. Lēmumu, kur izlietot naudu, jāļauj pašvaldībai pieņemt pašai, taču valsts drīkstētu pārbaudīt atbilstību integrētajai attīstības programmai. Jānodrošina dažādības iespējas, lai katrs novads varētu izvēlēties savu īpašo virzienu.

“Lielajiem” palīdzēts modernizēties un policentriem ļauts attīstīt infrastruktūru, bet ar to nepietiek, jo arī citās pašvaldībās ir cilvēki, kas prot un grib strādāt un kuriem kauns izdzīvot no sociālajiem pabalstiem. Un pašvaldības ir gatavas nodarboties pašas vai kopā ar vietējiem uzņēmējiem veidot sociālos uzņēmumus, ir gatavas kooperēties ar uzņēmējiem, būt virzītājspēks teritorijas attīstīšanai, nodarbinātības veicināšanai un teritorijas resursu maksimālas pievienotās vērtības radīšanai, tikai – ļaujiet to darīt! Ļaujiet realizēt teritorijā noteiktās prioritātes un atbalstiet! Tas vairs neskan kā lūgums no pašvaldību puses, bet jau ir izmisuma kliedziens! Jo gribas, lai ekonomikas izrāvienā ne tikai daži “izraujas”, lai Latvija attīstās kopā un cilvēki gribētu šeit dzīvot.

Ikgadējās sarunās ar **Zemkopības ministriju** esam vienojušies, ka Lauku attīstības plānā iedibinātā kārtība par nelielu kvotu katram pagastam un mazpilsētai (pamatpakalpojumu pasākums) ir attaisnojusies un jāturpina arī nākamajā plānošanas periodā. Panākta vienošanās, ka pašvaldībām tiks iedalīta kvota no lauku attīstībai paredzētajiem līdzekļiem, lai vienotos ar uzņēmējiem par steidzamāk atjaunojamiem ceļu posmiem lauku uzņēmēju konkurētspējas nodrošināšanai.

Jāturpina sarunas par **LEADER pieejas** nodrošināšanu visā lauku teritorijā ne tikai no Lauku attīstības plāna līdzekļiem, bet arī piesaistot līdzekļus no ESF un citiem fondiem, neveidojot jaunas administratīvās institūcijas, jo vietējās rīcības grupas pa šiem gadiem uzkrājušas pietiekamu pieredzi, lai paplašinātu savu darbību. Nākamajā plānošanas periodā kā zivsaimniecībai nozīmīga teritorija noteikta jūras piekraste, un arī šeit tiks īstenoti projekti ar LEADER pieeju, bet iekšējo udeņu attīstības jautājumi vēl jārisina.

Meža nozarē turpinās Ministru kabineta noteikumu izstrāde. Saeimā ilgstoši “iestrēguši” Medību likuma un Zvejniecības likuma grozījumi. Pašvaldībām svarīgi ir likuma “Par valsts un pašvaldību zemes īpašuma tiesībām un to nostiprināšanu zemesgrāmatās” grozījumi, kas ļautu ierakstīt zemesgrāmatā visu tām piekritīgo zemi, par ko pašvaldības lēmums pieņemts līdz 2009. gada 30. decembrim, bet diemžēl Saeimas deputāti tos līdz vasaras brīvdienām trešajā lasījumā neizskatīja.

Dzīvnieku aizsardzības jomā turpinām uzturēt prasību par visu suņu reģistrāciju vienotajā datu sistēmā, lai varētu nodrošināt saistošo noteikumu izpildi par kārtību un nodevu iekasēšanu attiecīgajā teritorijā un nepieciešamības gadījumā viegli atpazīt suņa īpašnieku. Nepiedodami ilgi valsts kavējas ar šo pasākumu, bet pa to laiku parādījušies “gudrinieki”, kas sāk pieprasīt pašvaldībām savākt un kopt novārgušus savvaļas dzīvniekus un putnus.

Meliorācijas jomā jautājumi pavirzījušies uz priekšu un sagatavotas likuma izmaiņas, kas ļaus pašvaldībām organizēt koplietošanas sistēmu sakārtošanu, piesaistot ES un valsts atbalsta līdzekļus, tā mazinot plūdu draudus.

Tīra vide atkarīga no mums pašiem

Latvijā par **sadzīves atkritumu apsaimniekošanas organizēšanu** savā administratīvajā teritorijā ir atbildīgas pašvaldības. Un lielā mērā no tā, kā organizējam šīs funkcijas izpildi, ir atkarīgs, vai dzīvojam tīrākā vai piedrazotākā vidē.

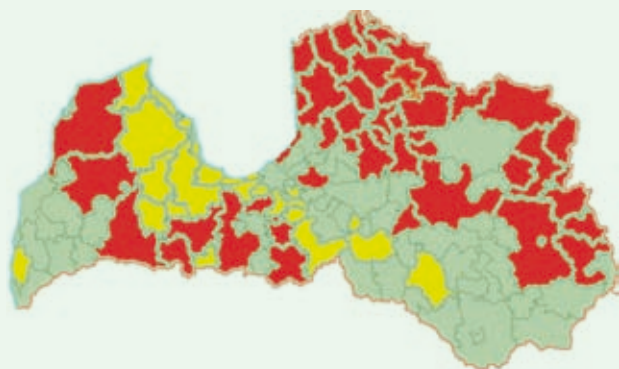
Atkritumus sīkāk iedala divās kategorijās: bīstamie atkritumi un sadzīves atkritumi. Novērtēts, ka valstī ik gadu rodas 600 000 – 700 000 tonnu sadzīves atkritumu un aptuveni puse no šā daudzuma ir bioloģiski noārdāmi atkritumi. Latvijā no kopējā sadzīves atkritumu daudzuma apmēram 30% ir organiskie atkritumi. Par bīstamo sadzīves atkritumu (tie veido 1–2% no kopējā atkritumu daudzuma) apsaimniekošanas organizēšanu un koordinēšanu atbildīga ir valsts.

Kopš 1998. gada, kad Latvijā tika veidoti poligoni ar mērķi sniegt kvalitatīvus atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus fiziskām un juridiskām personām katrā atkritumu apsaimniekošanas reģionā (AAR), Ministru

kabinets noteicis, ka visa teritorija sadalīta desmit reģionos. Uzņēmumu (poligonu) īpašnieki ir pašvaldības: Ziemeļvidzemes AAR visas 28 pašvaldības, pārējos deviņos reģionos – vairāk vai mazāk, tomēr ne visas. Šajos gados paši uzņēmumi, pašvaldības un valsts kopā ar ES fondu atbalstu investējuši gana lielas summas, nodrošinot sadzīves un dalīto atkritumu vākšanu un sakārtotu infrastruktūru, lai iedzīvotāji varētu dzīvot tīrā un sakoptā vidē.

Saskaņā ar likuma “Par pašvaldībām” 15. panta pirmās daļas 1. punktu sadzīves atkritumu apsaimniekošanas organizēšana ir viena no pašvaldības autonomajām funkcijām. Atbilstoši likuma 7. panta otrajai daļai autonomo funkciju izpildi organizē un par to atbild pašvaldības. Atbildība par atkritumu apsaimniekošanas funkciju ir pašvaldībai neatkarīgi no tā, vai šī funkcija tiek īstenota ar pašvaldības kapitālsabiedrības, publiskās un privātās kapitālsabiedrības vai privātas kapitālsabiedrības starpniecību. Saskaņā ar Atkritumu

apsaimniekošanas likuma 8. panta pirmās daļas 3. punktā noteikto domei jāizdod saistošie noteikumi par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu savā administratīvajā teritorijā.

Kā līdz šim organizēta atkritumu apsaimniekošana? To veic 54 pašvaldību (*attēlā – ar sarkanu*) un 22 privātie (*ar dzeltenu*) atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumi, bet apmēram 40 teritorijās (*ar zaļu*) viss vēl ir procesā.

Pieņemot, ka gadā viens iedzīvotājs saražo vidēji 1,85 m³ sadzīves atkritumu, Ārvalstu investoru padome Latvijā aprēķinājusi, ka viens iedzīvotājs gadā vidēji samaksā 9,29 latus, ja bijis konkurss, 16,30 latu, ja nav rīkots konkurss, un 16,26 latus, ja atkritumus apsaimnieko pašvaldības uzņēmums.

Pateicoties lielākajai daļai pašvaldību, kas atbildējušas uz anketas jautājumiem, var redzēt kopainu un secināt, ka iedzīvotāji gadā reāli samaksā: 7,56–17,76 latus (12,66 vidēji), ja atkritumus apsaimnieko komersants, kas izraudzīts konkursa kārtībā, 7,97–9,32 latus (vidēji 8,45) tur, kur nav bijis konkurss, un 7,20–15,84 latus (vidēji 11,52), ja atkritumus apsaimnieko pašvaldības komersants.

Šobrīd skrējieni pēc zemākās cenas novedis pie tā, ka galvenais ir dabūt līgumu, un tikai pēc tam sākam domāt, kā to izpildīt. Nereti cenas ir tādas, kas pat nesedz atkritumu apglabāšanas izmaksas. Anketās apkopotais liecina, ka tiek piedāvāti ļoti atšķirīgi pakalpojumi, kas ietverti maksā. Tāpat parādās tendence – ja zemāka iepirkuma maksa par kubikmetru atkritumu, tad daudzviet daudzdzīvokļu māju iedzīvotāji gadā maksā vairāk.

Latvijā nav noteikta vienota metodika maksai par atkritumu apsaimniekošanu (LVL/m³), kā arī par to izvešanu daudzdzīvokļu mājā. Šī maksa vienam daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas iedzīvotājam pašvaldībā jānosaka tā, lai ievērotu principu, ka atkritumu ražotājs pats samaksā par atkritumu savākšanu un izvešanu. Tas var būt konstants maksājums mēnesī, kas aprēķināts, ņemot vērā vidējo gada laikā viena daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas iedzīvotāja saražoto atkritumu daudzumu konkrētajā pašvaldībā, vai atkarīgs no izvestā atkritumu apjoma un namā dzīvojošo/deklarēto personu skaita, un tas nozīmē, ka maksa par atkritumu apsaimniekošanu var būt mainīga, jo mainīgs arī sadzīves atkritumu apjoms. Katrā pašvaldībā jāizsver, kā objektīvāk noteikt šo apjomu un kā labāk to visu

administrēt. Jāapzinās, ka vietējiem iedzīvotājiem jāsamaksā arī par teritorijas viesu atstātajiem atkritumiem.

Latvijas Pašvaldību savienības pārstāvji Eiropas struktūrās regulāri seko līdzi citās valstīs notiekošajam. Pozitīvie piemēri Eiropā liecina, ka daudzās pašvaldībās darbojas divi modeļi – publiskā un privātā partnerība vai *in-house* – pašvaldību dibināti uzņēmumi, kas nodarbojas ar visu komunālo saimniecību, sākot ar atkritumu izvešanu un beidzot ar ielu asfaltēšanu. Veiksmīgi darboties var abi modeļi, tad kāpēc Latvijai obligāti jāizvēlas tikai iepirkumu modelis? Tā, piemēram, Holandē, kas ir līdere dalītās atkritumu vākšanas nodrošināšanā, pusi teritorijas apsaimnieko pašvaldības, bet otru pusi – privātie uzņēmēji. Mērķi var sasniegt ar abiem modeļiem, bet, ja visu atdod tirgum un pretī nav spēcīgu pašvaldību uzņēmumu, tad pieaug cenas, jo privāto uzņēmēju galvenais mērķis ir nopelnīt.

Iepirkums nav burvju nūjiņa, kas spēj atrisināt visas atkritumu apsaimniekošanas problēmas. Ne velti ES paplašina *in-house* iespējas, un pašvaldības var izvēlēties savus uzņēmumus bez konkursa. Cerams, ka arī Latvija ievēros šo pozīciju un iepirkumu nebūs tur, kur pašvaldībām ir savi atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumi. Šobrīd pašvaldība funkciju nodrošināšanai drīkst veidot pati savu uzņēmumu. Tāpēc nav loģiski, ka pašvaldība veido uzņēmumu savu autonomo funkciju veikšanai un tad sūta to uz konkursu! Cita kārtība, ja šiem uzņēmumiem ļauts piedalīties pārējo pašvaldību konkursos. Kopš 2013. gada 1. janvāra spēkā ir regulējums, ka jāsāk izvērtēt visi *in-house* uzņēmumi, un, ja to apgrozījums ar dibinātāju vai vairākiem dibinātājiem ir mazāks nekā 80%, tad šādi līgumi vairs nevar pastāvēt.

Iedzīvotāji bieži vien pat neiedomājas, kā viņu rīcība ietekmē cenu par atkritumu izvešanu un vai viņu šķīrotais materiāls tiek vai netiek samests vienā kopīgā katlā. Svarīga ir politiskā griba sākot šo stratēģiski svarīgo nozari un būtiski arī saglabāt kompetences līmeni, mainoties gan politiķiem, gan pašvaldību darbiniekiem.

Turpmāk būtu jāatbalsta ne tikai privātās pašmāju un ārvalstu komercsabiedrības, bet arī jāatbalsta pašvaldību komersanti! Pastāv taču arī sociālā uzņēmējdarbība, kas var darboties tajā pašā lauciņā, kur privātie komersanti. Viņu mērķis – nopelnīt, bet sociālajiem uzņēmumiem galvenais ir nodrošināt kvalitatīvu un izdevīgu pakalpojumu savas teritorijas iedzīvotājiem, un peļņu tie iegulda attīstībā, nevis sadala šauram personu lokam. Ja sabiedrība ir gatava maksāt vairāk, tad tā prasa pretī kvalitatīvāku pakalpojumu. Mēs neesam izvērtējuši, vai nosacījums pēc zemākās cenas neiznīcina mūsu pašu uzņēmumus un vai iedzīvotāji tomēr nesamaksā vairāk par šo "lēto pakalpojumu".

Vēlreiz atgādinām, ka tīras vides nodrošināšana ir pašvaldību autonomā funkcija, labi sašķīroti atkritumi ir resursi un pašvaldībai pašai ir tiesības izvēlēties veidu, kā šo funkciju labāk veikt un ko darīt ar saviem resursiem, lai celtu teritorijas iedzīvotāju labklājības līmeni.

Veselības un sociālo jautājumu komiteja

Guntis Libeks,
LPS Veselības un sociālo jautājumu komitejas
priekšsēdētājs,
un **Silvija Šimfa,**
LPS padomniece

Ilggadējs komitejas priekšsēdētājs ir Jaunjelgavas pašvaldības vadītājs **Guntis Libeks**. Vairākus sasaukumus viņa "labā roka" ir tagadējais Talsu novada domes priekšsēdētājs **Aivars Lācarus**, bet kopš 2013. gada sākuma komitejas priekšsēdētājam ir arī otra vietniece – Ogres novada domes priekšsēdētāja vietniece **Vita Pūķe**.

Komiteja savās sēdēs, pieaicinot labklājības un veselības ministres, valsts sekretārus, departamentu direktorus un citu valsts institūciju atbildīgos speciālistus, izskata ministriju izstrādājamo un realizējamo politiku dokumentus, likumprojektus, Ministru kabineta noteikumus un pašvaldībām aktuālus jautājumus. Pašvaldību informēšanai un iesaistīšanai kopīgo problēmu risināšanā ļoti palīdz LPS izveidotā iespēja sekot līdzi un piedalīties komitejas sēdēs attālināti – ar IT tehnoloģiju palīdzību. Tas tiek plaši izmantots.

Lai gan valdība pēdējā laikā lepojas ar makroekonomisko rādītāju uzlabošanu, absolūti lielākā daļa iedzīvotāju un pašvaldību to neizjūt. Un, tā kā valdība pieņēma lēmumu un vairs nepiešķir pašvaldībām līdzfinansējumu no valsts budžeta ne dzīvokļa pabalsta, ne GMI pabalsta izmaksai, daļai pašvaldību ar mazāku ieņēmumu apjomu un lielāku bezdarbu tas rada spriedzi.

Komitejas sēdēs beidzamajā laikā izskatītie **svarīgākie jautājumi:**

- Labklājības ministrijas (LM) izstrādātās koncepcijas projekts par sociālās palīdzības pabalstu sistēmas reformu;
- Labklājības ministrijas deinstitutionalizācijas politika un plāni;
- Nacionālajā attīstības plānā 2014.–2020. gadam ietvertie uzdevumi labklājības nozarē;
- sākotnējās ietekmes (*ex-ante*) novērtējums par iecerētajām strukturālajām reformām profesionāla sociālā darba politikas jomā;

- veselības aprūpes pieejamība veikto reformu rezultātā;
- veselības aprūpes sistēmas attīstības plāns 2013.–2015. gadam;
- Reģionālās politikas pamatnostādņu projekta 7. pielikums "Vēlamais publisko fizisko pakalpojumu klāsts ("grozs") atbilstoši apdzīvojuma līmenim (infrastruktūra un pakalpojumi)";
- pārtikas iepirkumi pašvaldību institūcijās u.c.

Kā LPS un Veselības un sociālo jautājumu komitejas neatlaidīga darba rezultātu var vērtēt to, ka veikti grozījumi vairākos Ministru kabineta noteikumos, lai **atceltu vai mainītu prasības higiēnai un telpu aprīkojumam**, padarot tās loģiskas un izpildāmas un nekaitējot pakalpojumu kvalitātei.

2013. gada **sarunās starp Latvijas Pašvaldību savienību un Labklājības ministriju** tika apspriesti vairāki būtiski jautājumi un pirmām kārtām **deinstitutionalizācija** kā izaicinājums sociālo pakalpojumu jomā. LPS konceptuāli to atbalsta, taču uzsver, ka jārisina jautājums par finansējumu un jānosaka precīzs valsts sociālās aprūpes centru klientu skaits, kas atgriezami patstāvīgā dzīvē, no kā savukārt atkarīgs nepieciešamo mājokļu un sociālā darba speciālistu skaits. Tāpat sadarbībā ar Veselības ministriju jāattīsta ambulatorā aprūpe personām ar garīga rakstura traucējumiem. Puses vienojās atbalstīt "Pamatnostādnes sociālo pakalpojumu attīstībai 2014.–2020. gadā" iekļautos rīcības virzienus, tajā skaitā valsts sociālās aprūpes centru (VSAC) klientu (arī bērnu) un pašvaldību bērnu aprūpes iestādēs atrodošos bērnu deinstitutionalizāciju, kā arī Labklājības ministrijai 2014. gada laikā ciešā sadarbībā ar LPS un pašvaldībām izstrādāt konkrētus rīcības plānus VSAC klientu deinstitutionalizācijai atbilstoši Eiropas Komisijas vadlīnijām par pāreju no institucionālās uz sabiedrībā balstītu aprūpi.

Par LM konstatētajām **problēmām pašvaldību sociālās aprūpes centros un pašvaldību rīcību to novēršanai** LPS atzinīgi vērtē ideju par pašnovērtējumu un uzskata, ka arī iestādes to akceptēs, jo vairākas no tām jau patlaban pašvērtējumu veic regulāri. Pašvaldību savienība aicina ministriju kritērijus veidot, rēķinoties ar specifiskām klientu mērķa grupām – vienus un tos pašus kritērijus nevar piemērot, piemēram, personām ar garīga rakstura traucējumiem un tām, kam tādu nav. Tāpat LPS uzskata, ka jāmaina arī normatīvais regulējums, kurā ietvertas prasības, jo kontrolētāji strikti vadās pēc tām. Pašvaldības ar saviem aprūpes centriem vien nespēj apmierināt pieprasījumu pēc sociālās aprūpes pakalpojuma un ir spiestas to arī pirt no citiem pakalpojumu sniedzējiem. Tas uzliek papildu slogu finansējumam, jo centru uzturēšanas izdevumi cenu sadārdzinājuma dēļ pieaug. LPS ir pārliecināta, ka pašvaldību sociālās aprūpes centru attī-

tībai jāpiesaista ES fondu līdzekļi, un aicina Labklājības ministriju pārskatīt savu viedokli un politiku attiecībā uz ilgstošas sociālās aprūpes centriem. Sarunās puses vienojās, ka pašvaldību sociālās aprūpes iestādes pēc LM lūguma veiks pašnovērtējumu un sastādīs un īsteno plānu konstatēto trūkumu novēršanai.

Jautājumā par **profesionālā sociālā darba attīstību 2014.–2020. gadā un pasākumu ietekmi uz pašvaldību funkcijām** LPS ir bažas par sociālo dienestu apvienošanu un valsts mērķdotācijām pašvaldību sociālo darbinieku amatalgu paaugstināšanai, kā arī par plānoto atbalstu sociālo darbinieku apmācībām. Pašvaldību savienība uzskata, ka jābūt iespējai piesaistīt līdzekļus no ES fondiem jauniešu nodarbinātības veicināšanai un pašvaldību darbinieku apmācībai.

Veselības aprūpes jomā asākās diskusijas izraisījusi valsts obligātās veselības apdrošināšanas koncepcija. Neraugoties uz LPS un Finanšu un Labklājības ministrijas argumentētiem iebildumiem un priekšlikumiem, Ministru kabinets atbalstījis variantu par noteiktu procentpunktu iezīmēšanu apdrošināšanas finansēšanai no iedzīvotāju ienākuma nodokļa. LPS turpina aizstāvēt savu viedokli darba grupā, kas izstrādā koncepcijas realizēšanas mehānismu.

2013. gads raksturīgs ar LPS un komitejas ilggadējā darba vainagojumu – **Nacionālā veselīgo pašvaldību**

LPS Veselības un sociālo jautājumu komitejas izbraukuma sēde Jaunpiebalgas novadā 2012. gada 11. septembrī.

tīkla izveidošanu, kur patiesi ieinteresēti un auglīgi sadarbojamies ar Veselības ministriju un jaunizveidoto Slimību profilakses un kontroles centru.

Komitejas paspārnē darbojas Latvijas Pašvaldību sociālās aprūpes institūciju apvienība (LPSAIA) un tapusi jauna pašvaldību profesionāļu organizācija – Latvijas Pašvaldību sociālo dienestu vadītāju apvienība.

Komitejas darbs prasa tajā iesaistīto politiķu un speciālistu pašizliedzību – padarot savu ikdienas grūto darbu, viņi atrod vēl laiku un spēku, lai darbotos visu pašvaldību interešu labā. Tāpēc **paldies visiem komitejas dalībniekiem**, jo katra ieguldījums ir svarīgs! **Aicinām nākt mūsu pulkā gan pašvaldību vadītājus, gan politiķus, kuri savā domē vada veselības un sociālo jautājumu komiteju!**

Izglītības un kultūras jautājumu komiteja

Ligita Gintere,
LPS Izglītības un kultūras jautājumu komitejas priekšsēdētāja,
un **Olga Kokāne**,
LPS padomniece

Pēdējā gadā galvenās **risinātās problēmas** bija saistītas ar bezmaksas izglītību, mācību līdzekļu iegādi no pašvaldību budžeta līdzekļiem vispārējās izglītības nodrošināšanai, pirmsskolas izglītības iestāžu pieejamību, pedagogu un pirmsskolas izglītības iestāžu pedagogu darba samaksu, bērnu tiesību aizsardzību, asistentu pakalpojumu nodrošināšanu izglītojamiem

ar speciālām vajadzībām, Dziesmu un deju svētku organizēšanu u.c.

Sarunās ar Izglītības un zinātnes ministriju (IZM) komitejas pārstāvji apsprieda šādus jautājumus:

- mērķdotācijas pedagogu darba algām, prasot, lai pirmsskolas izglītības sistēmā strādājošiem pedagogiem tiktu nodrošināts lielāks atalgojums;
- specializētās izglītības sistēmas finansēšana;
- mērķdotācijas profesionālās ievirzes (sporta skolu) programmām;
- bezmaksas vispārējās vidējās izglītības iegūšanas nodrošinājums.

Sarunās ar Kultūras ministriju apspriesti jautājumi par valsts mērķdotācijām profesionālās ievirzes izglītības programmām un Dziesmu un deju svētku nepārtrauktības nodrošināšanu, kā arī par mērķdotācijām pašvaldību amatieru mākslas kolektīvu vadītāju darba samaksai.

Komitejas uzmanības lokā ir arī profesionālās izglītības sistēmas reforma un Tiesībsarga izvirzītās finansiālās prasības pašvaldībām bezmaksas vispārējās vidējās izglītības nodrošināšanā.

LPS Izglītības un kultūras jautājumu komitejas sēdi 2012. gada 18. decembrī negaidīti apciemoja budēji.

Komiteja izsaka **pateicību** Cēsu novada pašvaldības Izglītības nodaļas vadītājai **Lolītai Kokinai** par

aktīvu darbu komitejā un kā LPS pārstāvei dažādās IZM darba grupās un ministrijas veidotās institūcijās – padomēs, kā arī par piedalīšanos un uzstāšanās Saeimas Izglītības un kultūras komitejas sēdēs. Tāpat paldies Liepājas pilsētas domes priekšsēdētāja vietniecei **Silvai Goldei** un Ogres novada domes priekšsēdētāja vietniecei **Vitai Pūkei**! Pateicība par ieguldījumu arī komitejas deleģētajiem pārstāvjiem IZM darba grupās un dažādās padomēs: Saldus novada domes deputātam **Aivaram Kaņepam**, kurš LPS pārstāv Latvijas Muzeju padomē, Stopiņu novada domes priekšsēdētāja vietniecei **Vitai Paulānei**, kura darbojas Latvijas Bibliotēku padomē, un Talsu novada domes izpilddirektora vietniecei **Ingai Krišānei**, kura piedalās Kultūras ministrijas pašvaldību kultūras centru darbības un attīstības jautājumu darba grupā un citās Latvijas Nacionālā kultūras centra aktivitātēs!

Bērnu, jaunatnes un ģimenes jautājumu apakškomiteja

Ina Purviņa,
LPS Bērnu, jaunatnes un ģimenes jautājumu apakškomitejas priekšsēdētāja,
un **Ināra Dundure,**
LPS padomniece

Bērnu, jaunatnes un ģimenes jautājumu apakškomitejas izskatāmo un risināmo **jautājumu loks** ir plašs un pēc savas būtības **starpinstitucionāls**. Tie skar Izglītības un zinātnes, Labklājības, Tieslietu un Finanšu ministriju, bet atsevišķi jautājumi arī Veselības un Ekonomikas ministriju. Bērnu, jaunatnes un ģimenes jautājumu apakškomiteja sadarbojas ar visām LPS komitejām, kā arī nevalstiskajām organizācijām un pašvaldību bariņtiesām.

Apakškomitejas redzeslokā ir jautājumi, kas aktuāli un skar valsts ģimenes politiku, demogrāfiju, bērnu tiesību aizsardzību, bērnu un jauniešu sociālo atstumtību un sociālo iekļaušanu, pirmsskolas izglītības iestāžu nodrošinājumu pašvaldībās un ārpusģimenes aprūpi – audžuģimenes, aizbildnību, adopciju, valsts un paš-

valdību bērnu aprūpes centrus. Plašs un daudzpusīgs ir jaunatnes jautājumu loks: jaunatnes politika valstī, pašvaldību jaunatnes tīkla vadība, jauniešu dzīves kvalitāte, jauniešu brīvprātīgais darbs, jauniešu un mūžizglītības atbalsta politika valstī, karjeras atbalsta sistēmas ieviešana, jauniešu nodarbinātība u.c. Apakškomitejas darba kārtībā ir arī ES struktūrfondu un Eiropas Sociālā fonda jautājumi, kas skar bērnus, jaunatni un ģimēni.

Apakškomitejas **ikdienas darbs** saistīts ar ministriju sagatavoto normatīvo aktu projektu (likumprojektu un Ministru kabineta noteikumu projektu) un Saeimas deputātu iesniegto likumprojektu izvērtēšanu, pašvaldību pozīcijas aizstāvēšanu un pašvaldību priekšlikumu īstenošanu normatīvo aktu pilnveidošanai. Tāpat apakškomiteja nodarbojas ar pašvaldību informēšanu, iesaistīšanu, priekšlikumu un iebildumu apzināšanu, piedalīšanos ministriju normatīvo aktu izstrādes grupās, ES fondu (Latvijas un Šveices sadarbības programmas) uzraudzības komitejā, atzinumu sagatavošanā, piedalās starpinstitūciju saskaņošanas sanāsmēs, Ministru kabineta komitejās un Ministru kabineta un Saeimas komisiju sēdēs. Apakškomitejas pārstāvji piedalās arī LPS un Labklājības ministrijas un LPS un Izglītības un zinātnes ministrijas ikgadējās sarunās par aktuālajiem jautājumiem, kas skar pašvaldības.

Būtiskākie jautājumi, kam apakškomitejas darbā tiks pievērsta īpaša uzmanība, ir tie, kam var būt ietekme uz pašvaldību finanšu resursiem un bērnu, ģimenes un jaunatnes politiku ilgtermiņā:

- bērnu ārpusģimenes alternatīvā aprūpe (deinstitutionalizācija) – pakalpojumu attīstība nākamajā

- ES struktūrfondu plānošanas periodā no 2014. līdz 2020. gadam, kas balstās uz Labklājības ministrijas plānošanas dokumentu “Pamatnostādnes sociālo pakalpojumu attīstībai 2014.–2020. gadam” un Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas pamatnostādņu 2014.–2020. gadam īstenošanu par personu ar invaliditāti tiesībām;
- pirmsskolas izglītības iestāžu pieejamība pašvaldībās, valsts atbalsts privātajiem pakalpojumu sniedzējiem (privātās pirmsskolas izglītības iestādes, auklīšu dienests) un tā ietekme uz pašvaldību budžetu 2014. un 2015. gadā;
 - ģimenes valsts politikas pamatnostādnes 2011.–2017. gadam, rīcības plāns 2012.–2014. gadam un tā ietekme uz pašvaldībām;
 - jaunatnes politika (jaunatnes politikas rīcības plāns 2014.–2016. gadam):

- jaunatnes atbalsta tīkla darbības organizēšana un koordinēšana (izveidots 2013. gadā);
- jauniešu nodarbinātība (Eiropas Komisijas iniciatīva “Jauniešu garantija”, kas paredz jaunatnes bezdarba problēmas risinājumus un pasākumu kopumu jauniešu aktīvai iesaistīšanai darba tirgū);
- izglītības iespējas (arī neformālās), karjeras atbalsta sistēma un jauniešu līdzdalība sociālās atstumtības mazināšanai;
- Jauniešu forums 2013.

Bērnu, jaunatnes un ģimenes jautājumu apakškomitejas sēdes notiek atkarībā no izskatāmo jautājumu klāsta, atsevišķas tēmas tiek skatītas Izglītības un kultūras jautājumu komitejā. Turpmāk plānots apakškomiteju sasaukt regulāri vienu reizi mēnesī.

Sporta jautājumu apakškomiteja

Jānis Neimanis,
LPS Sporta jautājumu apakškomitejas priekšsēdētājs,
un **Guntis Apinis,**
LPS padomnieks

Pēc 2013. gada pašvaldību vēlēšanām par jauno apakškomitejas priekšsēdētāju ievēlēts Dobeles novada pašvaldības vadītājs **Andrejs Spridzāns** un par viņa vietnieci – Pļaviņu novada pašvaldības priekšsēdētāja **Gunta Žilde**.

Apakškomitejas sēdes notiek reizi ceturksnī, bet nepieciešamības gadījumā tiek sasauktas biežāk.

Apakškomiteja palīdz pašvaldībām risināt jautājumus, kas saistīti ar uzdevumu izpildi, ko tām uzliek likuma “Par pašvaldībām” 15. pants (nodrošināt veselības aprūpes pieejamību, kā arī veicināt iedzīvotāju veselīgu dzīvesveidu un sportu) un Sporta likums.

Sporta likuma 7. pantā par **pašvaldību kompetenci sporta jomā** noteikts:

“Pašvaldības, veicinot veselīgu dzīvesveidu un sporta

attīstību savā administratīvajā teritorijā, ir tiesīgas:

- *noteikt par sportu atbildīgo darbinieku vai institūciju;*
- *būvēt un uzturēt sporta bāzes un nodrošināt tās ar nepieciešamo aprīkojumu;*
- *sekmēt sporta organizāciju, tajā skaitā sporta klubu, veidošanos un darbību;*
- *atbalstīt sporta speciālistu un citu sporta darbinieku tālākizglītību;*
- *finansēt sporta sacensības;*
- *finansēt licencētas sporta izglītības programmas un sporta pasākumus, ko īsteno to administratīvajā teritorijā esošie sporta klubi.*

Pašvaldības finansē licencētas sporta izglītības programmas to padotībā esošajās akreditētajās sporta izglītības iestādēs.”

Pašvaldību savienība atbilstoši likumam koordinē Latvijas pašvaldību sadarbību sporta jomā un pārstāv un īsteno to kopīgās intereses. LPS priekšsēdis ir Nacionālās sporta padomes sastāvā. Sporta apakškomitejas pārstāvji piedalās gan Saeimas komisiju sēdēs, sadarbojas ar Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes komisijas Sporta apakškomisiju, frakcijām un deputātiem, gan Ministru kabinetu un ministrijām – piedalās darba grupās, valsts sekretāru sanāksmēs, MK komiteju un Ministru kabineta sēdēs, kā arī LPS sarunās ar ministrijām. Kopš 2008. gada LPS un Ministru kabineta vienošanās un domstarpību protokolā ir atsevišķa sporta sadaļa.

Sporta apakškomitejai ir laba **sadarbība** arī **ar dažādām sporta organizācijām** – Latvijas Sporta federāciju padomi, Latvijas Olimpisko komiteju, Latvijas Sporta veterānu – senioru savienību (nodomu protokols parakstīts 2008. gadā), Latvijas Tautas sporta asociāciju, Latvijas Skolu sporta federāciju, Latvijas Augstskolu sporta savienību un Latvijas Paralimpisko komiteju.

DALĪBNIEKU APVIENĪBAS UN SAVIENĪBAS

LPS ietvaros šobrīd darbojas:

- Novadu apvienība;
- Piekrastes pašvaldību apvienība;
- Latvijas Pašvaldību izpilddirektoru asociācija.

Edvīns Bartkevičs,
Novadu apvienības
priekšsēdētājs

Novadu apvienības valde darbojas **desmit dalībnieku** sastāvā:

Edvīns Bartkevičs – Novadu apvienības priekšsēdētājs, Ogres novada domes priekšsēdētājs;

Nellija Kleinberga – Skrundas novada domes priekšsēdētāja;

Māra Juzupa – Priekuļu novada domes priekšsēdētāja;

Aleksandrs Lielmežs – Mālpils novada domes priekšsēdētājs;

Andrejs Ceļapīters – Madonas novada domes priekšsēdētājs;

Juris Dombrovskis – Ciblas novada domes priekšsēdētājs;

Andris Vaivods – Līvānu novada domes priekšsēdētājs;

Juris Šulcs – Tukuma novada domes priekšsēdētājs;

Valdis Veips – bij. Bauskas novada domes priekšsēdētājs;

Andrejs Radzevičs – bij. Durbes novada domes priekšsēdētājs.

Novadu apvienība

Novadu apvienība regulāri rīko gan valdes sēdes, gan Novadu dienas. 2011. gadā Novadu diena notika Skrundā, 2012. gadā to rīkoja divreiz: aprīlī Ogrē un novembrī – Kocēnu novadā, bet 2013. gadā – Kuldīgā. Valde savās sēdēs apspriedusi Novadu dienu sagatavošanu, kā arī izvirzījusi apspriešanai diskusiju tēmas.

2011. gada 7. oktobra sēdē Novadu apvienības valde pieņēma **lēmumu "Par valsts finansējuma papildu piešķiršanu"**, kategoriski iebilstot pret uzturēšanas izdevumiem paredzētās valsts dotācijas krasu samazinājumu un lūdzot Izglītības un zinātnes ministriju piešķirt papildu finansējumu 7,5 miljonu latu apmērā uzturēšanas izdevumiem pašvaldību speciālajām pirmsskolas iestādēm, internātskolām, sanatorijas tipa internātskolām un speciālajām internātskolām bērniem ar fiziskās un garīgās attīstības traucējumiem.

Novadu dienā Skrundā 2011. gada 4. novembrī diskusijas notika trīs darba grupās. Attīstības plānošanas speciālisti apsprieda atšķirības starp agrāko un jauno Teritorijas attīstības plānošanas likumu, attīstības vadības principu maiņu un stratēģisko telpiskās plānošanas likumu, kā arī iepazinās ar Skrundas novada pieredzi teritorijas attīstības plānošanā kopīgi ar iedzīvotājiem. Savukārt finanšu un budžeta speciālisti kopā ar Finanšu ministrijas pārstāvjiem analizēja valsts makroekonomisko attīstības scenāriju un nodokļu prognozes 2012. gadam, pārrunāja aktualitātes un problēmjautājumus saistībā ar pašvaldību pārskatiem un finansēm. Pašvaldību sociālā darba un Labklājības ministrijas speciālisti apsprieda valsts un pašvaldību sociālās palīdzības sistēmas reformu un iepazinās ar Skrundas novada sociālā dienesta pieredzi un ģimenes ārstu praksēm.

Novadu diena Ogrē 2012. gada 20. aprīlī notika Latvijas Pašvaldību savienības 23. kongresa gaisotnē, jo divās darba grupās (izglītības reformu grupa un attīstības plānošanas, struktūrfondu apguves un uzņēmējdarbības attīstības grupa) apsprieda priekšlikumus kongresa dokumentu projektiem. Novadu dienas pasākumos piedalījās arī pārstāvji no Izglītības un zinātnes ministrijas, Pārresoru koordinācijas cen-

tra vadītājs Mārtiņš Krieviņš un viņa vietnieks Pēteris Vilks un vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrs Edmunds Sprūdžs.

Novadu dienā Kocēnos 2012. gada 4. novembrī diskusijas notika trīs darba grupās. Finanšu speciālisti apsprieda pašvaldību finanšu izlīdzināšanu, Nekustamā īpašuma likuma grozījumus un publisko personu kapitālsabiedrību un kapitāla daļu pārvaldības likumprojektu paketi. Atkritumu apsaimniekošanas darba grupā diskutēja par sadzīves atkritumu apsaimniekošanas organizēšanu teritorijā un nolēma veidot darba grupu novadu un lielpilsētu kopīga viedokļa izstrādāšanai. Savukārt trešās darba grupas politiķi un speciālisti nonāca pie kopīga secinājuma,

ka jāaicina valdība nekavējoties pieņemt lēmumu par turpmāko autoceļu finansēšanas modeli, piesaistot to akcīzes nodoklim un transportlīdzekļu nodevai; novirzīt tranzītielu un autoceļu finansēšanai tos ES fondu līdzekļus, kas bija paredzēti pasažieru vilcienu iepirkumam, kā arī citus neapgūtos līdzekļus; NAP ietvarā paredzēt finansējumu reģionālajiem un vietējiem autoceļiem no Kohēzijas fonda līdzekļiem, izdalot atsevišķi finansējuma avotus un apjomu pašvaldību autoceļiem un ielām; noteikt ceļu projektētāju atbildību par projektu kvalitāti.

Novadu diena Kuldīgā 2013. gada 17. maijā notika LPS 24. kongresa gaisotnē, jo trīs darba grupās tika apspriesti priekšlikumi kongresa dokumentu projektiem.

Piekrastes pašvaldību apvienība

Edmunds Pētersons,
Latvijas Piekrastes
pašvaldību apvienības
valdes priekšsēdētājs

Latvijas Piekrastes pašvaldību apvienība (LPPA) darbojas jau deviņus gadus. Tajā apvienojušās 17 piekrastes pašvaldības.

LPPA darbību var iedalīt divos posmos: no 2004. līdz 2009. gadam un no 2009. līdz 2013. gadam, bet šoruden sāksies trešais posms, kad apvienības biedri atkal sanāks kopā, lai lemtu par jaunu valdi un LPPA turpmākajām darbības prioritātēm.

Sākumposmā apvienību vadīja valde septiņu locekļu sastāvā. Ik gadu piekrastes pašvaldību pārstāvji pulcējās kādā no piejūras pašvaldībām – 2006. gadā Ainažos un Nīcā, 2007. gadā – Jūrkalnē un Rojā, 2008. gadā – Jūrmalā un 2009. gadā – Rīgā un Lapmežciemā.

Šajās sanāsmēs tika izskatīti tālaika svarīgie jautājumi, kam sekoja arī risinājumi:

- Aizsargjoslu un Būvniecības likumu un teritorijas plānošanas problēmas – tika panākti grozījumi Aizsargjoslu likumā un ar teritorijas plānošanu saistītajos normatīvajos aktos, “sakārtota plānošana”;
- peldvietu ierīkošana un apsaimniekošana – panākot, ka pašvaldību vadītāji vairs netiek sodīti par peldvietu, kas atrodas pludmalē valsts īpašumā, neierīkošanu vai neapsaimniekošanu;

- piekrastes piederība un piekrastes joslas un pludmales ierakstīšana zemesgrāmatā – konceptuāla vienošanās, ka josla ierakstāma uz VARAM, Zemkopības ministrijas un pašvaldības vārda;
- nelikumīga transportlīdzekļu iebraukšana kāpu zonā – likumdošanas sakārtošana, lai pašvaldības varētu sodīt autoiebraucējus kāpu zonā, informatīva kampaņa par aizliegumu iebraukt kāpu zonā un zīmju uzstādīšana;
- īpaši aizsargājamo dabas teritoriju (ĪADT) izveide bez pašvaldību ziņas, pieeja publiskajiem ūdeņiem un pludmalei, krasta erozijas problēmas un citi jautājumi;
- grozījumi normatīvajos aktos, panākot, ka ĪADT nevar izveidot bez pašvaldību ziņas, “atkarota” Ainažu ostas atjaunošanas iespēja u.c.

LPPA darbības otrajā posmā un šobrīd apvienības darbu vada valde šādā sastāvā: **Māris Dadzis** (Ventspils novads), **Larisa Loskutova** (Jūrmala), **Dagnis Straubergs** (Salacgrīvas novads) un priekšsēdētājs **Edmunds Pētersons** (Engures novads).

Aizvadītajos četros gados LPPA sapulces notikušas Ventspils novada Užavā (2010. gadā), kur tika apspriests piekrastes telpiskās attīstības pamatnostādņu projekts, ES Zivsaimniecības fonda atbalsta iespējas un pieņemta deklarācija par piekrastes joslas un pludmales juridisko statusu un apsaimniekošanu; Rojā (2011. gadā), kur darba kārtībā bija piekrastes piederības jautājums Zemes pārvaldības likuma projekta ietvarā, pašvaldību robežas jūrā noteikšana un priekšlikumu “groza” piekrastes infrastruktūras attīstībai apspriešana; Carnikavas novada Lilastē (2011. gadā), kur sapulce tika organizēta kā starptautiska divu dienu konference, tajā diskutējot par piekrastes erozijas un aizsardzības un apsaimniekošanas jautājumiem; un

Piekrastes pašvaldību vadītāji Mērsragā 2013. gada 26. aprīlī.

Salacgrīvā (2012. gadā), kur apsprieda Nacionālo attīstības plānu, tā prioritāti "Izaugsmi atbalstošas teritorijas" un pašvaldību priekšlikumus piekrastes infrastruktūras attīstībai un to iekļaušanai NAP.

2009.–2013. gadā galvenā Piekrastes pašvaldību apvienības prioritāte ir piekrastes kā nacionālas vērtības atzīšana – dalība piekrastes telpiskās attīstības pamatnostādņu izstrādē un uz to pamata panākot, ka piekraste tiek noteikta kā nacionāla vērtība un kopā ar Austrumu pierobežu tām nākamajā ES fondu periodā tiek paredzēta sava aktivitāte uzņēmējdarbības un to veicinošas publiskās infrastruktūras attīstības atbalstam; kā arī aizsargājamo jūras teritoriju izveide, diskusijās Ministru kabinetā panākot, ka, lai neierobežotu darbības iespējas pašā piekrastes tuvumā, tiek noteikta neitrālā zona gar pludmali un jūras un piekrastes kopīga plānošana.

Diemžēl līdz galam nav izdevies atrisināt citu prioritāti – piekrastes joslas pludmales piederību un pārvaldību. Zemes pārvaldības likuma izstrāde pagaidām apturēta, bet ir sākusies iekšzemes publisko ūdeņu un piekrastes pārņemšana valdījumā. Šobrīd publisko ūdeņu – gan piekrastes, gan iekšzemes – pārņemšanu pašvaldību valdījumā virza Carnikavas novads, kā arī ir sagatavoti dokumenti par Lielupes un pludmales pārņemšanu Jūrmalas pilsētas valdījumā.

Pie svarīgākajiem LPPA konceptuālajiem dokumentiem-risinājumu virzītājiem jāmin trīs.

- **LPPA Kaltenes memorands**, kas pieņemts 2007. gada 14. decembrī Rojā (Kaltenē):
 - prasība nostiprināt normatīvajos aktos piekrasti kā nacionālu vērtību (tagad piekraste kā nacionāla vē-

tība ir ietverta Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā "Latvija 2030", iekļauta Reģionālās attīstības pamatnostādņēs, un Nacionālajā attīstības plānā piekraste ir noteikta kā atbalstāmā teritorija);

- piekrastes joslas un pludmales juridiskā īpašnieka statusa noteikšana un kompetence par darbībām jūrā (sākusies piekrastes joslas pārņemšana valdījumā un sagatavoti normatīvie akti jūras plānošanai).

- **Deklarācija par piekrastes joslas un pludmales juridisko statusu un apsaimniekošanu**, kas pieņemta 2010. gada 9. aprīlī Užavā:

- prasība Saeimai izskatīt grozījumus likumprojektos, uzdot MK sagatavot normatīvo aktu par piekrastes joslas ierakstīšanu zemesgrāmatā (sekmēta jautājuma virzība – viedokļu maiņa par valstij piederošiem publiskajiem ūdeņiem – tie zemesgrāmatā nebūtu ierakstāmi; pāreja no īpašuma uz piekrastes tiesisko valdījumu līdz Zemes pārvaldības likuma pieņemšanai).

- **LPPA attīstības memorands**, kas pieņemts 2011. gada 17. februārī Carnikavā (Lilastē):

- prasība Saeimai pieņemt piekrastes stratēģiju (2011. gada aprīlī MK pieņemtas Piekrastes telpiskās attīstības pamatnostādnes, uzsākta to īstenošana);

- prasība Ministru kabinetam nodot piekrasti valdījumā pašvaldībām, kas to vēlas (sākusies piekrastes pārņemšana valdījumā);

- prasība VARAM sakārtot stratēģiskos materiālus un normatīvos aktus (iegūts finansējums, un 2013. gada 2. pusē tiks uzsākts piekrastes publiskās infrastruktūras tematiskais plānojums);

- pašvaldībām savās attīstības stratēģijās paredzēt pasākumus piekrastes attīstībai.

Turpmākajā darbībā Latvijas Piekrastes pašvaldību apvienība par savu **prioritāti** izvirzījusi LPPA nozīmes palielināšanu un valsts, nevalstisko organizāciju un piekrastes pašvaldību sadarbību, gatavojot normatīvo ietvaru nākamajam ES fondu periodam, uzsverot šādas darbības līnijas:

- projektu un rīcību sinerģija piekrastē (atbalsts uzņēmējdarbību veicinošas publiskās infrastruktūras attīstībai; Zivsaimniecības fonda aktivitātes; LEADER projekti; dabas aizsardzības projekti);
- dalība piekrastes publiskās infrastruktūras tematiskā plānojuma izstrādē – pamatojums ES fondu apguvei (aktivitāte "Atbalsts uzņēmējdarbību veicinošas publiskās infrastruktūras attīstībai piekrastē");
- dalība citās jūras un piekrastes plānošanas aktivitātēs un rīcībās (jūras vides stratēģija; jūras telpiskais plānojums; Igaunijas–Latvijas projekts par piekrastes un jūras plānošanu, tā metodisko materiālu apspriešana u.c.);
- līdzdalība citos piekrastes un jūras projektos un to pasākumos;
- jautājumi saistībā ar zveju piekrastē;
- starptautiskās sadarbības attīstība (dalība Baltijas jūras valstu piekrastes pašvaldību apvienībā "KIMO Baltic Sea" un tās projektos, Somijas pašvaldību aktivitātē "Baltijas jūras iespējas" u.c.).

Latvijas Pašvaldību izpilddirektoru asociācija

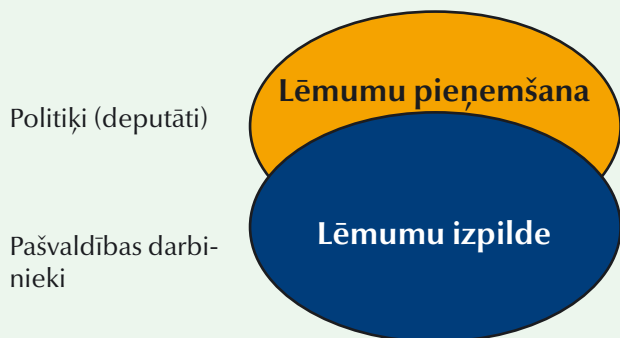
IZPILDDIREKTORU UZDEVUMS UN MĒRĶIS – PAŠVALDĪBAS UN PERSONISKĀ ATTĪSTĪBA

Normunds Tropiņš,
LPIA priekšsēdētājs,
un **Sniedze Sprōģe,**
LPS padomniece

Pašvaldība daudzējādā ziņā ir unikāla sistēma. To nevar pielīdzināt uzņēmumiem un citiem organizāciju tiem. Tas īpašākais varbūt tas, ka ir **divas vadības sistēmas** – viena politiķiem un otra darbiniekiem, bet abām jāstrādā kopīga mērķa sasniegšanai. Mērķis ir ļoti vienkāršs un reizē arī sarežģīts – darīt darbus tā, lai pašvaldības administratīvajā teritorijā cilvēkiem gribētos dzīvot. Lomu sadalei starp politiķiem un darbiniekiem jābūt skaidri saprotamai, lai virzība uz politisko mērķi un administratīvā vadība “ietu vienā virzienā”.

Principā **atbildības sadalījumu** pašvaldības nolikumā var izteikt šādi:

Zīmējumā redzams, ka abas daļas nevar nošķirt pilnībā – paliek “pelēkā zona”. Tomēr pieredze liecina – jo precīzāk definēta katras puses loma un atbildības sfēras, jo mazāk vietas konfliktiem! Pašvaldības organizatoriskā struktūra jāveido tā, lai tā nodrošinātu

visu funkciju un politisko iniciatīvu efektīvu izpildi. Politikas izstrādes funkcijas (lēmējvaras) iespēju robežās jānodala no politikas ieviešanas (izpildvaras) vai, vienkārši sakot, politiķi domā par attīstību, par rītdienu, bet izpildvara realizē skaidri definētus uzdevumus, kā politiķu programmas izpildīt, jo vēlētāji savu izvēli izdara, cerot, ka solītais tiks īstenots.

Un tieši **izpilddirektors** ir pašvaldības vadītāja tuvākais un uzticamākais kolēģis, kas palīdz darbu smagumu un rūpes dalīt uz pusēm. Viņa vadībā politiķu sapņi un vēlmes pārvēršas īstenībā. Deputāti pieņem lēmumus par to, kā attīstīties pašvaldībai un kā dzīvot ikdienā, bet lēmumu īstenotāji ir izpildvara. No izpilddirektoru kompetences un spējām lielā mērā atkarīgs tas, kā dzīvojam katrā teritorijā.

Apliecināt, ka politiķu un izpilddirektoru attiecības visās pašvaldībās ir sasniegušas “cimda un rokas” saskaņu, viennozīmīgi nevar. Pat tad, ja atklātu nesaskaņu un pretstāves ikdienā nav, vietām pirmajai personai labprātāk izpilddirektoram atvēlēt vien “ēnas” lomu.

Domes darba organizāciju nosaka attiecīgās pašvaldības nolikums, kas izstrādāts saskaņā ar likumu “Par pašvaldībām”. Domes lēmumu izpildi nodrošina domes ievēlētas vai ieceltas amatpersonas, pašvaldības iestādes un to darbinieki, kā arī kapitālsabiedrības. Pēc domes priekšsēdētāja priekšlikuma dome ieceļ izpilddirektoru, kas pašvaldības nolikumā noteiktajā kārtībā ir atbildīgs par pašvaldības iestāžu un pašvaldības kapitālsabiedrību darbu. Domes organizatorisko un tehnisko apkalpošanu nodrošina pašvaldības administrācijas darbinieki. Domes nomaiņas gadījumā tieši izpilddirektors rūpējas par pašvaldības iestāžu un kapitālsabiedrību darba nepārtrauktību. Jāatgādina, ka domes nomaiņas gadījumā pašvaldības administrācijas darbinieku un arī izpilddirektora darba attiecības netiek pārtrauktas, šos procesus regulē Darba likums, un tā neievērošana reizēm pašvaldības budžetam izmaksā ļoti dārgi.

Pašvaldības izpilddirektora pienākumi uzskaitīti likumā “Par pašvaldībām”, bet dome var deleģēt izpilddirektoram arī citas funkcijas. Tas viss tiek norādīts darba līgumā. Tomēr praksē vērojams, ka dome šad tad vēl ierobežo likumā noteiktās pilnvaras, nevis deleģē papildus.

PAŠVALDĪBU SAVIENĪBĀ

Jāatgādina arī, ka pašvaldības domes priekšsēdētāja, viņa vietnieka, deputāta, izpilddirektora un viņa vietnieka, pagasta vai pilsētas pārvaldes vadītāja un viņa vietnieka komercdarbības, ienākumu gūšanas, amatu savienošanas un to ierobežojumu izpildes kārtību, darbu pildīšanas, kā arī ar tiem saistītos citus ierobežojumus un pienākumus nosaka likums "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā".

Izpilddirektoram tiek uzstādītas daudzas prasības, tādēļ nepieciešams regulāri papildināt savas prasmes, lai varētu labi pildīt savus pienākumus. 1997. gada 5. novembrī 58 tālaika izpilddirektori sapulcējās Liepājā un nodibināja **Latvijas Pašvaldību izpilddirektoru asociāciju**. Tā ir brīvprātīga profesionāla asociācija, kas darbojas kā Latvijas Pašvaldību savienības struktūrvienība, ievērojot Latvijas Republikas likumdošanā, LPS statūtos un nolikumā ietvertos noteikumus. Latvijas Pašvaldību izpilddirektoru asociācijas (LPIA) mērķis ir apvienot un organizēt pašvaldību izpildinstitūciju vadītājus, lai paaugstinātu dalībnieku kvalifikāciju, rūpētos par viņu tiesisko aizsardzību, pārstāvētu LPIA dalībnieku intereses, attīstītu starppašvaldību kontaktus, sekmētu vispārējo sadarbību, pieredzes apmaiņu un pašvaldību attīstību, piedalītos LPS darbā un Eiropas pašvaldību izpildvadītāju intereses pārstāvošās institūcijās.

Par **LPIA dalībnieku** var kļūt pašvaldības izpilddirektors, pilsētas vai pagasta pārvaldes vadītājs un šo amatpersonu vietnieks. Iestāšanās LPIA un izstāšanās no tās notiek, pamatojoties uz pašvaldības rakstveida pieteikumu.

Sākumā politiķiem bija bažas no konkurentiem, no tā, vai izpilddirektori nejauksies politikā. Tomēr asociācijas uzstādījums līdz šim vienmēr bijis tieši pretējs, uz konkrēto darbību vērsts. Šajā modelī politiķi iegūst sev palīgus, nevis konkurentus. Citās Eiropas valstīs izpilddirektorus vieno dažādas apvienības, nereti – privātas asociācijas. Latvija izvēlējusies atšķirīgu pieeju – Pašvaldību savienība ņēma LPIA savā aizbildniecībā. Jaunas organizācijas pirmajos soļos iespējai izmantot LPS resursus bija svarīga nozīme, kas palīdzēja nostabilizēties. Arī pēc 15 darbības gadiem saprotam, ka lēmums bijis pareizs.

Atbilstoši darbības mērķiem LPIA rīkojusies tā, lai izpilddirektori varētu nodrošināt iespēju politiķiem pieņemt labākos lēmumus un tos īstenot, uzlabotu pašvaldības, izpilddirektoru un administrācijas sniegto pakalpojumu kvalitāti, celtu izpilddirektoru, vietnieku, pārvaldnieku un daudzu citu ikmēneša sanāksmju dalībnieku konkurētspēju darba tirgū. Pēdējais apstāklis ir būtisks gan tiem, kas nākotnē turpinās strādāt pašvaldībās, gan tiem, kam vēlēšanu vai citu pārmaiņu rezultātā nāksies meklēt jaunu darbavietu. Asociācijas darbība virzīta, lai dotu izpilddirektoriem iespēju iegūt informāciju, pieredzi un zināšanas ikmēneša sanāksmēs Rīgā, izbraukuma sanāksmēs, projektos,ursos, kā arī starptautiskā darbībā.

Neatsverams asociācijas guvums ir izpilddirektoru savstarpējā iepazīšanās, kontakti un vajadzības gadījumā iespēja apvienoties, lai paustu savu viedokli. Par šo sanāksmju nepieciešamību var spriest pēc tā, ka tās ir labi apmeklētas un tajās labprāt piedalās arī pašvaldību politiķi un darbinieki.

Par sanāksmju sekmīgas norises nodrošināšanu, atvēlot izpilddirekcijas telpas, liels **paldies** jāsaka **Rīgas Austrumu izpilddirekcijas** un visu to **pašvaldību izpilddirektoriem**, kā arī citiem **darbiniekiem**, kas vienmēr ļoti labā līmenī nodrošina sanāksmes darbību un sagatavo daudzpusīgu apskates programmu pieredzes gūšanai un diskusiju rosināšanai. Kopš 2009. gada, kad ievēlēja pašreizējo LPIA valdi, izpilddirektoru asociācijas darbā nemitīgi tiek meklēti jauni paņēmieni. Kā tos vērtē LPIA biedri, noskaidrojām anketās. E-pastā regulāri saņemam ierosinājumus, priekšlikumus un jautājumus, kas lieliski palīdz sanāksmju dienaskārtības noteikšanai. Senāk lielākā daļa sanāksmju notika Rīgā, tagad lielākoties tās organizējam citās pašvaldībās. Tā rodas iespēja ne tikai diskutēt par konkrēto problēmu, bet iepazīt kolēģu darbu, lai lieku reizi no jauna neizgudrotu velosipēdu. Liels gandarījums par LPIA valdes darbu, jo katru mēnesi diskutējam par aktuālāko, katra reģiona atšķirīgo un meklējam labāko veidu, "pareizākos" cilvēkus, kas dotu vislabāko pienesumu mūsu biedru izglītošanai un informēšanai. Diemžēl vēl pa reizei gadās, ka uz sanāksmi piesakās referenti, no kuru stāstītā maz ko var izlobīt ikdienas darbam...

Pēc administratīvi teritoriālās reformas valdē analizējam asociācijas nolikumu: par **LPIA biedru** var būt izpilddirektors un viņa vietnieks, arī nelielo novadu priekšsēdētāji, kuri vienlaikus pilda arī izpilddirektora pienākumus. Jaunums bija pagastu pārvalžu vadītāji. Galu galā – pārvaldnieks pagasta teritorijā savā ziņā ir "mazais" izpilddirektors. Tāpēc arī dalībnieku skaits bieži ir tik kupls, ka uz sanāksmēm draudzīgi brauc izpilddirektori, viņu vietnieki, pārvalžu vadītāji, sanāksmes jautājumi interesē arī speciālistiem. Pozitīvi, ka pārvaldnieki arī ir klāt tajā "burzmā", jo viņiem jāzina, kas notiek citur, un jātiekas ar kolēģiem. Tā taču ir kolosāla iespēja – visiem bez starpniekiem uzzināt pašu jaunāko.

Laiks parādījis LPIA lomu un apliecinājis asociācijas nozīmi – biedru rindas ir kuplas, sistēma darbojas. Acīmredzot asociācijas darbība un risinātie temati atbilst aktuālajām vajadzībām. Protams, visas sanāksmes nav vienlīdz veiksmīgas, reizēm ar vislabākajiem nodomiem saplānojam pārāk daudz tematu, sanāksmes ir garas, maz laika paliek diskusijām. Veiksmīga darba forma ir semināri, kas paver iespēju padziļināti izziņāt aktuālo tematu.

Vēl viens LPIA aktivitāšu virziens ir **līdzdalība Pašvaldību savienības komitejās un darba grupās**. Izpilddirektori ir liels atbalsts aktuālas informācijas un datu savākšanā.

Sekmīgi turpinās **asociācijas starptautiskā darbība**. Labākie kontakti un veiksmīgākā kopdarbība kopš 1999. gada 3. jūnija, kad tika parakstīts asociāciju sadarbības līgums, ir ar Čehijas STMOU kolēģiem. Sāk veidoties labi kontakti un debates par kopējiem projektiem ar slovākiem un austriešiem. Interesanta sadarbība aizsākusies ar norvēģu izpilddirektoriem.

No sirds izsakām pateicību visu pašvaldību ļaudīm, kas pildījuši namatēva lomu! Paldies par veiksmīgi noorganizētajiem semināriem jāsaka **Latvijas Pašvaldību mācību centram**, par organizatorisko nodrošinājumu – **kolēģiem Latvijas Pašvaldību savienībā!**

Par LPIA ikmēneša sanāksmēm un pieredzes apmaiņas braucieniem regulāri stāsta žurnāls "Logs". Par to – liels paldies Dainai un Guntai!

SKATS CAUR "LOGU"

... šoreiz vairāk būs domāts tiem, kas nule ievēlēti izpilddirektora amatā un ne reizi nav piedalījušies LPIA sanāksmēs. Te es domāju izbraukuma sanāksmes dažādos Latvijas novados. Jau iepriekš atvainojos, ka pret tām nespēju būt vienaldzīga, jo līdz 2009. gada vasarai, kad Latvija sāka dzīvi novados, pildīju "skribentes" pienākumus, žurnālā "Logs" aprakstot Latvijas Pagastu apvienības valdes sēdes, kas katru mēnesi notika kāda Latvijas rajona pagastā. Izpilddirektori ir šis, manuprāt, svarīgās tradīcijas pārņēmēji. Protams, šis ir tikai mans personiskais viedoklis. Pieļauju, ka iespējams arī pretējs vērtējums – sak', nelietderīgs laika patēriņš! Tomēr vairākums izpilddirektoru ir citās domās, jo daudzās izbraukuma sēdēs dalībnieku skaits pat sasniedz vai pārsniedz simtu, jo līdzī brauc arī pagastu pārvalžu vadītāji un speciālisti, kuru darbs saistās ar konkrēto problēmu. Protams, dienas lielāko daļu allaž aizņem tābrīža aktualitātes – ministriju un visdažādāko iestāžu pārstāvju stāstījums, pēc

kura seko jautājumi un diskusijas, reizēm pat Joti nokaitētas. To iztēloties nav grūti.

Tomēr gribu vērst uzmanību uz dienas otro pusi – pasākuma saimnieku "izrādīšanos". Kas tur sevišķs? Pirmām kārtām jau tas, ka paveras iespēja paplašināt izpilddirektoru redzesloku, ļaujot apmainīties ar pieredzi praktisku jautājumu risināšanā. Ne reizi vien nācies dzirdēt stāstus par "špikošanu" – redzētais atzīts par labu esam un vēlāk izmantots savā pašvaldībā. Neparasta apkures sistēma vai grīdas segums sporta hallē, apmeklētāju apkalpošanas centra darbības risinājums, bērnu dārza vai skolas pieredze u.c. Tomēr man ne mazāk vērtīga liekas Latvijas iepazīšana, jo mūsdienu realitāte pavērusi iespējas katram ceļotgribētājam pabūt jebkurā pasaules malā, taču izbraukuma sēdes pierāda, ka gana daudz interesanta un nezināma ir tepat līdzās, Latvijā. Atceros sanāksmi Balvos, kad vairāk nekā puse zālē sēdošo pacēla roku, apliecinot, ka šajā pilsētā ir pirmoreiz mūžā! 7. jūnijā, kad pašvaldībās jau bija zināmi vēlēšanu rezultāti, izpilddirektori pulcējās sasaukuma pēdējā sēdē Carnikavas novadā. Cik starojoša kultūras namā ienāca Apes novada pieredzējuši (atkal no jauna ievēlēti) vadītāja Astrīda Harju: *"Atbraucu ātrāk, lai pabūtu pie jūras!"* Tas, kas carnikaviešiem ir ikdiens, tālā Ziemeļvidzemes galā dzīvojošam un aizņemtam cilvēkam bija brīnišķīgs piedzīvojums un uzlādējošs brīdis. Iespēja, ko deva sanāksmē – līdztekus sarunām par meliorāciju un atkritumu apsaimniekošanu papildus bija neparastā Novadpētniecības muzeja apskate (*attēlā*) un brauciens pa Gauju istā zvejnieku laivā, kuras dēļos neiznīdējami "ieaugušas" zivju zvīņas.

Žurnāla redakcijas vārdā gribu teikt īpašu lielu paldies izpilddirektoriem, kuri ik mēnesi, braucot mājup no LPIA sēdes, gatavi uzņemties "pastnieka" pienākumus, lai nogādātu Latvijas pašvaldībām žurnāla "Logs" deputāta komplekta paciņas, saiņus un kastes!

Daina Oliņa

LPS administrācija

- LPS administrācija darbojas pēc LPS Domes apstiprinātā nolikuma.
- Administrācijas struktūru, štatus un darba algas fondu apstiprina LPS Dome.

Administrācijas uzdevumi:

- aizstāvēt pašvaldību intereses valsts varas un pārvaldes institūcijās;
- organizēt atzinumu sagatavošanu valdības izstrādātajiem likumprojektiem;
- organizēt sarunu protokola sagatavošanu ar valdību;
- veikt LPS sekretariāta funkcijas;

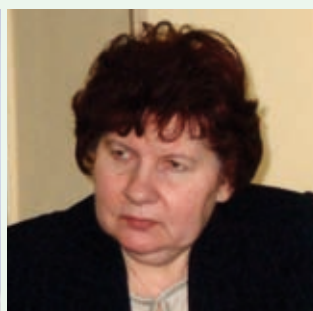
- nodrošināt pašvaldības ar tām nepieciešamo informāciju un pakalpojumiem;
- sekmēt sadarbību starp Latvijas pašvaldībām un to apvienībām;
- veicināt sadarbību ar pašvaldībām un to organizācijām ārzemēs;
- analizēt problēmas pašvaldību darbības laukā un piedāvāt to apspriešanu politiķiem;
- organizēt Latvijas pašvaldību delegācijas darbu Eiropas Savienības Reģionu komitejā, Eiropas Padomes un citās starptautiskās pašvaldību intereses pārstāvošās institūcijās.

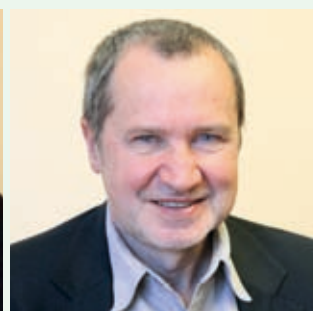
LPS priekšsēdis
Andris Jaunsleinis

LPS ģenerālsēkretāre
Mudīte Priede

Priekšsēža padomniece
un padomniece izglītības
un kultūras jautājumos
Olga Kokāne

Vecākais padomnieks
Māris Pūķis

Priekšsēža padomniece
juridiskajos jautājumos
Vineta Reitere

Padomniece finanšu un
ekonomikas jautājumos
Sanita Šķiltere

Padomniece finanšu un
ekonomikas jautājumos
Lāsma Ūbele

Padomnieks tehnisko
problēmu jautājumos
Aino Salmiņš

Padomniece
uzņēmējdarbības
jautājumos
Andra Feldmane

Padomnieks reģionālās
attīstības jautājumos
Jānis Piešiņš

Padomniece vides
jautājumos
Gunta Lukstiņa

Padomniece lauku
attīstības jautājumos
Sniedze Sprōģe

Padomniece veselības
un sociālajos jautājumos
Silvija Šimfa

Padomniece bērnu,
jaunatnes un ģimenes
jautājumos
Ināra Dundure

Padomniece ārējo sakaru
jautājumos
Elita Kresse

Padomniece ārējo sakaru
jautājumos
Ligita Pudža

Ārējo sakaru speciāliste
Kristīne Kūlīte

Padomniece sabiedrisko
attiecību jautājumos
Ilze Mutjanko

Padomnieks informācijas
tehnoloģiju jautājumos
Guntars Krasovskis

Padomnieks sporta
jautājumos un saimnieks
Guntis Apinis

Padomniece Eiropas
Savienības jautājumos
un LPS pārstāvniecības
Briselē vadītāja
Agita Kaupuža

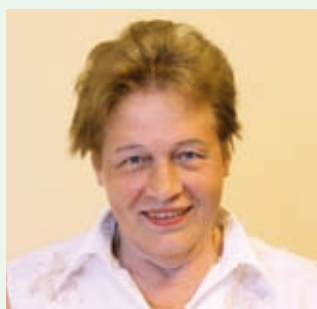
Sekretariāta vadītāja un
padomnieka tehnisko
problēmu jautājumos
palīdzē
Andra Miklucāne

Sekretāre
Lelde Vazdiķe

Tehniskais sekretārs
Nauris Ogorodovs

Grāmatvede
Olga Dzenovska

Iepirkumu speciāliste
Daina Dzilna

SARUNU SISTĒMA STARP LPS UN VALDĪBU

Viens no pasākumiem, ko paredzēja 1993. gada pašvaldību reformu koncepcija, bija izveidot **sarunu sistēmu starp pašvaldībām un valdību**. Šo procesu nosacīti var dalīt divos posmos.

1. posmā – līdz 1994. gadam – sarunas notika uz brīvprātīgas sadarbības pamatiem, kas nebija reglamentētas likumos un citos normatīvajos aktos:

- pie Saeimas bija izveidota Pašvaldību reformu padome, kas nodarbojās ar likumu projektu sagatavošanu,
- pašvaldību pārstāvji tika iesaistīti likumu sagatavošanas grupās;
- tika rīkotas regulāras konsultatīvās sanāksmes pašvaldību un valdības kopīgu interešu saskaņošanai;
- pašvaldību pārstāvji piedalījās Saeimas komisiju un Ministru kabineta un tā komiteju darbā.

1994. gada 25. februārī Vislatvijas pašvaldību sapulcē LPS ieguva Latvijas pašvaldību pilnvarojumu sarunām ar valdību visu pašvaldību vārdā, bet 1994. gada 29. aprīlī Valsts reformu ministrijas un LPS sadarbības rezultātā tika parakstīts pirmais Ministru kabineta un LPS sarunu protokols.

Protokols bija veidots saskaņoto un atšķirīgo viedokļu formā, ietverot tādus jautājumus kā sociālo garantiju politika, ekonomisko reformu politika, valsts pārvaldes un pašvaldību reformu politika, dotāciju un mērķsubsīdiu apjomi. Tāpat tika atzīta Ministru kabineta un pašvaldību pastāvīgas sadarbības nepieciešamība, ko vēlāk nostiprināja likuma “Par pašvaldībām” XI nodaļā “Pašvaldības un Ministru kabinets”. Puses vienojās arī, ka jautājumi, kuros LPS un Ministru kabinetam ir atšķirīgi uzskati, jārisina ar politisko partiju un Saeimas deputātu frakciju palīdzību.

Par sarunu sistēmas **2. posmu** var uzskatīt laika periodu kopš 1994. gada maija, kad sarunas ir reglamentētas ar likumu “Par pašvaldībām” un Ministru kabineta noteikumiem, kas nosaka sarunu procedūru: sarunu tēmas, laika grafiks, sarunu grupas un pienākumi abām sarunu pusēm – gan LPS, gan ministrijām. Sarunas notiek regulāri, un tajās iesaistās visas ministrijas. Ministru kabineta un LPS vienošanās un domstarpību protokols tiek izskatīts un apstiprināts Ministru kabineta sēdē.

Būtiskākais normatīvais akts jeb jumta likums, kur noteikti pašvaldību un valdības attiecību principi, ir **likums “Par pašvaldībām”**. Tā 86. pants paredz saskaņot starp pašvaldībām un Ministru kabinetu

tos likumprojektus un MK noteikumu projektus, kuri attiecas uz pašvaldībām.

Ministru kabinetam un pašvaldībām **jāsaskaņo** arī citi jautājumi:

- kārtējā saimnieciskajā gadā pašvaldībām piešķiramo dotāciju un mērķdotāciju apmēri;
- pašvaldību finanšu resursu izlīdzināšanas kārtība, ja tā nav noteikta likumā;
- likuma “Par pašvaldībām” 8. pantā paredzēto funkciju finansēšanas avoti;
- citi pašvaldību darbības jautājumi, par kuriem Ministru kabinets katru gadu pirms saimnieciskā gada sākuma vienojas ar pašvaldībām.

Saskaņošanas procesā pašvaldības pārstāv **Latvijas Pašvaldību savienība**, bet Ministru kabinetu – attiecīgās **nozares ministrs vai viņa pilnvarota persona**.

Likumā noteikts, ka saskaņošanas rezultāti tiek noformēti protokola veidā. Ministru kabinets, nosūtot Saeimai likumprojektu, kas attiecas uz pašvaldībām, tam pievieno MK komitejas sēdes protokola izrakstu, kurā fiksēti ar pašvaldībām saskaņotie jautājumi un domstarpības. Sarunu protokols par domstarpībām jautājumos, kas ietilpst Ministru kabineta vai ministriju kompetencē, izskatāms Ministru kabinetā.

Priekšlikumus par grozījumiem likumos pašvaldību sabiedriskās organizācijas vai atsevišķas pašvaldības iesniedz Ministru kabinetam.

Pamatojoties uz likuma “Par pašvaldībām” 86. pantu, Ministru kabinets 2004. gada 6. jūlijā izdeva noteikumus “**Kārtība, kādā Ministru kabinets saskaņo ar pašvaldībām jautājumus, kas skar pašvaldību intereses**”, kur noteikts sarunu ikgada laika grafiks, protokola sagatavošanas kārtība un arī tas, ka saskaņošanas procesā pašvaldības pārstāv LPS.

Saskaņā ar šiem noteikumiem LPS katru gadu līdz 1. martam iesniedz ministrijām un par pašvaldību pārraudzību atbildīgajai Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai to amatpersonu sarakstus, kuras ir pilnvarotas piedalīties sarunās ar attiecīgajām ministrijām. Līdz 1. aprīlim notiek vienošanās starp LPS un ministrijām par saskaņojamo jautājumu loku un to izskatīšanas termiņiem. Ministrijas informē atbildīgo ministriju par visiem saskaņošanai izvirzītajiem jautājumiem, arī par tiem, par kuru izskatīšanu puses nav panākušas vienošanos. Savukārt līdz 1. augustam notiek ministriju un Latvijas Pašvaldību savienības sarunas. Sarunu gaita tiek protokolēta, un sarunu rezultātus noformē protokola veidā.

Protokolā tiek fiksēti jautājumi, par kuriem ir panākta vai nav panākta vienošanās. Protokola projektu pirms tā parakstīšanas attiecīgā ministrija nosūta Finanšu, Tieslietu un atbildīgajai ministrijai, kas divu nedēļu laikā sniedz attiecīgus atzinumus par panāktās vienošanās atbilstību normatīvajiem aktiem, valsts budžeta iespējām finansēt panākto vienošanos, kā arī tās ietekmi uz pašvaldību darbību. Pēc atzinumu saņemšanas un izvērtēšanas attiecīgais ministrs vai viņa pilnvarotā amatpersona paraksta protokolu vai, ja nepieciešams, to papildus saskaņo ar LPS atbilstoši saņemtajiem atzinumiem. No LPS puses protokolu paraksta tās priekšsēdis vai viņa pilnvarotā amatpersona. Katru gadu līdz 10. augustam ministrijas iesniedz parakstītos protokolus atbildīgajai ministrijai, kas tos reģistrē un seko izpildes gaitai. Ja izpildes gaita nesaskan ar protokolā noteikto, atbildīgā ministrija, ja nepieciešams, informē par to Ministru kabinetu. Protokolu kopijas tiek iesniegtas Finanšu ministrijā.

Par nozīmīgāko var uzskatīt **Finanšu ministrijas un LPS sarunu protokolu**, jo to sagatavo saskaņā ar iepriekšminēto noteikumu 12. punktu, ņemot vērā pārējo ministriju noslēgto vienošanos finansējuma jautājumos. Protokolu pēc tā parakstīšanas iesniedz Ministru kabinetā vienlaikus ar valsts budžeta likumprojektu, un tā tālāk izskatīšana un nosūtīšana Saeimā notiek atbilstoši likuma "Par pašvaldību budžetiem" 13. panta prasībām. Protokola kopijas nosūta pārējām ministrijām zināšanai.

Likuma "Par pašvaldību budžetiem" 13. pantā noteikts, ka pašvaldību budžetu sastādīšanas sākumstadijā Ministru kabinets, pamatojoties uz aprēķiniem, kas raksturo pašvaldību budžetu daļu Latvijas Republikas kopbudžetā un valsts budžeta dotāciju nepieciešamību saistībā ar valsts budžeta līdzekļu iespēju un pašvaldību izpildāmo funkciju kopējo novērtējumu, saskaņo ar pašvaldībām plānojamā saimnieciskā gada valsts budžeta dotāciju kopapjomu pašvaldību finanšu izlīdzināšanai un plānojamā saimnieciskā gada valsts budžeta kopapjomu un tā sadalījumu starp pašvaldībām. Saskaņošanas procesā Ministru kabinetu pārstāv finanšu ministrs vai viņa pilnvarotā persona, bet pašvaldības – Latvijas Pašvaldību savienība. Sarunu rezultāti tiek noformēti protokola veidā. Sarunu protokols par vienošanos vai domstarpībām pievienojams attiecīgajiem likumprojektiem, ko Ministru kabinets nosūta Saeimai. Līdz ar to **LPS ar likumu tiek atzīta par līdzvērtīgu sarunu partneri valdībai**, turklāt ministriju uzdevums ir saskaņot ar LPS visus tiesību aktu projektus pašvaldību jomā.

Būtisks LPS un valdības sadarbības mehānisms, lai saskaņotu viedokļus, ir **paplašinātās Ministru kabineta komitejas sēdes**. Tām saskaņā ar MK noteikumiem būtu jānotiek ne retāk kā reizi trijos mēnešos, taču praksē šīs sēdes notiek, pirms MK sēdē tiek apstiprināts LPS un Ministru kabineta sarunu ikgadējais protokols.

Jautājumi, kas skar pašvaldību intereses un nav risināmi sarunu kārtībā, tiek izskatīti Ministru kabinetā saskaņā ar MK 2009. gada 7. aprīļa noteikumiem Nr. 300 "**Ministru kabineta kārtības rullis**". LPS pārstāvis katru trešdienu pieprasa atzinuma sniegšanai tiesību aktu projektus, kas skar pašvaldību intereses un tiek izsludināti valsts sekretāru sanāksmē. LPS pārstāvis piedalās arī iknedēļas **valsts sekretāru sanāksmēs** un pauž viedokli par izskatāmajiem tiesību aktu projektiem. Neapšaubāmi, LPS pārstāvja klātbūtne vērtējama kā pozitīvs sasniegums, jo iespējams operatīvi sekot līdz visiem jaunajiem tiesību aktu projektiem un sniegt atzinumu par tiem, kas attiecas uz pašvaldībām.

Līdzdalība šajā sanāksmē ir ļoti lietderīga arī no tā aspekta, ka tajā tiek pārspriesta nākamās Ministru kabineta sēdes darba kārtība, un LPS tādā veidā var sekot līdzī interesējošiem aktuāliem jautājumiem, nepieciešamības gadījumā lūdzot sava pārstāvja pieaicināšanu MK sēdē. **LPS savā iknedēļas informācijas biļetenā** informē pašvaldības par valsts sekretāru sanāksmē pieprasītajiem tiesību aktu projektiem. Ar šo dokumentu saturu pašvaldības var iepazīties LPS mājaslapā www.lps.lv.

Sarunu sistēma ar valdību ir reglamentēta, bet **sarunu sistēma ar Saeimu** veidojusies uz brīvprātības principiem. LPS pārstāvjiem iespējams piedalīties **Saeimas komisiju** darbā, kad tiek izskatīti jautājumi, kas skar pašvaldību kompetenci. Taču, tā kā šī sistēma nav reglamentēta, bieži vien tā atkarīga no labās gribas – pieaicināt LPS pārstāvi komisijas sēdē vai ne. Tomēr klātbūtne komisijās ir ļoti būtiska, jo prakse liecina, ka starplaikā līdz likumprojekta otrajam lasījumam Saeimā notiek būtiskas izmaiņas likumprojekta pantos un, ja nav iespējas izteikt pašvaldību viedokli, var sagaidīt nepatīkamus pārsteigumus.

Šo sarunu sistēmu ar valdību, kas izveidojusies 19 gados, kopumā var vērtēt kā pozitīvu, jo daudzās Eiropas valstīs sarunu sistēma vairāk balstās uz ilggadējām demokrātiskām tradīcijām un nav nostiprināta likumdošanā. Tādēļ Latvijā izveidoto pašvaldību sistēmu, tiesību aktus un sarunu praksi apgūst citu Eiropas Savienības valstu pašvaldības, kā arī virkne ES kaimiņvalstu, tomēr mums pašiem turpmāk vēl daudz jāstrādā, lai to pilnveidotu.

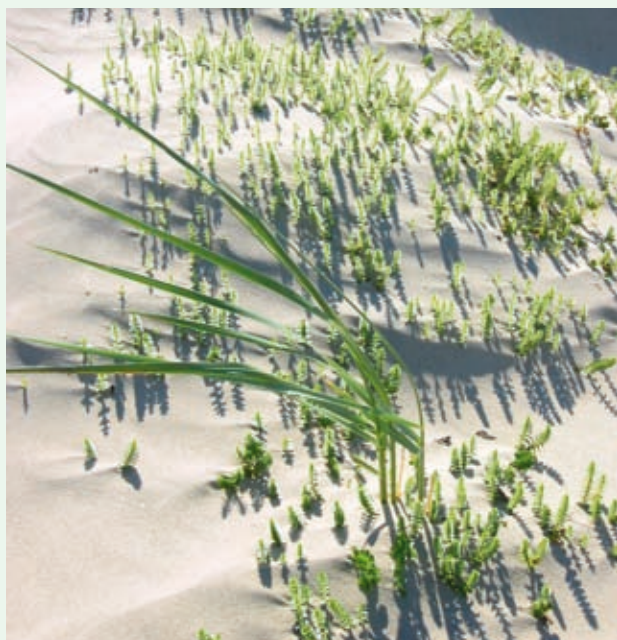
PAŠVALDĪBU INTEREŠU LOBĒŠANA SAEIMĀ

Pret vārdu “lobēšana” Latvijas sabiedrībā valda daudz aizspriedumu. Kopš esam Eiropas Savienībā, nepieciešamība lobēt pamazām pārvēršas par ikdienu un tiek uztverta bez īpašām emocijām. Tā ir likumdevēja un valdības informēšana par noteiktas interešu grupas vēlmēm un cerībām, centieni likumīgā veidā panākt savu interešu īstenošanu. Latvijas Pašvaldību savienībai ir parlamentārās lobēšanas pieredze jau kopš organizācijas dibināšanas 1991. gadā.

Uz pašvaldībām tādā vai citādā veidā attiecas **likumu** lielākā daļa. Šī **attieksme ir divējāda:**

- pašvaldības ir publisko tiesību juridiskas personas, daudzos likumos tām tiek uzdots patstāvīgi vai sadarbībā ar valsts institūcijām veikt pārvaldes funkcijas;
- pašvaldības ir juridiskas personas arī privāto tiesību izpratnē – tādēļ tām ir būtiskas vairums no tiesību normām, kas skar jebkuru komersantu vai īpašnieku;
- pašvaldības piedalās gan pārrobežu sadarbības procesos, gan starptautisko organizāciju darbā, gan Eiropas integrācijas procesā.

Tādējādi pašvaldībām ir noteiktas intereses visu Saeimas komisiju un apakškomisiju darbā. Daļa likumprojektu tiek sagatavoti valdībā, un LPS (specifiskos gadījumos – arī atsevišķas pašvaldības) līdzīgi ministrijām piedalās to apspriešanas procesā. Saskaņā ar Saeimas Kārtības rullī **likuma anotācijā** jānorāda gan pašvaldību attieksme, gan ietekme uz pašvaldību budžetiem. Tomēr ievērojamu daļu no likumprojektiem sagatavo deputāti paši vai arī Saeimas komisijas. Attiecībā uz šādiem likumprojektiem formālas saskaņošanas procedūras nepastāv.

Ne valdība, ne arī likumdevēji nav tik čakli, lai anotācijās atspoguļotu patieso konsultāciju apjomu. Tāpēc visos gadījumos, kad tiek skartas pašvaldību intereses, ieteicams sekot šim procesam līdz pat trešajam lasījumam, bet dažkārt arī piedalīties konsultācijā pie Valsts prezidenta, ja kāds ierosina likumu otrreiz caurlūkot.

Lobēšana nav formāli aprakstīta likumā, taču tā ir normāla demokrātijas sastāvdaļa un veicina pilsoniskās sabiedrības nostiprināšanos. Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs vairākkārt ierosinājis lobēšanu formalizēt, pieņemot īpašu likumu. Piekrītot, ka dažos jautājumos lobēšanu ir lietderīgi sakārtot (piemēram, ja kāda privāta juridiskā firma nodarbojas ar lobēšanu, būtu vēlams reģistrēties, kā vārdā tiek lobēts), LPS līdz šim jauna likuma veidošanu noraidījusi. Tam pamatā ir bažas, ka, birokratizējot procedūras, var izveidoties nevajadzīgi administratīvie šķēršļi un ka likuma pieņemšana nevis veicinās, bet kavēs sabiedrības iesaistīšanos lēmumu gatavošanas procesos.

Galvenās **likumīgās lobēšanas formas** ir šādas:

- rakstiska viedokļu paušana par likumprojektu kopumā (vērtējums pirms pirmā lasījuma un pirms galīgā lasījuma) vai atsevišķiem deputātu un komisijas priekšlikumiem (uz otro un trešo lasījumu);
- piedalīšanās Saeimas komisiju un apakškomisiju sēdēs (līdz šim komisijās LPS pārstāvim iespējams izteikties par katru apspriežamo priekšlikumu);
- deputātu uzaicināšana uz LPS komiteju sēdēm, konferencēm un kongresiem;
- deputātu (arī atsevišķu Saeimas komisiju) uzaicināšana iepazīties ar konkrētu pašvaldību darbu;
- sabiedroto atrašana (arodbiedrības, nevaldības organizācijas u.c.) un kopīga viedokļa paušana komisijās;
- tikšanās ar Saeimas frakcijām un Saeimas Prezidiju.

Nelikumīgās lobēšanas formas attiecas uz korupciju, un ar tām pašvaldības nenodarbojas. Kopš publiski ir pieejama Saeimas interneta mājaslapa, katrs var iepazīties ar darba plāniem un plenārsēdēs izskatāmo dokumentu projektiem. Lai saņemtu komisijās izskatāmos projektus, personiski jāsazinās ar Saeimas darbiniekiem. Par Saeimā notiekošo var uzzināt arī ar LPS interneta mājaslapas palīdzību.

Jau vairākus gadus pašvaldības tiek informētas par LPS izskatāmajiem likumprojektiem un par tiem gatavojamajiem atzinumiem. Tas notiek ar LPS iknedēļas informatīvā biļetena jeb “Infolapas” starpniecību. Katrai pašvaldībai ir iespējams rakstiski paust savu viedokli, kā arī ietekmēt LPS kopīgo pozīciju, piedaloties Pašvaldību savienības komiteju sēdēs. Pašvaldību politiķi tiek aicināti paši ierasties Saeimas komisijās, kad tiek izskatīti aktuālie jautājumi.

EIROPAS VIETĒJO PAŠVALDĪBU HARTAS PRECIZĒTS TULKOJUMS AR KOMENTĀRU

Komentārs

Eiropas Vietējo pašvaldību harta ir augstākā juridiskā spēka likums Latvijā attiecībā uz pašvaldībām. Saeima ratificēja šo hartu ar 1996. gada 22. februāra likumu "Par Eiropas Vietējo pašvaldību hartu", sākumā pievienodamās 26 no 30 hartas paragrāfiem. Kopš 1999. gada Latvija pievienojusies vēl trim paragrāfiem. Pašlaik Latvijai nav saistošs tikai viens – 9. panta 8. paragrāfs par pašvaldību brīvu pieeju nacionālajam kapitāla tirgum.

Eiropas Vietējo pašvaldību harta pieder pie tiem svarīgākajiem starptautiskajiem līgumiem, kam Latvija apņēmusies pievienoties vienlaicīgi ar 1990. gada 4. maija deklarāciju, tādēļ hartas teksts ir tieši saistāms ar Satversmes 1. pantā nostiprināto demokrātiskas valsts principu. Augstākā Padome vēlreiz apliecināja savu gatavību pievienoties šim dokumentam 1992. gadā, gatavodamās iestāties Eiropas Padomē.

Pirmā pašvaldību reformu koncepcija, kuras projekts tika skatīts LPS 2. kongresā 1993. gadā un saņēma pozitīvu vērtējumu, pauž apņemšanos veidot Latvijā pašvaldību iekārtu, kas balstīta uz Eiropas Vietējo pašvaldību hartas principiem. Arī turpmāk likuma "Par pašvaldībām" grozījumi, tos izskatot Saeimas Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijā (tajā skaitā pašvaldības definīcija, pašvaldības brīvprātīgās iniciatīvas tiesības un citi), tika salīdzināti ar hartas tekstu.

Satversmes tiesas judikatūrā spriedumu pamatojums, balstoties uz demokrātiskas valsts principu, tiek izmantots plaši. Tādēļ atkāpes no Latvijai saistošiem hartas paragrāfiem ir uzskatāmas par atkāpi arī no demokrātiskas valsts principa.

Eiropas Vietējo pašvaldību hartai pievienojusies visas 28 ES dalībvalstis, līdz ar to hartā nostiprinātie principi ir kopīgi visā ES tiesību telpā. Hartas tekstam ir vienāds juridiskais spēks angļu un franču valodā. Latviskajam tulkojumam bija vairākas neprecizitātes, gan lietojot novecojušu terminoloģiju, gan pēc satura. Ja rodas neskaidrības ar oficiālo angļu tulkojumu, tad jāizmanto attiecīgais franču teksts, kā arī hartas preambula, kam Eiropas tiesību sistēmā ir būtiska nozīme tiesību normu interpretācijā.

Hartas pielietojumā būtiska loma ir preambulai, kas skaidro starptautiskā likuma pieņemšanas mērķus. Jebkurā gadījumā, ja rodas domstarpības par hartas tekstu, vispirms izmantojamas preambulā noteiktās vadlīnijas:

- vietējā pašvaldība pieder pie visu Eiropas tautu vēsturiskā mantojuma un uzskatāma par demokrā-

tiskās iekārtas pamatu (tajā skaitā – ES, jo visas 28 ES dalībvalstis ir pievienojušās hartai);

- decentralizācija līdzās demokratizācijai uzskatāma par kopīgu mērķi;
- vietējā pašvaldība īstenojama, aptverot plašu autonomiju (patstāvību) attiecībā uz
 - kompetences apjomu;
 - paņēmieniem un juridiskajām formām, kā šo kompetenci īstenot;
 - patstāvīgo finanšu apjomu, ar kuriem vietējā vara var brīvi rīkoties.

Hartas tekstā ietverti divi fundamentāli tiesību principi, kas pakāpeniski iegūst arvien lielāku nozīmi arī ES tiesībās un institūciju veidošanā:

- **subsidiaritātes princips** (4. panta 3. daļa) attiecināts uz vispārējām attiecībām starp nacionālo varu un pašvaldībām, nosakot decentralizāciju kā vēlamo kompetenču sadalījuma virzienu un definējot izņēmuma gadījumus, kad pieļaujama arī centralizācija;
- **proporcionalitātes princips** (8. panta 3. daļa) attiecināts uz jebkuru administratīvo pārraudzību, nosakot, ka šāda pārraudzība jāīsteno minimāli iespējamā veidā. 8. panta otrajā daļā arī konkretizēts pārraudzības apjoms, atšķirot autonomās kompetences gadījumu (atbilstība likumam) no valsts deleģēto uzdevumu gadījuma (atļauts arī pārraudzīt lietderību – atbilstību valdības politikai).

Fundamentāla nozīme ir hartas noteikumam, ka **pašvaldības principam** jābūt atzītam (kur tas iespējams) valsts konstitūcijā. Turklāt harta satur pašvaldības principa formulējumu (3. panta pirmā un otrā daļa). No šejienes izriet tiešs norādījums, kādus pašvaldību raksturojošus elementus ieteicams ietvert Latvijas Republikas Satversmē.

Vairākkārt apspriežot Saeimas Valsts pārvaldes un pašvaldības lietu komisijā, kā arī Saeimas Juridiskajā komisijā iespēju iekļaut pašvaldības principu Satversmē, diskusija vienmēr noritējusi gan par pašu iekļaušanu (daļa politisko spēku tam vienmēr pretojās), gan par iespējamo tekstu.

No hartas 3. panta izriet **septiņi elementi**, kas raksturo pilnvērtīgu pašvaldību Eiropas tiesību telpā:

- pašvaldība kā vara veidojas uz pārstāvniecības demokrātijas pamata, kurā tiek nodrošinātas tiesas, vienlīdzīgas un vispārējas vēlēšanas (panta otrā daļa);
- pārstāvniecības demokrātija var tikt papildināta ar tiešo demokrātiju (panta otrā daļa);
- pašvaldība sastāv no lēmējvaras un izpildvaras, turklāt izpildvara ir atbildīga pārstāvniecībai (lēmējvarai) (panta otrā daļa);

- pašvaldības varas apjoms veido nozīmīgu publisko lietu daļu (katrā valstī tā var būt cita daļa, taču tai jābūt nozīmīgai) (panta pirmā daļa);
- šā varas apjoma ietvaros pašvaldība gan regulē (normatīvi un administratīvi), gan vada (savu īpašumu un savas iestādes) (panta pirmā daļa);
- šā varas apjoma ietvaros pašvaldībām piemīt gan tiesības (atļauja darīt), gan spējas (pietiekami resursi, lai darītu) (panta pirmā daļa);
- pašvaldība tiek īstenota likuma robežās (atļauts darīt to, kas ar likumu nav aizliegts) (panta pirmā daļa).

Katrs no šiem elementiem ir būtisks, jo raksturo robežšķirtni starp centralizāciju un decentralizāciju. Iespējams, ka tieši izsmeltošā rakstura dēļ, kurā “vietējās demokrātijas” latīņu uzlikta tik augstu, šā principa iekļaušana Satversmē līdz šim katrreiz tiek atlikta. Tajā pašā laikā visi septiņi elementi ir ļoti svarīgi, jo, izlaižot kaut vai vienu, būtiski samazinātos pašvaldības patstāvība.

Katru reizi, kad Saeimā tiek atvērta likums “Par pašvaldībām”, notiek mēģinājumi kādu no uzskaitītajiem septiņiem elementiem revidēt.

Precizēts hartas tulkojums šeit pievienots tādēļ, ka virkne principiāli svarīgu jautājumu ir pārtulkoti neatbilstoši spēkā esošajiem angļu un franču tekstiem. Tas radies, mēģinot “pielāgot” šos tekstus Latvijas tiesību sistēmai, taču rezultātā radies sagrozījums. Pamatā ratifikācijas likumam “Par 1985. gada 15. oktobra Eiropas Vietējo pašvaldību hartu” pievienotā redakcija neatšķir valsti (nacionālā mēroga publiskā vara) no publiskās varas (apkopojošs apzīmējums jebkuram teritoriālās varas veidam), kā arī neatšķir tiesības rīkoties “likuma robežās” (kad atļauts tas, kas nav aizliegts) no pienākuma rīkoties “likumā noteiktajā kārtībā” (kad jā dara tikai tas, kas likumos uzrakstīts).

Galvenās atšķirības šeit piedāvātajā redakcijā no ratifikācijas likumam pievienotā dokumenta ir šādas:

- jēdzienu “valsts lietas” (preambulā) un “valsts pienākumi” (3. panta ceturtā daļa) vietā lietots attiecīgi “publiskās lietas” un “publiskie pienākumi”;
- jēdziena “likumā noteiktajās robežās” (3. panta pirmā daļa, 9. panta astotā daļa) vietā lietots jēdziens “likuma robežās”;
- jēdziena “maksas” (9. panta trešā daļa) vietā lietots jēdziens “nodevas”;
- jēdziena “finanšu politika” (9. panta trešā daļa) vietā lietots jēdziens “politika”.

Tulkojumā ir arī vairāk nekā 20 redakcionālu atšķirību, kas tāpat kā iepriekšminētās iezīmētas *treknā slīpajā drukā*.

Jāatzīmē, ka pašlaik Eiropā atvērta diskusija par papildprotokolu pie Eiropas Vietējo pašvaldību hartas, kas ievērotu nu jau gandrīz 30 gadu pieredzi hartas īstenošanā (harta stājās spēkā pēc pirmo četru ratifikāciju pabeigšanas).

Dr.oec. Māra Pūķa precizētais tulkojums

EIROPAS PADOME

Nr. 122

Eiropas Vietējo pašvaldību harta

Strasbūrā, 1985. gada 15. oktobrī

Preambula

Eiropas Padomes dalībvalstis, kas parakstījušas šo Hartu,

- uzskatot, ka Eiropas Padomes mērķis ir panākt ciešāku vienotību starp tās dalībniecēm kopējo mantoto ideālu un principu aizsargāšanā un īstenošanā;
- uzskatot, ka viena no šā mērķa sasniegšanas metodēm ir vienošanās noslēgšana pārvaldes jomā;
- uzskatot, ka viens no galvenajiem katras demokrātiskas iekārtas pamatiem ir vietējās varas;
- uzskatot, ka pilsoņu tiesības piedalīties **publisko** lietu vadīšanā pieder pie demokrātijas principiem, kas kopīgi visām Eiropas Padomes dalībvalstīm;
- pārliecinātas, ka šīs tiesības vistiešāk var realizēt vietējā līmenī;
- pārliecinātas, ka ar reālu atbildību apveltītas vietējās varas pastāvēšana var nodrošināt pārvaldi, kas ir gan efektīva, gan pietuvināta pilsoņiem;
- apzinoties, ka vietējās pašvaldības aizsardzība un nostiprināšana dažādās Eiropas valstīs ir svarīgs ieguldījums tādas Eiropas veidošanā, kas balstās uz demokrātijas un varas decentralizācijas principiem;
- apgalvojot, ka tā saistīta ar vietējo varu pastāvēšanu, kurām ir demokrātiski izveidotas lēmumu pieņemšanas struktūras (orgāni) un kuras apveltītas ar plašu autonomiju attiecībā uz saviem pienākumiem, veidiem un līdzekļiem, ar kādiem tie tiek īstenoti, un attiecībā uz to izpildei nepieciešamajiem resursiem, vienojās par sekojošo.

1. pants

Puses apņemas uzskatīt par saistošiem turpmākos pantus šīs Hartas 12. pantā noteiktajā kārtībā un apjomā.

I DAĻA

2. pants. Vietējās pašvaldības konstitucionālais un tiesiskais pamats

Vietējās pašvaldības principam ir jābūt atzītam valsts likumdošanā un, kur iespējams, konstitūcijā.

3. pants. Vietējās pašvaldības jēdziens

(1) Vietējā pašvaldība nozīmē vietējās varas tiesības un spēju regulēt un vadīt nozīmīgu **publisko lietu daļu likuma robežās**, savā atbildībā un vietējo iedzīvotāju interesēs.

(2) Šīs tiesības realizē padomes vai pārstāvju sapulces, kurām var būt **tām atbildīgi izpildu orgāni** un kuru locekļus brīvi ievēlē, aizklāti balsojot uz tiešu, vienlīdzīgu un vispārēju vēlēšanu tiesību pamata. Šis nosacījums nekādā veidā neietekmē iespēju izmantot

pilsoņu sapulces, referendumus vai jebkuru citu pilsoņu tiesās līdzdalības formu, kur to pieļauj likums.

4. pants. Vietējās pašvaldības kompetence

(1) Vietējās varas pamata pilnvaras un pamata pienākumus nosaka konstitūcija vai likums. Taču šis noteikums neliedz piešķirt vietējām varām pilnvaras un pienākumus īpašiem mērķiem saskaņā ar likumu.

(2) Vietējās varas ir pilnā mērā tiesīgas likuma robežās īstenot savas iniciatīvas ikvienā jautājumā, kas nav izslēgts no to kompetences vai uzdots veikt kādai citai varai.

(3) Pamatā publiskos pienākumus pēc iespējas realizē tā vara, kas atrodas vistuvāk pilsoņiem. Uzdodot kāda pienākuma izpildi citai varai, ņem vērā uzdevuma apjomu un dabu, kā arī efektivitātes un ekonomijas nosacījumus.

(4) Vietējām varām piešķirtās pilnvaras parasti ir pilnīgas un ekskluzīvas. Cita, centrālā vai reģionālā vara, nedrīkst tās apstrīdēt vai ierobežot, izņemot gadījumus, kad tas paredzēts likumā.

(5) Gadījumos, kad centrālā vai reģionālā vara deleģē savas pilnvaras vietējām varām, tām, cik iespējams, jāļauj brīvība to izpildi pielāgot vietējiem apstākļiem.

(6) Plānošanas un lēmumu pieņemšanas procesā par jautājumiem, kas tieši attiecas uz vietējām varām, ar tām jākonsultējas, cik iespējams, savlaicīgi un piemērotā veidā.

5. pants. Vietējās varas teritoriju robežu aizsardzība

Vietējās varas teritoriju robežu izmaiņas nav atļautas izdarīt bez iepriekšējas konsultēšanās ar attiecīgajām vietējām varām, pēc iespējas ar referenduma palīdzību, kur tas ir ar likumu atļauts.

6. pants. Pārvaldes struktūru un līdzekļu atbilstība vietējās varas uzdevumiem

(1) Nepārkāpjot likumā paredzētos vispārējos noteikumus, vietējām varām ir atļauts pašām noteikt savas iekšējās pārvaldes struktūras, lai pielāgotu tās vietējām vajadzībām un nodrošinātu efektīvu pārvaldi.

(2) Vietējo valdību darbinieku kalpošanas apstākļiem jābūt tādiem, kas atļauj augstas kvalifikācijas darbinieku pieņemšanu darbā, balstoties uz nopelniem un kompetenci; šajā nolūkā jānodrošina atbilstoši mācību un darba samaksas apstākļi un karjeras iespējas.

7. pants. Vietējā līmeņa pienākumu izpildes apstākļi

(1) Vietējo vēlēto pārstāvju darba apstākļiem ir jānodrošina brīva iespēja izpildīt savas funkcijas.

(2) Tiem jānodrošina atbilstoša finanšu kompensācija par izdevumiem, kas radušies, pildot attiecīgo amatu, kā arī, ja tas pienākas, kompensāciju par ienākumu vai darba samaksas zaudējumu un atbilstošu sociālās labklājības aizsardzību.

(3) Jebkuras funkcijas un darbības, kas nav savienojamas ar vietējās vēlētās amatpersonas statusu, tiek noteiktas likumā vai tiesību pamatprincipos.

8. pants. Administratīvā pārraudzība pār vietējo varu darbību

(1) Jebkuru administratīvo pārraudzību pār vietējo varu darbību var veikt tikai saskaņā ar tādām procedūrām un tādus gadījumos, kas noteikti konstitūcijā vai likumā.

(2) Jebkura administratīvā pārraudzība pār vietējo varu darbību parasti tiek virzīta uz to, lai nodrošinātu to atbilstību likumam un konstitucionāliem principiem. Taču augstāka līmeņa varas drīkst realizēt administratīvu pārraudzību attiecībā uz to uzdevumu izpildes lietderību, kuri ir deleģēti vietējām varām.

(3) Administratīvā pārraudzība pār vietējām varām tiek realizēta tādā veidā, lai nodrošinātu, ka kontrolējošās varas iejaukšanās ir proporcionāla to interešu svarīgumam, kuras paredzēts aizsargāt.

9. pants. Vietējo varu finanšu resursi

(1) Vietējām varām nacionālās ekonomiskās politikas ietvaros ir tiesības uz pietiekamiem finanšu resursiem, ar kuriem tās drīkst brīvi rīkoties savas kompetences robežās.

(2) Vietējo varu finanšu resursiem ir jābūt proporcionāli kompetencei, kas šīm varām piešķirtas konstitūcijā un ar likumu.

(3) Vismaz daļa no vietējo varu finanšu resursiem ir jāiegūst no vietējiem nodokļiem un *nodevām*, kuru likmes tās ir tiesīgas noteikt *likuma robežās*.

(4) Finanšu sistēmām, uz kurām balstīti vietējām varām pieejamie līdzekļi, ir jābūt pietiekami daudzveidīgām un elastīgām, lai tās *praktisko iespēju ietvaros* nodrošinātu iespēju sekot no *kompetences izrietošo uzdevumu* izmaksu reālajai attīstībai.

(5) Finanšiāli vājāko vietējo varu aizsardzība izsauc nepieciešamību ieviest finanšu izlīdzināšanas procedūras vai līdzvērtīgus pasākumus, kuru nolūks ir *korīgēt* vietējo varu potenciālo finansēšanas avotu un uzliktās finanšu nastas nevienādā sadalījuma radītās sekas. Šādas procedūras vai pasākumi nevar ierobežot vietējo varu rīcības brīvību savu pienākumu robežās.

(6) Ar vietējām varām atbilstošā veidā ir jākonsultējas par metodi, kādā tām piešķirami pārdaļāmie līdzekļi.

(7) Dotācijas, kas tiek piešķirtas vietējām varām, pēc iespējas nedrīkst paredzēt noteiktu projektu finansēšanai. Dotāciju piešķiršana nevar ierobežot vietējo varu pamatbrīvību – *īstenot politiskas izvēles* savas kompetences jomā.

(8) Lai varētu izdarīt aizņēmumus kapitālieguldījumu finansēšanai, vietējām varām *likuma robežās* jābūt pieejamam nacionālajam kapitāla tirgum.

10. pants. Vietējo varu tiesības apvienoties

(1) Realizējot savas pilnvaras, vietējām varām ir tiesības sadarboties un *likuma ietvaros* veidot konsorcijs ar citām vietējām varām, lai īstenotu uzdevumus, par kuriem tām ir kopīga interese.

(2) Katrai valstij jāatzīst vietējo varu tiesības *iestāties asociācijās* kopējo interešu aizstāvēšanai un *virzīšanai* un iestāties starptautiskajās vietējo varu *asociācijās*.

(3) Vietējām varām ir tiesības sadarboties ar līdzīgām varām citās valstīs, ievērojot nosacījumus, kurus drīkst noteikt ar likumu.

11. pants. Vietējās pašvaldības juridiskā aizsardzība

Vietējām varām ir tiesības griezties tiesā, lai nodrošinātu savu pilnvaru brīvu izpildi un *konstitūcijā un nacionālajos* likumdošanas aktos ietverto vietējo pašvaldību principu ievērošanu.

II DAĻA

Dažādi noteikumi

12. pants. Saistības

(1) Katra līgumslēdzējuse apņemas uzskatīt par tai saistošiem vismaz 20 hartas I daļas punktus, turklāt vismaz 10 ir jāizvēlas no šādiem punktiem:

2. pants; 3. panta 1. un 2. punkts; 4. panta 1., 2. un 4. punkts; 5. pants; 7. panta 1. punkts; 8. panta 2. punkts; 9. panta 1., 2. un 3. punkts; 10. panta 1. punkts; 11. pants.

(2) Katra līgumslēdzēja valsts, iesniedzot ratifikācijas rakstu vai dokumentu par Hartas pieņemšanu vai akceptēšanu, paziņo Eiropas Padomes ģenerālsēkretāram, kurus punktus tā izvēlējusies saskaņā ar šā panta pirmā punkta noteikumiem.

(3) Vēlāk jebkurā laikā katra līgumslēdzējuse var paziņot ģenerālsēkretāram, ka tā uzskata par saistošiem jebkurus Hartas punktus, kurus tā vēl nebija pieņēmusi saskaņā ar šā panta pirmā punkta noteikumiem. Šādas vēlāk pieņemtas saistības tiek uzskatītas par ratifikācijas pieņemšanas vai akceptēšanas dokumenta neatņemamu sastāvdaļu attiecībā uz pusi, kas par tām paziņo, un stājas spēkā pirmajā mēneša dienā pēc triju mēnešu termiņa izbeigšanās, skaitot no dienas, kad ģenerālsēkretārs saņēmis attiecīgo paziņojumu.

13. pants. Varas, uz kurām attiecas Harta

Šajā Hartā ietvertie vietējo pašvaldību principi attiecas uz visām līgumslēdzēju valstu teritorijā esošo vietējo varu kategorijām. Tomēr katra puse, iesniedzot ratifikācijas rakstu vai dokumentu par Hartas pieņemšanu vai akceptēšanu, var norādīt, uz kurām vietējo vai reģionālo varu kategorijām šī Harta tiek attiecināta vai kuras kategorijas tiek izslēgtas no tās darbības loka. Līgumslēdzējuse var arī vēlāk attiecināt Hartas darbību uz citām vietējo vai reģionālo varu kategorijām, par to paziņojot Eiropas Padomes ģenerālsēkretāram.

14. pants. Informēšana

Katra līgumslēdzējuse iesniedz ģenerālsēkretāram visu attiecīgo informāciju par likumdošanas noteikumu pieņemšanu un citiem pasākumiem, kas veikti, lai nodrošinātu atbilstību šai Hartai.

III DAĻA

15. pants. Parakstīšana, ratifikācija un spēkā stāšanās

(1) Šo Hartu atļauts parakstīt Eiropas Padomes dalībvalstīm. Harta ir jāratificē, jāpieņem vai jāakceptē. Ratifikācijas raksti vai dokumenti par Hartas pieņemšanu vai akceptēšanu iesniedzami glabāšanā Eiropas Padomes ģenerālsēkretāram.

(2) Šī Harta stājas spēkā pēc trim mēnešiem no dienas, kad saskaņā ar šā panta iepriekšējā punkta noteikumiem četras Eiropas Padomes dalībvalstis izteikušas piekrišanu uzskatīt Hartu par saistošu, proti, ar šiem trim mēnešiem sekojošā mēneša pirmo datumu.

(3) Attiecībā uz jebkuru Eiropas Padomes dalībvalsti, kas vēlāk izteikusi piekrišanu uzskatīt Hartu par saistošu, Harta stājas spēkā pēc trim mēnešiem no dienas, kad šī valsts iesniegusi ratifikācijas rakstu vai dokumentu par Hartas pieņemšanu vai akceptēšanu, proti, ar šiem trim mēnešiem sekojošā mēneša pirmo datumu.

16. pants. Teritoriālā atruna

(1) Katra valsts, parakstot Hartu vai iesniedzot ratifikācijas rakstu vai dokumentu par Hartas pieņemšanu, akceptēšanu vai pievienošanos, var norādīt teritoriju vai teritorijas, uz kurām šī Harta attiecas.

(2) Katra valsts jebkurā brīdī var ar Eiropas Padomes ģenerālsēkretāram adresētu deklarāciju paplašināt šīs Hartas darbību uz jebkuru citu deklarācijā norādītu teritoriju. Attiecībā uz šo teritoriju Harta stājas spēkā pēc trim mēnešiem no dienas, kad deklarāciju saņēmis ģenerālsēkretārs, proti, ar šiem trim mēnešiem sekojošā mēneša pirmo datumu.

(3) Katra deklarācija, kas sastādīta saskaņā ar diviem iepriekšējiem punktiem attiecībā uz jebkuru deklarācijā norādītu teritoriju, var tikt anulēta, nosūtot ģenerālsēkretāram adresētu paziņojumu.

17. pants. Denonsācija

(1) Katrai līgumslēdzējusei ir tiesības denonsēt¹ šo Hartu jebkurā laikā pēc piecu gadu perioda izbeigšanās, skaitot no dienas, kad tā stājusies spēkā attiecībā uz konkrēto valsti. Par denonsāciju Eiropas Padomes ģenerālsēkretārs jāinformē sešus mēnešus iepriekš. Šāda denonsācija neietekmē Hartas spēkā esamību attiecībā uz citām līgumslēdzējpusēm ar nosacījumu, ka to skaits nekad nebūs mazāks par četrām šādām pusēm.

(2) Saskaņā ar šā panta iepriekšējā punkta noteikumiem katra valsts var denonsēt jebkuru pirms tam pieņemto I daļas punktu ar nosacījumu, ka puse turpina uzskatīt par saistošiem 12. panta pirmajā punktā noteikto punktu skaitu un veidu. Tiks uzskatīts, ka jebkura puse, kas denonsējusi kādu no punktiem un tādējādi vairs neatbilst 12. panta pirmā punkta prasībām, līdz ar to ir denonsējusi Hartu kopumā.

18. pants. Paziņošana

Eiropas Padomes ģenerālsēkretārs paziņo Eiropas Padomes dalībvalstīm par:

- katru parakstīšanu;
- katru dokumentu, kas tiek iesniegts par ratifikāciju, pieņemšanu vai akceptēšanu;
- katru termiņu, kad šī Harta stājas spēkā saskaņā ar 15. pantu;
- katru paziņojumu, kas saņemts 12. panta 2. un 3. punkta noteikumu sakarā;
- katru paziņojumu, kas saņemts 13. panta noteikumu sakarā;
- jebkuru citu aktu, paziņojumu vai korespondenci, kas attiecas uz šo Hartu.

Apliecinot iepriekšminēto, Hartu paraksta personas, kuras noteiktā kārtībā pilnvarotas veikt šādu parakstīšanu.

Parakstīta Strasbūrā 1985. gada 15. oktobrī angļu un franču valodā, abi teksti vienlīdz autentiski, vienā eksemplārā, kas tiks iesniegts glabāšanai Eiropas Padomes arhīvos. Eiropas Padomes ģenerālsēkretārs nosūta apliecinātas kopijas visām Eiropas Padomes dalībvalstīm.

¹ No fr. *dénoncer* – vienpusēji pārtraukt starptautiska līguma izpildi.

SITUĀCIJA ES PAŠVALDĪBĀS REĢIONU KOMITEJAS SKATĪJUMĀ

Dr.oec. Māra Pūķa komentārs

Decentralizācija, tāpat kā demokrātija, nav mūžīga vērtība. Cilvēkiem, kas vēlas izjust brīvību un cieņu un kuri vēlas paši veidot savu dzīvi, nevis tikt vadīti, savas vērtības atkal un atkal ir jāaizstāv.

Mēs visi piedalāmies procesos, kas notiek Latvijā saistībā ar pasaules krīzi. Vienmēr atrodas kāds, kurš uz citu nelaiemes nolēmis nopelnīt. Vienmēr atrodas kāds, kuru nelaiemes brīdī izdodas apmullot. Tiem, kas nevēlas, lai viņus apmullko, ir jāaizstāv savas intereses.

No pašvaldību perspektīvas viedokļa **situācija Latvijā ir satraucoša:**

- biežāk nekā agrāk parādās centieni iebalsot nedemokrātiskas normas likumā "Par pašvaldībām", daļa no tiem ir sekmīgi;
- valdībai ir plāns būtiski samazināt pašvaldību daļu kopbudžetā;
- valdībai ir plāns veikt atlikušo finanšu centralizāciju (izliekoties, ka tā vēlas taisnīgāku izlīdzināšanu);
- izpaužas centieni pārņemt kontroli pār pašvaldībām piederošiem uzņēmumiem;
- izpaužas centieni vienādot pašvaldību pakalpojumus, nosakot tiem vienādus standartus un centralizēti regulējot sniegšanas kārtību;
- aizbildinoties ar finanšu krīzi, būtiski samazināta pašvaldību personāla un administratīvā autonomija (vienota atalgojuma sistēma un citi pasākumi).

Šie pasākumi kopumā liecina par savdabīgu apvērsuma mēģinājumu, likvidējot būtiskākos pašvaldību demokrātijas elementus.

Lai prastu aizstāvēties, jāspēj savas problēmas aplūkot plašākā kontekstā – vai līdzīgas grūtības nav arī citu ES valstu pašvaldībām. Tāpēc ieteicams rūpīgi iepazīties ar Reģionu komitejas atzinumu "**Decentralizācija Eiropas Savienībā un vietējo un reģionālo pašvaldību loma ES politikas veidošanā un īstenošanā**" (2013/C 139/08), kā arī Zalcburgas federālās zemes delegāta Reģionu komitejā prof. **Franca Šausbergera (AT/PPE) ziņojumu.**

Reģionu komiteja kā ES institūcija ir izveidota decentralizācijas veicināšanai.

Pēc subsidiaritātes un proporcionalitātes principa atzīšanas ES primārajā likumdošanā tika izveidota

Reģionu komiteja (1994. gadā), kura uzņēmās sekot subsidiaritātei, kas izpaužas decentralizācijas kā vēlamākās varu organizācijas formas ievērošanā (ziņojuma 7. punkts).

Joprojām ir aktuāla reģionālo pašvaldību izveidošana visā Eiropā, par pamatu ņemot Eiropas Padomes par reģionālo pārvaldi atbildīgo ministru 2009. gada vadlīnijas (ziņojuma 18. punkts).

Krīze daudzās valstīs tiek izmantota kā iemesls institucionālai un finanšu centralizācijai.

Dažu ES valstu valdības, aizbildinoties ar ekonomijas apsvērumiem, samazina pašvaldību lemttiesības (ziņojuma 21. punkts), nodod jaunas funkcijas bez finanšu resursiem (ziņojuma 22. punkts), likvidē vietējās struktūras (ziņojuma 22. punkts), un īstenībā šajos gadījumos kopējās izmaksas pieaug, nevis samazinās.

Kā izmaksu samazināšanas līdzeklis tiek piedāvāta apvienošana bez pienācīgas izpētes un pamatojuma (ziņojuma 26. punkts). Stabila iedzīvotāju uzticība iespējama tikai vēlētam struktūrām, kas nereti tiek aizmirsts (ziņojuma 33. punkts). Reģionālajām vienībām jābūt nevis tikai statistiskām, bet arī vēlētam (ziņojuma 38. punkts).

Risinājumu pamatā jābūt tieši finanšu decentralizācijai.

Institucionālā un funkciju decentralizācija var būt sekmīga tikai kompleksā ar finanšu decentralizāciju (ziņojuma 51. un 53. punkts). Ziņojums arī konstatē, ka kohēzijas politika daudzās valstīs ir neefektīva tieši tādēļ, ka to īsteno centrālās valdības, nevis reģioni un vietējās pašvaldības (58. punkts). Ziņojumā aicināts Eiropas Komisijai ik gadu sekot finanšu decentralizācijas situācijai (75. un 76. punkts).

Subsidiaritātes un proporcionalitātes nozīme ES arvien pieaug.

Ziņojumā aicināts, ka tieši cieša šo principu ievērošana var būt galvenais demokrātijas sekmētājs (46. un 47. punkts). Arī Reģionu komitejas atzinumā tiek aicināts šo principu ciešāku ievērošanu apvienot ar finanšu līdzekļu plašāku nodošanu reģionu un vietējām pašvaldībām.

Reģionu komitejas atzinums “DECENTRALIZĀCIJA EIROPAS SAVIENĪBĀ UN VIETĒJO UN REĢIONĀLO PAŠVALDĪBU LOMA ES POLITIKAS VEIDOŠANĀ UN ĪSTENOŠANĀ”

Reģionu komiteja

- uzskata, ka decentralizācija ir visi pasākumi, ko īsteno politiskā līmenī, lai stiprinātu reģionālo un vietējo pašvaldību lomu valsts un Eiropas lēmumu pieņemšanas procesā un lai valsts varas centrālās iestādes nodotu pilnvaras vietējām un reģionālajām struktūrām;
- pauž pārliecību, ka funkcionālas vietējā un reģionālā līmeņa pārvaldības un efektīvas decentralizācijas pamatā jābūt tādiem principiem kā subsidiaritāte, proporcionalitāte un daudzlīmeņu pārvaldība;
- pauž pārliecību, ka subsidiaritāte, būdama politisks un tiesisks princips, ir galvenais decentralizācijas sekmētājs, jo šādā veidā pilnvaras tiek nodotas tam līmenim, kurā tās var īstenot vislabāk;
- novēro, ka ekonomikas un finanšu krīze vairākās valstīs ir veicinājusi reformas un pārmaiņas: dažās valstīs pašvaldību līmenī notikusi teritoriāla pārstrukturēšana un daļā gadījumu ievērojami izmainījusies arī varas struktūru institucionālā organizācija;
- norāda, ka saskaņots decentralizācijas process var būt sekmīgs tikai tad, ja pilnvaru nodošana reģionālajām un vietējām pašvaldībām ir saistīta ar attiecīgu finanšu līdzekļu piešķiršanu;
- konstatē, ka reģioni, kuros finansējumu pārsvarā veido pašu līdzekļi, atbildīgāk rīkojas ar to rīcībā esošajiem finanšu līdzekļiem un tādējādi tiem ir stabilāks publiskais budžets, tāpēc mudina dalībvalstis vairāk paļauties uz pašu līdzekļiem, nevis pārskaitītiem maksājumiem;
- uzsver pozitīvo saikni starp decentralizāciju un sekmīgu un ilgtspējīgu Eiropas reģionālo politiku;
- uzsver, ka diskusijās par Eiropas nākotni jāiesaista reģionālais un vietējais līmenis, jo Eiropas Savienības leģitimitātes pamatā ir arī reģionālo un vietējo pašvaldību leģitimitāte;
- iesaka visiem pārvaldības līmeņiem sadarboties, lai atrastu ilgtspējīgu risinājumu Eiropas valstu parādu krīzei, un aicina Eiropas un valstu reformu plānu izstrādē līdztiesīgi iesaistīt reģionālās un vietējās pašvaldības.

Ziņotājs: prof. **Francs Šausbergers**, Zolburgas federālās zemes delegāts Reģionu komitejā

I. IETEIKUMI POLITIKAS JOMĀ

Reģionu komiteja

Decentralizācijas priekšrocības

1. uzskata, ka decentralizācija ir visi pasākumi, ko īsteno politiskā līmenī, lai stiprinātu reģionālo un vietējo pašvaldību lomu valsts un Eiropas lēmumu pieņemšanas procesā un lai valsts varas centrālās iestādes nodotu pilnvaras vietējām un reģionālajām struktūrām;
2. atzīst, ka ES dalībvalstīm nav pienākuma izvēlēties noteiktu paraugu, kā savā institucionālajā struktūrā decentralizēt, nodot vai sadalīt pilnvaras starp dažādajiem valdības un pārvaldes modeļiem, tomēr vienlaikus norāda, ka ES respektē arī vietējo un/vai reģionālo pašpārvaldi, kā tas īpaši uzsvērts LES 4. panta 2. punktā;
3. norāda, ka daudzās politikas jomās politikas decentralizēta īstenošana ir daudz efektīvāka gan izmaksu, gan pakalpojuma kvalitātes un tuvuma iedzīvotājiem ziņā;
4. uzsver to, cik nozīmīga ir Eiropas iedzīvotāju saikne ar saviem reģioniem un pilsētām, jo tām ir izšķiroša loma, galvenokārt, lai radītu pretstatu aizvien lielākajai darba tirgus un ekonomisko attiecību internacionalizācijai un līdz ar to bezpersoniskumam;
5. ir pārliecināta, ka decentralizācija un tajā iesaistītās reģionālās un vietējās iestādes sniedz izšķirošu ieguldījumu, lai samazinātu Eiropas reģionu pašreizējās ekonomiskās un sociālās atšķirības un palīdzētu mazināt negatīvās sekas, ko rada izceļošana no nabadzīgiem lauku reģioniem uz lielpilsētām un no vienas dalībvalsts uz citu, tādējādi vājinot darba tirgu;
6. pateicas Eiropas Padomes Vietējo un reģionālo pašvaldību kongresam (*CLRAE*), kā arī dažādām interešu grupām, kas piedalījās konsultācijās, par vērtīgo ieguldījumu un lietpratīgajiem atzinumiem;

Reģionu komitejas principiālā atbildība decentralizācijas uzraudzībā

7. apstiprina, ka Reģionu komiteja, būdama visu līmeņu (t.i., vietējo un reģionālo) pašvaldību pārstāve ES tiesību aktu un lēmumu pieņemšanas procesā, ir atbildīga par subsidiaritātes principa piemērošanas uzraudzību un ir dziļi ieinteresēta regulāri pārbaudīt, kā Eiropas Savienībā un paplašināšanās procesā iesaistītajās valstīs norit decentralizācija;
8. norāda, ka nesēn pieņemtajā atzinumā “Daudzlīmeņu pārvaldības Eiropas kultūras veidošana”, kas sagatavots pēc RK Baltās grāmatas, pausta Komitejas apņemšanās uzmanīgi sekot līdz decentralizācijas procesam dalīb-

valstīs un paplašināšanās procesā iesaistītajās valstīs;
9. jūtas stiprināta šā uzdevuma veikšanā, jo rūpīgu, sistemātisku darbu pie tā paša jautājuma veic Eiropas Pašvaldību un reģionu padome (CEMR) un Eiropas Padomes Vietējo un reģionālo pašvaldību kongress, un Komiteja gatavojas savā darbā izmantot abu minēto organizāciju gūtos rezultātus;

10. atgādina, ka pēdējais Reģionu komitejas atzinums par šo jautājumu pieņemts 2005. gada 7. jūlijā un kopš tā laika Eiropas Savienībā decentralizācijas jomā ir notikušas nozīmīgas institucionālas, politiskas un juridiskas pārmaiņas un norises;

Decentralizācijas attīstība Eiropā kopš pēdējā atzinuma 2005. gadā

11. konstatē, ka 2009. gada Lisabonas līgums ir stiprinājis subsidiaritātes principu, nostiprinājis līgumā reģionu un pašvaldību identitāti un stiprinājis Reģionu komitejas lomu, un tas vairākas dalībvalstis ir rosinājis īstenot vai plānot institucionālas reformas ar mērķi pastiprināt decentralizāciju vai stiprināt vietējo un reģionālo līmeni;

12. kopumā secina, ka tāpēc vairumā valstu decentralizācija pēdējos gados ir pastiprinājusies, taču vienlaikus pauž nopietnas bažas arī par pretēja rakstura tendencēm dažās dalībvalstīs, kur būtiski samazinājusies vietējo un reģionālo pašvaldību finansiālā autonomija vai vietējā līmeņa pašpārvaldes tiesības;

13. tomēr secina arī, ka 2009. gadā sākusies finanšu un ekonomikas krīze, kā arī no 2010. gada ilgstošā valsts parādu krīze ir negatīvi ietekmējušas decentralizācijas pastiprināšanos un ka attiecības starp valstīm un Eiropas iestādēm ir mainījušās, un tas ietekmē arī reģionālo un vietējo līmeni;

14. šajā sakarā ar gandarījumu secina, ka, lielā mērā pateicoties arī RK iniciatīvai, daudzlīmeņu pārvaldības koncepcija ir iekļauta Eiropas politiskajās diskusijās, un tas var novērst iespējamās negatīvās tendences decentralizācijas jomā;

15. vēlas norādīt, ka dažās dalībvalstīs, kas ES pievienojās 2004. gadā, pārveides process decentralizācijas jomā nav pilnīgi pabeigts, un tāpēc apzinās, ka it īpaši dažām no šīm valstīm, kā arī Austrumu partnerības valstīm jārisina sevišķi nozīmīgi uzdevumi, lai varētu turpināt plaukstošu sociālo un ekonomikas attīstību;

16. norāda: nesenās paplašināšanās kārtas ir parādījušās, ka reģionālo un vietējo pašvaldību nepietiekama iesaistīšana integrācijas procesā valstu valdībām un Eiropas iestādēm rada ievērojamus izaicinājumus un problēmas ES politiku un nepieciešamo reformu īstenošanā, un beigās tas skar arī iedzīvotājus;

17. ar gandarījumu konstatē, ka kopš Eiropas Padome 1985. gadā pieņēma Vietējo pašvaldību hartu, to ir ratificējis lielais vairums Eiropas Padomes dalībvalstu un visas ES dalībvalstis, un ar to, pamatojoties uz demokrātijas, tuvuma iedzīvotājiem un decentralizācijas principiem, Eiropā paredzēts nodrošināt un nostiprināt vietējo pašpārvaldi;

18. atzinīgi novērtēja un atbalstīja Eiropas Padomes iniciatīvu izstrādāt Eiropas Reģionālās demokrātijas

hartu un hartas projektu, ko 2008. gadā iesniedza Eiropas Vietējo un reģionālo pašvaldību kongress ar mērķi izklāstīt svarīgākos reģionālās demokrātijas principus Eiropā; pauž nožēlu, ka vairāki Eiropas Padomes locekļi ir bloķējuši šo iniciatīvu, tomēr atzinīgi vērtē to, ka 2009. gadā par vietējo un reģionālo pārvaldi atbildīgie ministri vismaz pieņēma ieteikumu kopumu par reģionālo demokrātiju;

Decentralizācija un finanšu krīze

19. ar lielu uzmanību novēro, ka sakarā ar pašreizējās finanšu un ekonomikas krīzes sekām valstu un Eiropas publiskajās diskusijās ir izraisījis interesi un tiek plašāk apspriests arī jautājums par kompetenču sadali un it īpaši jautājums par fiskālo decentralizāciju valsts un Eiropas līmenī – daudzkārt pamatojoties uz kļūdainu pieņēmumu, ka, neraugoties uz valsts galveno atbildību par krīzi, viens no faktoriem, kas kavē budžeta mērķu sasniegšanu valsts līmenī, ir reģionālā un vietējā līmeņa rīcība;

20. ar bažām secina, ka finanšu krīze, kas sākās 2009. gadā, ir izvērsusies par valsts parādu krīzi, kura ievērojami apdraud reālo ekonomiku reģionos un pilsētās un negatīvi ietekmē arī sociālo struktūru dalībvalstīs;

21. pauž bažas par dažās Eiropas valstīs izveidojušos stāvokli reģionālās un vietējās autonomijas jomā saistībā ar reformām, kuru mērķis ir racionalizēt vietējo pašpārvaldi un padarīt to ilgtspējīgu. Priekšplānā izvirzītie ekonomiskie apsvērumi pašreizējās ekonomikas un finanšu krīzes laikā daudzās valstīs ir sašķobījuši reģionālās un vietējās autonomijas demokrātiskos pamatus un nodarījuši tiem būtisku kaitējumu;

22. stingri iebilst pret to, ka ekonomikas un parādu krīzi un visā Eiropā nepieciešamos taupības pasākumus dažās dalībvalstīs izmanto par iegāni turpmākai kompetenču centralizācijai, decentralizācijai bez attiecīgiem finanšu resursiem, reģionālo un vietējo struktūru vienkāršošanai, samazināšanai vai pat likvidēšanai, kas beigās vājina reģionālo un vietējo demokrātiju; tā ir tendence, kuras pamatā ir kļūdaini pieņēmumi, ka centrālās pārvaldes līmenī sniegti publiskie pakalpojumi būs ekonomiski izdevīgāki;

23. tieši pretēji – norāda, ka vietējās pašvaldības, būdamas iedzīvotājiem vistuvākā līmeņa iestādes, pārzina iedzīvotāju vajadzības un ir vispiemērotākās, lai apzinātu un apmierinātu šīs vajadzības krīzes periodā;

24. noteikti noraida šādu politiku, jo tā ir pretrunā Eiropas subsidiaritātes principam, saskaņā ar ko politiskie un regulējošie lēmumi jāpieņem līmenī, kas ir vispiemērotākais izvirzīto mērķu sasniegšanai un atrodas pēc iespējas tuvāk iedzīvotājiem;

25. norāda, ka tādas pašas norises vērojamas arī valstīs, kas gatavojas pievienoties ES, un Eiropas kaimiņvalstīs;

26. secina, ka pašvaldību apvienošana ļoti bieži tiek piedāvāta kā izmaksu taupīšanas līdzeklis, balstoties uz ekonomikas argumentiem, kas saistīti ar finanšu un parāda krīzi, bet ne vienmēr pamatojoties uz pietiekamiem pētījumiem un analīzi; tomēr atzīst, ka dažos

reģionos pašvaldību apvienošana, piemēram, demogrāfisko pārmaiņu dēļ, var būt lietderīga stratēģija;

27. uzskata, ka šādās pārdomās nedrīkst ignorēt saistīto jautājumu par tuvuma iedzīvotājiem un vietējās demokrātijas iespējamo samazināšanos un ka, plānojot izmaksu taupīšanu, pirmām kārtām jāapsver iespējas veidot pašvaldību savstarpēju sadarbību un vietēja līmeņa pārrobežu sadarbību. Pašvaldību likvidēšanu, tās apvienojot, vajadzētu apsvērt īpaši rūpīgi – tā, piemēram, var būt lietderīga stratēģija demogrāfisku pārmaiņu skartos reģionos; saistībā ar pašvaldību savstarpējo sadarbību pauž bažas par Komisijas centieniem, piemērojot prasības, kas pārsniedz ES Tiesas praksi, apgrūtināt pašvaldību centienus sadarbībā risināt kopējus uzdevumus;

28. šajā sakarā uzsver pašvaldību sadraudzības, Eiropas pilsētu un reģionu tīklu, ES teritoriālās sadarbības divpusējo un daudzpusējo programmu būtisko nozīmi, kā arī Eiropas teritoriālās sadarbības grupas (ETSG) pozitīvo nozīmi, jo minētie mehānismi ievērojami atvieglo reģionu un pašvaldību pārrobežu sadarbību tādās saistītās jomās kā sabiedriskas nozīmes pakalpojumi, transports un vides aizsardzība;

Pašreizējais decentralizācijas stāvoklis Eiropā¹

29. pamatojoties uz nesenākajiem ziņojumiem, secina, ka no 27 ES dalībvalstīm trim valstīm oficiāli ir federāla struktūra, viena dalībvalsts ir kvazifederāla un pārējās ir dažāda veida unitāras valstis, turklāt dažās, neskatoties uz to oficiāli unitāro struktūru, ir heterogēna teritoriālā organizācija (asimetriska sistēma), un konstatē, ka 11 dalībvalstīs ir tikai viens pašvaldību līmenis, deviņās divi un septiņās dalībvalstīs trīs pašvaldību līmeņi;

30. ar lielu uzmanību novēro, ka ekonomikas un finanšu krīze vairākās valstīs ir veicinājusi reformas un pārmaiņas: dažās valstīs pašvaldību līmenī notikusi teritoriāla pārstrukturēšana, turklāt daļā gadījumu ir ievērojami izmainījusies arī varas struktūru institucionālā organizācija, tomēr pārmaiņas ne vienmēr nozīmē pastiprinātu decentralizāciju;

31. vērs uzmanību uz analītisko pētījumu, ko RK ir pasūtījusi, lai gūtu ieskatu par pašreizējo stāvokli dalībvalstu decentralizācijas procesos un kompetences jomu sadalījumā;

Vietējās un reģionālās pašpārvaldes organizēšanas principi

32. pauž pārliecību, ka funkcionālas vietējā un reģionālā līmeņa pārvaldības un efektīvas decentralizācijas pamatā jābūt tādiem principiem kā subsidiaritāte, proporcionalitāte un daudzlīmeņu pārvaldība;

33. uzskata, ka ir ļoti svarīgi, lai vietējo un reģionālo pārvaldību īstenotu demokrātiski ievēlētas un plašu spektru pārstāvošas struktūras, kas ir atbildīgas savu iedzīvotāju priekšā. Ar to saistītais politikas tuvums iedzīvotājiem uzskatāmi parāda vietējās un reģionālās demokrātijas pievienoto vērtību, jo laba pārvaldība un pārredzamība stiprina vietējo un reģionālo struktūru

legitimitāti, atbildību un vairo uzticēšanos tām;

34. uzskata, ka lēmumam par reformu uzsākšanu pilnvaru un finanšu resursu decentralizācijas virzienā noteikti jāatbilst vietējo un reģionālo kopienu un to iedzīvotāju konkrētām vēlmēm un prasībām; tomēr atzīst, ka varētu izmantot arī referendumus, ja tas ir attaisnojams ar ieviešamo pasākumu nozīmīgumu un ir saskaņā ar dalībvalsts konstitūciju;

35. ar gandarījumu konstatē, ka Eiropas integrācija ir devusi izšķirošu ieguldījumu reģionālā un vietējā līmeņa decentralizācijas procesā. ES paplašināšanās procesā iesaistītajās valstīs un Austrumu partnerības valstīs šobrīd notiekošā vai apspriestā decentralizācija minētajām valstīm var ievērojami palīdzēt vieglāk un ātrāk pielāgoties ES *acquis* un pēc tam labāk izpildīt pienākumus, kas saistīti ar dalību Eiropas Savienībā;

36. turklāt norāda uz vietējās un reģionālās demokrātijas netiešu atzišanu ES līgumos (Līguma par ES 10. pants, LESD 20. panta 2. punkts un ES Pamattiesību hartas 40. pants), un tas liecina, ka Eiropas Savienība – neatkarīgi no tā, ka tai principā ir neitrāla attieksme pret dalībvalstu institucionālās uzbūves modeļiem – vietējo un reģionālo demokrātiju uzskata par vienu no elementiem, kas ir pašas ES legimitātes pamatā;

37. šajā sakarā aicina visas ES dalībvalstis, kas to vēl nav paredzējušas, izveidot savām reģionālajām un vietējām pašvaldībām atbilstošu tiesisku regulējumu pēc iespējas augstākā (ja iespējams, konstitūcijas) līmenī;

38. norāda, ka mērķis ir nevis izveidot tīri statistiskas reģionālas vienības, bet gan politiskās un administratīvās pašpārvaldes reģionālo un vietējo līmeni, jo tajā var daudz labāk īstenot Eiropas Savienības nolemtos pasākumus un tiesību aktus;

39. atbalsta viedokli, ko pārstāv arī Eiropas Padomes Vietējo un reģionālo pašvaldību kongress, ka decentralizēto vienību skaitam Eiropas valstīs būtu jāatbilst arī attiecīgās valsts ģeogrāfiskajam lielumam, un vērs uzmanību uz *Arco Latino* apvienības tā dēvēto Salerno manifestu (2012), kurā ir iekļauti vērtīgi ieteikumi dažādu pārvaldības starplīmeņu turpmākajai attīstībai;

40. uzskata, ka Eiropas iestādēm ir jāatbalsta decentralizācija, kas saskaņā ar ES devīzi “Vienoti daudzveidībā” ir viens no būtiskākajiem kultūras daudzveidības veicināšanas faktoriem, arī tādēļ, lai stiprinātu vietējo un reģionālo pašvaldību piederības izjūtu ES pašvaldībām;

41. šajā sakarā norāda, ka decentralizētām pārvaldības un administrācijas struktūrām ir vairākas būtiskas priekšrocības, piemēram, labāka izpratne par iedzīvotāju vajadzībām un vēlmēm; tādu rīcībpolitiku izstrāde (vai piedalīšanās izstrādē), kuras spēj veicināt ilgtspējīgu un konkurētspējīgu izaugsmi; stabila ekonomikas vadība un ieguldījumi vietējā un reģionālajā līmenī; autonomijas un vietējās/reģionālās demokrātijas stiprināšana;

¹ Šajā sadaļā izmantota informācija no jaunākā Eiropas Pašvaldību un reģionu padomes *CEMR* un “Dexia Crédit Local” ziņojuma par pašvaldību publiskajām finansēm Eiropas Savienībā, kā arī no Eiropas Komisijas ziņojuma par publiskajām finansēm Ekonomikas un monetārajā savienībā.

42. atkārtoti uzsver, ka saskaņā ar labas pārvaldības un labāka regulējuma principiem reģionālajām un vietējām pašvaldībām, kā arī dalībniekiem, kas atbild par ES politikas īstenošanu reģionālajā un vietējā līmenī, iespējami agrīnā posmā ir vēl aktīvāk un efektīvāk jāiesaistās ES politikas un tiesību aktu izstrādē un vēlākā īstenošanā;

43. šajā saistībā uzskata, ka Eiropas Komisijas un Reģionu komitejas sadarbības nolīguma efektīva īstenošana ir svarīgs un neatņemams līdzeklis, lai nodrošinātu šādu iesaistīšanos;

44. tāpēc atkārtoti aicina dalībvalstis, kurās ir reģionālās pašvaldības ar likumdošanas pilnvarām, izveidot nepieciešamos mehānismus, kas ļautu šīm pašvaldībām piedalīties ES lēmumu pieņemšanā par jautājumiem, kuri tās ietekmē. Tas būtu jāattiecinā tikai uz reģionālajiem parlamentiem, kuriem jārikojas subsidiaritātes agrīnās brīdināšanas mehānisma ietvaros, bet arī uz reģionālajām izpildvaras struktūrām, kuras būtu jāiesaista, kad tiek gatavota valsts nostāja Padomē vai veidotas valsts deleģācijas;

Daudzlīmeņu pārvaldība un saikne starp efektīvu un funkcionālu vietējo un reģionālo pašpārvaldi un subsidiaritātes principa pareizu piemērošanu

45. atgādina, ka daudzlīmeņu pārvaldība nodrošina visu valdības un administrācijas līmeņu sadarbību pilnvaru īstenošanā un lēmumu pieņemšanā, un tādējādi subsidiaritāte un daudzlīmeņu pārvaldība ir cieši saistītas ar spēcīgu vietējo un reģionālo pašpārvaldi;

46. atgādina arī, ka Lisabonas līgumā pirmo reizi ir izteikti uzsvērts: subsidiaritātes princips attiecas uz visu ES valdību un administrāciju spektru, tātad uz Eiropas, valsts un vietējo un reģionālo līmeni. Subsidiaritātes un proporcionalitātes principi ir priekšnoteikums, kas daudzlīmeņu pārvaldību ļauj īstenot praksē;

47. pauž pārliecību, ka subsidiaritāte, būdama politisks un tiesisks princips, ir galvenais decentralizācijas sekmētājs, jo šādā veidā pilnvaras tiek nodotas tam līmenim, kurā tās var īstenot vislabāk;

48. pauž nodomu turpināt sadarbību ar Eiropas Padomes Vietējo un reģionālo pašvaldību kongresu, lai uzraudzītu Eiropas Vietējo pašvaldību hartas īstenošanu un vietējās un reģionālās demokrātijas stāvokli ES dalībvalstīs un kandidātvalstīs;

49. atkārtoti paziņo par savu nodomu izstrādāt Eiropas Savienības hartu par daudzlīmeņu pārvaldību un turpināt jau aizsāktu darbu šajā jomā²;

Finansiāla decentralizācija

50. ar gandarījumu konstatē, ka nesensais Eiropas Komisijas ziņojums par publiskajām finansēm Ekonomikas un monetārajā savienībā³ liecina, ka ES dalībvalstīs pieaug fiskālās decentralizācijas tendence, proti, pieaug vietējas vai reģionālas nozīmes izdevumu un ienākumu daļa. Ziņojumā uzsvērts, ka pašu resursi, piemēram, autonomi iekasēti pašvaldī-

bu nodokļi vai nodevas ir efektīvāki finansēšanas instrumenti nekā pārvedumi no centrālās valdības, taču šādus autonomus pašvaldību nodokļus vai nodevas izmanto mazāk nekā 50% gadījumā, un tie nav palielinājušies kopš 1995. gada;

51. norāda, ka saskaņots decentralizācijas process var būt sekmīgs tikai tad, ja pilnvaru nodošana reģionālajām un vietējām pašvaldībām ir saistīta ar attiecīgu un pietiekamu finanšu līdzekļu piešķiršanu, un atgādina, ka gan Eiropas Vietējo pašvaldību hartā, gan Eiropas Padomes vadlīnijās par reģionālo demokrātiju ir paredzēti attiecīgi pienākumi un pasākumi, kas paredzēti šos dokumentus parakstījušajām valstīm;

52. šajā sakarā kritizē jaunākās tendences dažās dalībvalstīs, kurās pilnvaru nodošana nav saistīta ar attiecīgiem finanšu resursiem vai tiesībām iekasēt finanšu ieņēmumus, un sekas ir reģionālās vai vietējās pašpārvaldes neefektivitāte, ko savukārt izmanto par argumentu centralizācijas pasākumiem;

53. norāda, ka decentralizācija pati par sevi neizraisa pārmērīgus reģionālo un vietējo pašvaldību tēriņus; tos drīzāk izraisa decentralizācijas pasākumu sliktā īstenošana, ja vienlaikus nenotiek fiskālā decentralizācija;

54. vēlreiz citē Eiropas Komisijas ziņojumu par publiskajām finansēm Ekonomikas un monetārajā savienībā – ziņojumā minēts, ka reģioni, kuros finansējumu pārsvarā veido pašu līdzekļi, atbildīgāk rīkojas ar to rīcībā esošajiem finanšu līdzekļiem un tādējādi tiem ir stabilāks publiskais budžets; tāpēc mudina dalībvalstis pārvedumus iespēju robežās aizstāt ar pašu līdzekļiem;

55. ar bažām atzīst, ka daudzi reģioni un pašvaldības, iesaistoties riskantās finanšu spekulācijās, ir nonākuši nopietnās finansiālajās grūtībās, un aicina izstrādāt piemērotus instrumentus un stratēģijas minēto situāciju risināšanai;

56. attiecībā uz ES līdzfinansētiem projektiem, kas vērsti uz tādu mērķu sasniegšanu, kādi noteikti, piemēram, stratēģijā "Eiropa 2020"; aicina Eiropas Komisiju labāk precizēt tiesisko regulējumu, lai nodrošinātu līdzsvaru starp prasību par līdzfinansējumu no vietējo un reģionālo pašvaldību budžeta un to budžeta deficīta aprēķinu;

57. uzsver pozitīvo saikni starp decentralizāciju un sekmīgu un ilgtspējīgu Eiropas reģionālo politiku un šajā sakarā norāda uz pētījumiem, kuros minēts, ka decentralizētās dalībvalstīs it īpaši kohēzijas politikas jomā ir labāki rezultāti;

58. vienlaikus vēš uzmanību uz to, ka it īpaši centralizētās dalībvalstīs, kur visi reģioni ir I. mērķa reģioni, kohēzijas politikas īstenošana nav efektīva, jo centralizētās pārvaldības iestādes bieži nepārzina reģionālās problēmas un ar konkrētiem projektiem saistītus

² Sk. atzinumus CdR 89/2009 fin un 273/2011 fin.

³ http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2012/public-finance-in-emu-2012_en.htm (angļu valoda).

izaicinājumus; tāpēc aicina turpmāk nodrošināt, lai atsevišķu fondu pārvaldībā dalībvalstis tiktu iesaistīts reģionālais un vietējais līmenis;

Decentralizācija un neatkarības centieni

59. pauž pārliecību, ka pareizi izprasta decentralizācija var būtiski palielināt iedzīvotāju apmierinātību reģionos un vietējās pašvaldībās un tādējādi stiprināt valsti kopumā;

60. no otras puses, ir pārliecināta, ka ieilgusi atteikšanās veidot nopietnu dialogu starp dažādiem pārvaldes līmeņiem un pastāvīga nevēlēšanās ņemt vērā reģionu vēlmes un prasības decentralizēt pilnvaras un nepieciešamos finanšu resursus var būt cēlonis prasībai pēc patstāvības un īpašos gadījumos – pēc neatkarības; šajā saistībā atgādina, ka subsidiaritātes principa un proporcionalitātes principa konsekventa un saskaņota piemērošana un akceptēšana Eiropas līmenī nodrošina vislabāko pamatu, lai ievērotu dažādu līmeņu leģitīmās intereses;

61. intensīvi novēro pēdējā laikā aizvien lielākus neatkarības centienus ES dalībvalstu un kandidātvalstu reģionos, kā arī to cēloņus, kas vēsturiski, politiski un ekonomiski ir ļoti dažādi;

62. šajā sakarā aicina attiecīgajos gadījumos izpētīt cēloņus, lai apspriestu un izprastu iemeslus un motivāciju ar mērķi rast saskaņotus, miermīlīgus risinājumus, kas būtu piemēroti visām skartajām un iesaistītajām pusēm;

63. skaidri norāda, ka saskaņā ar LES 4. panta 2. punktu reģionu centieni neatkarības virzienā pamatā ir uzskatāmi par attiecīgās valsts iekšējo lietu;

64. norāda, ka gadījumā, ja kāds reģions iegūst neatkarību un vēlas pievienoties Eiropas Savienībai, tam būtu jāadresē oficiāls iesniegums Padomei un saskaņā ar LES 49. pantu jāsāk pievienošanās process tāpat kā jebkurai citai valstij, kas vēlas pievienoties Eiropas Savienībai;

Nākotnes Eiropas redzējums

65. ar lielu interesi piedalās nesen uzsāktajās diskusijās par dažādām Eiropas nākotnes redzējuma versijām un pauž cerību, ka šajā apspriešanas procesā jau no paša sākuma iesaistīs reģionālo un vietējo līmeni, un to uzskata par svarīgu savas darbības uzdevumu;

66. uzsver, ka Eiropas redzējumā noteikti jāiekļauj reģionālā un vietējā līmeņa loma, jo Eiropas Savienības leģitimitātes pamatā ir arī reģionālā un vietējā līmeņa leģitimitāte;

67. uzskata, ka par šo jautājumu jāorganizē konvents, un noformulēs un sniegs savu redzējumu par turpmāko Eiropas Savienības modeli, norādot, ka jaunos līgumos ir iespēja vēl vairāk un spēcīgāk atzīt vietējo un reģionālo demokrātiju;

68. iesaka apsvērt, cik lielā mērā decentralizācija un efektīva vietējā – un attiecīgos gadījumos reģionālā – pašpārvalde var kļūt par vienu no priekšnoteikumiem dalībai Eiropas Savienībā;

Ieteikumi

69. iesaka Eiropas iestādēm pastiprināt dialogu ar reģionālajām un vietējām pašvaldībām jautājumā par tiešu sadarbību starp reģioniem, pilsētām un pašvaldībām, no vienas puses, un ES struktūrām, no otras puses;

70. iesaka visiem pārvaldības līmeņiem īstenot sinerģijas, lai atrastu ilgtspējīgu risinājumu Eiropas valstu parādu krīzei, un tāpēc aicina Eiropas un valstu reformu plānu izstrādē līdztiesīgi iesaistīt reģionālās un vietējās pašvaldības;

71. aicina dalībvalstis katru teritoriālo reorganizāciju vai turpmākās pašvaldību reformas īstenot rūpīgi, pārdomāti un labi plānotā veidā, ievērojot Vietējo pašvaldību hartu un Eiropas vadlīnijas par reģionālo demokrātiju, kas nodrošina un stiprina pašvaldības, pamatojoties uz demokrātijas, tuvuma un decentralizācijas principiem;

72. aicina vairāk popularizēt paraugprakses piemērus no sekmīgiem reģioniem un pašvaldībām, lai galvenokārt valstīs ar centralizētu pārvaldības modeli sekmētu publiskas diskusijas par decentralizāciju un ar sekmīgiem piemēriem parādītu decentralizācijas priekšrocības;

73. aicina Eiropas Komisiju vēl vairāk nekā līdz šim veicināt mērķtiecīgas programmas reģionālā un vietējā līmeņa administrācijas darbinieku izglītošanai par to, kā izstrādāt piemērotus atbalstāmus projektus, un pievērst pastiprinātu uzmanību, lai ES atbalsta līdzekļu sadale pamatotos uz objektīviem kritērijiem, nevis politisku patvaļu;

74. atkārtoti aicina Eiropas Komisiju savos ikgadējos progresa ziņojumos iekļaut atsevišķu sadaļu par stāvokli attiecīgās kandidātvalsts reģionālajā un vietējā pašpārvaldē;

75. atzinīgi vērtē to, ka Komisijas 2012. gada ikgadējā ziņojumā par publiskajām finansēm Ekonomikas un monetārajā savienībā pirmo reizi ir iekļauta sadaļa par fiskālo decentralizāciju, reģionālo un vietējo finanšu stāvokli, kā arī pašreizējām reformām fiskālās decentralizācijas jomā dalībvalstīs, un aicina Eiropas Komisiju šos datus ievākt katru gadu, lai novērotu reģionālā un vietējā līmeņa publiskās finanses;

76. ierosina jau minēto pētījumu par decentralizācijas stāvokli un kompetenču sadali dalībvalstīs papildināt ar informāciju par saikni starp pilnvaru decentralizāciju, no vienas puses, un finanšu līdzekļu piešķiršanu fiskālās decentralizācijas ceļā, no otras puses, un uzsver šā instrumenta lietderību subsidiaritātes principa pareizas piemērošanas uzraudzībā.

Briselē, 2013. gada 12. aprīlī

Reģionu komitejas priekšsēdētājs
Ramons Luiss Valkarsels Siso

Publicēts *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī*
2013. gada 17. maijā

EIROPAS PADOMES VIETĒJO UN REĢIONĀLO PAŠVALDĪBU KONGRESS (CLRAE)

Kas ir Eiropas Padomes Vietējo un reģionālo pašvaldību kongress

Viena no Eiropas Padomes (EP) institūcijām līdzās Ministru komitejai un Parlamentārajai asamblejai ir Eiropas Padomes Vietējo un reģionālo pašvaldību kongress, kas ir konsultatīva Eiropas Padomes institūcija. Tajā darbojas 636 vēlēti vietējo un reģionālo pašvaldību deputāti un to vadītāji, kuri pārstāv 47 EP dalībvalstu vietējās un reģionālās pašvaldības. Kongresa pārstāvji sanāk kopā divreiz gadā plenārsēdēs Strasbūrā, kur atrodas kongresa pastāvīgais sekretariāts.

Kongresa galvenie mērķi:

- aizstāvēt teritoriālo demokrātiju;
- ielikt juridiskos pamatus reģionālajai demokrātijai;
- veicināt iedzīvotāju iesaisti lēmumu pieņemšanā;
- partnerību veidošana teritoriālajos jautājumos.

Prioritātes 2013.–2016. gadā:

- uzlabot vietējās un reģionālās demokrātijas un cilvēktiesību kvalitāti;
- palīdzēt vietējām pašvaldībām un reģioniem cīnīties ar ekonomisko un finanšu krīzi;
- attīstīt partnerību un sadarbību.

Kongresa loma un aktivitātes

Kongresa pamatmērķis ir veicināt vietējo un reģionālo demokrātiju, kā arī uzlabot un stiprināt vietējo un reģionālo pārvaldību. Īpaša uzmanība tiek pievērsta Eiropas Vietējo pašvaldību hartas principu ieviešanai Eiropas Padomes dalībvalstīs, regulāri sekojot vietējās demokrātijas attīstības procesiem monitoringa misijas vizītēs.

Kongress veicina decentralizācijas un reģionalizācijas procesus un pārrobežu sadarbību starp vietējām pašvaldībām un reģioniem. Tas pieņem priekšlikumus un viedokļus par problēmjautājumiem un iesniedz tos Eiropas Padomes Ministru komitejai un/vai Parlamentārajai asamblejai, tādējādi kongress ir padomdevējs abām EP institūcijām jautājumos, kas

ietekmē kongresa pārstāvēto vietējo pašvaldību un/vai reģionu darbību un intereses.

Mērķu sasniegšanā kongress sadarbojas ar nacionālajām un starptautiskajām apvienībām, novērotājiem un citiem partneriem.

Kongress veic regulāras monitoringa misijas, lai novērtētu Eiropas Vietējo pašvaldību hartas principu ieviešanu visās Eiropas Padomes dalībvalstīs. Pēc šīm misijām kongress izklāsta savus secinājumus monitoringa ziņojumā, un kongresa plenārsēdēs tiek pieņemti priekšlikumi, kas attiecīgajai valdībai būtu jāņem vērā un jārikojas, lai uzlabotu vietējās demokrātijas procesus.

Tāpat kongress pieņem rezolūcijas ar mērķi uzlabot pārvaldību vietējās un reģionālajās pašvaldībās un periodiski dodas vietējo un reģionālo vēlēšanu novērošanas misijās 47 EP dalībvalstīs.

Jautājumus izskatīšanai kongresā sagatavo trīs statūtu komitejas:

- **Monitoringa komiteja** ir atbildīga par saistību un pienākumu izpildes pārraudzību dalībvalstīs Eiropas Vietējo pašvaldību hartas principu ieviešanā. Tā uzrauga arī institucionālās izmaiņas Eiropā un sagatavo ziņojumu projektus par vietējo un reģionālo demokrātiju dalībvalstīs tālākai apstiprināšanai kongresa plenārsēdēs;
- **Aktuālo jautājumu komitejas** uzdevums ir identificēt reģionālo un vietējo pašvaldību lomu, ņemot vērā mūsdienu sabiedrības problēmas. Komiteja nodarbojas arī ar sociālās kohēzijas, izglītības un ilgtspējīgas attīstības jautājumiem;
- **Pārvaldības komiteja** ir atbildīga par jautājumiem, kas saistīti ar valstu finansēm, pārrobežu un starpreģionu sadarbību, e-demokrātiju, kā arī kongresa sadarbību ar starptautiskām organizācijām.

Dialogs ar valdībām

Vietējās un reģionālās demokrātijas uzraudzības ietvaros kongress uztur regulāru dialogu ar Eiropas Padomes dalībvalstīm. Šajā dialogā ar kongresu piedalās ES Ministru komiteja, kurā ietilpst 47 ārlietu ministri, par vietējo un reģionālo pašvaldību atbildīgo Ministru konference, kā arī tās vadības komitejas, piemēram, Vietējās un reģionālās demokrātijas komiteja.

Vairākas reizes gadā kongresa priekšsēdētājs un ģenerālsēkretārs informē Ministru komitejā pārstāvētās dalībvalstīs par kongresa darbību un rosina viedokļu apmaiņu.

LPS EIROPĀ UN PASAULĒ

Kongress uztur arī tiešus kontaktus ar nacionālajām valdībām, jo īpaši oficiālo vizišu gadījumos dalībvalstīs vai vietējo un reģionālo vēlēšanu novērošanas misijās.

Latvijas dalība kongresā

Latvijas pašvaldību delegācija kopš 1995. gada, kad Latvija iestājās Eiropas Padomē, aktīvi piedalās kongresa darbā. Latvijai kongresā ir trīs balsstiesīgo delegātu vietas: divas – Vietējo pašvaldību palātā, viena – Reģionālo pašvaldību palātā, kā arī trīs aizvietotāju vietas.

Šobrīd **Latvijas delegācijas** sastāvs ir šāds:

- Vietējo pašvaldību palātā – Latvijas Pašvaldību savienības priekšsēdis un delegācijas vadītājs **Andris Jaunsleinis** un Jelgavas pilsētas domes priekšsēdētājs **Andris Rāviņš**; aizvietotāja – Priekuļu novada domes priekšsēdētāja **Māra Juzupa**;
- Reģionu palātā – Daugavpils novada domes priekšsēdētāja **Janīna Jalinska**; aizvietotāji – Gulbenes novada domes priekšsēdētājs un delegācijas vadītāja vietnieks **Nikolajs Stepanovs** un Rēzeknes pilsētas domes priekšsēdētājs **Aleksandrs Bartaševičs**.

Latvijas delegācijas sastāvu uz četriem gadiem apstiprina Latvijas Pašvaldību savienības Dome. Delegāti aktīvi piedalās kongresa plenārsēdēs, Pastāvīgās komitejas, kā arī Statūtu komitejas darbā, sagatavojot viedokli par kongresā izskatāmajiem jautājumiem un iesniedzot jautājumus izskatīšanai kongresā.

Pēdējā kongresa monitoringa misija Latvijā notika 2010. gadā, un 2011. gada oktobrī 21. kongresa plenārsēdē Vietējo pašvaldību palātas prezidents Žans Klods Frekons (Francija) ziņoja par vietējo un reģionālo demokrātiju Latvijā. Ziņojumā tika pozitīvi novērtēti, ka Latvijā izveidota mūsdienīga vietējās pārvaldes sistēma, kas atbilst augstākajiem Eiropas standartiem, un likums “Par pašvaldībām” ir labs pamats pašvaldību attīstībai. Tomēr tika izteiktas bažas par to, ka pašvaldībām Latvijā ir neadekvāti zemi finanšu resursi, kas ekonomiskās krīzes rezultātā turpina samazināties, turklāt iespējas saņemt pašvaldību aizņēmumus kapitāla tirgū ir ļoti ierobežotas. Tāpat ziņojumā tika minēti, ka joprojām nav atrisināts jautājums par nepilsoņu tiesībām piedalīties pašvaldību vēlēšanās.

EIROPAS VIETĒJO PAŠVALDĪBU UN REĢIONU PADOME (CEMR)

Latvijas Pašvaldību savienība jau gandrīz 15 gadus darbojas Eiropas Vietējo pašvaldību un reģionu padomē (CEMR) – lielākajā pašvaldību asociācijas vienošā organizācijā, kuras mērķis ir pārstāvēt pašvaldību intereses gan Eiropas Savienībā, gan ārpus tās. CEMR biedru skaits sniedzas pāri 50, aptverot vietējo un reģionālo pašvaldību asociācijas 41 valsti un kopumā pārstāvēt ap 150 000 pašvaldību.

Darbs CEMR notiek **tematiskajās fokusgrupās un platformās** un skar dažādas politikas jomas: kohēzijas politiku, atkritumu apsaimniekošanu, nodarbinātību, pašvaldību sadraudzību un citās. Tajās tiek veidota CEMR pozīcija jautājumos, par kuriem gatavo Eiropas Komisijas likumdošanas aktu priekšlikumus. Tāpat fokusgrupu sanāsmēs ir lieliska iespēja klātienē tikt ar Eiropas Komisijas un Eiropas Parlamenta pārstāvjiem, gan lai skaidrotu pašvaldību nostāju un intereses, gan uzzinātu aktualitātes par likumdošanas aktu virzību. Savukārt darbība **pašvaldību sadraudzības fokusgrupā** devusi iespēju izveidot aizvien plašāku partneru loku un virzīt sadarbību no sadraudzības projektiem līdz plašākam Eiropas Savienības finansēto tematisko projektu lokam.

Veiksmīga bijusi arī LPS iesaistīšanās CEMR iniciētajā **attīstības sadarbības projektā “Platforma”**, rodot arvien jaunas iespējas Latvijas pašvaldībām plašāk iesaistīties attīstības sadarbības un attīstības izglītības aktivitātēs attīstības valstīs kopumā, bet jo īpaši Austrumu partnerības valstīs, ar kurām mūs saista kopīga pagātne.

Papildu informāciju par CEMR atradīsiet tās mājaslapā www.ccre.org, savukārt par projekta “Platforma” aktualitātēm izlasīsiet tīmekļa vietnē www.platforma-dev.eu.

Gulbenes novada domes Attīstības un īpašumu nodaļas vadītāja Guna Švika un Ventspils novada domes priekšsēdētāja vietnieks Māris Dadzis projekta “Platforma” forumā Briselē 2013. gada martā.

ES REĢIONU KOMITEJA

Reģionu komiteja (RK) ir Eiropas Savienības konsultatīva institūcija, kas pastarpināti, ar dalībvalstu pašvaldību pārstāvju starpniecību, iesaista vietējās un reģionālās pašvaldības Eiropas lēmumu pieņemšanas procesā. Lai to panāktu, RK un tās biedri sadarbojas ar Eiropas Komisiju, Eiropas Parlamentu un Eiropas Savienības Padomi, iepazīstinot ar Eiropas valstu pašvaldību nostāju vairākās **pašvaldībām būtiskās jomās**:

- nodarbinātība, profesionālā apmācība, ekonomiskā un sociālā kohēzija, sociālā politika un veselība;
- izglītība un kultūra;
- vide, klimata pārmaiņas, enerģija;
- transports un Eiropas komunikāciju tīkli;
- civilā aizsardzība un vispārējas nozīmes pakalpojumi.

Visu 28 Eiropas Savienības dalībvalstu pašvaldību delegāciju pārstāvji (kopumā 353) savstarpēji vienojušies par pārstāvību **sešu RK tematisko komisiju** darbā:

- CIVEX – Pilsoniskuma, pārvaldības, institucionālo lietu un ārlietu komisijā;
- COTER – Teritoriālās kohēzijas politikas komisijā;
- ECOS – Ekonomikas un sociālās politikas komisijā;
- EDUC – Izglītības, jaunatnes, kultūras un pētniecības komisijā;
- ENVE – Vides, klimata pārmaiņu un enerģētikas komisijā;
- NAT – Dabas resursu komisijā.

Tālāk RK komisijās izskatītie atzinumi par Eiropas Komisijas likumdošanas priekšlikumiem tiek apstiprināti sešas reizes gadā notiekošās **plenārsesijās**, kurās pieņem Reģionu komitejas viedokļa galaversiju. Pēc tam ar RK nostāju, būtiskākajām pašvaldību interesēm un vajadzībām konkrētajā jautājumā iepazīstas Eiropas Parlaments un Eiropas Savienības Padome. Tas ir ļoti svarīgi, jo 70% Eiropas Savienības tiesību aktu tiek īstenoti pašvaldību līmenī.

Latvijas pašvaldību viedokli un intereses Reģionu komitejā jau kopš mūsu valsts pievienošanās Eiropas Savienībai pārstāv **Latvijas delegācija Reģionu komitejā**. Tās sastāvu piecu gadu termiņam apstiprina Eiropas Savienības Padome. Līdz 2015. gada sākumam darbībai RK apstiprināti Latvijas delegācijas septiņi pastāvīgie pārstāvji un septiņi viņu aizvietotāji gan no novadiem, gan lielajām pilsētām.

Pārstāvis	Aizvietotājs
Ventspils novada domes deputāts Andris Jaunsleinis	Ogres novada domes priekšsēdētājs Edvīns Bartkevičs
Liepājas pilsētas domes deputāts Guntars Krieviņš*	Ventspils pilsētas domes priekšsēdētāja pirmais vietnieks infrastruktūras jautājumos Jānis Vītolīņš

Mālpils novada domes priekšsēdētājs Aleksandrs Lielmežs	Jaunpils novada domes priekšsēdētāja Ligita Gintere
Grobiņas novada domes deputāts Jānis Neimanis	Skrundas novada domes priekšsēdētāja Nellija Kleinberga
Saldus novada domes priekšsēdētāja Indra Rassa	Balvu novada domes deputāts Jānis Trupovnieks
Jēkabpils pilsētas domes priekšsēdētājs Leonīds Salcevičs	Valmieras pilsētas domes priekšsēdētājs Inesis Boķis
Rīgas domes deputāts Dainis Turlais	Rīgas domes deputāts Viktors Gluhovs*

* *zaudējis RK mandātu pēc 2013. gada 1. jūnija pašvaldību vēlēšanās*

Latvijas delegācijas vadītājs ir **Andris Jaunsleinis**, kurš darbojas arī RK Birojā. Tāpat viņš pārstāv Latvijas delegāciju Austrumu partnerības un reģionālo un vietējo pašvaldību konferencē (CORLEAP).

Reģionu komitejas Latvijas delegācijas darbu koordinē **divi nacionālie koordinatori** – pa vienam Rīgā un Briselē, kas sniedz iespēju ievērojami paplašināt nepieciešamās informācijas iegūšanas iespējas gan Latvijas pašvaldībās un valsts institūcijās, gan arī Latvijas Republikas Pastāvīgajā pārstāvniecībā Eiropas Savienībā, citu valstu pašvaldību pārstāvniecībās Briselē, kā arī Eiropas Savienības institūcijās.

Plašās informācijas ieguves iespējas ievērojami palīdzējušas gatavot un aizstāvēt dažādus grozījumus un papildinājumus atzinumiem RK komisiju sanāksmēs un plenārsēdēs. Jo īpaši pēdējo divu gadu laikā brīžiem

Latvijas delegācija Reģionu komitejā, tiekoties ar Zemkopības ministrijas nozares padomnieci LR Pastāvīgajā pārstāvniecībā ES Daci Arāju (*trešā no labās*).

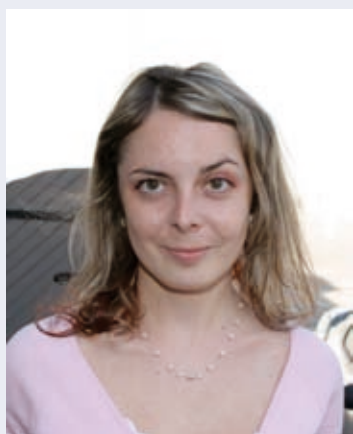
Latvijas delegācija tikšanās laikā LR Pastāvīgajā pārstāvniecībā ES.

izvērtusies īsta cīņa, bet citkārt izskanējušas aizkus-

tinošas uzrunas, kad delegācija aizstāvējusi Latvijas pašvaldību intereses, skatot likumdošanas priekšlikumus 2014.–2020. gada plānošanas periodam un nosacījumus Eiropas Savienības struktūrfondu līdzekļu izlietošanai. Latvijas delegācijas pārstāvji atbilstoši to darbībai tematiskajās komisijās aizstāvējuši priekšlikumus gan par kopējā finansējuma piešķiruma griestu līmeni un tiešmaksājumu apmēru lauksaimniekiem, gan par Eiropas Reģionālā attīstības fonda un Eiropas Sociālā fonda aktivitātēm, kā arī pašvaldību lomu Eiropas Savienības finansējuma plānošanā nākamajā plānošanas periodā.

Papildu informāciju par Reģionu komiteju arī latviešu valodā atradīsiet tās mājaslapā www.cor.europa.eu, savukārt Latvijas delegācijas aktivitātēm Reģionu komitejā varat sekot LPS mājaslapas www.lps.lv sadaļā *Darbība Eiropā*.

LPS PĀRSTĀVNICĪBA BRISELĒ

Agita Kaupuža,
LPS pārstāvniecības
Briselē vadītāja

LPS pārstāvniecība Briselē izveidota 2005. gadā, lai nodrošinātu Latvijas pašvaldību interešu ievērošanu Eiropas Savienības likumdošanas izstrādes gaitā.

Pārstāvniecībā darbojas viens darbinieks, koordinējot Latvijas Pašvaldību savienības interešu pārstāvniecības aktivitātes Eiropas Savienībā. Sadarbībā ar LPS ģenerālsekretāri LPS pārstāvniecība nodrošina **Latvijas delegācijas darbību Reģionu komitejā**, koordinējot priekšlikumu sagatavošanu RK atzinumiem. LPS pārstāvniecība aktīvi iesaistījusies Reģionu komitejas pasākumu plānošanā Latvijā 2015. gada pirmajā pusgadā – laikā, kad mūsu valsts pirmo reizi būs Eiropas Savienības Padomes prezidējošā valsts.

Tāpat pārstāvniecība koordinē līdzdalību **Eiropas Vietējo pašvaldību un reģionu padomes (CEMR)** fokusgrupās, gan līdzdarbojoties nostājas formulēšanā izvirzītajos jautājumos, gan piedaloties dažādās tikšanās un tādējādi iegūstot aktuālāko informāciju par norisēm likumdošanas virzībā un jaunumiem citu valstu pašvaldībās. Tas viss iespējams, pateicoties Briseles unikalitātei – šeit vienkopus var regulāri sazināties

un tikties gan ar Pastāvīgo pārstāvniecību Eiropas Savienībā padomniekiem, Eiropas Komisijas pārstāvjiem, Eiropas Parlamenta deputātiem un viņu asistentiem, gan arī citu Eiropas valstu pašvaldību asociāciju pārstāvjiem Briselē.

LPS pārstāvniecība Briselē vairākkārt iesaistījusies **Eiropas Komisijas Pārstāvniecības Latvijā vizīšu organizēšanā pašvaldību pārstāvjiem** – gan novadu domju priekšsēdētājiem, gan pašvaldību administrāciju darbiniekiem. Tā pašvaldību pārstāvjiem bijusi lieliska iespēja rast atbildes uz neskaidriem jautājumiem par to, kā tieši Eiropas Savienības institūcijās pieņemtie lēmumi ietekmē ikdienu pašvaldībās Latvijā, to noskaidrojot klātienē sarunās ar Eiropas Komisijas un Eiropas Parlamenta pārstāvjiem.

Pārstāvniecība ar prieku darbojas, lai atbalstītu **Latvijas pašvaldību un to pārstāvju starptautiskās aktivitātes** – sākot no informēšanas par iespējām iesaistīties dažādos starptautiskos projektos un beidzot ar vietējo uzņēmēju starptautiskās atpazīstamības veicināšanu.

Tā, piemēram, 2013. gada 4. maijā, atsaucoties Eiropas Komisijas, vietējās asociācijas “Eiropas kvartāls” un Latvijas Pašvaldību savienības aicinājumam un pateicoties Jelgavas novada domes atbalstam, maizniekmeistars Jānis Dāvids ar savu “Svētes maizes” komandu piedalījās Briseles pilsētas svētkos. To ietvaros pirmo reizi Eiropas Savienības institūciju ieskaustajā Šumaņa aplī norisinājās Maizes svētki, un visas dienas garumā “Svētes maizes” meistari priecēja vietējos iedzīvotājus ar garšīgo Latvijas maizi, kas atšķiras no Beļģijā nopērkamajām atšķirīgo sastāvdaļu – rudzu miltu – dēļ.

LPS pārstāvniecības Briselē aktivitātēm varat sekot LPS mājaslapas www.lps.lv sadaļā *Darbība Eiropā*.

LPS ĀRĒJO SAKARU NODAĻA

Mudīte Priede, LPS ģenerālsēkretāre,
Zane Dūze, bij. LPS Ārējo sakaru nodaļas vadītāja, **Elita Kresse**, LPS padomniece ārējo sakaru jautājumos,
un **Kristīne Kūlīte**, LPS ārējo sakaru speciāliste

LPS Ārējo sakaru nodaļas un speciālistu galvenie darbības virzieni ir šādi:

- sekmēt pašvaldību starptautisko sadarbību;
- aizstāvēt un pārstāvēt pašvaldību intereses gan Latvijā, gan Eiropas Savienībā un starptautiskās institūcijās;
- izstrādāt un vadīt projektus.

Īsumā par šobrīd aktuālāko projektu un attīstības sadarbības jomā.

Projekti

“Eiropa pilsoņiem”

Europe for Citizens Programme

2012. gadā LPS īstenoja programmas “Eiropa pilsoņiem” ietvaros finansēto projektu “**Sadraudzības ieguvumi**” (*Winning in Twinning*), labās prakses piemēru meklēšanā iesaistot projekta partnerus – Igaunijas Pilsētu asociāciju, Maltas Pašvaldību asociāciju, *Iezer Muscel* kalnu pašvaldību asociāciju Rumānijā, *Stara Planina* pašvaldību asociāciju Bulgārijā, Francijas pašvaldības apvienošo CEMR nodaļu un Daunpatrikas sadraudzības partnerību Ziemeļīrijā.

Projekta seminārā Latvijā partneriem un Latvijas pašvaldību sociālo lietu speciālistiem bija iespēja iepazīties ar **Jūrmalas** – Eiropas Veselīgo pilsētu asociācijas dalībnieces – darbu un rezultātiem senioru dzīves kvalitātes uzlabošanā. Savukārt Francijas partneri projekta seminārā Krēteijas pašvaldībā rādīja pozitīvos piemērus nabadzības un sociālās atstumtības mazināšanā un “Eiropa 2020” stratēģijas mērķu sasniegšanā.

2013. gads, kas ES pasludināts par Eiropas pilsoņu gadu, aizsākās ar jaunu sadraudzības projektu – “**Eiropas pilsoņi**” (*Being European*), kurā iesaistījušies jau iepriekšējos projektos iepazītie partneri – Igaunijas un Rumānijas pašvaldību asociācijas, kā arī Milānas provinces pašvaldība.

Gada pirmajā pusē notikuši trīs projekta pasākumi – Milānas provinces organizētais seminārs par institucionālās sadarbības lomu ES politikas veidošanā ekonomiskās krīzes apstākļos, seminārs Pitešti (Rumānijā) par jaunām iniciatīvām iedzīvotāju iesaistīšanā demokrātiskas Eiropas Savienības veidošanā un seminārs Tartu (Igaunijā) par pašvaldību lomu ES pilsoņu integrēšanā vietējā kopienā.

“GRISI PLUS”

European Union

European Regional Development Fund

INTERREG IVC

INNOVATION & ENVIRONMENT
REGIONS OF EUROPE SHARING SOLUTIONS

grisi+

Geomatics Rural Information
Security Initiative PLUS

“GRISI PLUS” (Lauku ģeomātikas informācijas sabiedrības iniciatīva PLUS) ir Eiropas Komisijas INTERREG IVC programmas 4. uzsaukuma ietvaros atbalstīts projekts. Tā vadošais partneris ir Žēras (Francijā)

LPS EIROPĀ UN PASAULĒ

provinces Tirdzniecības un rūpniecības kamera. No Latvijas projektā iesaistīti divi partneri – **Latvijas Pašvaldību savienība** un **Vidzemes plānošanas reģions**. Pavisam projekta partnerību veido 14 partneri (reģioni, vietējās pašvaldības un organizācijas) no 11 Eiropas valstīm – Francijas, Īrijas, Latvijas, Kipras, Maltas, Čehijas, Slovēnijas, Rumānijas, Bulgārijas, Igaunijas un Grieķijas.

2012. gada jūlijā LPS un Vidzemes plānošanas reģiona kopīgi organizētie projekta “GRISI PLUS” pasākumi norisinājās **Rīgā** un **Cēsīs** – vadības komitejas sanāksme, labās prakses piemēru prezentācijas, starptautisks ģeomātikas seminārs un mācību vizīte Vidzemē. Prezentācijās un vizītēs pasākumu dalībnieki dalījās pieredzē par lauku teritoriju pievilcības veicināšanu nolūkā piesaistīt jaunus iedzīvotājus, sniedzot viņiem iespēju ar jauno informāciju un komunikāciju tehnoloģiju palīdzību strādāt attālināti, kā arī notika vietējo produktu popularizēšana, izmantojot ģeomātikas rīkus un ģeogrāfiskās informācijas sistēmas.

Ar “GRISI PLUS” projektu iepazīstināta plaša auditorija un dažādu jomu pārstāvji. Tā oktobrī par godu Rīgas Tehniskās universitātes 150 gadu jubilejai veltītajā **53. starptautiskajā zinātniskajā konferencē** RTU Būvniecības fakultātes dekāna vietnieks zinātniskajā darbā Jānis Kaminskis ģeomātikai veltītajā konferences sesijā prezentēja projektu, stāstot par tā mērķiem, partneriem, jau notikušajām un vēl plānotajām aktivitātēm.

2013. gada februārī LPS Reģionālās attīstības un sadarbības komitejas dalībniekus un citus interesentus uzņēma **Vecpiebalgas novads**, kur notika komitejas izbraukuma sēde un **informatīvais seminārs “Ģeomātikas iespējas pašvaldību attīstībā”**. Semināra dalībnieki tika iepazīstināti ar Vidzemes plānošanas reģiona iecerī ieviest koncepciju “Ražots Vidzemē”, uzzināja par ģeomātikas labās prakses piemēriem – Kocēnu telpiskās plānošanas modeli un Vidzemes plānošanas reģiona sabiedris-

kā transporta modelēšanas sistēmu, kā arī apguva Vecpiebalgas novada pašvaldības pieredzi ģeomātikas rīku izmantošanā un novada unikālo projektu popularizēšanā.

4POWER

European Union

European Regional Development Fund

2012. gada janvārī darbību uzsāka INTERREG IVC programmas trīs gadu projekts **4POWER** jeb “**Politika un valsts un privātā partnerība jūras piekrastes vēja enerģijai (JPVE)**”, kurā Latvijas Pašvaldību savienība ir viens no 12 partneriem. 4POWER mērķis ir veicināt pieredzes apmaiņu starp attīstītākiem un mazāk attīstītiem reģioniem šajā jomā, lai radītu vienotu izpratni par pašreizējiem un nākotnes izaicinājumiem JPVE attīstībā. Ciešā partneru sadarbībā darbs projekta ietvaros notiek divos virzienos – efektīvas reģionālās politikas ietvara un labvēlīgas uzņēmējdarbības un inovāciju klimata izveide.

2012. gada septembrī projekta partneri tikās Emdenā (Vācijā) un 2013. gada martā Dandī (Skotijā), kur LPS pārstāvēja padomnieks enerģētikas jautājumos Paulis Barons un ārējo sakaru speciāliste Kristīne Kūlīte. Emdenā tikšanās dalībnieki apskatīja jūras vēju enerģijas turbīnu ražotni “BARD”, jūras vēju parka “Alpha Ventus” tālvadības centru, turbīnu apkopes kuģīti un helikopteru centru. Savukārt tikšanās reizē Dandī tika apspriesti reģionālajās konsultācijās iegūtie rezultāti.

Attīstības sadarbība

Jau vairāk nekā desmit gadus Latvijas Pašvaldību savienība ir iesaistījusies attīstības sadarbības projektu īstenošanā. Kā **partneris** Dānijas un Norvēģijas pašvaldību organizāciju projektos LPS līdzdarbojusies pašvaldību sistēmas attīstībā Baltkrievijā, Tadžikistānā, Moldovā, Kirgīzijā, Ukrainā, Gruzijā un citās valstīs. Daudzu gadu garumā LPS uzņēmusi **mācību un pieredzes apmaiņas vizītēs** pašvaldību pārstāvjus no Moldovas, Azerbaidžānas, Ukrainas, Baltkrievijas, Gruzijas, Kirgizstānas, Tadžikistānas un citām valstīm.

Ko nozīmē attīstības sadarbība? Tā ir atbalsta sniegšana trūcīgām un mazāktīstītām valstīm, veicinot šo valstu ilgtermiņa sociālo un ekonomisko izaugsmi. Attīstības sadarbība atšķiras no humānās palīdzības, kas palīdz likvidēt katastrofas vai situācijas sekas, bet ko nevar uzskatīt par ilgtermiņa risinājumu. Attīstības sadarbība nozīmē pārtikušo valstu sadarbību ar trūcīgākām valstīm, savstarpēji vienojoties par vislabāko atbalsta veidu to attīstībai. Tā valstis izvairās no nevajadzīgas palīdzības uzspiešanas, un abas puses uzņemas atbildību par sadarbības efektivitāti.

Īstenojot attīstības sadarbības politiku, Latvija nesniedz tikai tiešu finansiālu palīdzību, bet daļās pieredzē par valsts pārvaldes reformu īstenošanu, demokrātiskas sabiedrības un sociālās attīstības veicināšanu, vides aizsardzību, izglītības sistēmas uzlabošanu un citām jomām. Latvijas ekspertu zināšanas un praktiskā pieredze ir līdzekļi, ar kuriem Latvija dod savu ieguldījumu stabilitātes un attīstības veicināšanā.

Eiropas Savienība un tās dalībvalstis kopā sniedz aptuveni 60% no visas pasaules attīstības palīdzības un ir pasaulē lielākais donors, attīstības sadarbībai atvēlot desmitiem miljardu eiro. Jau trīs gadus Eiropas Savienības attīstības sadarbības komisārs ir **Andris Piebalgs**.

Kopš 2012. gada 1. janvāra Latvijas Pašvaldību savienība īsteno Eiropas Komisijas *EuropeAid* programmas līdzfinansētu attīstības sadarbības projektu **“Sadarboties attīstībai: jauns izaicinājums pašvaldību asociācijām un nevalstisko organizāciju tīkliem”** (*“WTD – Working Together for Development: a New Challenge for Local Authorities Associations and Civil Society Networks”*). Noteikti jāpiemin, ka, iesniedzot projektu Ārlietu ministrijas izsludinātajam grantu konkursam “Atbalsts Eiropas Komisijas un citu starptautiskās palīdzības finansētāju finansētiem attīstības sadarbības un attīstības izglītības

sabiedrības izpratnes veicināšanas projektiem Latvijas Republikā un Latvijas Republikas noteiktajās saņēmējvalstīs”, tas saņēmis finansiālu atbalstu arī no Latvijas valsts. Projekta mērķis ir stiprināt vietējo pašvaldību un nevalstisko organizāciju lomu attīstībā, ceļot to kapacitāti un izplatot labo praksi attīstības jomā gan projektā iesaistītajās valstīs, gan Eiropas Savienības līmenī. Projekta vadošais partneris ir ALDA (*Association of Local Democracy Agencies*), projektā kopumā iesaistījušies partneri no 16 dažādām valstīm – gan pašvaldību asociācijas, gan nevalstiskās organizācijas.

Projekta ietvaros 2012. gada septembrī Latvijas Pašvaldību savienība organizēja **semināru “Attīstības sadarbība – iespējas Latvijas pašvaldībām”**. Seminārs notika Ķekavas novada Doles tautasnamā, un tajā

piedalījās vairāk nekā 50 dalībnieku no Ārlietu ministrijas, Latvijas pašvaldībām un nevalstiskajām organizācijām.

Bauskas novada administrācijas Attīstības un plānošanas nodaļas vadītāja **Ilze Tijone** prezentēja novada partnerus citās valstīs un šīs sadarbības ieguvumus. Kā senāko viņa minēja jau vairāk nekā desmit gadu ilgo sadarbību ar Hedemoras pašvaldību Zviedrijā un stāstīja par tuvākajiem kaimiņiem Pakroajā Lietuvā, kas ir gan aktīvi sadarbības partneri projektos, gan tūristi, kuri labprāt apmeklē Bausku. Savdabīgi – saistībā ar Bauskas pils atjaunošanu – aizsākusies draudzība ar Nāhodas pašvaldību Čehijā, kur svin pat Kurzemes svētkus. Jaunākie sadarbības partneri ir no Gruzijas Hašūri pašvaldības.

Jelgavas novada pašvaldība īstenojusi attīstības sadarbības minigrantu shēmas projektu “Aktīva partnerība un pašvaldības attīstībai”, kas atbalstīts projekta *“WTD – Working Together for Development”* ietvaros. 2013. gada jūnijā jelgavnieki uzņēma Moldovas Kahulas pilsētas un rajona, kā arī NVO pārstāvjus, kuri Latvijā bija ieradušies, lai apgūtu zināšanas par ilgtspējīgu un demokrātisku valsts un pašvaldību attīstību. Apmācību pirmā diena tika pavadīta Rīgā, viesojoties Eiropas mājā, iepazīstoties ar EK Pārstāvniecības Latvijā darbu un

Eiropas Parlamenta Informācijas biroja pienākumiem, tiekoties ar LAPAS (Latvijas Platforma attīstības sadarbībai) un LPS pārstāvjiem, kā arī apmeklējot Saeimu un Saeimas Eiropas lietu komisiju. Savukārt Jelgavas novada pašvaldības speciālisti iepazīstināja Kahulas pārstāvjus ar ilgtspējīgas attīstības plānošanas principiem, investīciju piesaistes

iespējām nelielām pašvaldībām, finanšu un budžeta plānošanas jautājumiem valsts un pašvaldību līmenī, sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības sistēmu Latvijā, sabiedrības iesaistīšanu lēmumu pieņemšanas procesā un vietējo iniciatīvu veicināšanas pasākumiem.

Lai gūtu ieskatu vietējās identitātes stiprināšanā un kultūras pasākumu organizēšanā, viesi piedalījās arī divu jaunu Jelgavas novada simbolu – buru – atklāšanā Glūdas un Jaunsvirlaukas pagastā un Jelgavas novada svētkos. Izstrādātais Jelgavas novada logo un sauklis, kopīgas identitātes meklējumi ar piederības zīmju – buru – palīdzību, vienlaikus iezīmējot

novada teritorijas robežas, kā arī instrumenti iedzīvotāju piederības stiprināšanai novadam – monētas jaundzimušajiem, izcilāko studentu atbalstīšana ar stipendijām – tas viss pārsteidza Moldovas pārstāvjus un rosināja domāt par savas teritorijas pilnvērtīgāku un veiksmīgāku attīstību.

Šobrīd Latvijas Pašvaldību savienība iesaistījusies arī **attīstības sadarbības projektā "Platforma"** – Eiropas vietējo un reģionālo pašvaldību platformā attīstības sadarbībai. Tas ir *EuropeAid* finansiāli atbalstīta projekta ietvaros izveidots sadarbības tīkls, kura galvenie mērķi – koordinēt Eiropas vietējo un reģionālo pašvaldību darbību attīstības sadarbības jomā, īpaši Eiropas līmeņa attīstības sadarbības politikas definēšanā un ieviešanā; veicināt informācijas un pieredzes apmaiņu; sekmēt Eiropas vietējo un reģionālo pašvaldību iesaistīšanos ES attīstības sadarbības programmu īstenošanā; stiprināt saites ar nevalstiskajām organizācijām, tajā skaitā CONCORD – Eiropas NVO konfederāciju attīstības sadarbībai.

Attīstības sadarbības projektu galvenais ieguvums – tie sagatavo augsni nākotnes sadarbībai arī citās jomās, no kurām svarīgākās ir ekonomika un kultūra. Tuvākajos gados pašvaldību iespējas īstenot Eiropas Savienības līdzfinansētus projektus pieaugs arvien vairāk, par ko liecina Eiropas Komisijas spertais solis kā apliecinājums vēlmei palielināt pašvaldību ietekmi attīstības sadarbībā, proti, 2013. gada maijā pieņemtais **paziņojums "Partnervalstu vietējo pašpārvalžu ietekmes palielināšana, lai uzlabotu pārvaldību un sasniegtu efektīvākus attīstības rezultātus"**. Tajā uzsvērts, ka ES būtu jācenšas iesaistīt vietējo pašvaldību asociācijas prioritāšu plānošanā valsts un vietējā līmenī, kā arī attiecīgo ES finansēto programmu īstenošanā. Latvijas Pašvaldību savienība sadarbībā ar Latvijas Republikas Pastāvīgo pārstāvniecību ES paudusi Latvijas pašvaldību intereses, ko esam aicinājuši ņemt vērā Eiropas Komisijas turpmākajā likumdošanas darbā, lai mazinātu šķēršļus pašvaldību potenciāla atraisīšanai un sadarbībai attīstības sadarbības un izglītības ietvaros.

Tāpat pēdējā gada laikā dažādu forumu ietvaros, kuros piedalījušies Eiropas Komisijas un Eiropas Savienības dalībvalstu un Austrumu partnerības valstu pašvaldību pārstāvji, LPS aizstāvējusi viedokli par nepieciešamību palielināt arī pašvaldību no "jaunajām Eiropas Savienības dalībvalstīm" iespējas īstenot attīstības sadarbības projektus, jo līdz šim projektu pieteikumu izvērtēšanā mūsu pašvaldībām cīņā ar pieredzējušām "vecajām dalībvalstīm" bijis gandrīz neiespējami izturēt konkurenci.

Jaunāko informāciju par konkursiem attīstības sadarbības jomā varat atrast interneta vietnē http://ec.europa.eu/europeaid/index_en.htm, kur publikoti ģeogrāfisko un tematisko instrumentu klāstā aktuālie projektu konkursi.

PIRMĀ VIZĪTE SANKTPĒTERBURGĀ

Elita Kresse,
LPS padomniece ārējo
sakaru jautājumos un
projekta vadītāja

united by borders

Igaunijas–Latvijas–Krievijas pārrobežu sadarbības programma 2007.–2013. gadam Eiropas kaimiņattiecību un partnerības instrumenta ietvaros

Latvijas Pašvaldību savienība sadarbībā ar asociāciju “Ļeņingradas reģiona pašvaldību padome” un Gulbenes novada pašvaldību 2013. gada jūnijā uzsākusi īstenot Igaunijas–Latvijas–Krievijas pārrobežu sadarbības programmas projektu “Atbalsts vietējo pašvaldību attīstībai ar mērķi uzlabot dzīves kvalitāti lauku apvidos”.

Projekta ietvaros tiks veikta esošās situācijas izpēte, labās prakses pārņemšana, notiks semināri, apmācības, tīklošanās pasākumi, kā arī mācību vizītes Krievijā un Latvijā ar mērķi veicināt pārrobežu sadarbību.

Projekta mērķi:

- attīstīt ilgtspējīgu sadarbību starp Latvijas Pašvaldību savienību un asociāciju “Ļeņingradas reģiona pašvaldību padome”;
- veicināt sociālo dialogu starp iedzīvotājiem un vietējām pašvaldībām lauku apvidos;
- paaugstināt vietējo pašvaldību kapacitāti, ceļot to kvalifikāciju (apmācības, pieredzes apmaiņa) un izmantojot labas pārvaldības principus.

Projekts ilgs līdz 2014. gada jūnijam.

Igaunijas–Latvijas–Krievijas pārrobežu sadarbības programmas plašāks stratēģiskais mērķis ir veicināt kopējus, uz attīstību vērstus pasākumus, lai uzlabotu reģiona konkurētspēju, izmantojot tā potenciālu un izdevīgo atrašanās vietu krustcelēs starp Eiropas Savienību un Krievijas Federāciju. Programmas specifiskais mērķis ir padarīt plašāku robežas teritoriju par pievilcīgu vietu gan tās iedzīvotājiem, gan uzņēmējiem, veicot dažādus pasākumus vietējo iedzīvotāju labklājības un investīciju klimata uzlabošanai.

Programmas teritorijā Latvijā ietilpst Latgale un Vidzeme (Rīga un Pierīga kā papildu teritorijas).

Programmas kopējais finansējums ir 65 319 629 eiro, no kuriem 47 774 729 eiro ir Kopienas finansējums, 15 909 000 eiro – Krievijas Federācijas finansējums un 1 635 900 eiro – to ES valstu, kas piedalās programmā, finansējums tehniskajai palīdzībai.

Viena no projekta “svaigākajām” aktivitātēm ir 2013. gada 30. un 31. jūlijā Sanktpēterburgā notikušī apvienotā projekta uzraudzības komitejas un darba grupas sanāksme, kurā no Latvijas partnerus pārstāvēja Latvijas Pašvaldību savienības priekšsēdis Andris Jaunsleinis, ģenerālsēdētāre Mudīte Priede, vecākais padomnieks Māris Pūķis un padomniece ārējo sakaru jautājumos Elita Kresse.

Projekta vadošā partnera pārstāve – Ļeņingradas reģiona pašvaldību padomes izpilddirektore Aleksandra Bondare un LPS priekšsēdis Andris Jaunsleinis.

Raksts sagatavots ar Igaunijas–Latvijas–Krievijas pārrobežu sadarbības programmas 2007.–2013. gadam Eiropas kaimiņattiecību un partnerības instrumenta ietvaros finansiālu atbalstu. Par raksta saturu pilnībā atbild tā autore Elita Kresse.

ELEKTROENERĢIJAS *GOOGLE*

Sanita Bilzena,
AS "Latvenergo" Biznesa
klientu un privātpersonu
vadības daļas vadītāja

AS "Latvenergo" Energoefektivitātes centrs dibināts 1997. gadā. Tā mērķis ir veidot sabiedrībā izpratni par energoefektivitāti sadzīvē un ražošanā, kā arī nostiprināt Latvenergo kā Latvijā drošākā, kvalitatīvākā un ērtākā elektroenerģijas tirgotāja tēlu.

Šāds centrs Baltijā ir vienīgais. Tajā ir plaša sadarbības partneru piedāvāto modernāko elektroiekārtu ekspozīcija, darbinieki konsultē, kā drošāk un saprātīgāk tās izmantot uzņēmumos un sadzīvē. EEC šobrīd ir vairāk nekā 60 sadarbības partneru.

Centrs bez maksas konsultē par elektroenerģijas drošu un efektīvu izmantošanu uzņēmējdarbībā un

sadzīvē, par sprieguma kvalitātes un elektrodrošības risinājumiem uzņēmumos, jaunu pieslēgumu izveidi un slodzes palielināšanas iespējām, jaunākajām elektroiekārtām un to izvēles kritērijiem.

Apmeklējot AS "Latvenergo" Energoefektivitātes centru (EEC) Jūrmalā, Jomas ielā 4, ikviens var konsultēties par to, kā uzlabot savus elektroenerģijas lietošanas paradumus un līdz ar to – arī savas vai uzņēmuma izmaksas par elektroenerģijas patēriņu. EEC projektu vadītāji ļoti bieži piedalās uzņēmumu, pašvaldību un mācību iestāžu semināros visā Latvijā, kā arī dažādās klientu dienās, lai stāstītu šo pasākumu dalībniekiem par energoefektivitāti.

Energoefektivitātes centrā notiek vidēji viens seminārs mēnesī, to nofilmē un ierakstu ievieto EEC interneta vietnē. Jaunās tehnoloģijas paver jaunas iespējas – mūsu klienti no Daugavpils, Liepājas, Valkas un citām attālām vietām ne vienmēr var atbraukt uz Jūrmalu, bet nu var informāciju iegūt tiešsaistē un komentēt *tviterī*, kā arī noskatīties ierakstu vēlāk arhīvā. Daudzi klienti ir stāstījuši, ka viņi atbrauc uz EEC semināru, klausās, uzdod jautājumus lektoram, tad atgriežas savā uzņēmumā un noorganizē sanāksmi, lai pastāstītu kolēģiem visu, ko ir uzzinājuši. Līdz ar to klientu skaits, kas zina par EEC pakalpojumiem, ievērojami paplašinās.

Analizējot EEC semināru apmeklētāju struktūru, redzams: vislielāko interesi par tiem ir izrādījuši pašvaldību uzņēmumu apsaimniekotāji – katru sezonu vismaz 32–40% no visu apmeklētāju skaita. 2013. gadā pēc pašvaldību iniciatīvas jau notikuši arī izbraukuma semināri par energoefektivitāti Valmieras un Ikšķiles pašvaldību īpašumu apsaimniekotājiem.

Lai pilnveidotu EEC semināru pienesumu mūsu klientiem, ik reizi aicinām viņus izteikt viedokli par piedāvāto tematu aktualitāti un noderību. Atbildot uz jautājumu, vai seminārā ir gūtas jaunas, noderīgas zināšanas, 87% klausītāju atbildējuši apstiprinoši; semināru temati līdz šim nav bijuši aktuāli tikai 2% dalībnieku.

Vislielāko interesi tematu vērtējumā izpelnījusies alternatīvo energoresursu izmantošana, Latvenergo koncerna jaunumi, zibens un pārsprieguma aizsardzība, reaktīvās jaudas kompensēšana, sprieguma kvalitātes nodrošināšana, cirkulācijas sūkņu energoefektivitāte.

Patlaban plānojam elektronisku aptauju brīvā elektroenerģijas tirgus klientiem, tāpat kā 2012. gada vasarā, kur visi varēs norādīt savu uzņēmumu interesējošos tematus 2013. gada otrā pusgada semināru plānošanai.

Saistībā ar mazo un vidējo uzņēmumu iziešanu brīvajā elektroenerģijas tirgū EEC koncentrējas šo uzņēmumu vadošo darbinieku un tehnisko speciālistu konsultēšanai, kļūstot par “elektroenerģijas Google” jeb vietu, kur uzdot jautājumus par visu, kas saistīts ar elektroenerģiju. EEC aktivitātes veicina klientu izpratni par tirgus iespējām un izaicinājumiem, kā arī māca gudri un pārdomāti ekonomēt. Pašlaik, piemēram, EEC ir detalizēti izpētīts jaunais Eiropas

Savienības energomarķējums elektroprecēm. Tas pierādējiem jāpārzina, iegādājoties šīs preces.

Uzņēmumi var pieteikties mūsu piedāvātajiem semināriem, kā arī lūgt sagatavot individuālu semināru tieši viņu pārstāvjiem par viņus interesējošām tēmām. Arī individuāli plānotā seminārā uzaicinām speciālistus – gan projektētājus, gan dažādu firmu pārstāvjus, RTU un LLU profesorus, kas profesionāli izstāsta visu par konkrēto tematu.

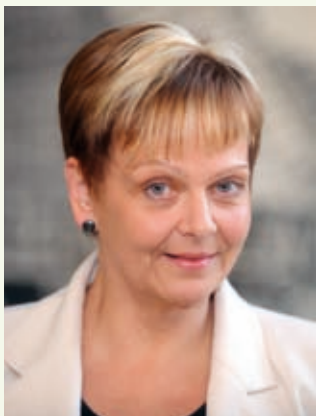
Šogad EEC ir jauna prakse: semināra sākumā klienti no visas Latvijas savstarpēji iepazīstas un apskata pastāvīgo ekspozīciju, tad semināra laikā drošāk uzdod jautājumus, un pēc tam vēl stundas divas notiek intensīvs dialogs, veicot papildu skaidrojumus. Savā ziņā šis tikšanās EEC pamazām pārtop par klientu klubu, kur var sastapt un uzrunāt gan savu AS “Latvenergo” klientu attiecību vadītāju, gan arī savstarpēji aprunāties un padalīties pieredzē par problēmu risinājumiem.

Semināri ir izglītojoši un piedāvā arī inovatīvus risinājumus, piemēram, 19. jūnijā notika seminārs par elektriskā transporta ieviešanu un uzlādes infrastruktūras izveides iespējām Latvijā. Klienti tika informēti par paredzamo valsts atbalstu šiem pasākumiem un par elektrisko transporta līdzekļu tehniskajām iespējām, noslēgumā interesenti varēja paši pabrukt ar elektriskajiem velosipēdiem, skrejriteņiem un gravitomobilijem.

Plašāka informācija par šā gada nākamajiem EEC semināriem – vai nu klātienē Jūrmalā, Jomas ielā 4, vai arī centra interneta vietnē www.eec.latvenergo.lv – skatieties un piesakiet arī sev interesējošus tematus, vai nu tā būtu namu siltināšana vai efektīvs apgaismojums, vai elektrotransports, vai cits jūsu darbībai vai ērtībai būtisks jautājums!

AR STĀRĶI SAPROTAMIES

Cilda Rēdliha,
AS "Latvenergo"
komunikācijas
projektu vadītāja

Korporatīvās sociālās atbildības aspektus Latvenergo koncerna darbinieki vērtē ļoti augstu un uztver personiski, līdz ar to rūpes par tīru vidi un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu tajā ir būtiskas ikvienā mūsu pamatdarbības virzienā. Šoreiz pastāstīsim par rīcību un sadarbību saistībā ar baltā stārķa populācijas apzināšanu un saudzēšanu mūsu valstī.

Latvijā dzīvo aptuveni 10 600 stārķu pāru. To ligzdu izvietojuma blīvums ir viens no augstākajiem Eiropā – līdz pat 65 ligzdām uz katriem 100 km² lauksaimniecības zemju, un tas savā veidā liecina par mūsu dabas vides veselību un bagātību.

Tomēr vairākums Latvijas balto stārķu savai mājvietai ir izvēlējušies tieši elektrolīniju balstus, tāpēc jāprot labi sadzīvot, nodrošinot kvalitatīvu elektroenerģijas piegādi iedzīvotājiem un netraucējot arī putnu dzīvesveidu. Šo procesu veicina Latvenergo koncerna iekšējais dokuments – sadarbībā ar ornitologiem un vides institūcijām izstrādātā "Kārtība, kas nosaka rīcību baltā stārķa ligzdas noņemšanas vai indivīda traucēšanas gadījumos". Tajā noteikts putnu ligzdošanas periods (1. aprīlis–31. augusts), kad tos traucēt nedrīkst, izņemot īpašus ārkārtas gadījumus. Rīcību ar baltā stārķa ligzdām saskaņo Dabas aizsardzības pārvalde (DAP), izsniedzot "Nemedijamo sugu indivīdu iegūšanas atļauju". Viens no būtiskiem atļaujas nosacījumiem ir ievērot Latvenergo koncernā apstiprināto *Kārtību*.

Baltais stārķis vairāku gadu garumā izveido ap 500 kg smagu ligzdu. Elektrolīnijas balstam tā ir liela papildu slodze, kas veicina arī vadu izolācijas koroziju un samazina mehānisko izturību, un vadi bieži trūkst, izraisot elektroapgādes traucējumus. No ligzdas izkritušie zari var izraisīt īssavienojumu un elektropārvades līnijas bojājumus.

AS "Sadales tīkls" speciālisti, regulāri apsekojot elektroiekārtas, konstatē un novērš defektus, ko izraisa baltā stārķa ligzdas, – Latvijā to dēļ ik gadu ir ap 2000 elektropārvades līniju bojājumu. Ja balsts ir satrupējies, nespēj noturēt slodzi, kā arī pievienotās elektrolīnijas ir bojātas, stārķa ligzda ir jānoņem; arī tad, ja balsts ir labā stāvoklī, bet ligzda ir nestabila, tā ir jānoņem, lai pasargātu gan cilvēku, gan pašu stārķi.

Atbilstoši koncernā izstrādātajai *Kārtībai* elektrolīniju remontdarbus, kuru veikšanai nepieciešams noņemt stārķu ligzdas (izņemot ārkārtas remontdarbus elektroapgādes traucējumu gadījumā), veic no oktobra līdz februārim, kad putni ir aizlidājuši uz siltajām zemēm.

AS "Latvenergo" jau trešo gadu sadarbojas ar Latvijas Ornitoloģijas biedrību (LOB) pētījumā "Baltā stārķa monitorings", un iegūtie putnu dzīvesveida izpētes dati apliecina, ka ligzdu noņemšana atbilstoši *Kārtībai* nenodara kaitējumu populācijai – pavasarī atgriežoties no siltajām zemēm, stārķis ātri izraugās jaunu vietu uz ēkas, koka vai tā paša "tukšā" elektrolīnijas balsta un sekmīgi ligzdo – vidējais mazuļu skaits ligzdā ir 2,2 putnēni. Arvien pieaug uz elektrolīniju balstiem izveidoto ligzdu skaits (pēc 2012. gada datiem, to ir 7957).

"Baltā stārķa monitorings" Latvijā patlaban veic iestrādi arī lielajam monitoringam, ko reizi 10 gados organizē visā Eiropā, un šoreiz – 2014. gadā – ornitologu mērķis ir uzskaitīt visas stārķu ligzdas visā Eiropā. Lai tās pilnībā uzskaitītu tepat Latvijā, pētījumā sadarbībā ar ornitologiem piedalās arī daudzi Latvenergo koncerna darbinieki: viņiem ir noteikti konkrēti parauglaukumi, ko apsekot stārķa ligzdošanas periodā. Mūsu darbinieki stārķus vēro Vidzemē, Zemgalē, Kurzemē un Pierīgā.

Lai baltā stārķa pētījumos iesaistītu plašāku sabiedrību, AS "Latvenergo" izveidoja "Stārķa dienasgrāmatu", kurā valsts iedzīvotāji bija aicināti ierakstīt vērojumus par savā sētā vai netālu esošo stārķa ligzdu un tās iemītniekiem.

26. aprīlī Tērvetes novada Bukaišu pamatskolā AS "Latvenergo" sadarbībā ar LOB organizēja apmācības koncerna darbiniekiem un skolēniem, kuri šogad iesaistās "Baltā stārķa monitoringā". Bukaišos ir viens no deviņiem LOB šim monitoringam izraudzītajiem pamatlaukumiem, un tajā bioloģijas skolotājas Skaidrītes Urbānes vadībā jau

daudzus gadus novērojumus veic arī skolēni. Viņu iesaiste pētījumā iepriecina – bērni savā vēīgumā var pamanīt gan interesantas epizodes putnu dzīvē, gan arī bīstamas situācijas, kad baltā stārķa ligzda var apdraudēt iedzīvotājus, un ziņot par tām uzņēmumam.

No šā gada 21. maija Latvenergo koncerna interneta vietnē baltā stārķa ikdienu Bukaišos ir redzama ikvienam: blakus ligzdai uzstādītā videokamera nodrošina tiešraidi AS "Latvenergo" mājaslapā. Šī ligzda uz elektrolīnijas balsta pie Ķeru mājām ir jau piecus

gadus, un ligzdošana allaž ir sekmīga – arī šogad bija vērojama četru stārķēnu izšķilšanās un trīs putnēnu pieaugšana. Interesenti joprojām var pētīt baltā stārķa ģimenes ikdienu, putnu sadzīves un ēšanas paradumus un pirmos jaunuļu mēģinājumus izlidot ārpus ligzdas.

Kopš novietota videokamera, ik dienu tiešraidē ielūkojas ap 5000 interesentu, sūtot arī priecīgus un pārsteiguma pilnus komentārus par stārķu dzīvē novēroto. Ieskatieties arī jūs – stārķu bērni ir veselīgi apvēlušies un jau ievingrina spārnus lidošanai!

Latvenergo koncerns aicina iedzīvotājus iesaistīties balto stārķu populācijas saglabāšanā un putniem drošās vietās uzstādīt mākslīgas ligzdu pamatnes. Kā to pašu spēkiem paveikt, lasiet LOB mājaslapā http://www.lob.lv/download/starku_brosura.pdf.

Par potenciāli bīstamām balto stārķu ligzdām, kas apdraud elektroapgādi vai stārķa dzīvību, jāziņo AS "Sadales tīkls", zvanot uz bojājumu pieteikšanas tālruni 80200404.

E Latvenergo

ATBILDĪBA
Uz mums var paļauties!

www.latvenergo.lv

LATVIJAS PAŠVALDĪBU MĀCĪBU CENTRS

Gunta Liepa,
Latvijas Pašvaldību
mācību centra
direktore

Latvijas Pašvaldību mācību centrs (LPMC) ir pašvaldību dibināta izglītības iestāde profesionālās pilnveides, profesionālās tālākizglītības un interešu izglītības programmu īstenošanai un sniedz tālākas izglītošanās iespējas pašvaldību darbiniekiem, deputātiem, valsts pārvaldes darbiniekiem, kā arī citām personām, kuras vēlas papildināt savu izglītību un apgūt profesionālās iemaņas profesijās, kas nepieciešamas darbam pašvaldībās un to iestādēs un uzņēmumos. LPMC tiek īstenoti arī projekti un iepirkumi, kuru ietvaros piedāvājam pašvaldību darbiniekiem arī bezmaksas mācības.

LPMC

- **Tālākizglītība**

Mācoties mēs veidojam sevi no jauna. Mācoties kļūstam spējīgi darīt to, ko pirms tam nekad nespējām izdarīt.

- **Profesionālā pilnveide un kursi**

Mācīšanās ir aktīvs process. Mēs mācāmies darīt... Tikai zināšanas, kas tiek lietotas, paliek mūsu prātos. (D. Kārnegijs)

- **Mūžizglītības programmas**

Gudrība ir nevis izglītošanās rezultāts, bet centieni mūža garumā to sasniegt. (A. Einšteins)

- **Projekti**

Visstiprākie ir tie, kas meklē jauno. (B. Bjernsens)

LPMC ir akreditēta izglītības iestāde ar savu mācību bāzi Rīgā, Biķernieku ielā 4, kur ir labiekārtotas mācību klases, lai īstenotu izglītības programmas saskaņā

ar profesiju standartu prasībām un varētu nodrošināt kvalitatīvu izglītošanas procesu.

Mācību centru 1993. gada 18. martā dibināja Latvijas Pašvaldību savienība, Rīgas dome, Liepājas pilsētas dome un Jūrmalas pilsētas dome. 2013. gadā LPMC apritēja jau 20 gadu. Tagad mācību centram ir 18 īpašnieki: Latvijas Pašvaldību savienība, Latvijas Pilsētu savienība, Jūrmalas pilsētas dome, Liepājas pilsētas dome, Rīgas pilsētas dome, Valmieras pilsētas dome, Ventspils pilsētas dome, Pāvilostas novada dome, Ogres novada dome, Jaunpils novada dome, Alūksnes novada dome, Talsu novada dome, Bauskas novada dome, Madonas novada dome, Strenču novada dome, Ērgļu novada dome, Inčukalna novada dome un Krustpils novada dome.

LPMC sistemātiski analizē pieprasījumu un vajadzības un seko līdzi jaunākajām izmaiņām likumdošanā, kā arī prasībām un noteikumiem, kas ir aktuāli pašvaldību darbiniekiem. Viens no būtiskākajiem mācību uzdevumiem – apgūtajām zināšanām un prasmēm jābūt reālām, piemērojām ikdienas darbā un praktiski realizējamām, jo tādējādi var sekmīgāk īstenot pašvaldības funkcijas un labāk sniegt pakalpojumus iedzīvotājiem.

Pašvaldību darba panākumu atslēga ir labi izglītoti un profesionāli deputāti un darbinieki. Lai neatpaliktu no laika, savas zināšanas un prasmes ir nepārtraukti jāpapildina un jāatjauno.

Sākoties ievēlēto deputātu jaunajam darba cēlienam,

mācību centrs aicina pašvaldības politiķus papildināt savas zināšanas un prasmes **trīs dienu izglītības programmā "Pašvaldības deputāta – politiķa nozīme un atbildība pašvaldības darbā"** (ko nozīmē būt par pašvaldības deputātu). Mācības notiks **14., 21. un 28. augustā**.

Mācību tēmas pirmajā dienā: Republikas pilsētas domes un novadu domes deputāta statusa likums un tā praktiskā darbība, deputāta pilnvaras, pienākumi, tiesības un deputāta darbības garantijas; interešu konflikta novēršana amatpersonu darbībā; jaunie grozījumi likumā "Par pašvaldībām" (spēkā kopš 1. jūlija); praktiskie piemēri un pieredze; Valsts pārvaldes iekārtas likuma normas un to praktiska piemērošana.

Mācību tēmas otrajā dienā: lēmumu projektu sagatavošana, virzība un gaita; apstiprināšanas procedūra; sēžu protokoli; komiteju sēdes un kārtība; kā jāiesaistās lēmumu pieņemšanā un komiteju darbā; praktiskie paraugi; pašvaldības darba organizācija; pašvaldības struktūra un nolikums; praktiskie piemēri starppašvaldību sadarbībai (lielas un mazas pašvaldības, līdzīgsais un atšķirīgais).

Mācību tēmas trešajā dienā: pašvaldības resursi; nekustamā īpašuma un ienākuma nodoklis, tā piemērošana un perspektīva; kā veidojas kadastrālā vērtība un kā to piemēro; pašvaldību saistošie noteikumi; budžeta veidošana, budžeta struktūra un budžeta dalījums: speciālais, pamata; nodokļi un nodevas; izlīdzināšanas fonds; kas ir pašvaldības kapitālsabiedrība un ar ko tā atšķiras no komercapitālsabiedrības.

Savukārt pašvaldību vadītājiem un izpilddirektoriem augusta otrajā pusē sāksies mācības **akreditētā 160 stundu izglītības programmā "Pašvaldības darba vadība un administrēšana"**.

Laikposmā no augusta līdz novembra beigām ievēlētajiem pašvaldību politiķiem tiks organizētas arī citas mācības šajā izglītības programmā, kā arī vienas dienas informatīvie semināri.

Mūsu mācību piedāvājums ir plašs un vispusīgs, jo izveidojusies veiksmīga sadarbība ar ministriju speciālistiem un dažādu normatīvo aktu un likumu autoriem. Vienmēr sekojam līdzi pašvaldību jomai, piedalāmies dažādās sanāsmēs, konferencēs un darba grupās, analizējam pašvaldību darbu un savu mācību piedāvājumu arvien aktualizējam.

2013. gada pavasarī Latvijas jaunatnes lietu speciālistu pulkam piepulcējās gandrīz pussimts jaunu speciālistu, kuri Pašvaldību mācību centrā saņēma apliecinājumu par apmācību programmas apguvi, kas nodrošina iespēju uzsākt darbu ar jaunatni Latvijas pašvaldībās.

Aicinām regulāri ielūkoties LPMC mājaslapā www.lpmc.lv, kur ikviens pašvaldības politiķis un speciālists var izvēlēties sev vajadzīgāko mācību tēmu.

Pieteikšanās mācībām notiek elektroniski – mājaslapā, aizpildot pieteikuma anketu, vai arī zvanot pa tālruni **67551217** vai mobilo telefonu **29111659**.

Uz tikšanos mācību centrā!

LPMC darbinieki (no kreisās) – izglītības darba metodiķe Gunita Rakēviča, centra direktore Gunta Liepa, galvenā grāmatvede Aija Mazule un direktores vietnieks Donats Šīļausks.

Latvijas Pašvaldību sociālās aprūpes institūciju apvienība

LATVIJAS PAŠVALDĪBU SOCIĀLĀS APRŪPES INSTITŪCIJU APVIENĪBA

Alvars Šteinbergs,
LPSAIA priekšsēdētājs

Latvijas Pašvaldību sociālās aprūpes institūciju apvienība (LPSAIA) ir brīvprātīga apvienība, kas darbojas Latvijas Pašvaldību savienības paspārnē, un to veido Latvijas pašvaldību sociālās aprūpes institūciju vadītāji.

LPSAIA dibināta 2007. gada oktobrī. Šobrīd LPSAIA biedri ir 63 sociālās aprūpes institūcijas.

LPSAIA mērķis ir apvienot visas pašvaldību ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas:

- kopīga viedokļa formulēšanai;
- problēmu definēšanai un risināšanai;
- pieredzes un informācijas apmaiņai;
- kopīga viedokļa pārstāvēšanai un aizstāvēšanai pašvaldību un valsts institūcijās.

LPSAIA **galvenās aktivitātes** saistītas ar iesaistīšanas normatīvo aktu un politikas plānošanas dokumentu tapšanas procesos, sniedzot savus atzinumus par normatīvajiem aktiem, kas tiek nosūtīti saskaņošanai ar Latvijas Pašvaldību savienību, un paužot LPSAIA viedokli darba grupās, kur top uz nozari attiecināmi normatīvie akti. Mēs cenšamies piedalīties šajos procesos, lai pēc tam pašiem nebūtu jāvadās pēc nekvalitatīviem normatīvajiem aktiem.

LPSAIA vēlas **uzlabot sociālās aprūpes pakalpojumu sniegšanas kvalitāti Latvijā**. Apvienība vērsas pret neregistrētiem sociālo pakalpojumu sniedzējiem, kuri, pārkāpjot Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 17. pantu, nav reģistrēti Sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā, tādējādi radot pamatotas

LPSAIA valdes locekle Maija Upmale (no kreisās), LPSAIA priekšsēdētājs Alvars Šteinbergs un LPSAIA valdes locekle Irēna Ikstena.

bažas par sniegto pakalpojumu kvalitāti un atbilstību normatīvajos aktos noteiktajām prasībām.

LPSAIA cenšas panākt, mūsaprāt, **taisnīgas izmaiņas normatīvajos aktos**, kas ļautu cilvēkam, kuram ir nepieciešama kopšana, pašam izlemēt, kā rīkoties ar viņam likumīgi piešķirto palastu.

Latvijas Pašvaldību sociālās aprūpes institūciju apvienība griezusies Saeimas Sociālo un darba lietu komisijā un Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijā ar lūgumu veikt grozījumus **Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likuma 6. pantā**, nosakot, ka transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis nav jāmaksā par invalīdiem paredzētu transportlīdzekli, kura īpašnieks, turētājs vai valdītājs ir Sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā reģistrēts sociālo pakalpojumu sniedzējs. Atbrīvojums būtu jāpieņemo par vienu šim pakalpojumu sniedzējam īpašumā, turējumā vai valdījumā reģistrētu transportlīdzekli. LPSAIA savu lūgumu veikt grozījumus Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likuma 6. pantā pamato ar to, ka pašvaldību un valsts ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās (pavisam 122 institūcijas) dzīvo vairāk nekā seši tūkstoši invalīdu, kuriem ir jānodrošina nokļūšana ārstniecības iestādēs, pie ārstiem speciālistiem, uz Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisiju utt. Šādi grozījumi, pēc LPSAIA aprēķiniem, prasītu no valsts budžeta 15 000 latu. Diemžēl neesam atraduši "dzirdīgas" ausis mūsu politiku vidū.

Tomēr galvenais uzdevums ir panākt, lai nākamajā ES plānošanas periodā, kas ilgs no 2014. līdz 2020. gadam, Labklājības ministrija paredzētu **līdzekļus arī ilgstošas sociālās aprūpes pakalpojumu sniedzējiem infrastruktūras attīstībai**. Ar infrastruktūru nav jāsaprot tikai ēku remonts, tās ir arī funkcionālās gultas, pretizgulējumu matračī, speciāli skapiši ar paceļamām virsmām. Šāds komplekts vienam cilvēkam maksā ap tūkstoti latu. Pansionātiem tādas naudas attīstībai nav.

LPSAIA sporta spēles 2012. gada vasarā.

LATVIJAS PAŠVALDĪBU SOCIĀLO DIENESTU VADĪTĀJU APVIENĪBA

Ilze Rudzīte,
LPSDVA valdes priekšsēdētāja

Latvijas Pašvaldību sociālo dienestu vadītāju apvienība (LPSDVA) ir jauna sabiedriska organizācija, kas izveidota 2012. gada novembrī. Šobrīd tā apvieno 65 biedrus.

Sociālie dienesti un to vadītāji ir vidutāji starp valsti, pašvaldību un iedzīvotājiem, tādēļ apvienība kā nevalstiska organizācija ir resurss ne tikai tās biedriem, bet arī ikkatrai pašvaldībai situācijā, kad nepieciešams sabalansēt pašvaldības iespējas, iedzīvotāju vajadzības un profesionālu sociālo darbu.

Apvienība darbojas nedaudz ilgāk par pusgadu, taču šis neilgais laiks bijis ļoti piepildīts un aktīvs. Sociālo dienestu vadītāju apvienība darbojas vairākos virzienos.

• **Līdzdalība plānošanas un normatīvo dokumentu projektu apspriešanā, viedokļu apkopošana un atzinumu sagatavošana par šiem dokumentiem.**

Būtiskākie ir šādi jautājumi un dokumenti:

- asistenta pakalpojuma sniegšana pašvaldībā;
- sociālo dienestu pārbaužu kritēriji;
- vēlamais publisko fizisko pakalpojumu klāsts (“grozs”) atbilstoši apdzīvotuma līmenim sociālo pakalpojumu jomā dokumenta “Reģionālās politikas pamatnostādnes līdz 2020. gadam” kontekstā;
- dokumenta “Profesionāla sociālā darba attīstības pamatnostādnes 2014.–2020. gadam” projekts.

Apvienības biedri piedalās Latvijas Pašvaldību savienības Veselības un sociālo jautājumu komitejas darbā un ir pārstāvēti Labklājības ministrijas Sociālā darba speciālistu sadarbības padomē. Pēc LM lūguma apvienī-

ba sagatavojusi un prezentējusi Saeimas nabadzības, sociālās atstumtības un nevienlīdzības mazināšanas priekšlikumu izstrādes darba grupai ziņojumu par klientu grupām un to sociālajām problēmām un sociālo dienestu perspektīvu.

• **Apvienības biedru informēšana par aktuāliem jautājumiem, savstarpējās sadarbības veicināšana un labās prakses popularizēšana. Informācijas apmaiņa par aktualitātēm sociālajā jomā.**

Apvienība 2013. gadā noorganizējusi trīs reģionālos seminārus par šādiem sociālajiem dienestiem aktuāliem jautājumiem:

- 2012. gadā sociālajos dienestos veiktajās pārbaužu konstatētās nepilnības un ieteikumi sociālo dienestu darbības uzlabošanai;
- deinstitucionalizācijas process un ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas sistēmas nepilnības;
- problēmsituācijas darbā ar ģimenēm un bērniem un pašvaldību sociālo dienestu un bāriņtiesu sadarbība – nepieciešamie uzlabojumi un labās prakses piemēri.

Šajos semināros piedalījās Labklājības ministrijas, Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas, bāriņtiesu un Tiesībsarga biroja speciālisti. Semināru dalībniekiem bija iespēja iepazīties ar Gulbenes, Tukuma un Dobeles novada sociālo dienestu labo praksi. Katrā seminārā piedalījās ap 60 sociālā darba speciālistu no visiem reģioniem.

5. jūlijā notika apvienības kopsapulce, kurā ar sociālo dienestu vadītājiem tikās arī labklājības ministre un ministrijas speciālisti.

• **Profesionālās pilnveides organizēšana sociālo dienestu vadītājiem.**

Noorganizētas apmācības vienai sociālo dienestu vadītāju grupai. Turpmāk, balstoties uz biedru izvirzītajām aktualitātēm, tādas notiks vēl.

Jautājumi, kuri mums svarīgi un rūp, ir mūsu pašu atbildības jautājumi. Tie prasa mūsu iesaistīšanos to risināšanā. Līdzdarbojoties mēs varam ietekmēt procesus, tādēļ aicinām apvienības darbam pievienoties tos sociālo dienestu vadītājus, kuri to vēl nav izdarījuši!

Un, protams, vēlamies pateikties LPS un pašvaldību vadītājiem par palīdzību organizācijas izveidē, reģionālo semināru organizēšanā un ikdienā sniegto atbalstu sociālo dienestu vadītājiem mūsu nebūt ne vieglajā darbā!

LATVIJAS PAŠVALDĪBU DARBINIEKU ARODBIEDRĪBA

ARODBIEDRĪBA – NE TIKAI DARBINIEKU TIESĪBU AIZSTĀVĪBAI

Vispārzināmi fakti

- Jebkuras arodbiedrības pamats ir tās biedri.
- Par **Latvijas Pašvaldību darbinieku arodbiedrības (LPDA)** biedru var kļūt:
 - katrs, kas strādā pašvaldības administrācijā, pārvaldē, iestādē, uzņēmumā vai citā institūcijā;
 - pensionāri, kas aizgājuši pensijā no pašvaldības;
 - invalīdi, kas invaliditāti ieguvuši, strādājot pašvaldībā.
- Darbs vai mācības ārzemēs, kā arī sievietēm, kuras uz laiku pārtraukušas darba attiecības sakarā ar bērna audzināšanu līdz pusotra gada vecumam, nepārtrauc arodbiedrības biedra stāžu.

Iestāšanās LPDA ir brīvprātīga. To var izdarīt pēc personīgā iesnieguma, ko iesniedz pirmorganizācijai. Arodkomiteja (mazskaitlīgās pirmorganizācijās šo pienākumu nodod pildīt priekšsēdētājam) lēmumu pieņem mēneša laikā pēc iesnieguma saņemšanas dienas.

Ja kolektīvā nav LPDA pirmorganizācijas, darbinieks ar iesniegumu var griezties LPDA padomē Rīgā, Bruņinieku ielā 29/31, 406. kabinetā.

Arodorganizāciju veido konkrētā darbavietā, apvienojoties vismaz trim arodbiedrības biedriem.

Lēmumu par **pirmorganizācijas izveidošanu** pieņem arodbiedrības biedru sapulce, noformējot par to protokolu, ko iesniedz LPDA padomē, kas to reģistrē un izsniedz reģistrācijas apliecību.

LPDA mērķis – izglītoti un tiesiski aizsargāti darbinieki, apmācītas arodorganizācijas un sakārtotas darba tiesiskās attiecības. Lai šo mērķi sasniegtu, LPDA regulāri organizē arodorganizāciju priekšsēdētājiem un uzticības personām, kuras pārstāv nodarbināto intereses, informatīvās dienas – seminārus par aktuāliem jautājumiem. Veiksmīgam sociālā dialoga nodrošinājumam darbavietā izšķiroša nozīme ir arodaktīva kompetencei darbiniekiem svarīgos jautājumos, jo pieļautās kļūdas administratīvajās procedūrās reizēm maksā lielu naudu! Iegūtā informācija ir noderīga arī katram nodarbinātajam, lai zinātu savas tiesības.

Vai arodbiedrības biedram ir kādas priekšrocības?

Arodbiedrības biedrs:

- var saņemt bezmaksas juridisko konsultāciju darba tiesību jautājumos;
- piedalīties arodbiedrības organizētajās profesionālajās apmācībās;
- saņemt palīdzību un juridisko aizstāvību:
 - o sarunās ar darba devēju par darba attiecībām,
 - o koplīgumu sastādīšanā un izpildes kontrolē.

Kādas iespējas vēl piedāvā LPDA?

- Apdrošināt sevi un savus ģimenes locekļus pret nelaimes gadījumiem un saņemt bezmaksas konsultāciju par dokumentu noformēšanu apdrošināšanas firmai;
- veselības apdrošināšana sev un saviem ģimenes locekļiem.

Vairāk uzzināsiet – www.lpda.lv;

kā arī, ja rakstīsiet un zvanīsiet:

Bruņinieku ielā 29/31 – 406, Rīgā, LV 1001,
tālrunis – **67273351**; e-pasts: lpda@lbas.lv.

Vienmēr laipni jums atbildēs

LPDA priekšsēdētāja
LIDIJA LEGZDIŅA
(mobilais tālrunis:
29164543),

priekšsēdētājas vietniece
INESE LĀČAUNIECE
(mob. tālrunis: **29277535**)

un grāmatvede
INA VAGARE
(mobilais
tālrunis: **29497738**).

LATVIJAS LIELO PILSĒTU ASOCIĀCIJA

TUVĀKO GADU DIENASKĀRTĪBA

Māris Kučinskis,
Latvijas Lielo
pilsētu asociācijas
izpilddirektora
vietnieks

Pašvaldību deputātiem un īpaši domju vadītājiem priekšā ir četri atbildīgi, grūti, bet tajā pašā laikā ļoti interesanti gadi.

Atbildīgi tāpēc, ka, iespējams, tieši tuvākajos gados izšķirsies tas virziens, kādā Latvija veidos savu nākotni. Pēc izešanas no ekonomiskās krīzes, pēc kļūdu un situācijas izvērtēšanas (ceru, ka tāda notiek), tagad tiek likti praktiskie pamati tām darbībām un rīcībām, ko novērtēs nevis šodien vai rīt, bet kuras kā rezultāts būs jūtamas tikai pēc pieciem vai vairāk gadiem.

Mēs esam pieņēmuši Nacionālo attīstības plānu, esam noteikuši savu galveno prioritāti – ekonomiskā attīstība (izrāviens), un vismaz teorētiski nostiprinājusies apziņa, ko ar to saprotam: tie ir ieguldījumi infrastruktūrā un cilvēku zināšanās tur, kur šo ieguldījumu rezultāts būs kvalitatīvu esošo vai jaunu uzņēmumu (līdz ar to arī darba iespējas) attīstība, un ieguldījumi izglītības sistēmā, lai spētu nodrošināt tādu izglītību, kas profesionālajā līmenī atbilstu attīstības vajadzībām. Šeit būtisks uzsvars liekams tieši uz – “kvalitatīvu”, ja negribam vēl ilgi būt Eiropas nomale, bet nodrošināt jaunajiem cilvēkiem tādu iemaņu apguvi, kas ļautu “būt pieprasītiem” prasīgajā darba tirgū.

Publiskās infrastruktūras attīstībā svarīgi, cik mērķtiecīgi izlietosim Eiropas Savienības fondu līdzekļus 2014.–2020. gadā un kā atbalstītie konkrētie publiskās infrastruktūras objekti spēs nodrošināt uzņēmēju ticību, ka tieši Latvija un tieši konkrētā pašvaldības teritorija būs tā, kurā ir labvēlīgi apstākļi un attieksme pret viņu konkrētajiem plāniem. Savukārt tālākai attīstībai izglītības jomā svarīgi, kā katra konkrētā izglītības iestāde spēs nodrošināt kvalificētas izglītības iespējas visu līmeņu izglītībā, ieskaitot, iespējams, pašu galveno – pamatizglītību.

Varētu jautāt: kur te ir pašvaldību loma un atbildība? Ja rūpes par pašvaldības iedzīvotājiem saprotam ne tikai kā komunālo apkalpošanu un sociālās palīdzības sniegšanu, tad pašvaldībai būtiska loma ir savu iedzīvotāju ekonomisko jautājumu (darba iespējas, ienākumi, bērnu kvalitatīva izglītība) risināšanā.

Pašreizējā situācija prasa jau citādāku pieeju un risinājumus – bieži nepopulārus, taču svarīgus un rezultātus nesošus ilgtermiņā. Ir jāspēj sadarboties un skatīties pāri savas teritorijas robežām! Svarīgas ir attiecības ar uzņēmējiem: tā, piemēram, ja divu pašvaldību – pilsētas un lauku novada – teritoriju šķir grāvis, tad uzņēmējam ir vienalga, kāds pašvaldības karogs nosaka attiecīgo pašvaldības teritoriju katrā pusē. Uzņēmējam nav svarīgi, no kuras puses uz savu jauno darba vietu ierodas vajadzīgais darbinieks. Iedzīvotāji pozitīvi novērtēs pašvaldības darbu arī tad, ja sadarbības rezultātā tiks piedāvāts darbs un atrisināta viņu nokļūšana uz darbu arī citā pašvaldībā.

Savukārt skola dos rezultātu (kvalitatīva izglītība) tikai tad, ja vecāki redzēs savus bērnus izglītotus un konkurētspējīgus. Skola nedrīkst būt sociāla iestāde, kuras galvenā funkcija ir pieskatīt bērnus. Demogrāfiskā situācija un lauku teritoriju iztukšošānās pēc kolhozu un padomju saimniecību sabrukuma, gribam to vai negribam, liek izvērtēt prioritātes un meklēt risinājumus.

LPS PARTNERI

Tuvākos gadus grūtākus varētu darīt arī pretrunas starp valdību un pašvaldībām. Politisko partiju nepopularitāte veicināja reģionālo un lokālo partiju izveidi. Iedzīvotāji pašvaldībās, balsojot par saviem vietējiem līderiem, to ir novērtējuši vēlēšanās, atstājot valdības koalīciju partijas bez nopietnas pārstāvniecības Latvijas reģionos. Tas, visticamāk, neveicinās labvēlību pret valsts budžeta pašvaldību ieņēmumu daļas pieaugumu tuvākajos gados. Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas likums neglābjami novecojis – rezultātā budžeta ieņēmumi var būt atkarīgi galvenokārt no dotācijām, ko rudenī daļa (vai nedala) valdība. Un šādā situācijā valsts šobrīd ievieš budžeta plānošanu jau trīs gadu budžetam – bez noteiktiem ilgtermiņa kritērijiem pašvaldību ieņēmumos!

Šie tuvākie gadi būs interesanti. Lai panāktu straujāku attīstību savā pašvaldībā, būs smagi un gudri jāstrādā. Jāatceras, ka pašvaldības iedzīvotāju intereses neaprobežojas un nevar būt šauri lokālas, īpaši, ja pasaule ap mums mainās un kļūst aizvien mobilāka. Lokālā līmenī tā ir maksimāla sadarbība – gan ar blakuspašvaldībām,

gan valsts pārvaldes institūcijām, uzņēmējiem un interešu grupām. Valsts līmenī tas ir organizēts darbs ar valdības pārstāvjiem, savukārt politiķiem tā ir līdzdalība visos procesos, kas notiek valsts varā un it kā tieši neskar pašvaldības. Un galu galā arī Saeimas vēlēšanās nav aiz kalniem! Laiki, kad ievēlētais deputāts varēja apstaigāt mājas, kopā ar savu vēlētāju paraudāt par sliktajiem laikiem, pie visām nebūšanām vainīgo valsti un par sliktajiem politiķiem, varētu būt beigušies. Pašvaldības un mēs katrs atsevišķi – tā ir mūsu valsts!

Kāda ir Latvijas Lielo pilsētu asociācijas pārstāvju dienaskārtība šiem gadiem?

Tas ir darbs pie šiem jautājumiem, kas svarīgi šodien un rīt. Tie svarīgi mums visiem. Visas pašvaldības taču vieno galvenā misija – rūpes par iedzīvotājiem, kuri dzīvo attiecīgajā teritorijā. Ja arī atsevišķos jautājumos reizēm atšķiras pilsētu un novadu gan problēmas, gan piedāvājums to risināšanai, tas nedrīkst traucēt spējai sadarboties, skatīties pāri robežām un vienoties galveno prioritāšu noteikšanai un to izpildei.

LATVIJAS PAŠVALDĪBU SAVIENĪBAS ILGGADĒJIE SADARBĪBAS PARTNERI

Latvijas Darba devēju konfederācija

Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera

Sadarbības partneru lokā viens no jaunākajiem –

LATVIJAS REKTORU PADOME

LPS Valdes sēdē 2013. gada 4. jūnijā tika parakstīts pirmais reģionālo augstskolu un Latvijas Pašvaldību savienības sadarbības līgums, kuru Valde apsprieda un akceptēja maija sēdē. Attēlā: LPS priekšsēdis **Andris Jaunsleinis** un Liepājas Universitātes rektors **Jānis Rimšāns**.

Eiropas **2013**
Gada pašvaldība

KONKURSS "EIROPAS GADA PAŠVALDĪBA"

Turpinot labās tradīcijas, ko Latvijas Pašvaldību savienība aizsāka, 15 gadus pēc kārtas rīkojot konkursu "Sakoptākais Latvijas pagasts", 2012. gadā šī tradīcija atdzīva "jaunās skaņas" konkursa "Eiropas Gada pašvaldība 2012" veidolā.

Konkursu "Eiropas Gada pašvaldība" rīko Latvijas Pašvaldību savienība kopā ar Kultūras ministriju, Labklājības ministriju, Veselības ministriju, Izglītības un zinātnes ministriju, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju un Eiropas Komisijas pārstāvniecību Latvijā.

Katru gadu konkursam tiek izvēlēta cita tēma saistībā ar Eiropas Gadu. 2012. gads bija veltīts aktīvai un veselīgai novecošanai un paaudžu sadarbībai, bet 2013. gada konkursa mērķis ir atklāt, kā pašvaldības sniedz atbalstu iedzīvotāju integrācijai, kultūrai un veselīga dzīvesveida nodrošināšanai, kā arī Eiropas Savienības vērtību popularizēšanai un sabiedrības iesaistei starptautiskajā sadarbībā.

2013. gada konkursā noteiks gan divas Eiropas Gada pašvaldības – novadu un republikas pilsētu grupā, gan laureātus četrās nominācijās – "Pašvaldība kultūrai", "Pašvaldība integrācijai un iekļaušanai", "Pašvaldība veselībai" un "Pašvaldība Eiropas Savienības vērtību popularizēšanai". Tāpat arī otrās kārtas vērtēšanas

laikā pašvaldībās tiks meklēti Eiropas Gada cilvēki, kuri daudz darba ieguldījuši gan kultūras, gan veselīga dzīvesveida, gan iedzīvotāju integrācijas jomā.

Konkurss notiek divās kārtās. Pirmā kārtā tiek organizēta sadarbībā ar Kurzemes plānošanas reģionu, Zemgales plānošanas reģionu, Rīgas plānošanas reģionu, Latgales plānošanas reģionu un Vidzemes plānošanas reģionu. Katrā plānošanas reģionā izveidotā vērtēšanas komisija vērtē pašvaldības pēc iesniegtajām pieteikuma anketām un citiem kritērijiem. Trīs labākās pašvaldības no katra reģiona tiek izvirzītas otrajai kārtai valsts mēroga konkursā.

Viens no mērķiem, rīkojot šo konkursu, ir arī atrast veiksmīgākos piemērus un saprast to, cik īstenībā daudz laba notiek Latvijas pašvaldībās un cik daudz vēl varam darīt, lai iedzīvotāji justos lepni par savu novadu un pilsētu.

LPS priekšsēdis **Andris Jaunsleinis** atzīst: "Pēc iepriekšējā gada pieredzes varam teikt, ka piedalīšanās šajā konkursā sniedz iespēju pašvaldībām paraudzīties uz izdarītajiem darbiem un labajām lietām savā novadā un pilsētā, kā arī saprast, kas vēl jāizdara. Aicinām pašvaldības aktīvi piedalīties, jo patiesi katrā pašvaldībā notiek daudz laba, par ko ir jāizstāsta visiem, lai kopā visā Latvijā vairotu labos stāstus un pieredzi, ar ko mēs varam lepoties!"

Konkursa ģenerālsponsors

Konkursa sadarbības partneri

Konkursu atbalsta

Konkursa informatīvie atbalstītāji ir "Latvijas Avīze", Latvijas Televīzija, Latvijas Radio 1 un žurnāls "Logs".

LPS RUNĀ UN RAIDĀ, LAI SADZIRDĒTU

Ilze Mutjanko,

LPS padomniece sabiedrisko attiecību jautājumos,
un **Guntars Krasovskis,**
padomnieks informācijas tehnoloģiju jautājumos

Latvijas Pašvaldību savienības administrācijas ikdienas darbā ar pašvaldībām ļoti svarīgs faktors ir veiksmīga savstarpējā komunikācija – ātra un ērta informācijas apmaiņa.

Arī šobrīd jūs turat rokā vienu no LPS informācijas vēstnešiem pašvaldībām – žurnālu “Logs”, kas iznāk reizi mēnesī. Jau astoņpadsmit gadus žurnālā stāstām par svarīgākajiem jaunumiem Saeimā, valdībā, ministrijās, kā arī, protams, informējam par mēneša aktivitātēm LPS Valdē un komitejās, par izpilddirektoru sanāksmēm, par projektiem, semināriem un vēl citiem interesantiem un pašvaldībām ikdienas darbā noderīgiem jautājumiem.

Katru nedēļu gatavojam LPS elektronisko jaunumu izdevumu “Infolapa”, ko saņem katra pašvaldība un domes priekšsēdētājs, sabiedrisko attiecību speciālisti, ministrijas, mediji un citi interesenti. “Infolapā” rodama aktuālākā informācija par LPS Domē, Valdē un komitejās skatītajiem jautājumiem un pieņemtajiem lēmumiem, kā arī var uzzināt par plānotajām aktivitātēm kārtējā nedēļā un lēmumiem, kas pieņemti Saeimā un Ministru kabinetā un tieši skar pašvaldību darbu. Neiztrūkstoši jaunāko informāciju no LPS pārstāvniecības Briselē sniedz pārstāvniecības vadītāja Agita Kaupuža. Uzklīkšķinot uz pielikumu saites, ērti iespējams skatīt LPS nesaskaņotos atzinumus par ministriju sagatavotajiem likumu vai Ministru kabineta noteikumu projektiem. Tāpat pašvaldību deputātiem un darbiniekiem noderīga ir informācija par dažādiem pasākumiem, semināriem un projektu konkursiem. “Infolapa” var atrast arī LPS mājaslapā www.lps.lv.

LPS mājaslapā, sadaļā **Semināri un Video**, noteikti izmēģiniet iespēju sekot līdzi Pašvaldību savienības

organizētajiem semināriem, uzņēmējdarbības atbalsta tīkla diskusijām, konferencēm un dažādām sanāksmēm! **Tiešraides** ieviestas, lai LPS darbu padarītu efektīvāku un pieejamāku, jo pašvaldību pārstāvji, īpaši tie, kas dzīvo tālu no galvaspilsētas, tādējādi var ietaupīt gan naudu, gan laiku ceļam. Videoierakstu iespējams noskatīties arī vēlāk, ne tikai tiešraidē.

Svarīgi arī, ka, izmantojot **Microsoft Lync** komunikāciju rīku, ko var lejupielādēt un instalēt bez maksas, iespējams semināra vai sanāksmes laikā uzdot jautājumus, izteikt komentārus un viedokļus gan rakstiski, gan, pieslēdzoties tiešraidei, mutiski. Šā rīka lietošanas pamatprincipi ir līdzīgi jau zināmajam **Skype**. Protams, tiešraides laikā uzdot jautājumu var arī ar **e-pasta** un LSP **Twitter** konta palīdzību. Komiteju locekļi un citi interesenti no pašvaldībām, izmantojot autorizēto pieeju, var vērot attālināti arī LPS komiteju sēdes.

Pieaugot Latvijas Pašvaldību savienības darbības apjomiem un dinamikai, atbilstoši bija jāmodernizē IT infrastruktūra, lai uzlabotu darba organizāciju, bet tas neprasītu pārmērīgi lielus finanšu ieguldījumus.

Izmantotais risinājums – darba produktivitātes IT platforma **Microsoft Office 365** – ļauj Latvijas Pašvaldību savienībai uzturēt darba specifikai atbilstošu komunikācijas vidi un ietaupīt līdzekļus:

- mākoņpakalpojums nodrošina stabilu lielas ietilpības elektronisko pastu, kam iespējams piekļūt gan birojā, gan attāli;
- ir iespējama vienlaicīga kvalitatīva komunikācija ar daudziem attāliem lietotājiem, izmantojot videokonferences režīmu;
- pakalpojums ir ērti administrējams, tam ir saprotama un kontrolējama izmaksu struktūra.

Pašvaldību sabiedrisko attiecību speciālistiem un citiem interesentiem ir iespēja arī piedalīties **sabiedrisko attiecību speciālistu sanāksmēs un semināros**, ko LPS cenšas organizēt par aktuālām tēmām komunikācijas nozarē saistībā ar pašvaldību darba specifiku.

Regulāri gatavojam **preses relizes** un par aktuālākajiem jaunumiem informējam sabiedrību un medijus. LPS padomnieki vienmēr ir gatavi sniegt intervijas un skaidrot sarežģītus jautājumus savas kompetences ietvaros.

Ceram uz veiksmīgu sadarbību un abpusēju ideju apmaiņu arī turpmāk, lai aizvien varētu uzlabot savstarpējo komunikāciju ikdienā.

Neaizmirstiet sekot līdzi jaunumiem arī LPS **Twitter** kontā: <http://twitter.com/lps!>

PAR SAVĒJIEM UN VECAJIEM

Daina Oliņa

Rubrika “Vēdlodziņš”, kā liecina nosaukums, domāta pārdomu brīžiem, kad lielais “Logs” aizvērts. Temati krājas, bet pamatpienākumu gūzmā arvien retāk izdodas tos pārvērst sarunā ar lasītājiem. Tomēr šie divi temati tik cieši savērušies ar pašvaldību vēlēšanām, ka nolēmu biezumbiezās rokasgrāmatas izskaņā šajā lappusē aicināt jūs uz līdzdomāšanu, ierobežotās vietas dēļ cenšoties būt īsa kā kapzēķīte.

VIP ZIŅA – PASAULEI VAI SAVĒJIEM?

Nepavisam nepiederu pie azartiskiem ļaudīm, taču šovasar iekritu pavisam negaidītā azartā, sekojot pašvaldību jaunā sasaukuma domes pirmo sēžu rezultātiem. Kā? Centos vēl pirms kolēģiem citos masu medijos uzzināt jaunā priekšsēdētāja vārdu. Reizēm mani apsteidza LETA, reizēm pilsētas interneta portāls 24.lv. Tomēr reizēm triumfēju, lielākoties tajos gadījumos, kad ziņa nekavējoties parādījās pašvaldības interneta vietnē. Diemžēl šo gadījumu nebija daudz. Protams, atsevišķas pašvaldības bija izvēlējušas informēt savus iedzīvotājus ar mūsdienīgākiem IT līdzekļiem – video tiešraidī vai radiotranslāciju. Tomēr, iztēlojoties abstraktu personu “iedzīvotājs, parastais” pieļāuju, ka dažviet ieilgušajam vārdu kaujām sekoja tikai retais. Kur nu vēl, ņemot vērā niecīgo aktivitāti šisvasaras vēlēšanās!

Lai cik siltas jūtas mēs katrs lolotu pret savu dzimto vai mītnes vietu, pārējai Latvijai lielākoties ir vien-alga, kurš cilvēks stāvēs pie pašvaldības stūres jūsu pusē. Šim faktam ir nozīme vietējo dzīvē, arī to, kuri krīzes gados bija spiesti pamest Latviju, bet nezaudē saikni ar savējiem, cerot atgriezties. Un tieši viņiem pirmajiem bija jāuzzina šis fakts. Vismaz man tā liekas. Lai piedod tie, kurus nepamanīju, tomēr īpašus laurus gribu vēltīt Dobeles un Ventspils novadam, kur mājaslapā ziņa parādījās pirms citiem medijiem. Ventspils novadā bija izvēlēta populārā teksta tiešraide, kur ar minūšu precizitāti internetā parādījās ziņas par balsojumiem! Savukārt Dobeles novada sabiedrisko attiecību speciāliste Agnese Liepa jutās pārsteigta: *“Man pašai likās loģiski, ka uzrakstu to mājaslapā. Un tā kā LETAs žurnālists arī bija atsūtījis jautājumus, tad viņam aizsūtīju to pašu, ko liku mājaslapā, un atbildēju uz jautājumiem.”*

Protams, vēlāk gandrīz visas mājaslapas goda vietu ierādīja lielajam notikumam. Kad jūnija otrajā pusē pārstaigāju pašvaldību interneta vietnes, gandrīz visur šī ziņa bija jāmeklē arhīvā vai sadaļā “Pašvaldība”.

Manuprāt, nebūtu grēks ziņu ar foto vismaz mēnesi turēt augšgalā (ja ne pie jaunumiem, tad īpašā sadaļā), jo pašvaldības dzīvē tas tomēr ir un būs 2013. gada nozīmīgākais notikums. Taču dažviet vēl vīdēja pat domes “vecā sastāva” saraksts...

DZIESMUSVĒTKU GĀJIENA PRIEKŠGALĀ

7. jūlijā, vērojot grandiozo latviskuma parādi Dziesmusvētku gājienā, mans skatiens katras pašvaldības galvgalī cītīgi meklēja priekšsēdētāju. Šoreiz interese bija ar nelielu ziņkāres piedevu, kas izrietēja no nule aprakstītā azarta, sekojot jaunā sasaukuma domju pirmajām sēdēm un vadītāju vēlēšanām. Pašvaldības, kur nekādi varas grieži šovasar nerisinājās, mani interesēja mazāk.

Turpretim cītīgi vēroju novadus, kuros turpmākos četrus gadus priekšsēdētāja krēslā sēdēs jaunievēlētāis. Vairākās pašvaldībās seniori paši bija izlēmuši nekanidēt, bet citur vēlēšanas, kā tas politikā mēdz notikt, saistījās ar dažnedažādām zemdegām – intrigām un draudiem, domes balsu “pirkšanu” un izskaņā visam dažiem – ar zaudējuma sāpi, kaut publiski neizrādītu, vien spilvenā izraudātu. Stāvot Brīvības ielas malā, pētīju, kurš (kura) tad soļo galvgalī – “jaunais” vai “vecais”. Politiskā loģika, protams, neliedz to darīt tam, kurš gājiena dienā bija likumīgais priekšsēdētājs, bet cilvēciski vēlējos blakus redzēt arī viņa priekšgājēju. Šoreiz iepriekšējās vadības nopelni bija pat lielāki nekā citkārt, jo “izvilkt cauri krīzes un nabadzības gadiem” šo latvisko mantojumu prasīja sevišķi lielas pūles.

Mana iztēle uzbūra – iespējams, naivu – vīziju, kāda, manuprāt, varēja atrisināt daudzus vēlēšanu samezglumus, ja tādi bijuši. Jaunais vadītājs/vadītāja domes sēdē, Dziesmusvētku karoga pacelšanā vai citā piemērotā brīdī īpaši uzlūgtu gājiena priekšgalā kopā ar viņu soļot arī “zaudētāju”, publiski izsakot paldies priekštecim par varonību, neļaujot iznīkt pašdarbībai, un atzīstoties, ka nevēlas “lepoties ar svešām spalvām”.

Ne jau Dziesmusvētki bija vienīgais pārbaudījums sirdsapziņai un godaprātam. Novadu un pilsētu svētki Latvijā kļuvuši par tradīciju, lielākoties tie tiek rīkoti vasarā, šoreiz – pēc vēlēšanām. Vēroju žurnālam atsūtītos svētku fotoattēlus, arī tos, kur ziedus pasniedz jaunajam līderim. Nesaku, ka tā nenotika, tomēr negadījās kadrs, kurā tiktu sveikts līdzšinējais vadītājs, jo arī šiem svētkiem taču pamats meklējams nevis nākamajos četros gados, bet aizvadītajā laikposmā. Vai pašvaldību svētkos jaunais līderis uzrunā atcerējās vismaz uzteikt savu priekšgājēju? Lai kādi samezglējumi būtu vērušies ap vēlēšanu laiku! Lai kāds “nūģis” būtu bijis iepriekšējais!

Ja kādam manas pārdomas šķiet turpināmas, būtu ļoti pateicīga un priecīga saņemt kādu vēsti no pašvaldībām – kā jūsu pusē aizritēja šī stafetes nodošana. Vai tā, lai mieles nebūtu ne zaudētājam, ne uzvarētājam?

ATPŪTĀI, ATELPĀI, SMAIDĀM

Sēž gruzīni un dzer vīnu. Garām iet bērū procesija.

- Kurš tas ir?
- Givi - žūpa, pīpmanis un babņiks.

Pēc mirkļa tiek nests vēl viens zārks.

- Un kurš tagad?
- Goga. Nedzēra, nepīpēja.
- Un tikai divdesmit minūšu starpība! Ielejiet!

☺ ☺ ☺

Autovadītājam ir tikai vienas tiesības ... visas pārējās ir ceļu policistam.

☺ ☺ ☺

Kā iemācīties nopelnīt naudu? Pirmais vingrinājums: palieciem zem krēsla kājas pieclatnieku, apsēdieties, tad piecelieties un izņemiet zem krēsla kājas palikto naudaszīmi. Atkārtojiet to vairākas reizes. Šajā vingrinājumā jūs apgūsiet sapratni par jebkura biznesa galveno iemaņu - lai dabūtu naudu, ir jāpaceļ pakāja no krēsla!

☺ ☺ ☺

Ja vien gadās tāda iespēja, slavē sevi, cik jaudas! Lieta tāda, ka informācijas avots aizmirstas samērā ātri, bet viedoklis saglabājas.

☺ ☺ ☺

Pirmais slaista likums: ja kaut kas ir aizkritis aiz skapja, tas ir pazudis. Uz visiem laikiem!

☺ ☺ ☺

Kāzās līgavas draudzenes volejbolistes divas stundas neļāva līgavas pušķim nokrist.

☺ ☺ ☺

Vīrietim noteikti ir nepieciešama sieva - visu taču nevar novelt uz valdību!

☺ ☺ ☺

No pieredzes. Ja tu kādreiz ieraudzīsi no palodzes krītošu kaktusu, neķer to. Lai krīt!

☺ ☺ ☺

Viņai tā bija mīlestība no otrā acu skatienu. Ar pirmo skatienu viņa nepamanīja, ka viņš nēsā zelta *Rolex*.

☺ ☺ ☺

Ja tava sieva aizgāja pie kaimiņa, nepārdzīvo: tagad tu esi kaimiņš!

☺ ☺ ☺

Mazpilsēta - kad personīgi pazīsti cilvēkus, kuriem adresēti uzraksti uz žogiem, tualetēs un kāpņu telpās.

☺ ☺ ☺

Izmazgāju grīdas, pie reizes aplēju istabas augus apakšējā stāva kaimiņiem.

☺ ☺ ☺

Sapņoju iepazīties ar sievieti bez materiālām problēmām. Un ne jau savtīgu iemeslu dēļ, es vienkārši tādu nekad neesmu redzējis.

Mēnesi centīgi mācīju kaķi atnest čības, bet tas neatlaidīgi nesa man alu. Ai, kam man tās čības.

☺ ☺ ☺

Aprecējos, domāju, ka viņa gatavos kā māte, bet viņa dzer kā tēvs.

☺ ☺ ☺

Agrāk atpūšoties vīrieši ķēra meitenes, tagad ķer bezmaksas internetu.

☺ ☺ ☺

Pēc statistikas, uz jautājumu: "Vai jūs sevi uzskatāt par skaistu?" puse sieviešu atbild "Nē!" Un tikai pamēģini viņām piekrist!

☺ ☺ ☺

- Marta, man šķiet, ka Dainis nevienmērīgi elpo tavā virzienā.

- Dainis ir astmatīķis, mammu!

☺ ☺ ☺

Lai notievētu, vīrietis pērk hanteles, bet sieviete - svarus!

☺ ☺ ☺

Ēdnīcas direktora meita jau no agras bērnības zināja, kur tiks svinētas viņas kāzas.

☺ ☺ ☺

Pirmie Ādama vārdi Ievai bija:

- Braucam pie manis, man senču nav.

☺ ☺ ☺

Madonnai jau 55, bet viņas draugam tikai 22, Tērnerei 75 - viņas draugam 40. Tu šodien esi viena? Nepārdzīvo, tavs puisis vēl nav piedzimis!

☺ ☺ ☺

Pazīmes tam, ka esi neatzīts ģēnijs: 1. Tevi neatzīst. 2. Tu esi ģēnijs.

☺ ☺ ☺

Kad mazais Pēteritis iemācījās skaitīt, tēvam nācās dalīt pelmeņus līdzīgās daļās.

☺ ☺ ☺

Sporta skolotāja kāzās līgava meta pušķi tik ilgi, līdz nokārtoja normatīvus.

☺ ☺ ☺

Vakarā, lai aizmigtu, ir nepieciešama stunda, no rīta - minūte!

☺ ☺ ☺

Kad pieredzējušam skautam uzbruka lācis, tas neapjuka, bet sāka zīst lāča ķepu, un tas iemīga.

☺ ☺ ☺

Divkāršas briesmas - viena sieviete māca vadīt auto otrai sievietei.

☺ ☺ ☺

Divi soļi, kā nopelnīt ar interneta palīdzību: 1. Atslēdzam internetu. 2. Ejam strādāt!

Šis žurnāla numurs ir īpašs – gan tāpēc, ka Latvijas Pašvaldību savienības vēsturē tā ir jau ceturta “Pašvaldības deputāta rokasgrāmata”, kas iznāk ik pēc četriem gadiem, gan tādēļ, ka līdz šim tik biezs “Logs” nav bijis vēl nekad.

Šā žurnāla tematika ir vienlaikus it kā šaurāka, jo skar tikai pašvaldību darba jomas, bet tajā pašā laikā ļoti plaša, jo ikviena no aprakstītajām sadaļām skar katru no mums – mēs taču visi esam kādas konkrētas pašvaldības teritorijas iedzīvotāji. Ceram, ka šī rokasgrāmata palīdzēs ne tikai pašvaldību deputātiem un darbiniekiem viņu ikdienā, bet arī ikvienam no mums, jo mēs esam tiesīgi prasīt no pašu ievēlētajiem deputātiem labu darbu un mūsu interešu aizstāvību.

Paldies visiem, kas piedalījušies šīs rokasgrāmatas tapšanā!

Pirmām kārtām paldies par atbalstu LPS priekšsēdīim **Andrim Jaunsleinim** un ģenerālsekretārei **Mudītei Priedei**, kā arī visiem rakstu autoriem – **Olgai Kokānei**, **Vinetai Reiterei**, **Sanitai Šķilterei**, **Lāsmai Ūbelei**, **Jānim Piešiņam**, **Guntai Lukstiņai**, **Aino Salmiņam**, **Andrai Feldmanei**, **Dainai Dzilnai**, **Sniedzei Sproģei**, **Silvijai Šimfai**, **Inārai Dundurei**, **Agitai Kaupužai**, **Zanei Dūzei**, **Elitai Kressei**, **Kristīnei Kūlītei**, **Ilzei Mutjanko**, **Guntaram Krasovskim** un **Guntim Apīnim**!

Pateicamies mūsu **sadarbības partneriem** un **pašvaldību sabiedrisko attiecību speciālistiem**!

Bet jo īpaši liels paldies šīs rokasgrāmatas galvenajam veidotājam – LPS vecākajam padomniekam **MĀRIM PŪĶIM**, kura spalvai pieder ne tikai šāda apjoma darbi, bet arī grāmatas, “Pašu valdību” ieskaitot!

Un vēl tencinājums diviem cilvēkiem, kuri allaž paliek “aiz kadra”, – žurnāla ilggadējam fotogrāfam **Ojāram Martinsonam** un maketētājam **Arturam Hansonam**!

Žurnāla “Logs” un “Pašvaldības deputāta rokasgrāmatas” veidotājas – **Gunta Klismeta** un **Daina Oliņa**

Sniedzes Sproģes, Agitas Kaupužas un Guntas un Līgas Klismetu foto

“LOGS”

Mazajā Pils ielā 1, Rīgā, LV 1050, tālr. 6732 6634, 6750 8530